

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
Cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

54

Serie nouă
(anul 13),
Al treilea
trimestru
2019

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”

Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)”

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

Ștefan Petică, de Cik Damian

Sub egida Asociației Societatea Culturală „Ștefan Petică - 2007”

SUMAR

- **Mihai EMINESCU**, *Singurătate*3
- **Dan MOVILEANU**, *Un mic război civil*4
- **Petre ISACHI**, *Ștefan Petică și logica poetică a „lebedei negre” sau aspirația spre imaterialitate și intangibil*5
- **Mircea COJOCARU**, *Lui Ștefan Petică*9
- **Petruș ANDREI**, *Lui Ștefan Petică*10
- **Petruș ANDREI**, *„Tragicul poet” Ștefan Petică – Dincolo de litera cursului universitar* 11
- **Doru SCĂRLĂTESCU**, *Glose la encomionul eminescian*15
- **Ștefan MUNTEANU**, *Constantin Amărieuței despre metafizica lui Eminescu (V)*18
- **Adrian Dinu RACHIERU**, *Grigore Hagiu sau poetica visării*21
- **Lucia OLARU NENATI**, *Miasma*24
- **Nicolae DABIJA**, *Mama Floarea*26
- **Ștefan ANDRONACHE**, *Mircea Cojocaru, pictorul tecucean care se ambiționează să îmbogățească arta*27
- **Daniel CORBU**, *Mihai Cimpoi sau mirabilele construcții critice ale farmazonului moldav*...29
- **Daniel CORBU**, *Horia Zilieru - Experimentul liric între scenariul orfic și gramatica erosului*33
- **Vladimir RADU**, *Mircea Vulcănescu - personalitate plurivalentă a generației sale* ..34
- **POESIS:**
- **Liviu Ioan STOICIU**40
- **Adrian ALUI GHEORGHE**41
- **Liliana URSU**43
- **Raluca FARAON**45
- **Cecilia MOLDOVAN**47
- **George TEI**49
- **Gheorghe ȘERBAN**51
- **Bianca PARTENIE**53
- **Mihaela GUDANĂ**55
- **Nicoleta Călina PRESURĂ**, *Poeme în proză de Ștefan Petică (Traducere poliglotă)*57
- **Dumitru BRĂNEANU**, *Poezii bilingve*60
- **Roxana RACARU**, *Ceea ce suntem/ Ce que nous sommes (Poezii bilingve)*61
- **Mihaela HELMIS**, *Interviu cu directorul ATREXIM, Mihai Constantinescu*64
- **Ioan DĂNILĂ**, *Interviu cu Pavel Șușară*68
- **Angela BACIU**, *Interviu Emil Manu*70
- **Dan ANGHELESCU**, *Vintilă Horia: Credință și Cunoaștere*75
- **Ștefan ANDRONACHE**, *Natalia Negru – ctitor și susținător al Căminului Cultural „Corina și Șt. O. Iosif, din Tecucele, Buciumeni*81
- **Mircea PLATON**, *Spectatorul de operă total*83
- **Narcisa BOLDEANU**, *Grigore Vieru, simbol al unei zodii tragice*86
- **Livia CIUPERCĂ**, *Despre o prietenie: Alexandru Vlahuță - Ioan Alexandru Brătescu-Voinești*93
- **Șt. ANDRONACHE**, *Suedezul la el acasă*96
- **Violeta Daniela MÎNDRU**, *Pelerinaj în Țara Sfântă (I)*100
- **Constantin OANCĂ**, *Vioara cântă numai dacă este iubită*102
- **Mihail POHRIB**, *Regele Mihai I al României*103
- **Theodor PARAPIRU**, *Expresii celebre: „Oglinda lui Thyl”; „Om cu frică de Dumnezeu”*107
- **Cristina LUCA PARAPIRU**, *O săptămână cu verișoarele*109
- **Daniel MAZILU**, *Esența comunismului - exterminarea de la Pitești* 110
- **Livia CIUPERCĂ**, *Prolog* 112
- **Silvia BUDESCU**, *Iernile de altădată* 113
- **Ghiță NAZARE**, *Umilință și demnitate* 115
- **Roxana RACARU**, *Istoria cu pești zburători* 118
- **Katia NANU**, *Magazinul cu amintiri*123
- **Violeta IONESCU**, *Inelul cu piatră purpurie*126
- **Firiță CARP**, *Instantanee*129
- **Victor ACIOCÎRLĂNOAIE**, *Confecționarea chirpicilor sau muncile lui Sisif*132
- **Gh. N. VASILACHE**, *Unele probleme ale exprimării corecte (V)*135
- **Victor CILINCĂ**, *După umbre*138
- **Tănase DĂNĂILĂ**, *Întoarcerea în timp*148
- **Ion HOLBAN**, *Poezia lui Valeriu Matei*150
- **Anastasia DUMITRU**, *Elena Netcu - un roman al exilului*154
- **Dan MOVILEANU**, *Revista revistelor*157

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**
 Director executiv: **dr. Petru BLAJ**
 Redactor șef: **Eleonora STAMATE**
 Redactor șef adjunct: **DAN MOVILEANU**
 Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
 Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
 Vasile Sevastre Ghican
 Vladimir Radu
 Săndel Stamate
 Ionuț Petică
 A.G. Secară
 Tănase Dănăilă
 Mihail Pohrib
 Valeriu Valegvi
 Constantin Oancă
 Adrian Racaru
 Ștefan Andronache

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi
 Acad. Nicolae Dabija
 Prof. Dr. Theodor Codreanu
 Acad. Vasile Tărățeanu
 Prof. Univ. Dr. C. D. Zeletin
 Prof. Dr. Mircea Platon
 Conf. Univ. Dr. Liuba Lavric-Botezatu
 Prof. Dr. Lucia Olaru Nenati
 Liviu Ioan Stoiciu
 Prof. Dr. Narcisa Florentina Boldeanu
 Prof. Univ. Ștefan Munteanu
 Daniel Corbu

**Prezentul număr al revistei
 este ilustrat
 cu picturi de Mircea Cojocaru.**

Correspondenți din străinătate:
 Roxana Racaru - PARIS

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora Stamate:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
 Tel.0742.402.999
 e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
 Str. Republicii nr. 11, Tecuci

ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

SINGURĂTATE

► Mihai EMINESCU

Cu perdelele lăsate,
Șed la masa mea de brad,
Focul pâlpâie în sobă,
Iară eu pe gânduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Țărăiesc încet ca greieri
Printre negre, vechi zidiri,

Sau cad grele, mângâioase
Și se sfarmă-n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Crist.

În odaie prin unghere
S-a țesut pânjeniiș
Și prin cărțile în vravuri
Umblă șoarecii furiiș.

În această dulce pace
Îmi ridic privirea-n pod
Și ascult cum învelișul
De la cărți ei mi le rod.

Ah! de câte ori voit-am
Ca să spânzur lira-n cui
Și un capăt poeziei
Și pustiului să pui;

Dar atuncea greieri, șoareci,
Cu ușor-măruntul mers,
Readuc melancolia-mi,
Iară ea se face vers.

Câteodată... prea arare...
A târziu când arde lampa,
Inima din loc îmi sare
Când aud că sună cleampa...

Este Ea. Deșarta casă
Dintr-odată-mi pare plină,
În privazul negru-al vieții-mi
E-o icoană de lumină.

Și mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură,
Când eu stau șoptind cu draga
Mână-n mână, gură-n gură.

EDITORIAL

UN MIC RĂZBOI CIVIL

► Dan MOVILEANU

Publicându-și opiniile belicoase despre revistele literare, mai ales despre cele „patronate” de URSS (subvenționate de la buget), d-l Ion Simuț (critic și istoric literar) a declanșat un mic război civil în bucătăria literaturii române. În articolul „Elegie pentru revistele literare”, publicat mai întâi în revista „Familia” (nr 5/2019) și reluat cu aplomb în două numere din „Observator cultural” (975 și 977), d-l Ion Simuț consideră că sunt prea multe reviste literare care apar fără nici o justificare... economică și culturală. Nu au contracte de difuzare, nici public cititor, deci sunt ineficiente economic. Nu pun în discuție, nu dezbat probleme importante, stringente ale culturii românești, nu sunt conectate la „tendențele europene și universale”, deci sunt ineficiente literar-cultural. Mai toate revistele literare apar într-un număr prea mare de pagini și sunt conduse de poeți (redactori șefi, directori etc.), care păcătuiesc prin faptul că sunt pensionari sau pensionabili (afirmație vădit discriminatorie), dovedind „rămășițe de mentalitate ale vechii epoci”, de tristă amintire. Poeții, în cauză, șefi de reviste, unii „buni”, concede Ion Simuț, se „iluzionează că tot genul liric se poartă”! Așa că „burdușesc sumarul cu poezie și își închipuie că au dat lovitură”. Pensionari fiind, deconectați de la tendințele europene și universale, n-au aflat că „din păcate, genul liric nu se mai poartă” (nu mai este la modă), nici n-au observat că „la recitalurile organizate de URSS, elevii aduși cu forța râd pe înfundate și se distrează”! Acest atac la baionetă asupra poeziei și poeziei, dublat de un atac la persoană, inclusiv asupra d-lui Nicolae Manolescu, i-ar putea aduce lui Ion Simuț câteva procese. Mai ales că d-l Ion Simuț nu produce argumentele necesare, solide ca să nu deraieze în calomnii! Amintește însă de mai celebrul Platon (care nu-i admitea pe poeți

în cetate) și de cenzorul șef Dulea (care-n comunismul ceaușist masacra poezia și limba română prin revistele literare).

Dacă Ion Simuț, care e voce critică importantă în marea cetate a literaturii române, se pronunță astfel împotriva poeziei, poeziei, revistelor literare de importanță națională, se sperie gândul la cum vor reacționa criticașii platonicieni din cetățile județene sau locale, ca Galațiul, Bârladul, Tecuciul etc. Desigur că, revistele literare patronate de URSS, nu vor dispărea, nici nu vor reduce numărul de pagini, cum propune d-l Ion Simuț. Unde vor mai apărea articole critice de întâmpinare și nu numai, știut fiind faptul că, în general, critica literară se petrece în revistele de anvergură națională. De unde vor mai afla scriitorii dacă scrierile lor (romane, nuvele, cărți de poezie) sunt sau nu valoroase, au sau nu impact la public? Mai ales astăzi când e mai mult decât necesar o evaluare obiectivă, cu spirit critic, a oricărui act cultural. Unde și-ar mai expune ideile credibile, profesioniste, criticii literari, inclusiv d-l Ion Simuț, dacă nu în paginile revistelor literare care apar și sub egida URSS? Nu cred că doar revistele în care-și vor publica articolele critice nemuritorii (adică academicienii), cum propune d-l Ion Simuț, vor avea mai mult succes la publicul cititor. Lectura în general în țara noastră se află în grea suferință! Doar unul din cinci români mai citește câte ceva și atunci pe Facebook sau pe alte... rețele! Cărțile, revistele literare și ziarele vor continua să apară pe suport de hârtie cu speranța că tinerii, intelectualii, elevii, studenții se vor întoarce cu fața către litra scrisă. Micul război civil, declanșat de d-l Ion Simuț, se va încheia, probabil, la un stand de ziare și reviste literare.

► Petre ISACHI

ESEU

Ștefan PETICĂ și logica poetică a „lebedei negre” sau aspirația spre imaterialitate și intangibil

Motto: „Istoria s-ar isprăvi în clipa în care omul s-ar înțepeni într-un adevăr”
(Cioran)

Pentru a (re)vedea fermecătoarea idee cioraniană: „nihilismul e un supliment de muzică”, îi rog pe criticii, poeții, eseștii, romancierii, dramaturgii etc. să (re)citească **Simbolismul european**, vol. I, II, III. Studiu introductiv, antologie, comentarii, note și bibliografie de Zina MOLCUȚ, 1983, spre a se convinge de apariția imprevizibilă a unei „lebede negre” în peisajul simbolismului autohton, dar și de rolul activ

al poetului anticipator, autorul ciclului **Când vioarele tăcură**, ce reformulează eminescianismul, în acordul vioarei verlainiene, a pianinelor funerare sau a altor instrumente poetice (flaut, orgă), sub mentoratul lui Macedonski – se știe, un convins antieminescian, alături de B. P. Hasdeu -, dar și sub cel al poeziei franceze, „în chiar spiritul ei”, glorificând „diafanitatea florilor, fragranța cămurilor vegetale”: „Parfum din flori palide și uitate,/ Poemă tănuită într-o petală,/ Te stingi în dureroasa-ți voluptate/ În seara singuratecă și pală,/ Parfum di flori pălite și uitate...”, dar și a fecioarelor

etern romantice, pale, trecând muzical peste voluptatea frumuseții: „O, marile pasionate,/ O, tragicele Magdalene,/ Femei etern îndurerate/ Ca niște triste cantilene.”

Noua poetizare a realului și substanțializarea simbolisto-expresionistă a limbajului, modifică structurile poeticului, desprinzându-le de tirania geniului eminescianism și anticipându-i pe Bacovia, Blaga, Vasile Voiculescu, Arghezi etc. Așa cum sublinia Zina Molcuț, în antologia amintită mai sus, poetul Ștefan Petică – născut în 1877, Bucești/

Tecuci – este „unul din cei mai compleți și puri scriitori de anticipație”. Fanatismul de apostol ce l-a caracterizat toată viața și erudiția de invidiat i-au înlesnit statutul de „lebadă neagră” a simbolismului românesc, cum l-aș classifica eu, preluând sintagma filosofului și profesorului de ingineria riscului, Nassim Taleb, de la Institutul Politehnic al Universității din New York – printre cărțile sale aș reaminti: **Păcăliți de hazard**, 2001; **Patul procuștilor**, 2010; **Ce avem de câștigat de pe urma dezordinii**, 2012 etc.

Poetul de „opere-cheie” la care se referă Eufrosina Molcuț (v. **Scrieri I**, 1970; **II**, 1974) – avem în vedere mai ales cunoscutele cicluri poetice: **Fecioara în alb**, **Când vioarele tăcură** și **Moartea visurilor** – confirmă afirmația lui G. Călinescu: Șt. Petică este „întâiul simbolist declarat și veritabil”, cu idei estetice „superioare epocii”, cu o metafizică dominată de o traiectorie „energetică ascensională” ce transcendentalizează lucrul/ obiectul într-un univers liric translucid,

diafan, evanescent, dar confirmă și teza lui Nassim Nicholas Taleb: „un număr mic de lebede negre explică aproape totul în lumea în care trăim, de la succesul ideilor și al religiilor, la dinamica evenimentelor istorice și a elementelor din viețile noastre individuale”. Poetul-lebadă neagră știe să se situeze „nemijlocit în esență”, pentru a ne oferi botticellian, „restul din absolutul” pe care, încă, îl mai avem în sufletul nostru! Ca orice artist de excepție, ivit miraculos, intuește că, dacă „n-am fi avut suflet, ni l-ar fi creat muzica” (Cioran), încât

Ștefan Petică, portret de Nicolae Petrescu-Găină

insistă sisific, în toate ciclurile sale de poezie, pe cântecul de lebadă al culturii autohtone, ce sugerează însăși migrația sufletului prin sunet.

Într-un mod parabolic-simbolist, poemele lui Ștefan Petică sugerează paradoxul aparent, că „lebadă neagră” descoperită întâmplător, exprimă metaforic incapacitatea noastră de a trăi **firescul** în lume și de a uita exact când nu trebuie, de formele elementare ale gândirii: *a identifica, a deosebi, a alege*. Dar să-l ascultăm pe poet: „**Botticelli întristatul,/ Mult vestitul florentin,/ Suflet dulce ca-nstelatul/ Cer de-al nopții farmec plin,/ Urmărit de viziunea/ Sfântă a lumilor de sus,/ Măiestrita fin minunea/ Idealului apus.// Și fecioarele lui pale,/ Visătoare frumuseți,/ Pe noi-amuri de petale/ Plâng de dorul altor vieți.// Întristate, grațioase/ Se înclină ca un crin;/ Ce-o fi plâns în nopți duioase/ Mult vestitul florentin!// Sfânta botticelliană/ E-adorata și-al meu vis/ Ca o fragedă liană,/ Într-o rugă s-a deschis.// Plin de grația tristeții/ Feciorelnice, mă-nclin/ Albei flori a tinereții/ Ca vestitul florentin.// Numai gânduri vechi, ciudate,// Negre flăcări care ard,/ Aprind grelele păcate/ Cu parfum păgân de nard.” (*Fecioara în alb*). Să fie oare starea de nefericire cel mai puternic stimulent al gândirii poetice? Sau negrele flăcări care ard aprinse de „garele păcate”? Sau „restul din absolutul” ce ne reamintește că rostul duhului (poetic!) este tocmai „îmbolnăvirea de absolut”? Ori poate poezia diurnă care se face pe sine ca obiect, urmând poetica începutului continuu? Cred că mai curând, paralizantul sentiment al imposibilului care ne domină și, de ce nu, poate veșnica dușmănie a duhului și a cărnii!**

Întorcându-ne la ciclul de poeme „*Fecioara în alb*”, fără precedent ni se pare cum Botticelli, Bach și Wagner se întâlnesc atât la nivelul trăirii, cât și în cel al modalităților de expresie, cu estetica „lebedei negre” din substratul de sensibilitate ce sugerează starea indefinibilă a langoarei, a vagului existențial, dar și a înstrăinării de sine, în care Ideile sunt „*vaste și ondulate ca melodia nopților albe..., dar și ca o lepădare patetică de lucruri*” (Cioran). Dar oare nu și ca o lepădare de sine, de celălalt, de lume?

Autorul „*Serenadelor demonice*” și al fecioarelor împovărate „de-a viselor tortură” intuiește nietzschian, tragicul estetic, ca o formă de proiectare inefabilă într-o operă de artă. Individualitatea formei lirice potențează efectele trăirii tragice: „**Și brațe albe, zbuțumate/ Spre cer se-ntind în a lor ură,/ Căci au băut eroii tragici/ Din fermecata băutură.// Și nota fu și mai**

sonoră/ Și gravă ca o evocare/ A dragostelor ce omoară/ Într-o supremă-mbrățișare.” Observăm că tragismul liric se manifestă în maniera în care sentimentul este stârnit de destine tragice – Isolda și Tristan, în secvența din „*Fecioara în alb*”.

Poezia lirică a lui Ștefan Petică, asemenea tragediei, se naște din spiritul muzicii. Analizând „*Nașterea tragediei*”, Gabriel Liiceanu constată coincidența dintre liric și tragic: „*Dar ca lume de vis a beției dionisiace, ca muzică ce și-a găsit textul, lirica este deja forma embrionară a tragediei*”. Trăirea expresiei lirice ca eveniment tragic pare să fie specialitate autorului ciclului „**Când vioarele tăcură**”!. El introduce firesc, „sângele” în logica poetică – ilogică într-un mod sublim, cum susținea Macedonski - încercând să pună capăt cugetului hărțuit poetic între îndoială și delir oniric. Eul liricului răsună tragico-bacovian, din abisul existenței: „**Ah, palidele umbre pe albele perdele:/ Icoane de madone uitate-n mănăstiri,/ Parfumuri adormite în file de psaltiri,/ Ce trist le port în suflet în nopți adânci și grele!// Acorduri murmurate de negre pianine/ Atinse-ncet și dulce de mâini ce-au tresărit/ Sub visul care, palid, o clipă-a răsărit/ Sunt lacrimi neștiute în tainice suspine.// Și mâna diafană ce lunecă pe clape/ Trezind din somn de veacuri dulci visuri din mormânt/ E tot minunea veche mai sus de orice cânt,/ Iar ochii par o mare de-adânci și triste ape.// Și lampa ce veghează! Albastra ei lumină/ Căzând pe frunți plecate sub caldul vis tăcut/ Vestește vechea pace senină din trecut/ Ca ruga ce se-nalță în seri de lună plină.// Afară e-ntunerice. Încet mărunta bură/ Din cerul greu ca plumbul se cerne amorțiu,/ Iar noaptea e ca moartea pe sufletul pustiu,/ Și eu mă duc-nainte pierdut în ceața sură.**” („*Când vioarele...*”). Este sugerată ideea modernă că fiecare suntem un amestec inefabil de ceea suntem, ce credem că suntem și ce am vrea să fim...

În măsura în care atât la nivelul trăirii tragice, cât și în cel al modalităților de expresie, Ștefan Petică realizează simultan, sincronizarea firească cu simbolismul european/ american, încât scriitura revelă în logica „lebedei negre”, arta de a ieși prin sinele creatorului, din, oboseala substanțială/ existențială pe care o depune în mijlocul Absolutului, alături de „Fecioare-mpovărate de-a viselor tortură” și de „cântul răzvrătirii în seara somptuoasă”. Stranietatea și muzicalitatea lirismului situat cioranian, între sila de a fi și de a nu fi, a poetului ivit ca un dar divin, la Bucești/ 1877, nu poate fi perceput ca atare, decât comparându-l cu întreaga constelație a simboliștilor autohtoni,

începând cu mentorul său, Alexandru Macedonski și continuând cu Dimitrie Anghel, Iuliu Cezar Săvescu, Elena Farago, Ion Minulescu, George Bacovia, Ovid Densusianu, Al. T. Stamatiad, Emil Isac, Mihail Cruceanu, Nicolae Davidescu, Mihail Săulescu, I. M. Rașcu, D. Iacobescu etc.

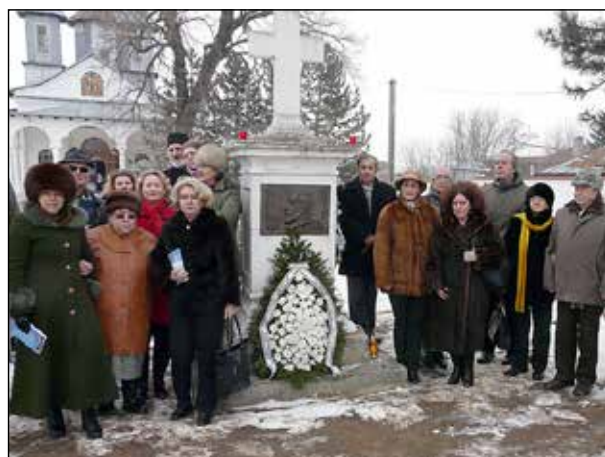
Personalitatea artistică a acestei „lebede negre” a simbolismului autohton ilustrează în scurta lui viață, ideea cioraniană: „*Omul e un naufragiu al Absolutului. Nu se poate înălța în acesta. Doar să se înece. Și nimic nu-l îneacă mai adânc în El decât marile oboseli*”. Oboseala existențială și boala i-au potențat suferința și luciditatea, adică conștiința Absolutului și vocația de a percepe vivaldian vagul: „**E ceasul negru-n care se face crucea grea/ Pe umeri slabi și vineți de Crist îndurerat,/ Urcând cu pași de spectru calvarul sângerat,/ Pe când pe cerul morții încet s-aprinde-o stea.// Din cerul greu de vise încet se stinge-o stea./ Ah, zilele grozave de suflet zbuciumat,/ Aripa de paseri negre ce-n sombra boltă bat,/ Ca veacuri lungi trecură pe tristă fruntea mea.// Pe fund de suflet veșted se urcă un suspin./ Ce plâns strein s-abate pe sloiuri reci de gheață./ Ce Crist zdrobit privește din nou pocălul plin.// Spre care zeu nălța-voi în umbră alba-mi față,/ La ce altar de raze genunchii să-mi închin/ În noaptea fără stele și fără dimineață?**”(MOARTEA VISURILOR). Remarcăm în ciclul din care tocmai am citat mai sus că ideea de Crist e mai vagă decât el însuși, dar mai ales modul cum sub paralizantul sentiment al imposibilului, Ștefan Petică ascunde melancolia și darul mâhnirii. Da! Mâhnirea e un dar ca tot ce e unic, dureros și irezistibil!

Morfologia poemelor trimite la o configurație mulată exclusiv pe o realitate interioară, pe un model mintal – gradul doi al distanțării de mimesis, cum ar spune un teoretician al literaturii. Nu întâmplător, poetul insistă pe funcția ontologică a muzicalului. Muzicalitatea, categorie fundamentală a poeticului, își află rădăcinile, la Schopenhauer, filosoful german convins de „esența lăuntrică a lumii” și de corelația misterioasă între muzică și adevărata esență a tuturor lucrurilor. Fenomenul supremației muzicalității asimilat de poetul tecucean și prin filiație franceză, urcă până în romantism: Novalis, Ed. Poe, Eminescu, Tieck, cel ce aspira să gândească în melodii...

Intuind că la baza „codrilor de simboluri” stau conexiuni ontologice, analogice sau convenționale și că muzicalitatea este o categorie fundamentală a poeticului, autorul ciclului „**Moartea visurilor**” își rafinează cromatic sistemul poetic/ morfologia poemelor urmând logica poetică a „lebedei negre”

din celebrul poem **Correspondences** al lui Baudelaire: „*Ca niște lungi ecouri unite-n depărtare/ Într-un acord în care mari taine se ascund./ Ca noaptea sau lumina, adânc, fără hotare./ Parfum, culoare, sunet se-ngână și-și răspund*”. Actualitatea lirismului poetului român rezultă din măreția tragică a Eului situat deliberat, la limita dintre abisalitatea vieții interioare și genunea universului exterior, anxious, misterios, infinit, interogativ.

Asemenea celui ce a transgresat în „**Florile răului**”, *realul*, descoperind principiul corespondențelor și lui Șt. Petică i se revelă simultan, dincolo de „*pădurea de simboluri*” configurată în pandantul sublim al tragismului său, o constelație de abisuri: abisul morții visurilor, al amintirii, regretului, al insașietății, remușcării, al (in) acțiunii, al frumosului, grațiosului etc., neînsoțite însă, ca la poetul francez, de temele voluptății malefice, ale bestialității și ale viciului: „**Și rozele muriră pe marmura stelată,/ Plecând petale roșii cu blândă tremurare;/ Parfumuri dulci și scumpe lăsate în uitare,/ Suspîn ce trece singur prin noaptea înstelată.// Ci eu vedeam în minte fecioara depărtată/ Ce plânge și m-așteaptă privind albastra zare;/ O floare sângeroasă cu foile amare/ Pe rochia sa albă lucește ca o pată.// Suspîn melancolic al vântului de seară/ I-atinge alba frunte, și ea se înfioară/ De flacăra de visuri, de lungă suferință.// În pacea serei blonde trist brațele își frânge/ Și lacrimi stau în ochii aprinși de grea dorință,/ Iar noaptea se coboară și visul clar se stinge.**” În cunoscutele cicluri „**Fecioara în alb**”, „**Când vioarele tăcură**” și „**Moartea visurilor**”, categoriilor abisalului – golul, disperarea, absurdul, căderea, tragicul – autorul le corespunde oniric, dublul lor celest, spațiile de pură luminozitate, spiritualitate și singurătate, deși, vorba lui Cioran, „*toate apele au culoarea înecului*”.

Omagierea lui Ștefan Petică la mormântul din Bucești, ianuarie 2017.

Prerafaelismul - grădinile cu havuzuri, florile exotice și păunii etc, - contaminat de funerarul sinistru al corbilor lui Traian Demetrescu și Edgar Poe sugerează un acut sentiment al morții. Fără acesta, scria același Cioran, oamenii sunt copii. Dar cu sentimentul mioritic al morții, ce mai suntem? Poetul tecucean lasă senzația unei spiritualități dislocate, rănite simultan de misterul divin și de absurditatea vieții. Mi s-a părut că recitesc în celebrele cicluri: „**Fecioara în... etc.**”, un tratat de zădărnici în care sentimentul morții este agresiv, „moleșitor și crud, încât parcă înoată o lebedă împreună cu un șacal pe undele otrăvite ale sângelui” și o dorință expresionistă de singurătate...! Să nu fie aceste stări, altceva decât deghizarea poetică a lebedei negre a simbolismului autohton, poetul Ștefan Petică pentru care „boala” este un stadiu liric al materiei? Artistul care intuiește că ne revelăm în adevărata noastră autenticitate, doar în boală, în iubire (tot o boală!) și în fața morții, găsește o muzică întotdeauna specifică, în substanța oricăreia dintre aceste „oglinzi”

borgesiene. Oricum, (ne)fericirea botticelliană este pentru poetul fecioarelor în alb, starea poetică prin excelență!

Întoarcerea – obligatorie, mi se pare - la surprinzătorul poet tecucean, cu aspirații spre imaterialitate și intangibil înseamnă pentru cititorul de poezie o reîntâlnire indirectă cu Verlaine, Rimbaud, Baudelaire, Mallarmé etc., dar și cu Bacovia, Dimitrie Anghel, Elena Farago etc. Poetul devine cu atât mai *esențial* în scriitură cu cât răpește „istoriei” sale caracterul de temporalitate. Unde se ascunde însă „lebedă neagră” a lirismului lui Ștefan Petică? Adică, „restul din absolutul” pe care ni-l împrumută nouă, cititorilor, scriitorul. În *melancolia* lumii credem noi. Volens-nolens va trebui să închidem eseul, tot cu o reflecție cioraniană: „*Într-o lume fără melancolie, privighetorile ar începe să scuipe, iar crinii ar deschide un bordel*”. Să fie melancolia „lebedei negre” din sufletul fecioarei în alb, starea de vis a egoismului? Plictiseală sublimă sau fericirea de a fi trist ca o lebedă neagră? Trăim oare astăzi într-o lume fără melancolie?

Icar

ȘTEFAN PETICĂ, de Mircea Cojocaru.

LUI ȘTEFAN PETICĂ

► Mircea COJOCARU

Vis primăvăratec
Purtat pe-aripi de doină, nepomenit de dulce
Ce s-a desprins încet,
Cu chip mândru de poet.

Fruntea albă, invocare
gravă, ca o renunțare.
Ochi, cărbuni aprinși pe chip,
mândru ca un bard smerit
pe pământ moldav, de jos
cu bărbița-n vânt, frumos.

Ștefane, poet duios, gentil
cu chip mândru de copil
sufletul ca o romanță
purpurie și gingașă,

Din Buceștii fermecați
de-o prințesă surâzând
rătăcit în depărtare
ca o liră, sunând blând
te-ai desprins ușor, zâmbind
totuși trist, copil plâpând!

29.07.2019

„LA POALELE CRÂNGULUI”

*Iubirea mea fusese lupta între ideal și întrupare.
(Ștefan Petică – „Poeme în proză”)*

„Poetul tragic” stă pe gânduri
Privind în jur mama-natură:
Lumină blândă și căldură,
Ca în atâtea alte rânduri.

Și sufletul încet îi zboară
Spre Dumnezeu din tărie
Și pacea lin îl împresoară
Cu dulce-alean și duiosie.

Iar gândul lui la cele sfinte,
În inimă de primăvară,
De-o dragoste-i aduce-aminte
Și-alungă clipa cea amară.

E ca într-un sfârșit de luptă
Între dorință și-ntrupare,
O viață-ntreagă, ne-nteruptă,
Ca flacăra de lumânare

Ce întunericu-l străbate
Și-aduce în viitorime
Nestinsul foc de libertate
Ce-a încolțit în străvechime.

SPRE CER...

Lui Ștefan Petică

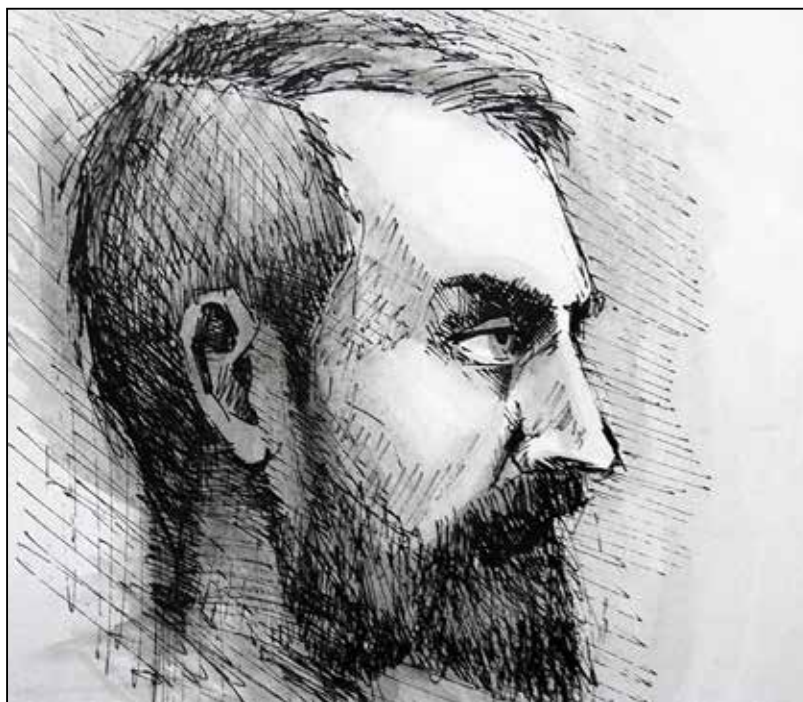
Spre cer mi-nalț cu-ncredere privirea
Atât de-albastru n-a fost niciodată,
Îl colorează-astfel numai iubirea,
Acea ce nu poate fi uitată.

Rămâne pururi vie amintirea
Și clipa-n sine binecuvântată,
Ai cunoscut din plin dumnezeirea,
De-ai întâlnit o dragoste curată.

Dorința, peste-amar devreme-nvie,
Ca un verset din marea poezie,
Citită într-o noapte înstelată.

Și-atunci îți spui în șoapt-o rugăciune
Să facă Dumnezeu iar o minune
Să vezi iar ceru-albastru ca odată...

Petruș ANDREI

Ștefan Petică, grafică de Dan Spătaru

ESEU

„TRAGICUL POET” ȘTEFAN PETICĂ – DINCOLO DE LITERA CURSULUI UNIVERSITAR

► Petruș ANDREI

Marea literatură se găsește întotdeauna în trecut, mai puțin în prezent și cu totul precar în viitor. (Theodor Codreanu în interviul acordat lui Tănase Dănilă, din „Tecuciul literar și artistic”, 53, 2019, p.59)

În monumentală „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” (1941), „divinul critic” îl trecea pe poetul tecucean Ștefan Petică la „Simboliști”, considerându-l pe drept cuvânt „întâiul simbolist declarat”.

Ca și în paginile dedicate lui George Bacovia, George Călinescu descoperă în creațiile poetului român influențele francezilor: Laforgue, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Verhaeren, Henry de Regnier, Stuart Merrill, Remy de Gourmont, Francis Jammes, André Gide.

Constantin Ciopraga îl enumeră printre „Simboliștii tragici”, Ștefan Petică fiind „un preraphaelit, un botticellian, idealizator al grațiosului feminin, dar și un lutier cu viziuni angelice, la care culoarea și sunetul duc la un impresionism diafan” („Literatura română între 1900-1918”, Editura „Junimea”, Iași, 1970, p.365).

Singura plachetă antumă a poetului este „Fecioara în alb” (1902), incluzând, pe lângă poemul titular, ciclurile „Când viorile tăcură” și „Moartea visurilor”. Alte două poeme: „Serenade demonice” și „Cântecul toamnei” au intrat în ediția postumă din 1919.

Volumul de debut prezintă un „Argument” din care menționăm: „Am scris aceste poeme într-o vreme de zbuciumare tăcută și deznădejde tragică” atunci când „se sfărâmau idealurile” și se făcea „noapte în suflete” fiindcă „soarele sta să apună” iar „apropierea întunericului este totdeauna înfiorătoare”.

Ținând seama de canonul estetic al simbolismului, prima poezie anunță temele, motivele, simbolurile culorilor și florilor, sentimentul de religiozitate, idealul creației, menirea poeziei și a poetului în lume, influențe și confluente.

„La Sinaia-n mănăstire” cântul potolit al psalmilor declanșează resortul poetic: „Către bolta

azurie/ Se înalță aruncând/ Blândul vâl de poezie/
Peste straniul meu gând”.

Înainte de Bacovia, apare deci straniețea „Fruntea idolatră” cu a ei „Giuvaier ascuns ce nu se vede”, mintea dar și sufletul omenesc rămân subiecte de poezie, indiferent de curentul care este la modă și de programul lui estetic și etic (exceptând postmodernismul care n-are nici un Dumnezeu).

Se remarcă, dintru început, preferința simboliștilor pentru „crin” și „aur”: „Crini cu florile deschise”; „Sta fecioara ca un crin”; „În de aur poleire”.

Dintre poezii pe care-i îndrăgește mai întâi Petrarca: „Visul blândului Petrarca”. Aceasta este uvertura pe care „tragicul poet” o așază în fața simfoniei sale simboliste.

Crinul, simbol lunar și feminin, este floarea iubirii, a gloriei și izvor al fecundității; mai simbolizează „abandonul mistic sub semnul grației lui Dumnezeu” (apud „Dicționarului de simboluri” (Editura „Artemis”, București, 1994).

„Aurul, conform dicționarului citat, evocă soarele și întreaga lui simbolistică: fecunditate, bogăție, dominație, centru al căldurii, dragoste, dăruire, locaș al luminii, cunoaștere, strălucire.”

Din punct de vedere formal, apare încă de aici, repetiția, leitmotivul.

„La Sinaia-n mănăstire” - Visul, din recuzita romantică, trece în cea simbolistă: „Pală-n rochia ei albă/ Sta fecioara ca un crin/ Întrupare fină, dalbă/ Dintr-un vis de herubin” (heruvinul fiind, în grad ierarhic, îndată după arhangheli). Fecioara „Este cel mai nobil cuvânt prin care poți desemna sufletul, cu mult mai nobil decât cuvântul virgin”. Pe treapta supremă desemnează pe Maica Domnului. „Simbolul Fecioarei, Mama divină, Născătoarea de Dumnezeu, desemnează sufletul în care Dumnezeu se primenește pe Sine, zămislindu-se pe Sine însuși, căci este singurul care să fie. Fecioara Maria

reprezintă sufletul perfect unificat, în care Dumnezeu devine fecund. Ea este întotdeauna virgină, căci rămâne mereu neatinsă față de o nouă fecunditate.”

Întâia carte lirică a simbolismului românesc este „Fecioara în alb” iar Ștefan Petică este primul poet însemnat de după Mihai Eminescu.

Dragostea, și pentru simboțiști, este cel mai însemnat și mai nuanțat sentiment al vieții: dor duos, suferință, nostalgie, nerăbdare, neliniște, chin sau chiar boală, înainte de împlinirea ei, fericire, puritate, pudoare, candoare, suavitate, naivitate, teamă ș.a.

„Rafaelica fecioară” avea „ochii mari și melancolici” „Fața pală ca petala/ Rozelor de primăvară” iar „De-al său zâmbet/ În floarea extatic gândul”. Finalul creației introduce motivul umbrei, „imaginea lucrurilor trecătoare, ireale și schimbătoare”. Umbra este aspectul yin opus aspectului yang și este, de obicei, legată de moarte. („Moartea visurilor”)

Ființa îndrăgită devine icoană la care poetul se închină iar chipul ei devine „umbra lui Dumnezeu pe pământ”.

După Petrarca, un alt idol este celebrul pictor Botticelli, „întristatul florentin”, cel care a ilustrat nu mai puțin celebra „Divina Commedia” a lui Dante Alighieri. Pictorul renescentist a înfățișat în tablourile sale, multe de inspirație religioasă, mitologică sau alegorică, un anumit tip de frumusețe feminină („botticelliană”).

La această icoană se închină și „poetul tragic” Ștefan Petică: „Sfânta botticelliană/ E-adorata și-al meu vis/ Ca o fragedă liană/ Într-o rugă s-a deschis” (III).

Motivul visului este de când lumea. El „ne apare drept expresia cea mai tainică și mai impudică a ființei noastre; visul, după Freud, „este calea regală pentru a ajunge la cunoașterea sufletului”.

Sentimentul dominant al simbolismului este melancolia (tristețea, stenahoria, lingoarea, spleenul): „Melancolia adorărei/ Cu mâini întinse, obosite,/ O simt în ceasul înserării/ La țârm de ape liniștite” (IV). Adorate sunt „marile pasionate,/ Tragicile Magdalene/ Femei etern îndurerate/ Ca niște triste cantilene”(V).

Sentimentul de dragoste este împletit cu cel religios încât ființa adevărată este, într-un crescendo majestuos, „o albă rugăciune”, „o blândă rugăciune”, „o caldă rugăciune” și, în sfârșit, „o sfântă rugăciune” (VI).

Dacă pentru Eminescu, „arheul spiritualității românești” (Theodor Codreanu), poezia este „strai de purpură și aur peste țărâna cea grea”, pentru primul poet simbolist român autentic, „voluptoasa poezie” are, de asemenea, „regală mantă/ purpurie dinainte” și aici este momentul să vorbim despre cromatica poeziei sale.

Culoarea preferată este albul. Albul și negrul sunt două extremități ale gamei cromatice. Albul este culoarea morții și a renașterii, „culoarea giulgiului, a tuturor spectrelor, a tuturor nălucirilor”; este „culoarea strigoilor”, „a luminii diurne”, solare, pozitive și masculine”; „culoarea inițierii, a revelației, a stării de grație, a transfigurării a teofaniei; este culoarea esențială a înțelepciunii, simbol al conștiinței diurne desăvârșite.”

Tinerețea, vârsta visurilor îndrăznește spre stele, a elanurilor, a încrederii în viață este pentru Ștefan Petică o vârstă stingheră, străină de plăcere”, este vârsta când se aude „un tragic Miserere”: „Sub pașii mei petale de flori îndurerate/ Se sting în invocarea de imnuri de iubire” (VIII).

Poetul este un „prinț vestit” „cu ochii triști, cu fața blândă” care-și lasă propria împărăție pentru a apuca „Pe lungul drum al pribegiei”. Asemeni eroului din celebrul basm „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte, unul dintre cele mai frumoase din lume, „tristul prinț cu ochii mari” revine pe aceleași meleaguri: „Într-un amurg de toamnă rece” constatând cu durere în suflet că „Domnea tăcere în palat,/ Fecioara palidă murise./ Uscată-i floarea de cicoare,/ Ah, floarea dorului ce moare!” (IX).

„Floarea de cicoare” este „Floarea albastră” eminesciană; sfârșitul (iubirii, vieții) fiind covârșit de tristețe și durere.

Dintre toate poveștile de dragoste, poetul Ștefan Petică este impresionat de nota tragică din povestea lui Tristan și a Isoldei. „Și nota fu și mai sonoră/ Și gravă ca o evocare/ A dragostelor ce omoară/ Într-o supremă-mbrățișare.” (din vol. „Scrieri” I, Ediție îngrijită, studiu introductiv, note, comentarii și variante de Eufrosina Molcuț, „Scriitori români, Editura Minerva, București, 1970, p. 26).

Natura nu este nici ea neglijată și o „iubire nebună”, în plan virtual, are loc tot în mijlocul naturii, cu altfel de recuzită: „Apune soarele pe dealuri/ În slava purpurei de sânge./ Și răsunând adânc din valuri/ Doinește-un glas și parc-ar plânge”. „O blondă roză, „un zbor primăvărat” și sub „marea boltă luminoasă” „lacrimi mari și tănuite”, „Cu roua limpede și rară,/ Coboară-ncet și liniștite/ În ceasul jertfelor de seară”(XII).

Încă un laitmotiv: „Ah, câte visuri blonde văzut-am eu murind!” Cinci sextine au un laitmotiv care ar putea rivaliza cu altele celebre, dacă limba română ar avea tot atâția vorbitori ca limba franceză, de exemplu. Ghitarele anunță în concertul simbolist intrarea viorilor: „Ca să-ți vrăjesc singurătatea,/ Venii cu cânturi care-ncet/ Suspină limpezi și ghitare” (XIV). Le ține hangul flautul: „Și ca să dau avânt visărei/ Din flaut note argintii/ Se-nalță-n seara parfumată/ Strălucitoare și zglobii. Se aud în surdină, „Struni de harpe/ ce plâng un dor abia-nflorit”.

Levantul, descoperit recent de postmodernistul Cărtărescu, a fost cântat, cu un veac înainte, de Ștefan Petică: În părul tău ca diamantul/ De flăcări negre-ntunecat/ Și-a revărsat întreg Levantul/ Misterul antic și ciudat". Nu sunt uitați trandafirii: „Trandafirii scuturat-au sângeratele petale/ Ce căzură-nvinețite de cruzimea buzei tale." Din toate timpurile trandafirul „desemnează atingerea perfecțiunii, desăvârșirea fără cusur" dar și „cupa vieții, sufletul, inima, iubirea". „Poate fi contemplat ca o mandala și poate fi socotit drept centru mistic" (op. cit). Trandafirul este, în iconografia creștină, „fie potirul în care a picurat sângele lui Hristos, fie o transfigurare a picăturilor de sânge, fie simbolul rănilor lui Hristos. (idem.)

Noaptea cu lună plină au fost dintotdeauna romantice; la simbolistul Ștefan Petică chiar când „Luna zâmbește, blondă și dragă" „curg lacrimi calde în noaptea clară" fiindcă „Numai durerea-mi plânge pribeagă". Steaua, sursă de lumină, este un simbol al sufletului; de ea se leagă destinul uman: „Triste lacrimi curg în noapte/ Din frumoșii ochi cerniți/ Eu mă duc. Duiosase șoapte/ Trec prin teii înfloriți" (XVIII). „Teii înfloriți ne duc cu inima și gândul la Eminescu, iar catrenul care urmează confirmă previziunea noastră: „Ci tu rămâi figura clară/ Și albă-n rochia ta pală/ O fină marmură-ntr-o seară/ De o tristețe ideală" (XIX).

Poezia cu care debutează cel de-al doilea ciclu „Când viorile tăcură" este o capodoperă. Personificări, comparații, metafore dau viață celei mai poetice tristeți, fiecare strofă cu tristețea ei. Crezul poetic a fost sintetizat chiar de autor: „E unirea măiestrită între artă și artist" (MS. 1658, p.112).

În noaptea solitară, viorile, „Fecioarempovărate de-a viselor tortură", tăcură. Nota cea din urmă plânge curmând cântul izvorât din suflete-ostenite. Arcușurile albe sunt „triste paseri cu aripile-ntinse" iar degetele par „clape de fildes" „Pe flaute de aur". „Noaptea solitară" anunță solitudinea bacoviană de mai târziu. Poezia are ceva din inefabilul eminescian. Constantin Ciopraga aprecia că: „După Eminescu, poetul e unul din elegiacii nocturni de structură romantică" (op. cit., p.368).

Cuvântul „triste" repetat duce la obsesie: „triste paseri", „A imnurilor triste", „Și triste și stinghere".

Flautul revine într-un solo dar nu ca să cânte într-o simfonie pastorală, ci să plângă. Sunetul flautului (inventat de Pan ca să desfete zeii, nimfele, oamenii și animalele) „este muzica cerească, vocea îngerilor". Atmosfera este atât de tensionată încât sunetul capătă materialitate: „Și nota ușoară lovea în podele", când „Plutea o durere" și „o dulce și caldă întristare". În această atmosferă, în care flautul magic vorbește, vine mărturisirea poetului:

„lubeam pe frumoasa etern visătoare/ Iar flautul magic plângea înainte). („Nu râde: citește-nainte", la Bacovia dar asta tocmai în „Decembre").

„Suprema poezie" se află în „Cântarea care n-a fost spusă" fiind „mai frumoasă ca oricare": „Și cel menit să ducă dorul/ Cântării sfinte și alese/ Își simte inima cuprinsă/ De suferinți neînțelese/ În flacăra nemistuită/ S-aprinde sufletul și arde/ Și moare dornic de misterul/ Cântării stranii de pe coarde". Dar și cântarea care a fost spusă poate fi frumoasă.

lubita poetului poartă podoabe alese, metaforic vorbind: ea este, rând pe rând, „floare-nfocată", „floarea cea rară", „floarea aleasă", „floarea de vise" și „floarea fatală".

Poezia este o durere sfâșietoare, încheindu-se cu sărutul și îmbrățișarea morții pe care poetul o presimte. „Misterul nopților de vară" e o povară și o minciună, încât până și în somn îndrăgostiții își plâng dragostea pierdută: „Le-ngălbenește fața luna/ Cu dureroasa poezie/ Ei dorm mai strânși ca totdeauna/ Și plâng în somn fără să știe".

Amorul care este la Eminescu „Un lung prilej pentru durere/ Că mii de lacrimi nu-i ajung/ Și tot mai multe cere" și la Ștefan Petică e stropit cu lacrimi: „O lacrimă-ți cade. Nu plânge, iubită./ Și blândă privește cum stă înainte/ Iubirea pierdută sub flori adormită/ Cei care pleacă sărută-așa trist." (VI)

Femeile „cu flori de sânge în păr-ntunecat" aduc în „seri triste" „pe-amurgul ostenit" „Acorduri rătăcite din imnul părăsit" iar ființa dragă „Un cântec de țări calde pe-o inimă-ntristată".

Poezia „Parfum de flori pălite și uitate" este tot o capodoperă, de o autentică frumusețe.

Dacă „Eminescu se pronunțase pentru epitetul unic", autorul *Fecioarei în alb* recurge la epitete în serie, duble și triple", observă Constantin Ciopraga. („Parfum de flori pălite și uitate", „Din vechile parfumuri rătăcite", „În seara singuratică și pală").

Poetul Ștefan Petică este un animist, înzestrând lucrurile cu însușiri omenești: „Visare-a unei raze gânditoare", „Din seri de voluptoase-ndurerări" ș.a.

Cum „Muzica este înainte de toate", întâlnim în versurile primului poet simbolist român „o simfonie în re minor", ceea ce îl face să viseze „în somn visări păgâne cu nimfe goale și rozalbe".

Valoroase, semne ale unui talent ieșit din comun, sunt creațiile: „Am palida tristețe a apelor ce plâng", „Amurgul are astăzi luciri ca de mătăasă"; într-adevăr „Cântări voievodale"!

Alături de crini, în versurile lui Ștefan Petică strălucesc și crizantemele: „Podoaba crizantemelor uscate" (XVII), „O albă crizantemă se stingendurerată". Crizantema este un simbol solar asociat

cu ideile de longevitate și chiar de mortalitate; un simbol de perfecțiune; este o floare de toamnă, a anotimpului vieții tihnite după isprăvirea muncilor câmpului.

În poezia sa se găsește toată gama suferinței, frecvența cuvintelor care o înfățișează este nemaiîntâlnită: psalmul este dureros, ritmul este plin de suspine, crizantema se stinge îndurerată, parfumul plânge, floarea moare iar poetul încheie „psaltirea pe visul îndurerat” (XVIII).

„Moartea visurilor” are loc „într-o noapte fără stele și fără dimineață” iar forma în care își îmbracă veșmântul este sonetul rege. În poezia de debut apare un „Christ îndurerat”, poetul retrăind calvarul Mântuitorului. Odată cu „Moartea visurilor”, poetul Ștefan Petică încă visează, eminescian, la clipa când va adormi „în pacea din somnul cel de veci!”

Și zeii din mitologia greacă vin să dea versului său măreție și simbol: Eol, Apollon ș.a.(IV).

Și astfel capătă ființă: „Poeme dulci de vise, poeme de petale/ Ce mor în tremurarea din mintea-ne pribeagă!/ Departe trec păunii cu strigăte de jale” (VII).

Când tocmai mă gândeam că lipsește ceva poeziei sale, „Corbii se-adunară strigând în depărtare”.

Simbolul corbului, pasărea neagră a romanticilor, apare sub forma sa pur negativă, „planând pe câmpurile de luptă pentru a se îmbuiba cu hoituri”. Mesager al morții, pentru popoarele sedentare, el este „erou solar, adesea demiurg sau mesager divin, ghid al sufletului în ultima lui călătorie, pentru popoarele nomade.

Atâtea flori își risipesc parfumul în poeziile sale încât trebuie să facem precizarea că parfumul „evocă ideea de durată și de amintire”. Aromele reprezintă percepția conștiinței. „Parfumul este de asemenea un simbol al luminii”. „Parfurmile și mirosurile acționează asupra psihismului. Ele înlesnesc apariția imaginilor și a scenelor semnificative. Aceste imagini, la rândul lor, suscită și orientează emoțiile și dorințele”.

Pe 17 octombrie 1904 s-a putut auzi un acord final: „Acordul notelor duioase/ Târziu se stinge în tăcere,/ E-un plâns, un dor al unui suflet/ Ce moare singur în durere” („Duoase note”).

Dar poetul nu moare niciodată: „Pe când eu trist și singur cu visurile mele/ Clădesc altar de rugă spre noul ideal”.

Abia în „Serenade demonice” apare socialul: „Se-nchină robii muncii și visează/ Un vis al lor din basme depărtate/ Și-o pace nesfârșită se așează/ Pe sufletele lor îndurerate” (III).

Poetul se vrea „Demonic cântăreț de serenade” care atrage „Fecioara cu vis alb ca de heruvină” și

„Pe taina unei nopți îmbătătoare/ Arunc un colț al mantiei de stele/ Ca visurile sale-amăgitoare/ Să plângă-ncet pe cânturile mele”.

Poetul Ștefan Petică își dorește clipa de liniște sufletească, să nu știe „De grija zilei groaznicei de mâine” și se adresează Doamnei nopți ca: „Din inimi sângerate, fă să piară/ avânt, răcoală, zbucium și mânie/ Și floarea ce arde-n nopți de vară/ Alături cu-a iubirii nebunie.// Și când vom fi străini de orice viață/ De stele, de parfum, de flori albastre,/ O rază, ca pe-o insulă de gheață,/ Va crește sfântă-n sufletele noastre.” (IV)

Ziarist din familia răzvrătiților incoruptibili, poliglot, excepțional om de cultură, superior epocii sale, dramaturg, traducător, Ștefan Petică „tragicul poet” rămâne, alături de Vasile Cârlova, Mihai Eminescu, Nicolae Labiș, plecați mult prea devreme în Empireu, acolo de unde au venit pe pământ, ca una dintre florile nemuritoare ale spiritului românesc în lumea poeziei universale.

Când văd că poeții de astăzi scriu o poezie moartă, recitesc pe Ștefan Petică, primul simbolist român autentic, care la numai 27 de ani, a murit, dar a cărui poezie trăiește: „Și noaptea tristă va pieri. Vor înflori iar trandafiri.”

Cântăreața de operă

ESEU

GLOSE LA ENCOMIONUL EMINESCIAN

► Doru SCĂRLĂTESCU

Destul de repede, însă, de la 1900 încoace, Eminescu este resimțit drept o personalitate emblematică. După Titu Maiorescu, care-i fixează locul de excepție în conștiința publică a secolului XX, Nicolae Iorga este cel care atrage atenția, printre primii, asupra calității exponențiale a marelui poet, „expresie integrală a sufletului românesc”, și a unei opere reprezentând „cea mai vastă sinteză făcută de vreun suflet de român”. Eminescu devine treptat o constantă a conștiinței naționale, un etalon de cultură, Steaua noastră polară. Pentru individ, un suport existențial. Cu mult înaintea lui Sorescu, vorbind despre natură, G. Ibrăileanu remarcă, parafrazându-l se pare pe Ruskin, că aceasta a început să-l copieze pe autorul *Melancoliei*: „E o lună ca-n Eminescu”. Venind mai aproape de noi, iată o mărturie similară a lui Nichita Stănescu: „contemporan cu teiul”, declară acesta, „din pricina lui Eminescu nu îmi mai tihnește să-l miros ca lumea”. Afirmăția, nu lipsită de cochetărie, „poate fi ridicată la rang de generalitate”, scrie Ioana Both, marcând înstăpânirea lui Eminescu asupra culturii române¹. Exemplele de mai sus indică o intruziune autoritară, chiar corupătoare, a textului eminescian în percepțiile noastre native. Ca să rămânem în preajma poezilor preferați, iată și aceste frumoase cuvinte ale Anei Blandiana privind implicarea marelui înaintaș în propria-i biografie: „Am sentimentul că îi datorez acest efort de recunoștință ca pe un omagiu pentru faptul că părinții mei au fost îndrăgostiți cu poemele lui în gând, că am învățat să vorbesc cu versurile sale și am învățat să sufăr cu durerea lui, că sângele meu păstrează, curgând, cadența *Serii pe deal*, că respirația mea se accelerează în ritm cu *Stelele-n cer*”.

S-a remarcat pe bună dreptate de către exegeți că opera eminesciană comunică prin artere vizibile, dar și prin vase capilare secrete, cu realitățile naționale: istoria, natura, mitologia, folclorul, cultura „majoră”, viața cetății... și, mai departe, cu esențe care „încifrează” ființa noastră specifică. Constantin

Noica, bunăoară, își caută argumente pentru cărțile sale filosofico-poetice despre *Sentimentul românesc al ființei* și *Rostirea românească* în această creație, sondată în articulațiile ei intime, până la „celula” unor cuvinte: „infinire”, mărturisind vocația cugetului nostru de-a face „insuportabilul suportabil” (*Infinit și infinire la Eminescu*), „haos”, acel ceva din care ființa se ivește și i se opune (*Haos și neant la Eminescu*), „arhei”, principii de ființare în lumina aceleiași ontologii specifice (*Arheii lui Eminescu*). Textul cheie rămâne desigur *Luceafărul și modelul ființei*, prin care poemul eminescian ilustrează, alături de basmul filosofic *Tinerețe fără bătrânețe*, un model ontologic specific românesc. Sunt lucruri spuse frumos, sunt expresii memorabile, dar ele contribuie fără să vrea la amintita suprali-citare a operei eminesciene. Fără supărare, Noica stă, alături de Papu, involuntar, la originea vertijului filosofico-interpretativ în materie de Eminescu al unor „emuli” al lor improvizați, apăruiți în anii din urmă.

De la „cultul” manifest al poetului și până la reconfigurarea în anii noștri a unui supradimensionat mit național *Eminescu* nu mai e decât un pas, pe care, lejer, l-am făcut. Fenomenul poate fi explicat obiectiv, cum s-a și întâmplat (Lucian Boia), și nu trebuie să ne producă friguri și indignațiuni exagerate. El se bazează pe o situație reală în literatura și cultura română, pe un fundament axiologic formulat clar de G. Călinescu în celebra sa „biografie”, încă din 1932: Eminescu e „cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc”. Să observăm acum că mitul lui Eminescu, justificabil prin nevoia noastră de repere estetice și morale, înțeles ca un factor strategic în demersul de evadare din frustrări și complexe, de regăsire și reconfirmare ale virtuților noastre etnice, de constituire a unui „brand” onorabil de țară, demers până la urmă acceptabil în limite de moderație și bun simț, capătă dimensiuni aberante prin abuz metaforic și supraevaluare.

Brendul amenință să se substituie țării, care, har domnului, mai are și alte posibilități de promovare pe piața internațională. Cu destui ani în urmă am citit cu mult interes în revista „Luceafărul” (1983) o bucată lirică a lui Vinod Seth, traducător în hindi de poezie română modernă, *De ce a venit Eminescu printre noi*. Am citit-o și am recitat-o și nu ne-am dumirit dacă era cu adevărat o laudă la Eminescu, în aliniere cu cele frecvent întâlnite în publicațiile vremii, ori o ironie la adresa exceselor noastre întru Eminescu, exprimată în termeni de dinamică economică. O recitim acum în antologia de dedicații lirice editată de Cristina și Victor Crăciun și indecizia persistă. Versuri vibrante, de o mare frumusețe, cu superlative puse unde trebuie, surclasându-le pe multe din cele convenționale ale unor autohtoni, ne fac să înclinăm către prima alternativă. Le redăm, în traducerea poetului maramureșean Ion Iuga: „Ca un școlar sfios pe vremea asta în ploaie/Când învățăm lecția vremilor trecute/Eminescu a venit să stea cu noi în picioare/Cu ploaia și roindu-i din cerescu-i vestmânt/Eminescu o undă de apă/Un abur în zbor/A stat lângă noi curgând spre oceane –/Într-o reverie/Eminescu a venit să se amestece printre noi./Suntem o clipă din El/Și curgem masificată umanitate/Eminescu-i gingașă mărgea în fiecă rozmarin,/O perlă în fiecă scoică a mamei perlă pământ,/El mărgăritar în colierul lumii –/De aceea-l salutăm pe Eminescu/Eminescu a venit printre noi să se nască etern/Eminescu a venit printre noi să-l întâlnească pe Eminescu”. Dar altele ne pun serios pe gânduri, par a fi o replică bonomă la frumoasa poezie soresciană *Trebuiau să poarte un nume*, victimă nevinovată a unui tsunami de citări și recitări pe toate scenele patriei: „Mulțimea cresc în juru-i/Și Eminescu nu mai declară motivele pentru care a venit!/S-a acordat un premiu Eminescu poezilor/Și Eminescu a venit să vadă steaua lor;/Grădina Eminescu, cafenele Eminescu,/Brice Eminescu, parcuri Eminescu, străzi Eminescu;/Țări Eminescu,/Creioane Eminescu,/Cerneluri Eminescu, poeme, eseuri,/Un univers de lucruri și mai bine s-au prefăcut în Eminescu”². I-am sugera scriitorului indian să treacă pe lista sa de „obiecte” Eminescu și bancnota de 1000 de lei introdusă pe piață în 1991. Ceea ce nu l-ar mira prea tare, pentru că și în țară la el circulă rupii de diverse valori cu portretul lui Gandhi. E o problemă de veche și banală politică bancară globală.

Revenind la spațiul danubiano-carpatic, să menționăm că fenomenul are rădăcini în comunism, ilustrativă în acest sens fiind trista experiență pataforică a unui poet de primă mărime precum

Vasile Voiculescu, autor al unui bruion poetic, rămas din fericire în manuscris, dar publicat drept o mare victorie literară în „Steaua”, nr. 5-6, 1964, p. 5-7, un model de obediență față de noul regim, dacă n-o ascunde cumva o subversivă intenție parodică. La poleirea poetică a politicii partidului de industrializare a țării și de transformare socialistă a agriculturii, contribuie astfel un „furnal Eminescu”, pentru că poetul, în furnalul sufletului său aprins, a făurit „unealta ascuțită” necesară în lupta de clasă, poemul *Împărat și proletar*: „Tovarășe, tovarășe, toți într-un singur gând/Am hotărât aicea furnalul nostru scump/Unde se zămislește în clocote oțelul/De-acum să se numească furnalul Eminescu”, o „șesătorie Eminescu”, propunere motivată de astă dată estetic: „Dar noi șesătoria cu-o sută de războaie/O vom numi așșderi cu numele lui mare/Așa țesu mătasea de gânduri mintea lui/Și fire colorate le-a combinat maestru”, în fine, un „C. A. P. Eminescu”: „Și noi gospodăria sătească vom numi-o/Tot Eminescu – Cine ca el a mai cântat/Copacii...” (între aceștia, teiul și cireșul, martori la momentul „când își căta nevasta, țărancă-n sat, Călin”)³. Nici azi, astfel de propuneri hilare nu lipsesc din spațiul nostru publicistic. Nu de mult, ca să dăm un exemplu, *site-ul LiterNet.ro* a lansat un concurs în care cititorii erau invitați să caute un produs care să merite marcarea cu numele „Luceafărului poeziei românești”. (Prima inițiativă de acest fel aparține, de fapt, basarabenilor, care au și scos pe piață, acum câțiva ani, o marcă de țigări numită chiar „Luceafărul”). „E vorba, explică inițiatorul concursului, publicitarul Florin Dumitrescu, de un concurs de creativitate care combină spiritul de « scorneală » cu « o brumă de cultură ». După modelul unor produse din UE, care poartă numele unor clasici ai literaturii universale (uleiul Dante, undița Shakespeare, jocul video Hugo etc.), Scornelius îi îndeamnă pe liternauții români să numească produse care ar putea purta numele clasicului nostru major”. Câștigătorii au venit cu propuneri oricum mai puțin ridicole decât cele avansate (tot nu ne vine să credem) de delicatul și subtilul autor al volumului postum *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare*, cum ar fi aceea a editării unei *Culegeri de teste grilă pentru admiterea la facultate*, pe a cărei copertă să scrie: „Dintre sute de catarge care lasă malurile,/Câte oare le vor sparge: a. Vânturile; b. Valurile”. Fără vreo urmă de umor, un eminescolog apărut mai recent în lumina reflectoarelor, Dan Toma Dulciu, vine și el, în interviul luat de doamna Maria Dobrescu, cu propuneri pentru salvarea din uitare

a brendului național Mihai Eminescu: „Se pot face atâtea lucruri! Eu aş încuraja un întreprinzător particular să comercializeze obiecte de papetărie cu înscrisuri Eminescu, unelte de scris, suvenire, o mapă de birou, un set alcătuit din pix și stilou, busturi miniaturale”. Exemplul propriu desigur este un bun argument pentru o astfel de întreprindere: „Eu am și început să fac așa ceva, am comandat un tablou, o pictură în ulei, care cuprinde ediția princeps a poeziilor lui Eminescu, lucrare ce poate fi pusă în birou”. Trebuie să ne grăbim deci cu brendul pentru a nu rămâne din nou în coada Europei: „Desigur, și alte obiecte pot fi reproduse și miniaturizate, cum este cufărul, ceasul, inelul etc. Se vând atâtea monalise și napoleoni, de ce nu am face și noi la fel cu Eminescu?”⁴. N-au lipsit, se înțelege, reacții justificate la astfel de propuneri precum aceea, promptă, a fostului ministru al culturii, profesorul muzicolog Adrian Iorgulescu: „Pentru mine, numele Eminescu are o altă semnificație. Nu-l văd ca produs de deratizare, marcă de cămașă sau dero. Mi se pare un joc riscant. Eminescu are pentru mine semnificație de brand de țară, deci nu îl văd ca pe un produs de utilitate imediată. Îl văd ca pe un proiect cultural, un summum al potențialității creatoare din România”.

Eminescu umple cu personalitatea lui atât de decisiv spațiul național, încât, absorbit complet de acesta, aproape se depersonalizează, devenind, precum vechii aezi și rapsozi populari, cum scrie într-un interesant text poetic din 1989 Romulus Vulpescu, „cel mai anonim dintre anonimi”. Sau, tot cum spune scriitorul orădean, un substitut fericit al vocabularului nostru curent: „Ai devenit un substantiv comun:/un substantiv nemaivând nevoie –/chiar și când personifică stilistic –/de litera majusculă din frunte./Ești cel mai propriu substantiv comun,/Cel mai exact/Mai strict,/Mai necesar./Un sinonim cotidian de-o cutremurătoare-utilitate/mântuitor de orice-ncurcătură,/ de stângăcia lexicală;/de sărăcia vorbei înflorite.//Ești afazia fericit-a limbii,/Cuvântul cheie, vorba matcă;/atotcuvântul./Când mă gândesc la grâu – spun eminescu...” ș. a. m. d. Pe aceeași linie a transferului de identități, sedus de discursul pro-eminescian avântat, la modă, am adăugat și noi la o carte din 1995, altminteri echilibrată în cuprinsul ei, un prolegomenon la unison cu verbiajul cotidian, din care reproducem nostalgic aceste rânduri: „Sintagme eminesciene sunt definitiv încrustate în codul nostru genetic. Suntem, astfel, cu toții, locuitorii acestui pământ, oamenii lui *A fost odată ca-n povești...* și oamenii

lui *Sara pe deal buciumul sună cu jale.... etc.*, etc. Dacă ar fi să le rescriem astăzi, am păstra unele idei, dar am renunța la stilul ceremonios-melodramatic, inadecvat unui volum de istorie literară, și am pune, oricum, surdină pe strunele prea zdrăgănitore ale instrumentarului lingvistic folosit.

Note:

1. Ioana Both, *Eminescu și lirica românească de azi*, Cluj-Napoca, Dacia, 1990, p. 8.
2. Vinod Seth, *De ce a venit Eminescu printre noi*, în *Eminescu – pururi tânăr*, ediție, antologie, aparat critic de Cristina Crăciun și Victor Crăciun, Chișinău-București, Litera-David, 1998, p. 340-41.
3. Mult mai fidel cu el însuși fusese tânărul Voiculescu Vasile, cu poezia scrisă la 16 ani pe coperta unui volum de Eminescu: „Tu prea mult ai simțit, poete, te-ai zbuciumat în grele gânduri/Și de-atunci toată suferința pe tine puse rânduri, rânduri” (*Să simți atât ca nume-n lume*, „Luceafărul”, nr. 12, 6 iun. 1964, p. 6).
4. Maria Dobrescu, *Mihai Eminescu, niciodată cunoscut îndeajuns* – Interviu cu filologul Dan Toma Dulciu, „Ziarul Lumina”, 15 ianuarie 2011.

(Text reprodus, cu acceptul autorului, din volumul *Eminescu și ispitele eminescologiei*, Iași, Junimea, 2018.)

ESEU

CONSTANTIN AMĂRIUȚEI DESPRE METAFIZICA LUI EMINESCU (V)

► Ștefan MUNTEANU

Pornind de la aceste explicații, destul de ezoterice, C. Amăriuței îi atribuie lui Hyperion o natură dublă: „O dată el este un om ursit lumii, dar tocmai de aceea doritor de o stare de veșnicie-de-om; (...) Și altă dată un om nefiresc – un fel de dat ontologic în afară de risc, o «veșnică minune», deci *ne-ursit*, așa cum sunt și stelele și copacii și melcii” (*Idem*, p. 98). Concluzia? „Între riscul de-a fi om, adică ursit a fi un *firesc ca firesc* sieși și riscul de-a fi a-om, adică *ne-ursit*, un «firesc pur și simplu», iată toată semnificația veșniciei acestei quasi-structuri existențiale eminesciene” (*Idem*, p. 98). Se subînțelege că trimiterea este făcută la dubla natură a lui Hyperion. Numai că, singurul merit al acestei explicații vine de la strădania de a-l ține pe Eminescu în imediata apropiere de spiritualitatea metafizică românească. Oricum, eu prefer imaginea plăsmuită de Zoe Dumitrescu Bușulenga: „Optând pentru un erou mitic de felul lui Hyperion, Eminescu introducea în tipologia operei sale un personaj născut din elementele contrarii, din Uranos și Gy, din pământ și cer (după mitologia elină), condamnat deci prin origine la un echilibru precar al ființei, între latura de lumină celestă, uranică, și cea de întuneric teluric, pământesc. Prin însăși natura sa, eroul putea cădea ori se putea înălța, după cum prevala în el un aspect sau altul al dublei sale naturi. Pe de altă parte, Hyperion (Ca și Lucifer, de altfel) aparținea primei generații de divinități, primei creații, fiind părintele și sursa luminii (a Soarelui, Lunii, Aurorei în unele variante mitologice) și ca atare considerându-se părtaș la creație, vrednic de demnitatea supremă a demiurgiei. Și din aceeași alcătuire din contrarii, din polaritatea structurală, i se trăgea și propensia spre dramă, spre luptă cu sine, cu determinările sale” (Zoe Dumitrescu Bușulenga, *Eminescu. Viața, Opera, Cultura*), Editura Eminescu, București, 1989), p. 260). Mai departe, Zoe Dumitrescu Bușulenga adaugă: „La Eminescu, însă, bivalența eroului Luceafărul-Hyperion impune o structură bipolară, de stricte simetrii, poemului, căruia îi infuzează un bogat gând filosofic de sorginte kantiană. După cum privește

spre pământ sau spre cer, eroul se ipostaziază într-o înfățișare sau alta printr-un fel de mimetism datorat tocmai dublei perspective posibile asupra lui. Fața întoarsă către pământeni care o văd și o numesc Luceafăr în măsura în care ei o pot percepe cu simțurile lor ca obiect de cunoaștere, constituie *fenomenul*, aparența, în vreme ce ființa lui ascunsă simțurilor, necognoscibilă, știută numai de Demiurg, constituie esența ori *numenul*, după terminologia epistemologiei kantiene. Îndreptat cu fața lui văzută spre pământ și muritori, eroul se contaminează de patima lor majoră, de iubire, se îndrăgostește de știuta muritoare care, la rândul său intră în măsura în care i-o îngăduie natura pământescă, în atmosfera de gravitate și solemnitate care-l înconjoară pe Luceafăr. Supus și vrăjtit, acesta răspunde chemărilor ei, întrupându-se succesiv în înger și demon, încă un semn că el e o ființă din prima creație, având în potențial ambele ipostaze. Aceste întrupări, ca și cererea către Demiurg de a-i acorda calitatea de muritor, trădează dramatica tentativă de apropiere de pământ și iubire a eroului pe care «fata de împărat» încearcă să-l atragă în contingent, ceea ce ar echivala cu o adevărată «cădere» a acestei ființe din unitatea originară care și-a uitat adevărata natură” (*Idem*, p. 260).

Cel de-al doilea text din capitolul patru se intitulează *Ne-veșnicia omului*. Și aici autorul pornește de la două versuri din poemul *Luceafărul*:

*Trăind în cercul vostru strămt
Norocul vă petrece...*

Explicația este continuată cu același limbaj, în aceeași manieră. „Numai în orizontul pur al ursirii proprii, firea omului apare așa cum este în sine; prin descoperirea ursitei, omul își profilează forma sa ideală în cosmos și se pune pe sine ca «ins» liber și de sine stătător” (*Idem*, p. 98). Mai filosofic spus: „Deci: filosofia ursitei ca umbră pe care n-o poți părăsi și depăși, este filosofia ultimă (sau ontologia fundamentală) și care deosebește «firescul ca firesc» sau insul, de «firescul pur și simplu» sau

lucrul. «Ursita» este de fapt, intenționalitatea unui firesc către altul” (*Idem*, p. 100).

În acest sens – crede C. Amărieuței – Eminescu a ajuns la ideea „cercului strâmt”. „Această stare o descrie Eminescu, atunci când ne vorbește de un «cerc strâmt». El este orizontul ce se încinge în jurul omului prin însăși facultatea de a fi om; adică de-a fi un «loc» pentru ca astfel ceva să poată fi spus și făcut de insul hotărât la aceasta. Ursirea este «mărginire» și hotărârea spațială, a Ego-ului, adică a insului. Dar acest «cerc strâmt» e o limitare a petrecerii în această hotărâre spațială. Căci oricărui început îi trebuie un timp pentru a putea să se desfășoare. Ceea ce implică vremuirea morții” (*Idem*, p. 100-101).

Cum trăiește omul în „cercul strâmt”? „Eminescu întrebuițează poetic sensul din povestea populară românească: *petrecerea norocului*. (...) Filosofic vorbind, norocul este felul de risc al omului în Cosmos. De aceea, noi putem să-l identificăm cu o «epică a ursitei». Eroul își «încearcă norocul»” (*Idem*, p. 102). De aici izvorăște și tragismul condiției umane. „Omul vrea să iasă din ursită, adică din «cercul strâmt», care este viața. El vrea o non-istoricitate, el vrea să fie «sortit» (adică ursit-neursit lumii) unui alt mediu ontologic. Adică firescului pur și simplu” (*Idem*, p. 104). C. Amărieuței observă la Eminescu și un alt aspect al tragicului, acela din care se va naște Hyperion. „Căci mai există și un alt tragic: de-a nu putea muri. Și el se naște din riscul de-a fi poet sau filosof, întârziat în seara unei revelații, în care ai riscat condiția umană pentru cerul veșnic din imperiul celor ce sunt firești pur și simplu. Așa se crează Hyperion și, cu el, explicația a ceea ce este esența acestei veșnicii – de somn al naturii Firii. Dar, pentru aceasta, a trebuit să visezi, înalt și înspăimântat, ca Eminescu” (*Idem*, p. 106-107).

Capitolul patru al cărții se încheie cu cel deal treilea eseu intitulat *Esența veșniciei*. Reperul de pornire îl constituie mesajul versurilor din finalul poemei *Luceafărul*:

*Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece*

„Hyperion este un Făt-Frumos cuprins de dor: de ursita sa, de iubire, de veșnicie. (...) Conștiința de sine duce pe ins la puritatea ursitei sale; «dincolo» - în spatele predestinării metafizice de a fi existență umană, nu mai este nimic. Eminescu se adâncește, în sborul *Luceafărului* în această noapte:” (*Idem*, p. 107).

*Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște...*

Cum este posibilă această adâncire? „Și aceasta, ca aventură existențială a lui Eminescu, ne va descrie imperiul fără hotar al ne-lumii, deci dincolo de «cercul strâmt» al timpului și spațiului și unde omul intră pierzându-și ursita de-a fi om” (*Idem*, p. 108). Și totuși *Luceafărul*, deși este sortit veșniciei, păstrează un element omenesc: *dorul*. Explicația? „Eminescu este doritor de ființa sa pură, așa cum îi este și iubirea. Într-adevăr dragostea dintre *Miron* și *Frumoasa fără corp* era dorul pur după iubire; în umbra ursitei sale, femeia ursită trebuia să n-aibă formă pământescă. (...) E dorul de veșnicie acela ce călăuzește creația eminesciană. (...) Iar cuvântul veșniciei sale, va fi tăcerea, căci așa sunt cele pe care nu le mai vezi cu ochiul ce cunoaște: tăcute, retrase luminii timpului” (*Idem*, p. 108-110). Care este esența veșniciei? „Și esența veșniciei – după noi, nu poate fi decât efortul de a tăcea, al omului-zeu (poetul și filosoful)” (*Idem*, p. 109).

În sfârșit aflăm și în ce constă ambiguitatea existențială la Eminescu: „Putem înțelege acum unde stă ambiguitatea existențială la Eminescu: de-a fi în mod absolut iubire și dor de ursit – pe de o parte și de a deveni tăcut ca imperiul veșniciei ne-morții, unde intră prin dor. De a fi un firesc pur și simplu atunci când predestinarea de om este de firesc ca firesc” (*Idem*, p. 111).

Exegeza eminescologică a lui C. Amărieuței, dezvoltată în lucrarea *Eminescu sau lumea ca substanță poetică*, cuprinde în capitolul al cincilea un text intitulat *Luceafărul*, structurat pe trei părți: 1. *Luceafărul românesc*; 2. *Trecerea hotarului ontologic*; 3. «Zborul liric» din «*Luceafărul*» și «*Domnișoara Hus*».

Prima parte, așa cum rezultă din denumirea sa, este menită să demonstreze că poezia *Luceafărul* exprimă esența spiritualității românești. „Fără îndoială că în literatura românească, *Luceafărul* lui Eminescu este centrul de perfecțiune și genialitate al poporului nostru. Fără acest poem, creația noastră literară ar părea nedesăvârșită” (*Idem*, p. 117). Și, cu toate acestea, critica literară românească a insistat să caute izvoare de inspirație. „O estetică pretențioasă și pedantă – mai veche, e drept – s-a grăbit să caute, în genialitatea poetului și a poemului, izvoare de inspirație și reminiscențe din cultura universală. Rând pe rând, poeți ca Ovidiu și Lucrețiu, filosofi ca Schopenhauer și Kant, moraliști greci și imnuri indiene au servit de substrat (filosofic și etic) poetului român. Ca și cum un artist român cu talent – iar Eminescu avea geniu! – nu putea găsi, în ființa neamului său, metafizica pe care vroia să o exprime” (*Idem*, p. 117). În această situație, autorul se simte obligat să intervină ca un adevărat salvator: „E datorită noastră, astăzi, să risipim

aparențele. *Luceafărul* este însăși firea neamului nostru exprimată de cel mai autentic poet al lui. Cum putem accepta ca substanța acestei capodopere lirice să fie de inspirație străină? O analiză succintă – și deci puțin schematică – ne va convinge de ceea ce, intuitiv, fiecare cărturar român știe: *Luceafărul* este cea mai românească operă literară” (*Idem*, p. 117-118).

De ce este „cea mai românească operă literară? „Românească, pentru că poetul național a pus în temă și în formă lirică o metafizică preexistentă, născută odată cu ființa și limbajul românesc. Această metafizică privește creația lumii, *geneza ei intențională*, precum și etica ei, categoriile normative de ființare a omului în lume” (*Idem*, p. 118). Desigur că această abordare conține și un sămbure de adevăr. Dar prin nota patetică de prezentare nu numai că nu sunt risipite aparențele, ci se clădesc noi aparențe. Din acest motiv voi mai reține puține afirmații. În rezumat: „Eminescu reprezintă prin acest poem două aspecte esențiale ale metafizicii românești: 1) Chemarea (incantație) a firescului transcendent lumii în cercul luminos al ei; 2) Tema norocului sau a soartei de om, în *noima lumii*” (*Idem*, p. 121). Prin urmare: „Și cum *Luceafărul* eminescian nu avea nevoie de învățătura lui Schopenhauer pentru a vorbi de dragoste, sau de *Rig-Veda* pentru a descrie *originea intențională a lumii*, tot așa noi, nu avem nevoie de Husserl sau de Heidegger pentru a ne înțelege rostul sau «norocul» nostru în lume” (*Idem*, p. 121).

Partea a doua din capitolul cinci se intitulează *Trecerea hotarului ontologic*. Aici, Constantin Amărieuței aduce unele „precizări” cu referire la mai vechiul său eseu *Dorul de veșnicie*. Precizările ținesc tema Hyperion și nu pe Eminescu. „Într-adevăr, dacă la Eminescu dorul de veșnicie este permanent – acea «sete de liniște eternă», acea «sete de repaos», manifestată permanent în «Cântecul vechi» din *Scrisori* și din *Luceafărul*, - în schimb, la eroul poemului, nu veșnicia interesează (mai ales că, în principiu, ca «stea răsărită în Fire», el o posedă într-un fel), ci starea de muritor în Lume, condiție *sine qua non* de-a putea fi, în mod concret (omenește) alături de Cătălina (iubita lui, nocturnă). Deci tocmai contrariul” (*Idem*, p. 122-123). Ce derivă din această susținere? Derivă, mai întâi, ideea că *Hyperion nu-i Eminescu*. „Cum am spus, mai sus, *dorul de veșnicie* (nemuritor) este al poetului nu al stelei îndrăgostite de o ființă muritoare. De aici toată filosofia redată în versuri începând cu strofa 68 («*Porni luceafărul*», etc.) atât ca descriere a cosmogoniei (cum a mai făcut-o în *Scrisoarea I*), cât și a stării pre-ontologice, a Nepătrunsului, starea dorită de poet ca loc de liniște, de *repaus*

(veșnic)” (*Idem*, p. 124). Derivă, în al doilea rând, aprecieri cu privire la *Trecerea hotarului ontologic*. „În *Luceafărul*, problema trecerii hotarului ontologic este refuz voluntar pentru Cătălina – ea nu iubește, concret, decât în Lumea ființelor «vii» -; la Hyperion, trecerea este imposibilă fără o schimbare de statut ontologic, deoarece ca «minunea d’întâi» a Creației, astrul ceresc este nemuritor. A fi în Lume, implică a fi muritor” (*Idem*, p. 126). Derivă, în al treilea rând, o ocazie, pentru C. Amărieuței, de a vorbi, pe scurt, despre *Dialectica «trecerii» în Estetica românească*. „Problema hotarului ontologic din *Luceafărul* eminescian, relevă nu numai existența polară a Cosmosului (ca Fire) și a Lumii (ca stare luminată), dar și prezența *Trecerii* ca metodă dialectică în fenomenologia *frumosului românesc*” (*Idem*, p. 127-128). Referitor la această „dialectică”, autorul adaugă: „În toate operele majore ale creației românești, mai ales în estetica stărilor de *dor* (dar și de «urât»), poetul exprimă această dialectică a *Trecerii* (Blaga este în «marea trecere» a misterelor, Arghezi se «joacă» de-a v’ăți ascunselea, Barbu pune în mișcare «ritmurile pentru nunține necesare», etc.)”. (...) Discursul frumosului românesc este desigur al poporului creator de *cântec* (doină, baladă, etc.). Dar prin Eminescu, acest Cântec a devenit Discurs estetic pentru spiritualitatea românească a cărei specificitate este *ontologia polară* (dialectica hotarului ca *joc și trecere*” (*Idem*, p. 128-129).

Partea a treia din capitolul cinci se intitulează „*Zborul liric din „Luceafărul” și „Domnișoara Hus”*. Aici, pentru început, C. Amărieuței își recapitulează concepția sa cu privire la metafizica esteticii românești. „Pe plan estetic desvăluirea a «ceea ce stăruie», ca frumos poetic, se datorește fie *stării de dor*, fie *stării de urât*. De aceea, poeticul ține loc de gnoseologie, nu a unui fond ontologic, ci a stării absolute a lumii. (...) Bivalența stărilor revelatoare de absolut mă îndreptățeste să văd *Geneza Frumosului Românesc* atât în cadrul stărilor de dor cât și a celor de urât. Grosso modo, *dorul* și *urâtul*, sunt în același timp stări reductive și de extaz. Înțeleg prin funcția reductivă a lor, metoda ascetică și de metamorfozare poetică a lumii, iar prin funcția lor ecstatică, *dorul* și *urâtul* permit contemplarea stării absolute trăite ca «frumos». Limbajul, în mod inevitabil ermetic când este vorba de revelarea fondului absolut al lumii, dă puțință operei de artă să exprime Ființa (dacă starea este a *dorului*) sau Neființa, (în cazul că absolutul este revelat prin *urât*)” (*Idem*, p. 130-131).

RECITIRI

GRIGORE HAGIU SAU POETICA VISĂRII

► Adrian Dinu RACHIERU

Într-o așteptată reeditare (a doua ediție, e drept, „revăzută și adăugită”) dedicată lui Grigore Hagiu, criticul Constantin Trandafir solicita, îndreptățit, în acea „mică scriere”, „un spor de empatie pentru poetul din Târgul Bujorului”. Evident, *Grigore Hagiu și generația sa* (Editura Axis Libri, 2013), ca „studiu monografic responsabil”, asta își propunea, respectând chiar recomandarea poetului: cea de a activa criteriul estetic „la pragul de sus”, „desprins de cauze minore”, dincolo de orice soi de suspiciuni. Ceea ce, pentru o dreaptă reconsiderare, presupune o „relectură atentă și justă” a textelor și, desigur, o interogare a contextului, provocând, se știe, „marea explozie lirică” a anilor '60.

Vital, risipind „noblețe sufletească” (au consemnat contemporanii), absolventul secției de critică literară a Universității bucureștene (începută în 1955) s-a dovedit indiferent la concizie, sedus de o „adâncire intelectuală”, filosofardă. A fost, nota N. Manolescu (încă în 1968!), „victima unei iluzii critice”. „Împădurit de păsări albe”, poetul, aderent, a îmbrățișat – ca atâția alții – „cântecul luminos” al Revoluției și „marele crez proletar”, sensibil la „erosul social”, constata C. Trandafir.

Dar criticul din Câmpina, încercând a-i defini „fețele eului”, se străduia să ne convingă că avem de-a face cu „un remarcabil poet al iubirii”, părând chiar surprins că mai toți comentatorii au neglijat „această dimensiune a liricii sale”. Cu anevoință, mărturisim, am putea îmbrățișa o atare opinie, livrată, însă, pe un ton ferm, cu decupaje alese pe sprânceană, izolând erotica (câtă e!). Mai ales că un Marian Popa, de pildă, nu ezita să denunțe „frapanta lipsă de interes” a poetului pentru *tema*

erotică. Iar N. Manolescu îl găsea „remarcabil” tocmai în erotică! Nu ne propunem să împăcăm atari opinii, în vizibil conflict, dar, schițând un posibil profil, survolând întregul creației, aducem, inevitabil, câteva retușuri, fără a oculta aspectele dezagreabile.

Fiindcă, purtându-și „surâsul subțire de adolescent”, Grigore Hagiu intra încrezător pe scena lirică, „plin de clopote de bronz”. Debutase în 1950, la *Tânărul scriitor* și, editorial, abia în 1962, cu *Autoportret în august*, pe linia unui militantism specific epocii, conectat unei retorici entuziaste, mărturisindu-și febril *adeziunea* „la ideile sublime ale comunismului”, remarcată, desigur, de prefațatorul plachetei, Matei Călinescu. În acei ani, încă ai opresivului realism socialist, Matei Călinescu, om al cărților, ins informat, cu lecturi bine orientate a pus umărul la modernizarea literaturii noastre. A fost recunoscut,

nota Alex Ștefănescu, drept un critic de direcție al generației, consiliindu-l pe Nichita, având un cert rol „culturalizator” în cercul lui Stănescu, Cezar Baltag, Breban și Grigore Hagiu, cum își amintește Breban însuși (v. *Trădarea criticii*, 2009). Pe linia lirismului civic, glorificând „țara altoită pe oase de dac”, Hagiu va mai produce prompt câteva volume, cum ar fi *De dragoste de țară* (1967) și *Cântece de stemă* (1971). Cartea primă poartă, însă, un ecou labișian. Era vorba de o generație traumatizată de ororile războiului. Cum „accidentul lui Labiș încheia o epocă istorică”, va mărturisi Grigore Hagiu, dispariția poetului, văzut ca lider, acceptat „șef post-mortem” (zicea tot Alex Ștefănescu) responsabilizase generația. Încât, „împădurit de păsări albe”, îmbrățișând obsesiile

generației și temele ei (migratoare), poetul se vrea, și el, „un trunchi vocalic”: „cu primăvara am venit,/ sămânța ei cea mai fecundă sunt”. Fascinația Labiș, ca „reflex al necesității”, l-a urmărit lungă vreme, întreținând și cultul prieteniei. Fiindcă în camera din str. Pictor Stahi, acolo unde încropise primele versuri, s-au perindat viitori mari scriitori: Nichita, Breban, Velea, Fănuș, Cezar Baltag, Mugur. Prieten de tinerețe cu Nichita Stănescu, ploieșteanul fiind iute recunoscut ca nou lider, va acuza și impactul nichitian. Hoinărind discursiv prin *spațiile visului*, adulmecând „mireasma florii nenăscute”, poetul prelucrează – conceptualizând – astfel de sugestii (vidate de serafism) și eșuează, deseori, într-o „poliloghie filosofardă”, cum îl taxase Al. Piru, sancționând emisia febrilă de versuri absconse ori asociațiile hazardate. *Poetica visării*, descoperindu-i „sfere gravide/ întomnate în cuvânt”, îi procură și reverii erotice, înecate în „ceață verbală”, constata Gheorghe Grigurcu.

Sfera gânditoare (1967) este volumul de răscruce. „Trăim într-o sămânță vastă” va spune poetul, devorat de propriu-i vis, închipuind o cosmogonie populată cu șerpi hipnotici. El, de fapt, se reîntoarce în sine, împăcând lăuntricul, acel dor clamat de „spații închise” cu fascinația celestului (exterioritatea). Blagian pe alocuri și, mai ales, apăsător stănescian, va invoca *sfera născătoare* și „izvoarele somnului”, germinația și forțele genezei, *setea de unul*. Pe bună dreptate, Daniel Dimitriu, lansând o sintagmă norocoasă, vorbea de un *lirism pulsatoriu*, alternând – în complementaritatea jocului poetic – prăbușirea „în sine însuși”, palpând „adâncul obscur”, „oglinzile întunecate”, motivul germinației etc. cu tentațiile expansivității, pigmentată oniric, precum în *Descânțete de gravitație* (1977). E o formulă pe care Hagiu, un *copist* cu o mână „din ce în ce mai străvezie”, *risipitor* până la „pacea letală”, o va frecventa cu asiduitate. Chiar dacă, tot el, dorind o lume întemeiată, „stabilă” (cf. Lucian Raicu) intră în alertă, cutureierat de neliniști, chemând salvator „frâiele gravității” când lumea își iese din țâțâni. Pomenita alternanță se confirmă și pe alt plan; nu doar elanul introspectiv, „dorul de spații închise” vs celestul intră, opozitiv, în relație, ci și redactarea febrilă, nesupravegheată, redundantă (reluând motive bățătorite), contrapusă unui autocontrol sever, cenzurativ, sub presiunea constrângerilor prozodice, în ipostaza de remarcabil sonetist (v. *Sonete*, 1978 sau *Alte sonete*, 1983). Ca să nu mai vorbim de alternativa patriotică (amintită),

cinstind – pe teme politizate – „pătrarul de veac republican”, de pildă, firește, în contextul *remake*-ului modernist și, în replică, puzderia de enunțuri axiomatice, cosmicizând delirant în pragul „metafizicii astraliste” (cf. Marian Popa), cu imbold regresiv: „înapoi la semințele/ trecute prin burțile de animal”. Iată un alt exemplu: *Miazănoaptea miresmelor* (1973), proclamând retragerea bruscă în sine, lasă „lumea să curgă”. Aici, Grigore Hagiu mizează pe olfactiv; e împrejmuț de un vâlmășag de mirosuri haotice, terne, repulsive, „tencuit de aeru-împăclit”, vâscos. „Hoardele” de mirosuri lunecătoare, agresive, desenând conture aburoase, suportă corecții din partea celui care, aproape resignat, înarmat cu „o sabie de-arhanghel orbitoare” râvnește „mirosuri dulci/ de lucruri simple”. Poate că astfel de căutări, spărgând coaja fenomenală, țin de teama instalării în manierism, vestind posibila închistare într-o unică formulă, proprie. Pe de altă parte, tot Hagiu își reproșă, într-un interviu (provocat de Florin Mugur), neacceptarea deplină a unei singure modalități, *o cale urmată până la capăt*, zicea, oferindu-i, prin rafinări succesive, acea „adâncime unică”.

Concluziv, putem spune că toată creația lui Grigore Hagiu se răsfață sub acolada *poeticii visării*. „Secat” de vis, rătăcind prin „spațiile somnului”, sub un „curcubeu de sunete” și „fulgerări de sânge”, poetul compune – demonstrativ – stranii reverii erotice, cu efecte lirice discutabile (cf. Eugen Simion). Captiv „într-o sămânță vastă”, bărbat falnic, pitoresc, cu un traseu sinuos marcat de boemie, interesat lax, permeabil, de arte (de unde și preocupările sale de cronicar plastic, trase în volumul *Bucureștiul artistic*, 1984), alternând perfecționismul (când activa matrița sonetului) cu visătoria (lejeră), plonjând în lumea copilăriei, Grigore Hagiu (1933-1985), adunat – prin grija prietenilor – și în câteva volume postume, grupând inedite (antologia *Poeme*, 1986; *Cristal de primăvară*, 1991; *Liniștea versului*, 1997) până la *Jurnalul de vise* (2012), dezvăluind un om/ poet „speriat, înfricoșat, îngrozit sau resemnat”, scria Gina Hagiu, sora poetului. Oricum, cu o stranie premoniție, semnatarul volumului *Zilele, vârstele, anii. Mărturii despre mine însumi* (1985, prefațat de Cezar Baltag) își recunoștea „spaima de frig”. În gerosul februarie 1985, încercând să se încălzească la aragaz, va muri asfixiat, alături de Gabriela Cresin, dobândind liniștea râvnită: „în cer/ liniște/ pe pământ/ e ger”. Ne-a părăsit intempestiv, purtându-și „surâsul subțire”

și încredințându-se unei lumi mai bune: „un trup cedat definitiv luminii”.

De rădăcină semirurală (născut la Târgu Bujor), vădind o sensibilitate expansivă, în efervescență și, în replică, replieri, prăbușiri în sine, cu apetit filosofard, jonglând cu noțiuni sonore, de circulație, frecventate harnic și de congeneri (sferă, monadă, elipsă, stea, sămânță, oase, vis etc.), poetul rămâne remarcabil în prestația sonetistică. Între germinația nebuloasă, hălăduind prin lumi celeste și lirismul interiorizat, nu aflăm, s-a observat, o „sfâșiere antinomică”, în pofida alternanțelor, cultivate, s-ar zice, cu program. Poate cânta jubilant „pătrarul de veac republican” și vede în Ithaca „o visată Comună”, după cum, invocând „o vreme fără minutare”, poetul ne anunță, sub imbold regresiv-elegiac, refugiindu-se într-un trecut imemorial că „cel mai frumos vers/ de tot neînțeles/ ni-l vor scrie oasele”. Sau: „câmpul fugise acasă/ arborii se trăseseră în semințe”. Într-adevăr, pendularea devenise manieră, iar retorismul tulbure, hrănind o *metafizică astralistă* (cf. Marian Popa), coexista, într-o cronologie capricioasă, cu disciplina sonetului, visele ctitorind „biserică în carnea trupului”.

Da, despre o *erotizare a Universului* (febra germinativă, pulsuni thanatice) poate fi vorba,

cum observase Constantin Trandafir. După cum, fie așteptând adolescentin „un dulce cutremur”, fie invadat de suferință/ dezamăgiri, poetul va chema iubita-mireasmă, „fără contur”, refăcând contrastativ, „cu toate patimile deodată”, lumea. Aproape uitat, azi, însuși Grigore Hagiu și-a ignorat, din păcate, filonul erotic. Foarte productiv, ispitit de un speculativism pretențios, împins în abstractizare, poetul – sugera Mircea Martin, în 1967 – ar fi trebuit „deconcertat în insistența cu care cultivă poemul de mari dimensiuni”. Recomandarea n-a avut, se pare, consecințe palpabile.

Regretabil, cel venit dintr-un târg „prăfuit și lenevos”, văzut insistent ca un „emul stănescian”, ca spirit mimetic (adevărat, doar „la suprafață”, puncta Valeriu Cristea), îndepărtându-se, treptat, de propria-i generație (în sensul micirii) nu a dobândit un loc cert în ierarhizările curente, fiind, mai degrabă, ignorat. Părerile sunt împărțite și, așa cum scria Traian T. Coșovei, poetul își așteaptă „inspiratul comentator”. El deja a venit, observăm. Contribuția lui Constantin Trandafir, străină de ispita „febrei apologetice”, este o pledoarie onestă, evitând, deopotrivă, *rigiditatea rece* ori *copilăreasca înflăcărare*; fiind de fapt, finalmente, o invitație la lectură.

Amazoana

► Lucia OLARU NENATI

ESEU

MIASMA

Am văzut mai demult la televizor, pe canalul National Geographic, un film documentar despre canalizarea orașului Londra care, cu multă vreme în urmă, era foarte precară și, din cauza apelor reziduale produse de cei 2 milioane de locuitori ai orașului, deasupra lui se ridica o ceață groaznic de urât mirositoare pe care ei o numeau *Miasma* și care otrăvea respirația și-i făcea să creadă că de aceea se declanșau epidemiile de holeră și foarte multe boli mortale. Pentru rezolvarea situației oameni de știință au muncit ani lungi și au făcut proiecte găsinde rezolvări ingenioase ale canalizării care au îndepărtat și *Miasma*. Inginerul Joseph Bazalgette a conceput și supravegheat construirea a 2100 km de tuneluri și țevi sub oraș care urmau să colecteze apele reziduale și să asigure alimentarea cu apă potabilă. După ce sistemul de canalizare al Londrei a fost terminat și pus în funcțiune numărul deceselor a scăzut foarte mult, iar epidemiile au fost eliminate.

Acest lucru mi-a produs o comparație ce mi s-a părut foarte potrivită. Pornind, desigur, de la experiența personală dar și de la multe alte exemple, suficiente ca să poată conferi un grad de generalitate aserțiunii, m-am gândit la atâția oameni care au făcut și fac mereu lucruri de valoare, fapte laudabile, de calitate, cu eficiență, cu folos pentru ceilalți și adesea încununată de succes, uneori atât de multe încât nici ei înșiși nu le pot ține minte sau chiar nu-i interesează să le adune ca pe dovezi de virtute identitară. Nu o dată aceste fapte le-au cerut mult efort și consum de energie pentru care ar merita ca ei să fie foarte prețuiți, sprijiniți, răsplătiți după merit, în orice caz ar trebui să dobândească o situație prosperă, bine pusă la adăpost de orice cumpănă sau lipsă. Dar nu o dată asemenea oameni trăiesc cu un venit modest în timp ce succesorii sau beneficiarii faptelor lor primesc sume astronomice pentru performanțe mediocre sau chiar în lipsa totală a meritelor și performanțelor. Cum se explică așa ceva?

Sau alt exemplu: există oameni care se manifestă prin ceva remarcabil, vorbesc, de pildă,

în public despre subiecte majore cu acea însuflețire și charismă care amintește de acele „limbi de foc ale Sfântului duh al Cinzecimii” la care se referă cartea sfântă și care înseamnă transmiterea unei energii spirituale deosebite, inspirate parcă de sus de către o putere supraomenească și astfel au darul de-a convinge și de-a atrage auditoriul din jur de a-l înălța spiritual pe scala unei vibrații superioare. Sau fac orice altceva deosebit: recită, cântă, scriu, dansează, pictează, joacă teatru, realizează ceva meritoriu etc., adică fac ceva pentru care cei care-i cunosc îi răsplătesc la început cu aprecierea și cu admirația lor, îi aplaudă, le spun cuvinte frumoase și pline de emoție benefică, nu o dată, elogioase, îi invită generoși să vină și la ei, să facă acel lucru frumos în fața unui alt public, sau spun altora ceva pozitiv ori chiar exprimă în scris această puternică, sinceră și îndreptățită impresie.

Dar apoi, după un timp, când acest lucru se află, cel în cauză poate constata cum respectivii admiratori de până atunci „dau înapoi”, își diminuează creditul pe care îl acordaseră la început spontan, sincer și fără nici o rezervă și, mai ales, fără nici un interes pragmatic. Se retrag, se repliază cu un fel de jenă căci nu spun ce s-a întâmplat nici să-i pici cu ceară. Dar cel în cauză *știe ce s-a întâmplat*. Au fost atacați de către defăimătorii săi, cei ce îl urmăresc cu o invidie malefică, dementă, patologică, obsesivă, longevivă, de când au constatat acțiunea lui benefică asupra publicului, puterea lui de-a „încălzi” și înălța sufletele oamenilor, i-au observat performanțele și i-au văzut meritele, au citit sau au auzit laudele ce i s-au adus, i-au aflat HARUL pe care ei nu-l au, nu-l pot avea, oricât s-ar strădui. Și de atunci s-au îmbolnăvit, pur și simplu, de invidie, de ură viscerală, diavolească, la adresa lui, drept care au căutat să-l defăimeze constant oriunde, cu orice chip, fără argumente, căci acestea nu se lasă ușor descoperite și aduse la bară ori doar inventate. Ei doar transmit neobosit *starea de ură, de adversitate*, cu aerul că motivele nu contează, ori că ele sunt atât de mari și multe și

de la sine înțelese încât nici nu mai trebuie expuse. Important e să transmită oricui din jurul lor starea de adversitate la adresa celui purtător de har în așa fel încât cel ce aude defăimarea să se impregneze, ca de un miros sau de un lichid vâscos, să se contamineze de această stare fără s-o știe măcar, fără să-și dea seama, fără să conștientizeze, adică, ce i se întâmplă, dar să devină capabil să transmită această stare, să o difuzeze mai departe, la rândul lui, în chip automat. Iar dacă e întrebat de cineva din ce cauză a dobândit o asemenea părere proastă despre un om admirabil și admirat până atunci, ridică din umeri încurcat și spune că așa a aflat-o de la multe persoane din anturajul lui și că, desigur, dacă există așa de mulți trebuie să fie ceva adevărat adică omul acela trebuie să fi în fond foarte rău, un monstru care a distrus cu puterea lui viețile oamenilor cu care a intrat în contact ori care ascunde cine știe ce altă vinovăție malefică. Aici se ridică un foarte mare semn de atenție și exclamare cu privire la pricipiile democrației numerice care nu se aplică în această speță căci oricât de mulți ar fi cei contaminați de starea de adversitate contra unuia singur **nu se cheamă că ei au dreptate!**

Când li se arată și li se demonstrează limpede că, dimpotrivă, acela nu a atins pe nimeni nici cu un pai, că nu numai că nu a făcut rău cuiva, dar că a ajutat dezinteresat atâta lume de nici nu mai ține minte, privesc încurcați și nu prea se lasă convinși căci prea e mare înverșunarea, prea puternică *starea de adversitate* pe care au inhalat-o fără să știe cum și de ce, și fiindcă, în orice caz, fenomenul nu are nici o legătură cu rațiunea, cu logica, ci doar cu psihologia. Dacă află cumva că cei ce au provocat, dezvoltat, degajat și transmis această stare au în plus mari interese pragmatice să-l demoleze pe acela, să-i ia locul în orice domeniu unde ar merita să fie, **pentru ca vor să câștige ei** banii, profiturile morale și materiale, stabilitatea, prestigiul, stima, admirația, imaginea, poziția, statutul ș.a, ce i se cuvin pe drept cuvânt celui înzestrat, sunt foarte contrariați, dar tind, mai degrabă, să nu acorde prea mare importanță argumentelor **căci acestea vin aposteriori**, după ce contaminarea s-a produs deja **și, vai, nu mai poate fi anulată.**

Uimitor este faptul că în această capcană pot să cadă chiar oameni inteligenți, superiori, chiar faimoși prin capacitatea lor critică, personalități de top, dar **care nu realizează că sunt manipulați ca niște inocenți copii de grădiniță**, că li se inoculează trăiri, impresii, adversități, stări, interese ale altora, străine de ființa lor și de capacitatea lor de apreciere a faptelor, așa încât atunci când au a decide în vreun conclave asupra vreunei hotărâri în

care e vorba despre persoana în cauză, ei manifestă o atitudine totalmente subiectivă, nefondată, de adversitate viscerală, în care vestita, celebra lor rațiune nu are nici un amestec provocându-i aceuia un rău capital cu totală inconștientă, convinși fiind că procedează corect și moralmente justificat. Asta pentru că, chiar dacă s-ar strădui sau ar fi convinși să încerce, **ei nu-l mai pot vedea pe acel om așa cum este el în chip real** și deci nu-l pot judeca și aprecia ei înșiși în chip nemijlocit, punându-și în funcțiune celebra lor capacitate de evaluare și apreciere critică pentru care și-au câpătat statutul de notorietate și prestigiu, nu o dată unul social de mare altitudine și influență, ci văd obsesiv doar imaginea lui deformată grotesc, monstruos, hidos, malefic, aceea care le-a fost transmisă, indusă mental de propagatori ai acelei cumplite epidemii asemănătoare holerei londoneze de odinioară de la care am pornit discuția de față.

Așa că fenomenul continuă și se petrece mereu, cu câte un nou exemplu de persoană inocentă care la început vine senină și se arată entuziasmată de prima impresie asupra vreunei calități, performanțe ale unui om cu har, plănuiește vreo dezvoltare a acestei relații, vreo difuzare fericită a acestei impresii către alții și chiar face ceva de acest gen până când este depistată și atinsă invariabil, înconjurată și pătrunsă de **MIASMĂ**, de acea stare de adversitate, străină și irațională, patologică, de acea substanță difuză ca o molimă provocată și propagată de acei înși diabolici în jurul său și care plutește peste acel loc și se întinde tot mai mult peste o lume unde acționează influența acestor factori distrugători. Poate exemple de acest fel ale unor asemenea fenomene, atemporale, la urma urmei, vor fi gestat în mentalul colectiv creind reprezentarea cumplită a iadului din imagistica plină de spaime a omenirii.

Iată cum se poate susține comparația cu acea miasmă londoneză ce aducea holera. Oare când și cum va veni vreun asemenea inginer salutar care să sistematizeze radical și benefic canalizarea morală a acestor locuri ca să dispară această Miasmă otrăvitoare care spurcă relațiile firești dintre oameni, desparte prieteni de o viață, strică raportul corect dintre faptă și răsplată; care împrăștie nori de ură dementă și înverșunată, adesea de nimic nejustificată, ci doar produsă și răspândită de spirite malefice, demonice care nu pot trăi și respira decât în acest mediu toxic, precum peștii în apă, iar din cauza lor, încet, încet, vedem cum societatea tinde tot mai mult să se îmbolnăvească de o gravă epidemie, mai dăunătoare decât holera londoneză de odinioară.

PRIETENI DIN BASARABIA

MAMA FLOAREA

► Acad. Nicolae DABIJA

În 1990, în casa lui Adrian Păunescu am cunoscut-o pe mama poetului, doamna învățătoare Floarea Păunescu, așa cum îi spun și azi locuitorii satului Copăceni de lângă Bălți.

Atunci mi-a povestit că la 23 august 1944, când canonadele sovietice se auzeau tot mai aproape și cum soțul, Constantin Păunescu, se afla mobilizat pe front, ea și-a strâns în grabă câteva lucruri într-o boccea, l-a luat în brațe pe pruncul Adrian, cu intenția de a se refugia mai către interiorul țării.

Dar în acea zi prin gara Pământenii n-a trecut niciun tren. A oprit doar unul singur, încărcat cu soldați. Îndată toată acea mare de oameni l-a luat cu asalt: mamele și-au transmis mai întâi

pruncii prin geamurile deschise, apoi s-au îmbulzit și ele să intre pe uși.

Ajunsă în vagon, doamna Floarea s-a umplut brusc de frică, a avut sentimentul dureros că și-a pierdut pruncul și a început să strige, disperată: „Unde mi-e copilul?! Vă rog dați-mi copilul!” Și imediat din capătul celălalt al vagonului, soldații români i-au transmis pe deasupra capetelor lor, unul de la altul, mai mulți copii mici.

Au ajuns până la ea vreo 5 sau 6 prunci, până învățătoarea a exclamat despovărată: „Acesta e al meu!”, ceilalți fiind întorși altor mame din alte colțuri de vagon sau care abia urmau să urce în tren. Cum trenul nu i-a putut încăpea pe toți, mi-a mai spus mama Floarea, multă lume a rămas atunci pe peron. Inclusiv unele mame cu pruncii băgați în vagoane, ca să-i salveze astfel de viitoarele deportări sau de foametea care a secerat sute de mii de vieți în anii următori.

De multe ori sunt înclinat să cred că în acea infernală învălmășeală, adevăratul Păunescu a rămas acolo: el e poate unul dintre noi.

Iar cel trecut dincolo de Prut e, poate, copilul unei basarabence care semăna la chip cu mama lui Grigore Vieru, cu cea a lui Mihai Cimpoi, cu cea care i-a dat viață lui Spiridon Vangheli, sau chiar cea a subsemnatului.

Numai așa îmi explic multa dragoste pe care i-o purtase Adrian Păunescu Basarabiei și care a bociat de dor de ea, ca după o patrie pierdută, cu mult înainte de 1989:

*Măi soldat de grăniceri
de dincolo de hotar,
aș veni la piept să-ți sar,
că noi, frate, suntem veri,
Nu te-ntreb de bunul unchi,
dar te rog, cu-același glas,
să-i întrebi de ce mi-au tras
granița peste genunchi...*

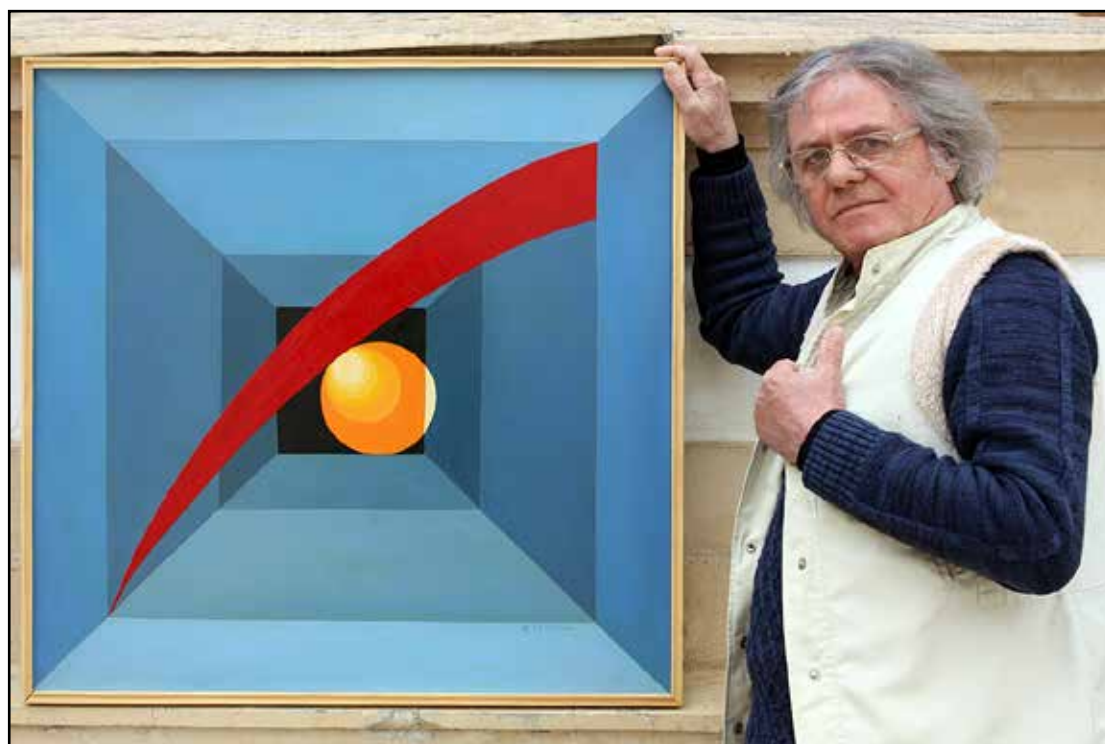
Candela

PORTRET

MIRCEA COJOCARU, PICTORUL TECUCEAN CARE SE AMBIȚIONEAZĂ SĂ ÎMBOGĂȚEASCĂ ARTA

► Ștefan ANDRONACHE

Pe Mircea Cojocaru îl cunosc și îl urmăresc de mai bine de patru decenii, adică din perioada în care el s-a decis să se stabilească în Tecuci. De aceea, în calitate de observator atent al evoluției sale, precum și de martor la câteva evenimente expoziționale proprii organizate în localitatea de domiciliu, la București, Galați, Iași sau Bârlad, mi-am propus să fac câteva aprecieri asupra artistului și creațiilor plastice pe care acesta le-a realizat de-a lungul timpului.

De la început trebuie să afirm că Mircea Cojocaru este un pictor ambițios, talentat și excesiv de prolific care a reușit să se impună tocmai datorită împlinirilor sale. Ajuns la vârsta deplinei maturități creative, el și-a propus să acceadă, de ce nu, chiar în galeria reprezentanților plasticii tecucene.

Prin mijlocirea combinațiilor subtile de linii și de culori, artistul plăsmuiește creații insolite cărora se străduiește să le însufle câte ceva din trăirile

proprii, încercând, pe cât posibil, să se reflecte în structura și conținutul acestora.

Ca și în cazul pictorilor francezi Henri Matisse sau Robert Delaunay, compozițiile atât de diverse - inspirate din mitologie, religia creștină sau lumea laică - îi permit lui Mircea Cojocaru să ordoneze în mod logic și decorativ diversele elemente specifice unui tablou (linii, forme și culori) ce țin să exprime multitudinea sentimentelor care-l copleșesc în momentul plăsmuirii lor.

Culorile sale se supun întotdeauna regulilor unei gramatici proprii. Ele nu numai că se cheamă, uneori chiar se și resping, echilibrul lor cerând ca dominantele să nu rămână izolate ci să-și răspundă într-un mod inspirat și cât mai armonios posibil. Culorile strălucitoare și intense, care adaugă podoabe nebănuite tablourilor sale de factură constructivist-decorativă, sunt în cele mai dese din cazuri încărcate de semnificații. Atmosfera magică, atât de specifică actualei etape

din evoluția sa, este creată de galbenul senzual și blând, de roșul ce degajă ardoare și speranță, dar și de albastrul celest sau de misterul și melancolia negrului. Mai mult chiar, culorile utilizate se află într-un deplin consens cu experiențele spirituale deja acumulate și, mai ales, cu stările unui suflet preponderant sensibil, cu emoțiile pe care el, artistul, știe să le trăiască intens și să ni le dezvăluie cu sinceritate.

Deținător deja al unei tehnici picturale strict personale ce pare a se subordona întotdeauna imaginației sale prodigioase, Mircea Cojocaru știe să îmbine dragostea față de ceea ce simte sau vede cu bucuria pe care i-o provoacă, în final, obiectul artistic elaborat.

Creațiile plastice indiferent de tematica sau subiectul lor și, mai ales, compozițiile, care constituie o obsesie a sa și pe care le abordează întotdeauna cu dezinvoltură, îi permit creatorului tecucean să-și etaleze bogatele și inepuizabilele

resurse ale imaginației, să scoată în evidență predispoziția-i înnăscută pentru narațiunea încărcată de simboluri. Știind să-și exprime neostoitele aspirații interioare, el îi determină și pe alții să le perceapă, să se emoționeze în fața lor, lucrările elaborate transformându-se, în acest fericit caz, în autentice punți de comunicare capabile să incite receptorul avizat să-și etaleze, la rândul-i, zestrea sa de sensibilitate, de cultură ori gusturi.

Iată, așadar, un motiv în plus pentru ca pictorul Mircea Cojocaru să se simtă satisfăcut de demersul său singular pe care l-a inițiat și căruia pare să-i rămână consecvent în încercarea tot mai tenace de a-și identifica propriul drum care va trebui să nu se intersecteze sub nicio formă cu căile bătătorite de marii înaintași ori cu cele pe care le parcurg cu sânge mulți dintre contemporanii săi.

Domnișoarele din Tecuci

PORTRET

MIHAI CIMPOI SAU MIRABILELE CONSTRUCȚII CRITICE ALE FARMAZONULUI MOLDAV

► Daniel CORBU

Când mi-a venit ideea să scriu despre criticul literar Mihai Cimpoi la prilej aniversar, am tresărit, înfiorându-mă. Poeții vorbesc despre un critic sau altul mai mult sau mai puțin „dat în Paște”, dar sunt de numărat pe degete cazurile în care au scris despre ei. Îmi vine în minte doar Arghezi care scria despre Eugen Lovinescu, tot cu un prilej aniversar. Pe loc mi-am spus că e o prejudecată ce trebuie depășită și că aș putea scrie cu egală bucurie despre Titu Maiorescu și teoria formelor fără fond, căreia i-a dat înfățișare, despre Eugen Lovinescu și întreaga teorie a sincronismului unei literaturi, despre George Călinescu vizionarul, constructorul unui edificiu critic de izbitoare originalitate, despre Eugen Simion și viziunea sa sintetică, despre criticul lucid, aureolat de riscul primei mize, Nicolae Manolescu, care mi-a fost și profesor. Și de ce nu, despre Mihai Cimpoi critic și istoric literar, eseist și filosof al culturii, un mare constructor și nu un distrugător, un făuritor de sistem și nu un creator de haos. Trebuie să mărturisesc că prin 1993, într-o discuție purtată cu Doamna Zoe Dumitrescu-Bușulenga la Mănăstirea Văratec, autoritara și spectaculoasa mea interlocutoare a spus răspicat: „cel mai mare critic literar român de azi este Mihai Cimpoi”. Pentru urechile mele obișnuite cu Simion, Manolescu și Grigurcu, asta însemna o serioasă deviere de sens. De Mihai Cimpoi auzisem vag din cauza izolării și sovietizării Basarabiei, adică nu-l încă citisem. Când am făcut-o, am avut revelația unui critic literar neinfestat ideologic, cu misie clară, marcat de destin, precum și a celui mai profund eminescolog din România ultimei jumătăți de secol. Afirmția e dovedită prin cărțile publicate pe distanța de douăzeci de ani: *Narcis și Hyperion* (1979), *Spre un nou Eminescu* (1993), *Căderea în sus a Luceafărului* (1993) și, mai târziu, *Eminescu, poet al Ființei* (teza sa de doctorat) și *Esența Ființei – (mi) teme și simboluri existențiale eminesciene*.

Ca om, Mihai Cimpoi este un farmazon moldav. Personaj epopeic, coborât parcă din rabelaisiana, arhipopulara *Gargantua și Pantagruel*, Mihai Cimpoi e născut sub semnul poveștii, iar ursitoarele l-au împrăștiat cu un umor debordant, cu o plăcere și o știință a calamburului care-i conferă magnetism și fast spiritual ocrotitor. Tot ce întreprinde, se află sub semnul poveștii, umbrela ocrotitoare. Povestea-i tutelară, Mihai Cimpoi a simțit-o instictual și nu era neapărat nevoie să citească zisa lui Forster, după care povestea e umbra oricărui gen literar. Convins că orice sistem/ univers (filosofic, poetic, critic) are la bază povestea, cu Mihai Cimpoi este gata să pui de-o petrecere spirituală. Pentru că acestui spadasin al spiritului umorul îi este și apărare și atac, iar lucrurile sale bine făcute (nu numai cele pornite și întoarse la Eminescu), pun la încercare minți de extremă inteligență.

Instituind în Basarabia sovietizată, ideologizată până la aproape de pierderea identității prin anii '60 un nou tip de critică și anume critica estetică-eseistică (primele cărți, *Disocieri* - 1969, *Alte disocieri* - 1971, *Focul sacru* - 1975, stau mărturie), Mihai Cimpoi va deveni repede unul dintre stâlpii culturii basarabene. Într-o perioadă în care critica ideologizată și trogloditiții aserviți făceau legi în cultura românească de acolo, spre disperarea celor autentici, Mihai Cimpoi se baza pe principii clare, pe operările estetice și axiologice. El nu ascunde faptul că George Călinescu i-a fost idol și magistru în demersurile sale. Spune: „Pentru mine Călinescu a fost criticul, el servindu-mi, cel puțin în anii formării, drept pattern. [...] În această lume sub formă de cărți, un *ontos* concentrat în libros ca bibliotecă, lectura operei călinesciene trezea în mine fascinația și tentația de a scrie frumos, generând complexul Călinescu, pe care l-am avut o perioadă bună de timp”. Se poate urmări că în toate cărțile publicate, principiul preluat de la Călinescu, după *literatura română este una și indivizibilă*, e

respectat. De altfel, prin 1975, în prefața la volumul *Focul sacru*, Mihai Cimpoi își definea clar liniile demersului său critic: „De la specificul artei până la cel al vieții – iată drumul pe care trebuie să-l parcurgă criticul, fără a lua în considerație implicitele nuanțe dialectice... Capacitatea de a aprecia obiectiv valorile, orientările și căutările creatoare, fără a opera cu mijloace extraliterare, precum și de a nu cădea în apologeticele extreme – lauda excesivă și tonul distructiv producător de șicane – sunt factorii clasici ai unei critici sănătoase, realiste, constructive”.

Mihai Cimpoi este, fără doar și poate, un apostol al criticii constructive, un „hermeneut de ținută modernă”, cum ar spune C. Ciopraga, „un nou Călinescu al zilelor noastre”, cum ar spune Fănuș Băileșteanu. Spadasin neînfricat, el a avut de luptat cu ideile învechite, cu prejudecăți păguboase, cu ideologiile înăcrite. (Să nu uităm că în câteva rânduri – 1973-74, 1977 și în 1984 – i-a fost interzisă semnătura după acuzațiile – comuniștii mancurtizați gâdilau absurditatea! – de orientare proromână și „utilizarea unui limbaj elevat”.

Nu există scriitor român reprezentativ despre care cel care a reabilitat ca nimeni altul eseul filosofic, în linia Ralea-Vianu-Noica să nu-și fi dat cu părerea, să nu mai fi găsit o lumină pe care s-o pună în evidență. De altfel, criticul român, născut în Larga Hotinului în 1942, se erijează cu modestie într-un slujitor al „sfintelor firi vizionare”. Ni se face de bucurie să extragem din studiile monografice și eseurile publicate de Mihai Cimpoi, de-a lungul a peste treizeci de ani, câteva idei catalogări/tușe despre marile spirite diriguitoare de limbă și simțire românească. Despre Alecsandri spune: „Alecsandri este un mulțumit, un voluptos și un contemplator din perspectivă a naturii și a lucrurilor; Eminescu este durerea întruchipată și face din elementele naturii un desen psihic.

Alecsandri este horațian, fericit, îmbătat de detaliu, de frunze și iarbă; autorul Luceafărului este purtat de demonie, problematizând și pornind disperat spre enigmele lumii”. Pe mult prea controversatul Ion Heliade Rădulescu, cel care la jumătatea secolului al nouăsprezecelea ținea discursuri culturale în hlamida de prezumtiv domn al românilor, ni-l înfățișează într-un portret pe cât de convingător pe atât de plin de fast ideatic: „Un spirit titanian pune stăpânire pe opera de pionierat al munteanului Ion Heliade Rădulescu, autor de cutezătoare proiecte literare. Filosofice, editoriale ce propune o viziune asupra lumii grandioasă, dantescă, sub semnul Absolutului. Heliade Rădulescu își plăsmuiește opera în „fragmente”, din „frânturi” risipite, din secvențe epopeice, pătruns de idei utopice, de un inebriabil duh al grandorii romantice de esență biblică. VISUL, ce apare și sub formă de UTOPIE, se logodește, la

el, cu IDEEA care este prin excelență axa universului său întemeiat pe „echilibrul antitezelor”, adică pe o „deltă sfântă” Spiritul-Elohim-Materia, care pe planul mai concret al contingentului istoric se traduce într-o „deltă” restructurată Spiritul-Materia-Universul. Realul este o întrupare divină a IDEEI, a LOGOSULUI”.

De multe ori în portrete Mihai Cimpoi dă impresia că zugrăvește, că adaugă lumini pe o pânză, că orchestrează atent detalii care dau strălucire întregului, ca în cazul celui supranumit Ceahlăul literaturii noastre: „Contingentul sadovenian este plin de patimi ancestrale, de mișcări arhetipale, de porniri subliniate și dureri înăbușite, el fiind totdeauna Infern și Paradis, Vale a Plângerii și Zonă a Zânelor, iar transcendentul de limpezimi de cleștar, de liniști și incandescențe astrale, de răceală măreață, hyperionică am zice. Cerul înalt boltit al prozei sadoveniene este mitic, logodinduse ușor cu pământul (dacic), care e protoistoric. Mișcările înainte și cele retrospective ale personajelor se fac într-un tărâm intermediar - adevărată Vale a Plângerii – care lansează îndemnuri la întoarcerea spre habitatul original, spre rădăcinile și normele arhetipale, sub semnul global al iraționalului”.

Despre Mircea Eliade spune: „Mircea Eliade deschide perspective asupra unui panteon colectiv de gesturi rituale, situații mitice și eroi. Mitograful român a configurat o hartă a „antropologiei adâncurilor”. Eliade, ca și Jung, se află în fruntea acestei lente, dar sigure întreprinderi de remitologizare, pe care o reclamă în egală măsură vlăguirea crezului pozitivist și civilizației dezorientată pe care acesta a produs-o. Mircea Eliade a reinstalat, în fond, sacralul într-o lume lipsită de zei. Cea de a doua lume este esențialmente lumea dintâi din străfundurile ființei noastre”. În cazul celui mai mare prozator român, Liviu Rebreanu, Mihai Cimpoi tușează percutant, într-un remarcabil portret: „Modernitatea rebreniană stă în totala neîmpăcare a forțelor morale aflate în conflict, a dionisiacului și apolinicului, a Antigonei și Cassandreii”.

Dar să continuăm citatele-tușă făcute de Mihai Cimpoi atât cât ne permite economia portretului de față. Îndrăgostit până peste poate de spectacolul operei lui Dimitrie Cantemir, el spune: „Spirit școlit la însăși școala vieții și la cea elinistă a Cărții, în care e adunată înțelepciunea întregii lumi, Dimitrie Cantemir este, ca mai tâziu Eminescu, Blaga sau Camil Petrescu, în gâlceavă permanentă cu limitele, cu tot ce constrânge spiritul pe drumul cunoașterii Absolutului. Îndoiala pândește omul la fiecare pas, deschizându-i, cum am zice astăzi cu Haidegger, un abis ontologic. Morbul contradictoriului lucrează nu doar în istoria pusă sub semnul mării și căderii (ca la Eminescu în **Memento mori**), al mizeriei și strălucirii, al acelui „incrementa atque decrementa” detectată cu pătrundere în evoluția-involuției Porții Otomane, ci în

genere în individ care apare în postură de înțelept. În atitudinile lui Cantemir se prefigurează, astfel, noocrația camilpetresciană, omul cantemirian fiind prin excelență un om al cunoașterii intelectuale, un om de Renaștere, el impunându-se – prin proporțiile universaliste și adâncime ca un „Lorenzo de Medici al nostru” (George Călinescu). În linia renașcentismului Dimitrie Cantemir, din aceeași familie de spirite, nu putea să lipsească Bogdan Petriceicu Hasdeu: „Peste tot dăm, la Hasdeu, de o adevărată manie a monumentalului și universalului în aspirația de a cunoaște și a cuprinde Absolutul, de planuri gigantice și de realizări pe măsura lor, de prisme generale și de Istorie proiectate condensat în câte un specimen, de legi universale, de un enciclopedism monstruos care seacă toate „fântânile” (sursele adică), întregul volum de informații din trecut și până în „prezinte” și care aruncă o lumină vie „asupra tuturor originilor”. Acțiunea de „spargere a întunericului” este deosebit de efectivă, Hasdeu fiind marele Luminător, aruncând fie raze de lumină agere, fie fulgere de Jupiter tonans, al esențelor, universalurilor, chestiunilor esențiale, întregurilor percepute holografic în fragment”.

Cât privește clasicii, asupra cărora Mihai Cimpoi a zăbovit îndelung, doar câteva linii. **Eminescu:** „Întreaga operă a lui Eminescu ia înfățișarea unei drame cu doi actori, care-și asumă în mod interminent și rolul de regizori: *Poetul* și *Demiurgul*. Este un teatru profund, căci, vorbind în termeni heideggerieni, însăși conștiința că Demiurgul stă inert în păreajma omului eminescian ca om al acestei lumi generează fundamentalul mod de Ființă existențial”. **Creangă:** „Creangă a vrut să-și dea seama de lume, așa cum strecoară o vorbă în *Amintiri*, și întreaga sa operă ia forma unui divan cu ea, a unui dialog nesfârșit, în cadrul căruia se și profilează o înaltă perspectivă carnavalescă asupra ei. Nevoie, nu alta! O judecă și o răsjudecă, ia aminte la fețele ei diferite, îi deapănă povestea de la Adam încoace, cu gând să-i tot desprindă tălcurile, îi tot frământă plămada ei (bat-o norocul, s-o bată!) ca s-o vadă cum arată în miez. Nu face decât, cărturărește zis, să-i intuiască sensul ei existențial. Căci, acesta-i marele paradox pe care-l ascunde Ion Creangă asurzindu-ne cu țărăniile lui, cu șirul, fără noimă parcă, al tăifăsuiei în care pare a se încurca el însuși (de unde nevoia permanentă de a se frâna: „Și să nu-mi uit cuvântul”; „În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru o nimica toată!”, însuflețindu-se nevoie mare și tulburându-se doar pe o clipă de răul necazurilor vieții, el ne propune la îndemână „cu cât s-a priceput și a făcut” un portret, o fenomenologie a spiritului”. **Caragiale:** „Caragiale nu este decât un Demiurg bufon care crează universul din nou din petece multicolore și antropoizi ce imită oamenii adevărați”.

Exemplele ar putea continua la fel de interesant cu Coșbuc, Goga, Alecu Russo, Mircea Eliade, Blaga, Grigore Vieru, Ion Druță, Valeriu Matei, Nicolae Dabija etc., dar ne vom opri doar la două modele ale Domniei Sale: *Titu Maiorescu* și *George Călinescu*. Despre mentorul „Junimii” spune: „Postulatul maiorescian îl înțelegem mai bine, raportându-l la „valoarea valorilor” lui Nietzsche sau la ierarhia axiologică, oferită de etica lui Max

Vasile Tărițeanu, Valeriu Matei, acad. Mihai Cimpoi și Daniel Corbu

Scheler. „Fondul” lui Maiorescu ar părea să fie o măsură „universală” a culturii (și civilizației, vieții sociale), Călinescu având impresia că Maiorescu confunda fondul sufletesc cu greșala de cronologie („o ignoranță în materie prozodică, o lipsă de documentare bibliografică sunt diminuări de fond”). La Maiorescu, forma fără fond are, însă, semnificația clară de minciună, mască convențională, aparență sau reluare mecanică a „formelor de deasupra ale civilizațiunii”, a aparențelor strălucitoare ale culturii apusene. „Vițitul radical în ele (în foile literare și politice ale vremii – n.n.) și, prin urmare, în toată direcția de astăzi a culturii noastre, este neadevărat, pentru a nu întrebuița un cuvânt mai colorat, neadevăr în aspirări, neadevăr în politică, neadevăr în poezie, neadevăr în gramatică, neadevăr în toate formele de manifestare a spiritului critic”, astfel constată el în articolul „În contra direcției de astăzi în cultura română” (1868). Pe lângă semnificația universală-valabilă de aparență, neadevăr, conceptul formă fără fond denumește o realitate națională: modul de a altoi formele dinafară pe un fundament impropriu”. La Călinescu, referințele sunt multe și nu există carte semnată Mihai Cimpoi în care să nu întâlnim fragmente din gândirea călinesciană. Am ales doar câteva fraze: „George Călinescu nu este numai un critic impresionist, de întâmpinare; este constructorul de mari edificii critice, adică criticul total.

Este de-ajuns să urmărim vasta construcție „epopeică”, formată dintr-un volum de biografie romanțată și cinci volume de analiză propriu zisă a operei lui Eminescu, ca să ne dăm seama de modul fantastic în care își schimbă și își flexibilizează instrumentarul. (...) Rostul criticii și istoriei literare,

după cum demonstrează și formulează teoriile Călinescu, nu este de a cerceta obiectiv probleme aduse dinafara spiritului nostru, ci de a crea puncte de vedere din care să se constituie structuri acceptabile. Criticul este, firește, un artist, un „om cu vocație”, care însă trebuie să mânuiască și o anume tehnică, să aibă „ocupații metodice”, ca să poată face bibliografie, descrierea documentului, edițiunea critică, critica izvoarelor, istoria fenomenelor literare ca simple fapte de cultură, biografia concepută cronologic. Dacă toate aceste operațiuni pot fi făcute de către oricine fără vocație, criticul nu poate întreprinde nimic fără ea. Primul semn al vocației este anume de a descoperi în fapte structuri noi, inedite, precizează criticul”.

Critic, istoric literar, eseist și filozof al culturii, Mihai Cimpoi s-a simțit dator să ordoneze literatura scrisă în Basarabia de la începuturi până azi în *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (1999), unde cititorul poate admira spiritul critic, judecățile lucide, dicțiunea ideilor. Cartea de care vorbim e o mare construcție în critica și istoria noastră literară. Însuși autorul spune: „Am preferat dintre metodele pe care le cunoaște istoriografia modernă în valorificarea trecutului nu labirintul, ci catedrala, cu toate că materialul de construcție poate fi uneori doar intuit”. Așa încât, te întrebă dacă Mihai Cimpoi nu e cel ales să continue Istoria lui George Călinescu de la 1941 și până astăzi.

Însă marea probă pentru un critic și istoric literar român, proba olimpică, am spune, este

Eminescu. Cîți nu au trecut-o mediocru, cîți compromițător și cîți n-au trecut-o deloc! Mihai Cimpoi își pune în valoare toate datele de eseist și filosof al culturii. Hermeneutul de înaltă clasă abordează opera eminesciană dintr-o perspectivă nouă, aceea a *drumului către Ființă*, o viziune, cum însuși spune „impusă atât din interiorul culturii române, cât și din orizonturile de așteptare ale altor culturi”. Ca și Călinescu altădată, exegetul se apleacă asupra motivelor eminesciene, relevând sensuri noi despre *geneză, abis, mărire, cădere (somm, visul chimeric, giganticul, nebunia, geniul, paradisiacul*, redându-ne un altfel, mult mai complex *homo eminescianus*. Prin studiile sale *Narcis și Hyperion, Căderea în sus a Luceafărului, Plânsul Demiurgului*, dar mai ales prin *Esența ființei*, Mihai Cimpoi ni se înfățișează ca un dialectician al semnelor și un filosof al culturii „ni peur ni reproche”, iar eminescologia actuală nu are un reprezentant mai prestigios. „Cu Eminescu – afirmă Mihai Cimpoi – am obținut o demnitate estetică pe care nimeni și nimic n-o mai clintește din loc”. Cu Mihai Cimpoi – spunem și noi – ne aflăm în fața celor mai rafinate și mai profunde exegeze critice, pentru că el, precum vechii cavaleri și heralzi, nu ezită a se arunca în focul bătăliilor, având bucuria limpezirilor, a descoperirii de noi și revelatoare sensuri, lucrând la flacăra conceptelor și a ideilor tari.

La vârsta olimpică de astăzi, să-l ferim cu gândul pe acest truditru întru frumos și bine, acum, când îl sărbătorim până și universitățile!

Cu Eugen Simion și Mihai Cimpoi

PORTRET

HORIA ZILIERU EXPERIMENTUL LIRIC

ÎNTRU SCENARIUL ORFIC ȘI GRAMATICA EROSULUI

► Daniel CORBU

Dacă o parte a criticii l-a taxat drept purtător al insigneilor retoricii tradiționaliste, dacă o alta l-a așezat în zona poeziei neosimboliste, Horia Zilieru (n. 1933) a rămas un poet al experimentului liric, un orfic nemîntuit, inventator al „gramaticii erosului”.

Argeșean la origini, stabilit la Iași, unde și-a definitivat studiile, poetul debutează cu placheta *Florile cornului tînăr* (1961), după care va mai publica peste douăzeci de volume.

Să amintim cîteva dintre ele, care au construit profilul poetului: *Orfeu îndrăgostit* (1966), *Iarna erotică* (1969), *Nunțile efemere* (1972), *Fiul lui Eros și alte poezii* (1978), *Orfeon* (1980), *Addenda la un fals tratat de iubire* (1993), *Roza eternă* (1984), *Doamna cu sonetul* (1993), *Muzeul dragostei* (1995), *Australia* (Ed. Princeps Multimadia, Iași, 2008).

În poezia lui Horia Zilieru întîlnim tot atîtea scenarii cîte ipostaze ale poetului. Histriionismul prezent în primele cărți e atenuat încetul cu încetul. Poetul cultivă pe rînd sau în aceeași carte sonetul, balada, romanța, epistola, cîntecul de lume. Prestidigitator al sintaxei, al paradoxului și oximoroniei, Horia Zilieru e un apostol al intertextualității, unul dintre pușinii poeți din generația '60 vînduși total livrescului. Cităm în întregime poemul *Floarea Moldovei*: „O! dulce poveste/ strunele/ sună-le/ acolo pe creste./ Sub cortul de stele/ cometeii/ scriu pleoapele mele/ la capătul vieții/ exilul de spectre/ și spaimă./ Streina electrică din rai mă/ sigilă-n tipare/ penașii își pierd gravitașii/ impare/ și larii/ tâlharii/ în drum spre coloana/ mai scapă timona/ uimirea deșartă/ s-amâne./ Stăpâne/ mă iartă/ și cheamă cun căne/ veghind la galere/ pierduta-mi vedere/ prin șpalturi păgâne/ când pleopa își strînge/ la prova/ o pată de sînge:/ Moldova/ Moldova-n orbită/ al plîns izvorîndu-l/ agită/ de-a rîndul/ focare/ balanța/ vîdind transhumanța/ de albe oscioare/ la ceruri. Un faun/ demut tenebrosul/ mă suflă prin osul/ cetății de scaun./ Uzata tăcere/ cu fața întoarsă/ mormîntul mi-l lasă/ în oarba cădere”.

În poezia de dragoste, poetul își alege hipostaza de trubadur dezlănțuit, cu îndrăznețe cîntări și alese ritmări, cu decoruri neoromantice: „Doamnă, sâni calzi de nuntă/ sunt taverna și mormîntul/ și aprin în noaptea cruntă/ roza sfîntă/ crinul sfînt./ Roza floarea mea de geniu/ dintr-un virginal mileniu/ sus o candelă descîntă/ lacrimile graiului/ nasc din crinul raiului./ În beșia veșnic trează/ iarna formelor visează/ turle albe de amor/ cu smeritul vîrf în nori/ și-n cămașa nupțială/ fiica din Magdala spală/ tăpile amantului/ la poarta neantului./ Plîng coroanele de spini/ pe Golgotha cu asini/ sarea plînsului încheagă/ în ghețah durerea-ntreagă./ Din carnalele ruine/ hoarde rodnice de-albine/ sug taverna și mormîntul/ pe când ceara înveșmînta/ roza sfîntă/ crinul sfîntul.”

Poet al exuberanței, al bucuriei de a trăi în poemele de dragoste, el devine în poezia orfică un mag reflexiv, un cetitor de semne cu alură antonpaunescă.

Marele spectacol al acestui poet venit în descendența lui Arghezi trebuie aflat la nivelul limbajului poetic, al semanticii, al discursului modelator.

STUDIU

MIRCEA VULCĂNESCU

PERSONALITATE PLURIVALENTĂ A GENERAȚIEI SALE

► Prof. Vladimir RADU

Filozoful Mircea Vulcănescu, demnitar de stat în guvernul Antonescu, condamnat de regimul cel nou, al comuniștilor, la opt ani de temniță, a murit ca un martir în pușcăria de la Aiud. Ne-a rămas, tulburătoare, ultima sa dorință: „Să nu ne răzbunați!”

Despre opera/scrierile lui Mircea Vulcănescu s-au pronunțat condeieri celebri ai României interbelice și postbelice, unii chiar din contemporaneitatea apropiată nouă. Este o dovadă în plus că vremea și vremurile n-au putut șterge esențele de gândire și focarele de cultură adevărată cu specific național dar la parametri valorici europeni. Amintim câteva nume sonore care susțin valoarea integrală ori sectorială a operei acestuia: Mircea Eliade - *Trepte pentru Mircea Vulcănescu*, Virgil Ierunca - *Părintele risipitor*, Constantin Noica - *Amintiri despre Mircea Vulcănescu*, Emil Cioran - *Scrieri despre Mircea Vulcănescu*. Din respect pentru adevăr notăm și reeditările perioadei 1983-1985 când Eugen Simion retipărește publică și comentează elogios în *Caietele critice* - supliment al revistei „Viața Românească” volume de prezentare pentru Mircea Vulcănescu - omul de cultură a cărui viață s-a curmat nedrept la doar 48 de ani, vârsta deplinei forțe creatoare.

Studiul nostru redescoperă și abordează la modul original câteva domenii ale creației filosofului și omului de cultură, ale scriitorului și publicistului Mircea Vulcănescu. Avem în vedere *Idealul de „Homo universalis et enciclopedicus”*, preocupările sale situate *Între filozofie, sociologie, cultură, literatură și publicistică*, semnalăm *Apetența către critica literară constructivă, Veleitățile de traducător, Talentul de condeier: schița de portret, acțiunea tensionată, concizia narativă* prezente în *Evocări și alte încercări literare* cu aplicație pe textul literar *Rada*, o povestire tulburătoare. În finalul studiului nostru consemnăm o *bibliografie selectivă de referință tematică*.

Încercarea noastră de astăzi poate părea a fi tardivă. Însă, prin rândurile de față dorim să ne alăturăm unor firești demersuri către o reparație nu numai morală ci mai ales spirituală în spațiul culturii române actuale, aflate în continuă căutare de repere.

MIRCEA VULCĂNESCU ȘI SPIRITUL „GENERAȚIEI ARESTATE”

- aprecieri, opinii, controverse -

1. Idealul de „Homo universalis et enciclopedicus”.

Despre „generația arestată” a intelectualității românești interbelice, astfel numită cu tristă ironie de către ei înșiși, sute și sute de pagini s-au redactat după momentul decembrie 1989. Ba, pentru a marca unele deschideri ideologice ale „deplinei

libertăți de exprimare” din anii mai permisivi ai comunismului, cenzura lăsase chiar să se strecoare câteva dintre numele interzise culturii române încă din deceniile 4, 5 și 6. Astfel am putut auzi (și chiar citi!) despre opere aparținând unor Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Eugen Ionescu, Eugen Lovinescu și cam atât. Ne-au fost servite doar fragmentar pagini atent cenzurate,

numai în măsura în care nu aduceau atingere ideilor și convingerilor omului „de tip nou”.

Era un risc enorm să se facă trimiteri ideologice la Nae Ionescu, Petru Comarnescu, Petre Țuțea, Sandu Tudor, Paul Sterian, Nichifor Crainic ori alte nume damnate din floarea intelectualității românești interbelice: scriitori, filozofi, oameni politici, sociologi cu viziuni moderne asupra viitorului României, jurnaliști de excepție, conducători de reviste de cultură, critici și istorici literari, esești etc. Destinele lor au fost adesea tragice. Mulți au sfârșit în pușcăria de la Aiud. Acolo, în Cimitirul de pe Dealul Robilor a fost înmormântat și Mircea Vulcănescu. Ultimele sale cuvinte ne siderează și astăzi: „Să nu ne răzbunați!” Nici nu am mai putea să-i încălcăm de-acum acest epitaf.

Ne rămâne doar, cu forțe de intelectuali în neîncetată căutare a adevărilor, dreptății, valorii și reperelor morale, să restituim – chiar și fragmentar – publicului larg opera lui Mircea Vulcănescu, deopotrivă filozof, sociolog, om de cultură, economist, profesor de etică și scriitor cu reale virtuți literare.

Cu îngăduința cititorului interesat, ne permitem să detaliem domeniul de referință literară, cu tot ce presupune acest demers de investigare în cazul prolificului om de cultură care a fost Mircea Vulcănescu. Considerăm a fi interesante referiri la câteva creații literare propriu-zise, unele reinterpretări literare, traduceri din literatura timpului său, implicarea în redacțiile unor publicații de literatură precum „Gândirea”, „Criterion”, „Cuvântul”, „Azi” ș.a. Nu putem rămâne insensibili la conferințele ținute în fața elevilor și studenților din asociațiile culturale „Propășirea”, „Înfrățirea Românească”, dese referate, comunicări, interviuri, studii, prefețe, postfețe, intervenții critice presărate prin presa interbelică. Această omniprezență în tot și în toate ale filozofiei, sociologiei, culturii și esteticii a marcat negativ receptarea lui Mircea Vulcănescu, a operei sale pluridirecționale. Nouă, intelectualilor de astăzi, ne vine greu să așezăm această personalitate într-o dimensiune anume, uitând că generația acestor tineri din efervescența interbelică tocmai prin asta se caracterizează: tentația și necesitatea de a atinge idealul de „Homo universalis et enciclopedicus”. Justificarea o regăsim în tendința și necesitatea elitei intelectualității române de a se ralia marilor valori ale științei și culturii europene avansate. Era un răspuns aplicat la întrebarea „Cine sunt și ce vor tinerii români?” pe care Mircea Vulcănescu o include studiului amplu, îndrăzneț și militant cu genericul bine cunoscut „Tânăra Generație”.

2. Între filozofie, sociologie, cultură, literatură și publicistică

„- De ce scrieți? - Ca să-mi mențin continuitatea eului.”, iată un răspuns incitant oferit de Mircea Vulcănescu în revista „Facla”. Între filozofie, sociologie și literatură, scrisul acestui profesor universitar de etică, sociolog, economist, impresionează prin vigoare, acuratețea ideilor, cultură vastă și atent selectată prin lecturi diverse. Deosebit de activ la Asociația „Criterion”, referent la Oficiul de Studii al Ministerului de Finanțe, director al Direcției Vămile și a Datoriei Publice, conducător al Asociației Științifice pentru redactarea Enciclopediei României, Mircea Vulcănescu s-a preocupat de elaborarea unui model ontologic al omului românesc. A vehiculat multe dintre sintagmele ce urmează, în studii, articole și intervenții la reuniuni selecte, la radio sau prin gazetele vremii: *tânăra generație, omul românesc, ispita dacică, dimensiunea românească a existenței, un chip al românescului ș.a.*, el însuși devenind o „fericită întrupare a spiritului românesc”

O disociere forțată, doar din punct de vedere didacticist, a sutelor de pagini scrise, pe domenii de referință mai restrânse, pune în evidență asidua participare cu articole și poziții tranșante în paginile celor mai importante reviste de literatură ale vremii. Astfel la revista „Gândirea” începe să colaboreze încă din 1927 prin articole interesante trimise de la Paris precum: „În marginea mișcării teatrale”, „În marginea centenarului lui Hyppolite Taine”, „Asupra influenței actuale a lui Andre Gide”, sau „Gânduri pentru pomenirea pictorului Sabin Popp”. Aici la „Gândirea” va trimite spre publicare lui Tudor Vianu câteva poezii, o cronică teatrală și mai multe articole despre deosebirile de păreri între „gândiriștii”

generației anterioare și cei din „generațiunea noastră”, a tinerilor.

În cercul de la „Criterion” redactează și publică apoi în revista cu același nume, unele articole polemice sau care au stârnit polemici aprige, alimentate și astăzi de asociații și organizații oculte. Din octombrie 1932 susține alături de alți distinși colegi de generație ciclurile de conferințe „Idoli” și „Tendințe” (Despre filosofia lui Sigmund Freud, despre scriitorul Jean Cocteau etc.) De la apariția revistei „Criterion” (15 noiembrie 1934) dedică studii aprofundate unor scriitori români printre care scrierile lui Alexandru Odobescu, proza lui Nicolae Steinhardt, polemici directe cu Mihai Ralea ori despre o nouă revistă „Ramuri”. După 1 ianuarie gruparea „Criterion” se destramă, cauza fiind asasinarea la 30 decembrie 1934 a primului-ministru I.G.Duca.

Mircea Vulcănescu a colaborat la o listă impresionantă de publicații dintre care notăm doar câteva dintre cele peste 50 menționate de ultimele studii dedicate acestuia: *Ideea creștină*, *Curentul*, *Realitatea ilustrată*, *Epoca*, *Lumea nouă*, *Dreapta*, *Gând Românesc*, *Facla*, *Dacia ș.a.* A făcut parte el însuși din comitetele redacționale ale unor publicații precum *Convorbiri literare*, *Criterion*, *Geopolitica* etc. Să nu uităm a menționa numărul mare de publicații în care au apărut texte inedite ori retipărite: la Paris – *Ființa Românească*, *Prodromos*, *Ethos* dar și în țară după 1981: *Vatra*, *Ramuri*, *Familia*, *Viața Românească*, *Curierul Românesc*, *Orizont*, *Literatorul*, *Steaua*, *Dilema* și altele. Sunt eforturi benefice pentru întregirea imaginii de ansamblu asupra operei unui creator și despre o întreagă generație fără de care cultura națională ar fi mult mai săracă și discontinuă.

3. Apetența către o critică literară constructivă

Interpretări și reinterpretări literare despre unii clasici sau despre scriitorii contemporani l-au propulsat pe Mircea Vulcănescu în elita referințelor valorice din epocă. Ar fi total nefiresc să-l includem seriei de critici literari. Despre o operă literară/ despre întreaga operă a unui scriitor nu doar criticii sunt îndreptățiți să se pronunțe. Îi secondează esteticienii, eseistii, istoricii, stilisții, teoreticienii, însă nu e nefiresc să admitem și unele puncte de vedere ale unor pasionați și avizați cititori de literatură. În această înșuruire Mircea Vulcănescu se califică la cel puțin cinci dintre criterii. A reaprins dezbaterile asupra valențelor literar-artistice și moral-educaționale pornind de la un mare clasic: Ion Creangă. În studiul despre „Ion Creangă văzut de generația actuală” sunt redescoperite toposul neoaș

românesc, calitatea de narator savuros și oralitatea stilului fără pereche. Pe aceeași temă susține la radio conferința „Actualitatea lui Creangă”. După 1934 va ține și o amplă conferință despre acest opera literară a scriitorului la „Liga Culturală”, publicată ulterior în revista „Gând Românesc” cu prilejul centenarului Creangă, la 1 martie 1937.

A realizat o profundă reevaluare a creațiilor celor doi mari poeți, Vasile Alecsandri (romanticul avântat de idealurile pașoptiste, ale Unirii și ale Independenței, „acel rege-al poeziei” generației sale) și mult împătimitul de Ardeal, George Coșbuc, poet al țărănimii cu profunde rezonanțe ale istoriei, durerilor și aspirațiilor românilor. Articolul asupra acestor aspecte literare a fost intitulat „Adevăratul poet al românismului” - temă cu încărcătură naționalistă în sensul cel mai onest al termenului.

Însă atenția lui Mircea Vulcănescu a fost ațintită în mod explicabil asupra acelor producții contemporane, din proxima literatură aflată într-o înnoire cvasigenerală. Anii 1930-1931 sunt prolifici pentru Mircea Eliade. Vulcănescu trimite revistelor vremii prezentări și însemnări „pe marginea” romanelor „Isabel și apele Diavolului”, „Lumina ce se stinge”. Se alătură susținătorilor ideilor îndrăznețe și nonconformiste publicând în revista „Familia” articolul „Pentru Eugen Ionescu” - bineînțeles este vorba despre vestitul articol „Nu” - intrând astfel într-o polemică dură cu alți oameni de cultură ai momentului. O aritmetică simplă înregistrează peste 30 de texte inedite despre Lucian Blaga, Dan Botta, Mihail Sebastian ș.a. Să nu uităm a consemna că Mircea Vulcănescu a făcut parte din cele mai prestigioase jurii de acordare a premiilor literare contribuind prin evaluările sale moderniste dar pertinente și absolut imparțiale la afirmarea tinerelor talente în literatura română interbelică.

4. Veleități de traducător

Despre capitolul traduceri ne rezumăm să consemnăm reușitele transpunerilor într-o elegantă limbă literară românească a unor fragmente din operele scriitorilor: Charles Peguy - „Taina dragostei și Rugăfecioarei Ioanei d'Arc”; Rainer Maria Rilke - „Cartea orelor. Cartea a treia. Despre sărăcie și moarte”.

O exemplificare se impune la acest capitol:

„Acest Peguy – care a fost întemeietorul oficiosului „L, Humanite”, pe care l-a scos cu economii făcute din vremea în care era elev la școală, dar care a fost în același timp și un erou național al Franței, căzut pe câmpul de război împotriva Germaniei, în preziua bătăliei de la Marna, - acest Peguy, zic, descrie într-unul din poemele lui, *Rugăfecioarei*, pe

care l-am tradus în singurătatea celulei mele din Aiud, temeiul pentru care omul de nădejde își propune să servească, spre deosebire de politicianul, care pretinde să poruncească...”

*„Când trebuie să facem popasul la răscruce,
S-alegem de căință părerile de rău,
Când trebuie ca viața să-și afle cursul său,
La cheia înnoită a bolților în cruce,*

*Tu singură Stăpână pe-al tainelor destin,
Știi că pe-o cărare ne aștepta impasul,
Și cunoșteai pe-aceea ce ne-a ales-o pasul,
Cum se alege cedrul și lemnul unui scrin[...].”*

De remarcat rigoarea cu care traducătorul servește limba franceză dar mai ales talentul de a versifica idei concentrate în fiecare sintagmă. Nu caută expresii prea elaborate, însă încriptarea sensurilor în metafore sugestive, conduce demersul traducătorului spre expresii cu adevărat poetice, de mare sensibilitate: *popasul la răscruce, cheia înnoită a bolților în cruce, setea de-a ne pune la mijloc*; completarea cu o suită de comparații inspirate, simetrii poetice, construcții de serii lexicale antonimice și adresări specifice rugăciunii creștine, sporesc valențele artistice ale textului reinterpretat prin traducere.

5. Evocări și alte încercări literare

Să îndrăznim a ne apropia fără idei preconcepute de textele literare propriu-zise - încercări temerare ale unui om prins în atât de multe și diverse preocupări și responsabilități. „Mircea Vulcănescu a cochetat cu literatura”, s-ar

putea formula de către un diletant într-ale culturii interbelice. Acesta nu ar conștientiza însă amploarea mișcării de revigorare a culturii române pe toate fronturile ei pașnice, comparabilă până la un punct doar cu Iluminismul transilvănean ori cu implicarea pașoptistă angajatoare.

Primele încercări literare datează din anii 1917-1918 când se află în refugiu la Iași, la Zvoriștea ori la Tecuci [aici susține și promovează examenul de capacitate la Gimnaziul din oraș, după care va petrece - după cum menționează biografii - o vacanță la Drăgănești, la prietenii] Cu bucurie așterne pe hârtie câteva rânduri în compunerea „Spre casă”, la întoarcerea de la Galați spre București. Tot din vremea copilăriei se notează în fișa biografică un eveniment marcant pentru România: un cuvânt patetic rostit în adunarea din Piața Universității despre Marea Unire de la Alba Iulia. Prin 1921 scria poemul „Spânzurătoare” și poezia „Tăcere”- exerciții literare bine articulate ideatic și prozodic, pe care le va continua și în anul următor în tabăra de la Bușteni. Am reținut ca demersuri literare mature ciclul de „Scrisori din Paris” pentru presa din țară, lucrări cu caracter memorialistic – drum pe care îl va urma în multe dintre scrierile ulterioare. A compus proză și versuri la fel de serios precum lucra la bugetul României ca membru al guvernului sau la anchetele sociologice prin satele și județele țării alături de echipa lui Dimitrie Gusti. Câteva titluri trebuie reproduse aici: „Colind de copil sărac” apărut la 25 decembrie 1930 în „Cuvântul”, „Crocodilii” (Fabulă pentru Sandra), Rada, o povestire schiță de portret, poezia „Iarnă”, în publicația „Azi”, „Vicleim. Patru scene scrise pentru copiii și nepoții mei”.

Cu totul alte resurse sufletești îl animă atunci când rostește la radio cuvântarea sfâșietoare „Gânduri pentru durerea și nădejdea ceasului de acum”- în octombrie 1940 la umilitoarea răpire a Ardealului de Nord de către unguri. La aceeași rezonanță dramatică se ajunge și în februarie 1941 când publică „Amintiri universitare despre Nae Ionescu. Ulise printre sirene” la mai puțin de un an de la moartea acestei impunătoare personalități din cultura, politica și gândirea unei generații românești de aur.

Nu putem încheia fără a menționa valențele stilistice cutremurătoare din pledoaria „Ultimul cuvânt”- veritabilă trecere în revistă a avatarurilor unei întregi generații de oameni devotați unor crezuri naționale, morale, estetice, istorice, patriotice și artistice – sfinți ai închisorilor, strigăte ale exilului, icoane ale credinței creștine și ale culturii românești din perioada interbelică. Singur,

acest text-document-testament reprezintă material arhisuficient pentru o cercetare pluridisciplinară de genul celor aplicate textelor aparținând așa-zisei „literaturi de graniță”.

6. Talent de condeier: schița de portret, acțiunea tensionată, concizia narativă

Deoarece spațiul ne permite, vom încerca în rândurile următoare să ilustrăm aserțiunea de la începutul intervenției noastre, potrivit căreia Mircea Vulcănescu se recomandă ca valoros condeier și prin opera sa literară, deși aceasta are categoric o mai redusă percepție în publicul larg. Ne îngăduim o reproducere integrală, urmată de câteva comentarii. O întâmplare dramatică din trecutul familiei Vulcănescu: „*Bunicul meu dinspre tata a fost căpitan de poștă... Pe mama tatii o chema Rada. Era fata Popii Ilie de la Racovița și a avut cu bunicul șase copii, din care numai tata a trăit. Era o înotătoare vestită; trecuse Oltul revărsat primăvara, în martie, cu tata în pânțele, ca să pună la adăpost vitele prinse de ape într-o luncă... Tata n-a cunoscut-o fiindcă ea a murit la câteva zile după ce l-a născut...*” Am reprodus fragmentul din însemnările cu caracter biografic intitulate „Spiță de neam” (apud Manuscriptum, an XXVII, nr.1-2, 1996, pag. 24-25. Iată transpunerea peste ani, într-o pagină de literatură, o adevărată bijuterie narativă și portretistică:

„Apele au venit mari.

A trecut întâi o tresărire peste Teslui, apoi fața lui s-a tulburat. Un val l-a ridicat din matcă deodată și cât ai clipi, l-a răspândit în luncă, peste câmpuri. Colea, a sărit sprinten ca un zmeu peste iezături, prin grădini, prin curți, prin șoproane, zmulgând gardurile, doborând porumbii, umflând lucrurile de prin ogrăzi și acoperind totul cu humă. Dincolo, s-a izbit greoi și bosumflat, urcând încet, ca egrasia, peste lanuri.

Când a început să se reverse apele, Rada era-n tindă.

A auzit întâi un zvon nelămurit, apoi un zgomot mare, ca de copac spart.

Undeva, prin vecini, porniseră gardurile.

A sărit ca arsă când a priceput.

N-a stat la-ndoială nici o clipă. Și-a lepădat scurteica de pe ea, și fota, alergând, a sărit gardul din fundul curții, pe o lature, ca o nălucă, fără să-i pese de apă. S-a îndreptat spre râu, în sus, către locul unde firul se apropie de mal, înainte de a o lua pieziș spre luncă. Socoteala și-a făcut-o alergând

peste câmpul inundat, în care apa-i ajungea pân-la genunchi, udându-i marginea cămeșii.

În dreptul sălciilor, s-a închinat și s-a aruncat în vârtoare, voinicește. A ajuns. S-a agățat de pletele unei sălcii și s-a tras deasupra-n luncă. Ceva s-a zvâcnit tare în ea, ca o sfâșiere. S-a încordat din rășputeri, ținându-și răsufierea. La doi pași, vițelul o privea cu ochii speriați de ne-nțelegere, cu apa trecută de șolduri.

A-ncercat să-l apuce de funie. Dar vita trăgea de ea ca spânzuratul. I-a desfăcut atunci lațul de pe gât, l-a luat în cârcă, mare cum era, și s-a lăsat dusă de apă. O clipă s-a dat la fund și vita, simțind că-i trece apa peste cap, s-a smucit cu ea cât pe ce să-i scape. Dar mâna ei s-a-nceștat ca fierul peste mânzat. S-a smucit la rândul ei, în sus, și a ieșit la suprafață. Din câteva aruncături de braț, a fost înapoi, la mal. A apucat, cu mâna slobodă, altă salcie răsturnată și a săltat vițelul pe prival, unde apa nu era adâncă. Apoi s-a ridicat și ea din matcă.

Atunci, Rada a simțit iarăși tăișul acela cumplit de cuțit în pânțele....

A alergat într-un suflet spre casa din deal, unde nu atinseseră apele. Dar să ajungă până-n tindă n-a mai putut. A tras numai scurteica de pe gard și a întins-o sub nuc.

Și pruncul a căzut din ea, pe scurteică, greu, ca un fruct copt și a-nceput să țipe tare.

Așa s-a născut Mihai. [tatăl scriitorului]

Mihai n-a cunoscut-o pe Rada. A luat-o Dumnezeu, trei zile după ce l-a născut.”

(Mircea Vulcănescu – **Rada**)

Un exercițiu de relevare a particularităților acestei proze scurte ni se pare oportun.

Textul povestirii, redus ca întindere concentrează o dramă din existența obișnuită a oamenilor din satele românești înșiruite de-a lungul râurilor tumultuoase ale țării: salvarea bunurilor gospodăriei la venirea puhoaielor care le distrug gospodăriile și viața. Cine nu a locuit într-o astfel de zonă (cum sunt cu miile în România de altădată și de azi) nu-și poate imagina ce forță poate căpăta un firioșor de apă dintr-un pârau atunci când se umflă în câteva minute luând totul la vale. Rada e tânără și neînfricată. Rada e femeia cu grija gospodăriei, a animalelor, a casei. Rada acționează ca o „nălucă”, instinctual, cuprinsă de spaima de a pierde animalele. Nu pregetă a-și măsura puterile cu vârtoarea. Va izbândi, dar cu ce preț?

Textul este structurat în mod clasic pe momente ale subiectului între care nu este timp de pauze ori treceri de relaxare. Evenimentele se

succed cu o rapiditate dictată de năvălirea apelor. Verbele sunt cele care ordonează discursul narativ „a trecut”, „n-a stat”, „a alergat”, s-a-ncleștat”, locuțiuni verbale de acțiune încordată plasate la timpul perfect compus: „n-a stat la îndoială”, „a sărit ca arsă”, „l-a luat în cârcă”, „a luat-o Dumnezeu”. Gerunziile alăturate substantivelor amplifică starea de disperare și dezastru: „zmulgând gardurile, doborând porumbii, umflând lucrurile”. Talentul de adevărat portretist nu rezultă din descrieri și portrete ample ci din secvențele în mișcare ale personajului surprins în ipostaze dramatice. Doar la Gala Galaction eroinele sunt în stare de asemenea sacrificii tăcute și rapide (Agripina, din nuvela „La Vulturi!”). Mișcările femeii sunt atent relatate cu ochiul unui adevărat scenograf de cinematografie: surpriza, mirarea, unda de șoc, hotărârea, acțiunea, efortul supraomnesc, izbânda și căderea. Iată etape ale unor acțiuni care pun în evidență trăsăturile de caracter: hotărârea, curajul, îndârjirea, rezistența, spiritul de sacrificiu, iscusința, credința în izbândă. Două sunt momentele care anunță tragedia finală: „Ceva s-a zvâcnit tare în ea, ca o sfâșiere”...apoi „a simțit iarăși tăișul acela cumplit de cuțit în pânțele” dar cititorului abia în ultimele rânduri i se dezvăluie taina tainelor - nașterea. Comparația pruncului cu un fruct copt este poate unică în viziunea prozatorilor români și de o forță emoțională persistentă în imaginația cititorului. Autorul lasă în ultimele trei propoziții întreaga încărcătură emoțională trecută, într-o liniște a faptului împlinit de demult, ale cărui rezonanțe răzbat din vremea când strămoșii erau încă dârji până la nepotul ce poartă sadovenian în sufletul său „răsunetul durerii lor”.

7. Acest alt reprezentant al „Gerației arestate”

...„am acceptat totuși să fiu subsecretar de stat într-unul din cele mai grele ceasuri ale istoriei țării mele, într-un moment în care românii se băteau pe străzi cu românii, sub ochii străinilor, care nu așteptau altceva decât să folosească pentru ei această sfadă...”

„Aș dori numai să vă lămuresc, pe scurt, și nu numai pe Dumneavoastră, care ascultați aici (Completul de Judecată al „tribunalului poporului”, în 15 ianuarie 1948, la rejudecarea procesului), dar și a celor care sunt afară, departe, risipiți prin gospodăriile lor mărunte, din oraș ori de la țară, ale căror interese am avut greaua și nedorita sarcină să le apăr prin activitatea mea, într-un ceas greu, și cărora nu le-am putut da seama până acuma...”

Sunt fragmente tulburătoare din apărarea „inculpatului” Vulcănescu Mircea, condamnat de regimul cel nou, al comuniștilor, la opt ani de temniță pentru că prin colaborarea cu regimul Antonescu s-ar fi făcut solidar cu toate actele lui de guvernare. În consecință - potrivit Legii 312/ 1945 - având răspundere politică, ar fi permis intrarea armatelor germane în țară, și ar fi hotărât declararea războiului contra URSS și a Națiunilor Unite. Va fi acuzat și condamnat la ani grei de temniță. Moare ca un martir în pușcăria de la Aiud.

Ne-a rămas, tulburătoare, ultima sa dorință: „Să nu ne răzbunați!”.

Bibliografie selectivă de referință tematică

1. *Scrieri din diaspora. Mircea Eliade, Ioan Cușa, Mircea Vulcănescu* – ediție îngrijită, note și comentarii de Nicolae Cușa, Constanța, Editura Europolis, 1991.
2. Vulcănescu, Mircea, *Nae Ionescu Așa cum l-am cunoscut*, București, Editura Humanitas, 1992.
3. Diaconu, Marin, *Mircea Vulcănescu Profil spiritual*, București, Editura Eminescu, 2001.
4. Vulcănescu, Mircea, *Dimensiunea românească a existenței*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1991.
5. Vulcănescu, Mircea, „*Tânăra generație*”, *Crize vechi în haine noi. Cine sunt și ce vor tinerii români?*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Compania, 2004
6. Vulcănescu, Mircea, *Ultimul cuvânt*, ediție îngrijită de Marin Diaconu, București, Editura Humanitas, 1992.

Balanța

POESIS

LIVIU IOAN STOICIU

Mâhnirea

6 martie, 17 grade. Pescărușii Dâmboviței se
învârt pe deasupra vagabonzilor care dorm pe
iarbă, la
soare, pe cheiul stâng, nu
departe de Biblioteca Națională, unde e șantier.
Pardon,
nu sunt pescăruși, ci corbi, și vagabonzii
nu dorm, ci mor, încetul cu
încetul. Sunt

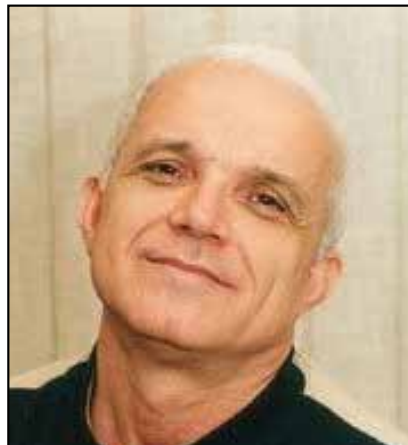
aceiași pescăruși pe care vagabonzii îi hrăneau
cu pâine de acum un an? Dar
nu sunt pescăruși, sunt corbi! Atunci – sunt aceiași
corbi pe care vagabonzii
îi hrăneau cu pâine de acum o sută de ani.
Vagabonzi
mâhniți. La

această oră vagabonzii dau raportul, strigând
în cor, să se audă până la
Dumnezeu, că: „Noi nu dispunem de clopotul cel
mare
al Patriarhiei să putem să ne mai
trezim unul pe altul la realitate. Ne-am săturat să
o mai
tot lungim pe lumea
asta, nu ne mai suportăm
mâhnirea!”

Mâhnirea, mister vechi, nedezlegat.

Puterea

Eșuez. Pe zi ce trece. Mă pierd. Zeul
eliberator m-a părăsit, mă
antipatizează. Și el. Sunt deopotrivă atrăgător
și înspăimântător. Adio, autoritate
morală! Scriitorii

îmi stau de o parte și de alta a mesei lungi, în
fundal
cu cămile lăsate la păscut, în
ședință de consiliu – își aleg un singur cap
care să-i conducă, pun cap peste
cap, niciunul nu se potrivește cu al meu. Îmi
sporesc
peste măsură capacitatea de a răbda, Câștigă
doar cel care poartă o mască și nu i se poate citi
pe față
pofta. Scriitorii, de o parte și de alta a

mesei lungi, veniți cu toții să-mi citească în stele,
nu
sunt decât tot atâtea proiecții,
miraje, exteriorizări ale propriilor mele înclinații
vegetative, biologice,
emoțional-intelectuale – îmi notez eu în agendă,
aici, în
timp ce ședința de consiliu de conducere
continuă. Mi-am

pierdut capul. Sunt antipatizat în primul rând de
mine
însumi! Urlu. Sunt
o construcție plină de presimțiri
rele... Prânzul e trist
și tăcut. Puterea de dinafară îmi bate obrazul.

POESIS

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Sfintul

De la Schitul Pocrov, într-o seară de toamnă,
un Sfint a fugit din icoană.
Fapta a fost descrisă în câteva ziare,
lumea a fost surprinsă de întâmplare,
chiar pe internet e un film care arată
bucata de lemn abandonată.
Ce l-o fi făcut să lase aura și căldura aromitoare,
ce duh l-a ispitit, e greu de spus,
de sus, de mai de sus, l-a privit mirat
chiar Iisus.

Ah, ce largă e lumea, spuse Sfintul,
uimit
de cum se leagă drumurile unul de altul
pînă spre infinit,
de parcă un om s-ar prelinge în altul,
de parcă un copac s-ar prelinge în altul,
de parcă o apă s-ar prelinge în alta
ca vinul de împărtășanie de pe o buză pe alta,
ca sîngele dintr-un trup în altul,
e o beție de viață,
e un vulcan care vrea să îmbrățișeze tot ce mișcă
cu o dragoste ucigătoare,
e ca o mare care se cuprinde în altă mare,
în altă mare,
în altă mare...!

Și în fața acestui diluviu divin
Sfintul plîns puțin.

Pe lemnul icoanei viața nu-i chiar grea,
își spuse Sfintul,
rugăciunile te lasă să vezi pînă departe
în suflet,
picioarele se încălzesc cu săruturi,
mîinile se încălzesc cu săruturi,
ochii și buzele se încălzesc cu săruturi,
cerul se oglindește în aura strălucitoare,
vorbele se fac cîntece,
iar icoana e, de fapt, o fereastră
care se deschide direct în soare;

și după soare, Domnul așteaptă;
pentru că Sfintul e, de fapt, un om
care a plecat pe jos ca să ajungă la Domnul
iar rătăcirea prin lume, s-a dovedit,
e calea cea dreaptă.

Deci, asta e lumea, își spuse Sfintul,
uitasem,
rugăciunile au făcut ca atîta vreme realitatea
să mi se pară confuză,
pădurea de simboluri o redusesem la o frunză,
uitasem că pustiul se oglindește în inimi,
uitasem că e nicăieri, cine e pretutindeni,
iar cine e pretutindeni, e de fapt într-un punct,
iar punctul e piatra din capul unghiului,
uitasem că piatra e un deșert făcut pumn,
uitasem de cogito, de ergo, de sum,
uitasem de boală, de îndoială,
uitasem că orice mort din lumea asta
pleacă
așteptînd să i se strecoare, blînd,
în urechea înfricoșată de muzicile sferelor:
scoală...!

Străzi. Tramvaie. Viermuială. Lumea bulucindu-se
în malluri. Claxoane. Greve. Bani. Războaie.
Gunoaie.
Muzici de carton. Morți. Marfă. Bani. Marfă. Beton.

Țipete. Icneli. Șoapte. Marfă. Bani. Moarte.
Apocalipsa.
Marote. Bani. Revoluții. Șoc. Marfă. Mall. Arme.
Pace. Bani.

Deci, asta e lumea, își spuse Sfântul,
uitasem,
văd că omul a evoluat
de la ridicatul pe călcăie
la ridicatul pe vîrfurile picioarelor,
văd că oamenii au inversat sensul timpului
încît clipele le sunt lungi
în timp ce anii zboară,
e o confuzie greu de reparat...!

Cine ești tu?, l-au întrebat.
Am ieșit dintr-o icoană, s-a scris și-n ziare,
a fost o clipă de rătăcire,
nu a fost nimic cu premeditare,
cred că de vină a fost vopseaua, s-a dezlipit
de pe lemn, pentru că mai mult am alunecat
așa cum alunecă la un moment dat,
după ce își dă duhul,
trupul crucificat.

Au rîs. L-au luat la țintă cu oase de ied,
cu bețe, cu bucăți de stîncă,
i-au turnat oțet pe creștet, în gură,
i-au pus coroana de oțel pe cap,
l-au pus să meargă în patru labe,
l-au filmat, l-au dat la televizor
ca pe-o curiozitate, au făcut selfie cu figura lui
eterică, înfricoșată

l-au batjocorit, l-au umilit, l-au zbrîncit, l-au hulit,
l-au clevetit, l-au trîntit, l-au ciupit, l-au chinuit,
l-au lovit, l-au ridiculizat, l-au aruncat, l-au crestat,
l-au împins, l-au întins, l-au bătut,
l-au împuns în coaste,
în pîntece,
în piept,
l-au strîns de gît.

L-au omorît.

... Onorată instanță, am fost în legitimă apărare
individul avea o inimă așa de mare
încît, îmbrățișîndu-mă,
riscam să fiu omorît prin sufocare.

... Onorată instanță, era un șarlatan de bună
seamă,

nici nu suntem convinși că a murit cu adevărat
fiindcă imediat ce se zice că și-ar fi dat duhul
patru porumbei l-au smuls de pe caldarîm
și l-au purtat într-o direcție necunoscută
iar fără cadavru constatarea crimei,
se știe,
conform legii,
nu poate fi făcută.

... Onorată instanță, resping orice acuzație,
individul vorbea în dodii, la un moment dat spunea
sunteți penibili, dați legi absolut inutile
care nu au nicio legătură cu înflorirea tamarixului
și a lucernei, cu ploaia de aprilie și
intrarea zilei în noapte,
recunosc că mi-a sărit muștarul
și deși l-am atenționat, el pălăvrăgea înainte.
E posibil să se fi înecat cu propriile cuvinte.

... Recunosc că eu am fost realmente șocat
cînd am văzut că se apucă să vindece
un paralytic în văzul lumii,
nu era nici momentul, nici locul,
asemenea comportament deturbează
secole de pozitivism, generații întregi
pot să pună la îndoială
tot ce au învățat în anii de școală.
Cred că Academia ar fi trebuit să intervină imediat
cu o poziție limpede, cu un comunicat.

... Da, onorată instanță, individul nu era în toate
mințile,
a desenat o prăpastie cu degetul pe aer,
apoi s-a aplecat puțin într-o parte, a rîs puțin,
apoi și-a făcut vînt ca să sară,
nu știm cît de adîncă era prăpastia
important e că l-am prins în ultima clipă
riscînd să cad eu însumi în prăpastia desenată de
el.

... Trebuie să recunoaștem
că situația e a naibii de încurcată,
cîntărim faptele, argumentele,
mai măsurăm probele,
luăm în calcul orice supoziție,
de asta rămîneți, martori și acuzați, pe poziție.
Pentru o bună și judicioasă decizie
considerăm că e important
că v-am ascultat pe fiecare:

Curtea se retrage, o vreme, pentru deliberare.

POESIS

LILIANA URSU

De Rusalii

Înainte de Rusalii
 tata urca în tren
 și pleca întotdeauna la Apold.
 Se apuca de cosit Coasta Lupului,
 îndrepta ce mai era de îndreptat
 la gard și la casa părintească.
 Apuca pe Calea Curată,
 culegea pere de pe Valea Schinului
 și hribi din Zăpodia.
 Urca dealul la slujba din biserica de lemn.
 Apoi cobora cu un buchet de liliac alb
 și altul de sânziene la mormântul părinților
 și al sorei Ana. Tata le ducea lumină la toți.

De Rusalii

tata făcea o roată de *bucurie*
 cu frații și nepoții în jurul mesei
 pe care era așezată și mămliga,
 ca un foc sacru luminându-i pe toți
 și le povestea
 despre cum copil fiind
 mama îi închina seară de seară
 perna și anii.

Din melancoliile Egeei

Eram pe ferryboat, deja bine desprinși de continent,
 iar munții erau noua promisiune,
 precum Cindrelul străbunilor mei.
 Împărțeam un gyros cu Andreea
 cu copilul Andrei între noi,
 cu iepurașul lui de pluș la piept
 și cu ochii numai fericire, numai înălțată uimire
 privind-și tatăl, pe Mihnea hrănind pescărușii
 cu ultima franzelă de la București.
 În sfârșit, în adâncul aur al lui iulie, sosește
 și clipa aceea solemnă, așteptată de toți marinarii
 când vasul, cu o ușură legănare,
 asemeni pruncului în uterul matern
 își ține promisiunea făcută vieții:
 ajungerea la mal.

insula Thassos, la 11 iulie 2015

Încă nu s-au terminat minunile

iată, cum în plin viscol,
 o singură rază de soare
 a dezghețat
 mii de suflete și aripi de păsări.

...cineva cântărește cerurile
 din inimile noastre...

și aproape,
 fericit de aproape,
 acel foc din cubul de gheață al lumii:

Dumnezeu.

Mi manca America

pot să te întreb de ce ai rătăcit atâta prin America?

fiindcă eram încredințată
 că numai acolo,
 în Pennsylvania, în Kentucky și în California
 mai puteam încă afla Constantinopolul și
 Persepolisul
 și cele zece Muze binecuvântate și pe Alexandru cel
 Mare
 și lâna de aur și pe Hamlet în exil

iar eu eram tânără, un concertino abia,
 și atât de îndrăgostită de cerurile ei neâmbănzite
 și de Sfântul Herman din Alaska
 și de canioane și de veverițe, de Whitman și
 Fitzgerald
 și de forța peisajului din Vestul Mijlociu
 și îmbrățișam Pacificul și Munții Stâncoși
 și pe Washington și pe Jefferson și pe Lincoln
 - copiii ei născuți din Duminica vieții

mi manca America.

Stăteam tăcuți

*„Dar atunci, de ce există orașul ?Ce linie
 separă înăuntrul de afară, huruitul roșilor de
 urletul lupilor?” Italo Calvino*

Stăteam tăcuți într-o încăpere, într-o casă,
 într-un oraș necunoscut nouă.
 Doi străini într-un loc străin.
 Două mărgelile căzute din șirag.
 Dintr-o vară la Buenos Aires.
 Erau patru ferestre.Eram patru ferestre ?
 Pe fiecare vedeam altceva.Alt oraș.
 Alt anotimp.Alt dans.Alt veac.

Te-am întrebat ce meserie ai,
 ce faci zilnic cu viața ta,
 cu vârstele tale.Nu mi-ai răspuns.
 Ședeai pe o ladă veche.Ca într-o livadă.
 Poate erai grădinarul sau doar lada cu unelte.
 Poate chiar erai o ladă de zestre.
 Poate lădița bunicului mecanic de locomotivă
 cu hrana călătoriilor.
 Poate cutia salvamarului sau a scamatorului.
 Poate geamantanul din lemn al unui recrut.
 Sau o ladă cu mălai pentru zile sărace de iarnă.

Întrebarea mea a rămas în aer și scotea aburi,
 atât de frig era în tăcerea ta.
 Te-am întrebat dacă știi ce meserie am eu,
 ce fac cu fiecare zi, cu fiecare vârstă.
 Tot fără răspuns locuiai acel oraș
 în care te ai fi pierdut
 dacă nu erau liniile din palma mea
 care te scoteau la lumină.

Erai ocolul meu purpuriu.Rodia.
 Eram mierla ta înzăpezită.
 Lângă noi urlau lupii.Tu îmi așezai în palmă fragi.

Ca dintr-un joben de scamator

mai împarte cu mine
 acea plutire
 atât de aproape
 încît am crezut că viețile noastre
 s-ar putea atinge
 fără să ia
 foc.

Strasbourg, 22 februarie 2017

Cântec de primăvară

Primăvara,
 pe strada Jeanne d Arc,
 locuiește bătrânul lutier
 cel care -n vis
 îi acordează pianul lui Mozart.

Tot primăvara
 pe strada Berlioz
 trece în fiecare dimineață pe bicicletă
 fata aceea bălaie și gingașă,
 cu geanta plină de partituri și narcise
 cu pletele -i mereu risipind norii
 deasupra Strasbourg-ului,
 deasupra Sibiului,
 cu privirea îmbănzind
 până și lebedele ce-i ciugulesc fericite umbra
 (umbra ei e lumină de fapt)

Cu surâsu-i magnific descuie toate porțile grele
 de pe strada Avram Iancu,
 de pe Quai des Bateliers,
 și desface toate nodurile vieții
 din acele case vechi de sute de ani

și cum mai tremură inima profesorului de armonie
 doar la auzul pașilor ei
 pe scara de lemn
 și cum isi mai potrivește el ceasul
 și inima-metronom
 după respirația ei de scortîșoară
 ea, ultima lui sonatină...

Strasbourg, la 18 martie 2017

POESIS

RALUCA FARAON

îți respir în ascunzișul inimii.
 îți zăpăcesc pulsul.
 tic-tac, tac-tic...
 tac...tic.
 în fiecare zi.
 neîntrerupt.
 așa știu sigur că ești
 un ceas îndrăgostit
 de ora care îl seduce.

respiră-mă sacadat -
 incantație șoptită febril
 zeilor ascunși în crăpăturile pielii
 miezul poveștii e gata să plesnească
 precum o castană în foc
 din genunchii noștri tremurând
 cresc alge
 care ne trag unul spre altul -
 gemeni înlănțuiți
 în celula primară
 cu sarea din lacrimile
 tuturor izgoniților din rai
 pe pleoape

când vom deschide ochii
 vom înota într-o mare înfierbântată
 de ploile tăcerii
 doar așa vom uita cuvintele
 vom țipa ca pescărușii
 și ne vom smulge unul altuia ochii
 de foame

tabla de șah pe care s-au scris poezii pure
 ca mierea albinelor sălbatice
 s-a sfâșiat în trei locuri

oprește-te oprește-te
 i-a spus gândul din dreapta
 e prea intens totul
 trebuie să trăiesc
 trebuie să mai respir
 din când în când

nu pot încă nu pot
 a răspuns gândul din stânga
 cât de curând va veni furtuna
 va mătura cu furie plaja de metafore
 va rupe lianele construcțiilor oximoronice
 pe care s-au legănat inimile în chiasm sângerând
 va fractura osul dorinței
 va spulbera nisipul din cufărul inspirației
 în care timpul a fost legat ca un gulliver
 supus unor pigmei fără minte

te rog oprește-te

nu pot nu pot degeaba mă implori
 furtuna va șterge tot
 și nu vreau să uit nu încă

oprește-te ești prea insistentă
 nu ți-a spus nimeni că umbra privirii tale
 a săpat șanțuri adânci în carnea mea
 din care iese un șuvoi de noroaie

uite scorpioni care acoperă
toate ferestrele sufletului
uite șerpi veninoși care rup
plasele păianjenului-țesător

am înțeles mă opresc
îmi fac o gaură în piatra
care a scăpat din dezastru
ca un diogene care a rupt legătura cu lumea
ca un sâmbure de ou dogmatic
în singura singurătate care nu moare
așteptând un ac gigant care să coasă
tabla de șah ruptă cu tremur
de uraganul de sare

De dragul tău
mi-aș face cuib într-o tăcere.
În tăcerea ta ce-mi mângâie sânii
ca pe două mări în care naufragiază
cuvinte oarbe de dragoste.
De dragul tău
m-aș transforma în stânca naufragiului
pe care se odihnesc
pasărea lui prometeu
și chemarea penelopei
într-o odisee a despărțirii
care se întoarce mereu
la locul faptei.
De dragul tău
aș uita cum mă cheamă:
să fiu femeia care îți dă viața
femeia care ar putea să îți-o ia
dar te iartă.

tu
însetat veșnic de iubire
soarbe-mă de pe degetele tale osoase
ca pe un fruct oprit
amărât în așteptare
învață-mi apa fricii
învață-mă anatema îmbrățișării

tu
flămând de coapsa morții
gustă-mă
gem
la răscrucea cuvintelor
unul care crede
altul care reneagă

vom fi doi arbori triști
toamna ne va sfâșia
din rădăcină

așa am fost
așa am și rămas
de o parte și de alta a prăpastiei
ne privim încontinuu în ochi
nu pentru că ne-am iubi
nu pentru că am avea nevoie
unul de celălalt
ci pentru că nu e altă cale
prăpastia ne-ar privi și ea în ochi
și ne-ar striga pe nume
dacă am fi ispitiți să coborâm
privirea

și tu știi
de acolo
nu s-a mai întors nimeni vreodată

cu timpul vom ajunge
două mormane de sare
pe care se vor odihni
perechi de păsări călătoare

și poate va ploua
și poate ne vom îmbrățișa
pe fundul prăpastiei
din care nimeni
nu s-a mai întors
vreodată

nu am cerut niciodată ajutor
dintr-o pudoare inexplicabilă
nu am strigat pe nimeni în agonie
și nu mi-am scrijelit pe zidul căinței
numărul cicatricelor din rătăcirea sângelui

acum însă

acum

aș vrea să fiu ținută în brațe până la capătul firii
să fiu o lumină vinovată
care-și vindecă rănilor întunecate
cu poezie

POESIS

CECILIA MOLDOVAN

carte de identitate

la aceeași oră a primei mele Dimineți
de mijloc de secol
sub litera C din alfabetul Leului
și sub domnia cifrei 7 spre 8
liniștea trepidează sub puterea cuvântului
mă trage de mânecă nerăbdătoare
să-mi grăiască pre limba mea
mă strecor de sub tirania lucrurilor
cu toate amănuntele lor
unele îmi vor fi atins sufletul
în deșertăciune
dar nu chiar totul poate fi urcat în poezie
deși metafore atârnă peste tot
în corole și în colbul drumului
eu mă gândesc la culegător
să poată să ajungă la ele
să-i folosescă la ceva
și după cules
săltându-i clipa searbădă
în rest
îmi cheltui viața
și viața mă cheltuie pe mine
fără să mă întrebe cum
de ce?

pigmeii-epigoni

Îți mulțumesc, Doamne, că
pe toate le-am găsit de-a gata,
și părinții și sunetele înșirate frumos
în cuvintele bunicii,
bolovănoasă va fi fost proto-româna,
mulată pe dealuri și văi
armonizată pe iambii și troheii noștri,
scoasă de cronicari din genuni,
din colbul satelor
cu pana muiată în cerneală
– un mix dulce curgător
(de latină, dacă, slavă
și ce-a mai adus crivățul)
în potirul Văcăreștilor.

Ți se strecoară în ureche
ca susurul izvorului de munte
o porți veșnic la încheietura
gândurilor
și a numelui tău
(va fi idiomul Judecării tale de apoi).
Dincolo de zidul de sunete,
de mână cu Mihai și Nichita,
ne minunăm de jocul
copiilor de suflet
în mănoasa grădină a lumii,
florile bine-cunoscute
au parcă altă mireasmă,
noi, pigmeii, credem
că am fost chemați
să re-inventăm roata
sau măcar
un nou parfum de poem,
(dar astea se dictează
cuvânt cu cuvânt, de sus)

Nu e nevoie de mușchi

stai ghemuit în groapa
în care ai nimerit
cine să-ți seteze GPS-ul
pașilor spre ieșire?!
fă-te mic
într-un colț de inimă moale

va coborî o străfulgerare
 cu trup de idee
 ajuns teafăr afară
 fii ca Naaman leprosul
 la mulțumire
 atâtea gropi de căzut
 pe segmentul tău
 de la răsărit la apus
 după fiecare alunecare
 ia-ți făclie aurora de pe munte
 să ai de unde cădea
 încă o dată și... încă o dată
 cel puțin vei afla că
 nu ai mușchi de hercule

când ne vom viziona reciproc gândurile

Credeam că ne cunoaștem
 după mirosul parfumului tău
 care te locuiește ziua toată,
 nu îți poartă iscălitura pașilor
 e doar o părere, un anunț,
 nicicum nu poate spune
 tot adevărul –
 prieteni, vă aștept la întâiul zenit,
 și pe voi, mai puțin iubitori de semeni...
 Prin perdeaua lui – scanner perfect –
 ne vom viziona reciproc gândurile,
 pe îndelete, pe îndelete,
 până la ultimul neuron,
 până la gâlceava dintre numele tău
 și obscurul meu vis rătăcit temporar.
 Doar atunci cuvintele
 nu vor mai avea nici o valoare.

bucurie-surogat în natură

Orașul se mută pe roate
 la țară,
 copilul coboară bosumflat
 din filme
 și ia la întrebări copacii vii,
 furnicile pe cărările întortocheate
 ale scoarței zbârcite – orașul lor –
 își dau grăbite binețe și... dispar.
 Cu nerăbdare el întinde
 un ecran de telefon
 și încă unul,
 și pătrunde,
 cu pofta ochilor minții,
 des încercată,
 în geometria întunecată de mușuroi,

spionând menajul perfect
 din galerii...
 și buburuza asta obosită
 va fi traversat
 un peisaj cu lupte însângerate,
 judecând după roșeața
 armurii pătate.
 Îi țiuie urechile de liniștea ierbii
 deși atâta viață colcăie împrejur.
 Întins pe pat de ierburi aromate,
 își face rezerve din seninul
 tavanului înalt,
 luat deodată cu asalt de ascuțitul

prin ploaia artificială

Desculță trec
 prin ploaia comandată.
 Mașinăria de vid,
 flămândă de scandal,
 trece cu roțile sălbatice
 peste bruma de idee
 și peste genitor,
 și lasă în urmă
 zarvă și tranșee
 Supușii de pretutindeni
 merg încolonați, în pas alergător,
 tot mai jos,
 tot mai departe,
 cărând sacul
 tocmit cu grijă
 de hulitor.
 Vuietul luminii
 doarme dus,
 marea
 și lucrurile de pe pământ
 stau supuse gravitației
 și spectatorii...
 spectatorii n-au încotro
 croncănit de acvilă cu aripi de fier
 ce-și lasă în urmă semnătura
 în cărlionți de fum efemeri.
 Cine-s oamenii
 care trec pe deasupra lui?
 Ce-i mână pe fiecare într-acolo?
 și din nou întinde ecrane... și ecrane...
 poate află ceva din toate astea.
 (*Zadarnic alintul brizei,
 se întoarce la crengile fidele
 foșnind de bucurie
 că le-a trecut cu adevărat
 cineva pragul.*)

POESIS

GEORGE TEI

RONDEL DE ÎNCEPUT

Opritu-m-am să las, ca semn, o carte
Inelul ce deschide o grenadă –
Deși n-am fost la școli de Belle-Arte,
Dar nici n-am stat ascuns precum o spadă

Rămas-au porți deschise să mă vadă
Un ochi de Argus, însă, ne desparte;
Opritu-m-am să las, ca semn, o carte
Inelul ce deschide o grenadă –

E prea aproape, poate prea departe,
Dar, astăzi, nemurirea nu mă pradă.
Voi survola, cândva, planeta Marte!
Ca un vapor încarcerat în radă

Opritu-m-am să las, ca semn, o carte...

RONDELUL ÎNSINGURĂRII

Să vină iarăși toamna, frate
Să rătăcim printre butuci
De viță nobilă, o noapte
Să spargem liniștea din nuci

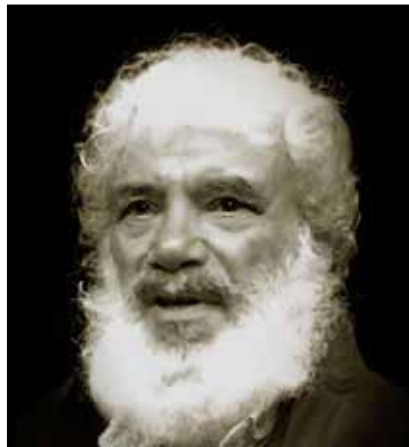
Să mă oprești dacă se poate
Să-ntreb: **iubire unde duci?**
Să vină iarăși toamna, frate!
Să rătăcim printre butuci,

Să cumpărăm moartea în rate
La târgul primilor uituci
Apoi, nemulțumiți de toate
Însingurările din cucu,

Să vină iarăși toamna, frate!...

RONDELUL PATIMILOR

Un singur nor – în rest, iubire
Plutea în liniștea de ceară;
Cărări din ieri, cărări spre iară
Îngenuncheate în privire

Dar patimile, -n noi, coboară –
Pentru o altă rătăcire
Un singur nor – în rest, iubire
Plutea în liniștea de ceară

Scăpată din încercuire
Pădurea pribegea spre vară
Și iar – pentru a câta oară?,
Tăia un cer de nemurire

Un singur nor... În rest, iubire...

RONDEL EXPLICIT

Mă lasă să-ți explic, of, Doamne
Că nu mai sunt de azi, de ieri,
Că nu am vrut să-ți dărui toamne
Și nici să plâng printre plăceri!

Mă trece vara cu tăceri
Fără ecou să mă condamne;
Mă lasă să-ți explic, of, Doamne
Că nu mai sunt de azi, de ieri...

Uită blestemul să se-ntoamne
Pe unde trec armurieri,
Că nu mai vreau să mă însamne;
Că nu mai sunt de nicăieri

Mă lasă să-ți explic, of, Doamne!...

RONDEL COTIDIAN

Mai târziu decât ieri, mai aproape de mâine
 Visul meu te-a chemat să-ți ofer adăpost,
 Să uităm de trădări și de prețuri, de cost
 Doar iubirea să-ți fie bucata de pâine –

Și nu știi de-ai să vii, ce durere te ține
 Sau gândești că-i păcat în acest tainic post?
 Mai târziu decât ieri, mai aproape de mâine
 Visul meu te-a chemat să-ți ofer adăpost...

Ne retragem învinși... Doar un semn mai revine
 Și încerc un blestem în prezentul anost,
 Mai plătesc nostalgii pentru clipe senine
 Când tăcerea păgână nu are vreun rost,

Mai târziu decât ieri, mai aproape de mâine...

RONDEL MIORITIC

Se gudură-nserarea spre ultimele sate
 Și tremură cămașa pe mine ca o apă,
 La stâna lor ciobanii țin stelele sub pleoapă
 Când ugerul luminii e gol pe jumătate

Și totuși împăcarea doar pe la colțuri sapă
 Vulcanul unor gânduri în tâmplă mi se zbate,
 Se gudură-nserarea spre ultimele sate
 Și tremură cămașa pe mine ca o apă

Pădurile nebune se-ntorc la mine, toate
 Și-n fiecare piatră singurătatea crapă
 Iar visele trecute în vară-s încrustate.
 Când printre nori apatici deschisă-i câte-o trapă

Se gudură-nserarea spre ultimele sate...

RONDEL ALB

Ningea bătut și iarna țesea troiene-n mine
 Și ultimele clipe creșteau din înserare
 Și dăntuiau neliniști din ce în ce mai fine
 Și cartea sta deschisă la prima-mbrățișare

Ședeai pe brațul lunii, dar nu credeai că vine
 Același demon mândru intrând în casa-n care
 Ningea bătut și iarna țesea troiene-n mine.
 Și ultimele clipe creșteau din înserare

Și întrebări rostite de nu se știe cine
 Și ochii tăi noptatici spuneau că nu te doare
 Și nu știai ninsoarea aceasta cât va ține
 Și tot atât de sigur părea că o eroare

Ningea bătut... Și iarna țesea troiene-n mine...

RONDEL DE CAUZALITATE

Dorind să-l scazi pe **A** din **a**
 Raport de cauzalitate
 Vei mai vedea în vers aldina
 Ce se ridică dintr-o noapte?

Negându-i, poeziei, dina
 Fiind trădat și de erate,
 Dorind să-l scazi pe **A** din **a**
 Raport de cauzalitate –

Că ai pierdut, a cui e vina?
 Spre câte legi neabrogate
 Ți-ai reorientat retina,
 Un alt articol să-ți arate,

Dorind să-l scazi pe **A** din **a**?...

RONDEL DEDICAT POEZIEI

Te-aș fi iubit de nu-mi erai stăpână
 Dar te-aș urî de m-ai lăsa străin
 Și nu știu cât distanța ne amână
 Un ultim pas – destin înspre destin.

Ascult și mă ascultî ca o fântână
 Prea plină de ecoul ei prea plin,
 Te-aș fi iubit de nu-mi erai stăpână,
 Dar te-aș urî de m-ai lăsa străin.

Cu greu, reîntruparea ți-o mențin –
 Dau viața mea târziu pe-o altă mână
 Și voi plăti cu drumurile până
 Ne vom plia amiezile ce vin.

Te-aș fi iubit de nu-mi erai stăpână...

RONDEL ANALFABET

Nu știi să mor, nici să trăiesc! –
 Sub nemurirea din consoane
 Tot mai aștept să îmi croiesc
 Neliniștea ce-mi dă frisoane.

Pentru grafitul din creioane
 Unde ideile roiesc,
 Nu știi să mor, nici să trăiesc
 Sub nemurirea din consoane...

Dar până mă dezmeticesc
 Între atâtea științe plane,
 Un singur lucru mai cerșesc:
 Lumina sfântă din amvoane...

Nu știi să mor?... Vreau să trăiesc!...

POESIS

GHEORGHE ȘERBAN

Sub sapa mamei (II)

Sub sapa mamei sărut de pământ, cercuri se-ntind,
nașteri de gând.
În drumuri ostenite jocul cu teama, adâncă iubire,
statuie cu mama.
În cătunul uitat praful pe drum, casa mamei trăiește, pe
coș nu iese fum.

Mi-e dor

Mi-e dor de ființa ta absentă de câte ori exist.
Poate ar fi trebuit să ne iubim ca ziua cu noaptea, ca
viața cu moartea.
Din lunca stropită cu lună spaima căutărilor, din
curgerea pletelor jarul germinației.
În iubirile mele
începe veșnicia rătăcită,
cu fiecare iubire
sunt tot mai sărac.

Înșelătoare liniște

Să nu crezi că am uitat cărarea abrupt urcând spre
așteptări, epava timpului pierdut mai doarme în
leagănul anonimului inconștient, lumina putredă
pictează întâmplarea.
Cu soarta mea încremenită-n nemișcare am străbătut
tărâmurile cu lăcate la porți, te-am regăsit după cerul
neființei din singurătate-ți ciopleai stâlpi povoara
toamnelor și-a pierdut răbdarea.
Prin ochiul trecător deschis după nori, veșnicia îți trimite
capete de drum să înțelegi amenințarea veacului
șchiop, jurămintele s-au topit în fericiri pustiite liniștea
înșelătoare se cuibărește-n furtună

Să cazii ploaie

Din mai târziu lumină pe zidire, din prea târziu
întunericul viu, la capăt de vreme vama așteaptă să-ți
înrobească sufletul pustiu.

Pe lumea apusă ploaie să cazii, să-ți crească aripi negre
de lut, ursita să-ți dăruiască spini în regăsirea dulcelui
durut.

Mă vei chema să tai limpezimi, cărări s-ascund în frica
înșelată, vânat răscumpărat nu vreau să fiu într-o târzie
ploaie însetată.

Ardere biblică

Apropierea mâinilor ne contopea, acum și ochii ni-s
potrivnici, pândesc victoria minciunii, lănci ruginite
țintesc aripile, nici rugile nu ne pătrund.
Să ne întoarcem o clipă în șoapte, din stele să legăm
poveste, poate ne vom regăsi după nori, te-aș
recunoaște de stăpână peste imperiul zidit din cenușă.
Să aruncăm pietrele gândului, îmbrățișați să germinăm
pădure, surâsul pierdut să nască rază în ardere biblică
sub gerul înalt, de nu învingem să nu murim învinși.

În mine veșnicia

În destrămarea luminii trupul mă cheamă, e prea târziu
să fiu captiv, gânduri mocnesc sub zbateri de zări să
fie monedă de schimb.

Pe scări șubreze cobor în trădare nehotărât la crucea
din răspântii, cu tremur mocnit îmi zidesc lașitatea ca
ultim paznic zilei dintâi.

Din cugetări fugare-brumate amintiri, mă cred trimisul vânător de fiare, în mine veșnicia și-a făcut culcuș și mă adăp din nesecate izvoare.

Acel cineva

Eram invidios pe acel cineva
care mă acaparase
și mișelește mă locuia.
Cunoscusem umbre fără adresă, pustiul putred
devastat de singurătate, trecători neștiuți, taine
nedelegate.
Trăirile dormeau în nicăieri, nopți zdrobite sângerau
rugăciuni, rodul cerului s-a pierdut în noroiul de jos.
L-am regăsit pe acel cineva,
locuia târziu,
căuta florile trupului în zădărnicii,
chema diminețile întâmplătoare
adormite în povara cedărilor,
să poată înota prin roua cuvintelor
spre lumea de sub cer.

Dualitate

Peste lume puntea s-a rupt în două,
a putrezit și lemnul, s-a înnegrit și omul,
isteria vieții s-a vestejit pe cruce,
în întuneric nu mai suntem noi.
Minciuni repetate se-mbracă-n adevăr, în orice adevăr
germinează minciuni, prezentul neputincios se-
ncarcă-n trecut, zilele trecute ne-abandonează-n durut.
Obosit de schimbătoare răscruci rătăcesc pe la ferestre
străine, m-am răzvrătit în van să am un nume, m-am
ales cu bălăceala din dezmăț.
În tristul amurg răsfrânt în deziluzii mă zbat în durere
sub lespede de veac, cu adevărul putred cuceresc o
cetate să-mi aflu rostul în turnul de cuvinte.

La început

La început, târziu a fost devreme,
chiar prea devreme,
nu era încă timpul să lăcrimeze
cu sentimente,
era doar o simplă ieșire publică
în necunoscut
Nimicul nu îndrăznea să nască vorbe, nu putea
să converseze singur, (și-ar fi dat cu siguranță
dreptate), așa că s-a mai culcat puțin (să-și adoarmă
răspunsurile), până când s-a făcut târziu, chiar prea
târziu.
Noaptea s-a pierdut în flăcări, (ostenite de-atâtea
aprinderi), trecuse și mașina de pustiit suflete, doar el

căuta dezlegarea în vise, (viața era făcută bucăți),
rătăcirii de câine prin ceață.
Într-un târziu s-a trezit îmbătrânit, neliniștea șuiera
ploaie de vipere, întrebările nășteau vânt.
S-a hotărât să rostogolească roata,
să simtă mângâieri vrăjite
de clopote,
a lăcrimat cu regrete:
pentru răstignirea timpului dat,
era târziu,
chiar prea târziu;
pentru sinucidere sentimentală,
era devreme,
chiar prea devreme.

Scrumul zilelor

Mi-e dor de frica fără forme și de lumina tăcută, mi-e
dor de durerea din înțeles arcuită în vorbe de curcubeu.
N-am căutat în întuneric adăpost, destinul nu l-am pus
în lanțuri, stăpân eram pe orizontul ceșos, în mine mă
sfârșeam căutând.
Lumina din obârșii m-a învins, în fum de regrete respir
suspine, aștept liniștit liniștitorul drum să-mi hănesc
scrumul zilelor.

Soartă risipită

Din rădăcini mi-am smuls noaptea să nu visez, să-mi
aflu rând, să ard cu trudă drumurile-n gând și-n ochi
să mă închid.
Am căzut înstrăinat în mirare, zădărnicia hohotea-n
oglinză, fantoma iluziei stă să mă prindă și cerurile
m-au izgonit.
Corabia de slove uitată-n derivă își plânge soarta
risipită pe mare, Chiar Posiedon s-a înecat în trădare și
Zeus s-a sinucis în Olimpul pusti.

Îmbrățișare târzie

Șuieră vântul amurgului, ne spulberă în nerostire
singurătatea crește pământ s-astupe lumina rebelilor
zile.
A ruginit și liniștea din glas, în ceață ne ascundem sub
punți, ne plângem îmbrățișarea în agonie, iubirea zace
sub lespede în munți.
Gesturi hidoase omoară amintirea, retrăirile nu ne vor
mai întâlni, imensitatea sub copite sfărâmată ne va uni
în cea din urmă zi.

POESIS

BIANCA PARTENIE

Spovedanie

În luna lui august se scurg în țărână
Pene de vișini, de salcâmi și de nuci
Și se nasc, din căldură nebună,
Cârduri albastre de ciori și de cuci.

Cad spice, arzând, din cuptoare de pâine
Iar colbul îneacă a omului rugă
Spre Sfântul Iisus și spre ziua de mâine
Ca ispita să treacă și moartea să fugă.

Dar pare de-acum credința puțină
Când arșița pământescului Iad
Sfarmă, nebună, speranța divină.
Pământul e plin de creștini care cad.

Păcatul e greu, rugăciunea săracă.
În pâlcuri jelește norodul în cor
Paharul pedepsei Treimea să-l treacă.
Pământul e plin de creștini care mor.

Într-un colț de grădină blestemă
Cel mai mic dintre oameni în lume;
Un sărac, un hoinar fără seamă,
Fără lege, credință ori nume.

„Dumnezeule, de zici că mă vezi,
Dă-mi cerneală, să scriu cum e omul
Chiar acum, înainte să-l pierzi
Când îți simte în creștet fiorul.

Cei ce-ți cântau stihuri prin altare
De teamă, ochii și i-au închis.
Unde e, Doamne, a lor căutare
Spre mila și slava ce le-ai promis?

Alții, crezându-Te închipuire
Bătându-și pieptul, au râs, dar eu
Aud, dintre flăcări, a Ta furie
Strigându-le cine e Dumnezeu.

Arde Pământul”, răsă nebunul,
„Și dintre toți, învățați sau săraci
Nu se arată înaintea-Ți niciunul.
Asta-i dreptatea pe care o faci?

Mi-au spus că-s nebun și fără de lege
Că nu mă-nspăimânt de moartea ce vine,
Dar grabnic uitat-au a înțelege
Că moartea acesta-i aduce la Tine...

Iată, acum să răspundă în parte
La glasul Tău Sfânt, care vine
Să despartă viața de moarte:
„Fii mei să se-ntoarcă la mine!”

Dar privește-ți fii cum fug
Din fața păcatelor grele, să-i cruți!
E lumea toată de jărativ un rug.
Dar acum nu-ți mai cer să-i ajuți?

Te-au slăvit dar se tem de răsplată?
Ori au zis că aieva nu ești?
Cum se tem, dar, de Fața-Ți curată?
De nu ești, cum să îi izbăvești?

Din cerul aprins de lumini rubinii
Se arată un fulger și-o voce grăiește:
„Nu te temi înainte-Mi să vii?
Cine e cel ce așa îmi vorbește?”

„Un poet. Nu mă știi, m-ai uitat!
Printre atâția vrednici copii...
Nu te judec, Doamne, că m-ai lepădat;
Atât, fața lumii voiam să o știi.

Nu mă tem; de-ai venit cu dreptate,
În Raiul Ceresc în curând am să fiu!
Iar de visul rațiune-mi străbate,
N-am decât să trăiesc și să scriu!”

Se-ntunecă firea și-un glas de profet
Pe-un nor de argint, cu chip de Ilie
Strigă mulțimii: „Dumnezeu e poet!”
Și Pământul e plini de creștini care-nvie!

Profeție

(semn de profund regret pentru catastrofele naturale recente, datorate poluării și exploatării în exces a resurselor planetei de către om!)

Blesteamă pământul
Norodul cu gândul
Și nu e scăpare
De moartea cea mare
Ce vine nebună, în chip de furtună
Mătură, vântură
Lumea o spânzură.
Ard stele de ceară
Puse pe sfoară
Ard agățate
Între zi și noapte.
Țipă copiii, morții și vii
Văduve pustii,
Cu fustele gri
Cu ochii de foc și fără noroc.
Se roagă părinții
Să se-ndure sfinții
De fiica natură,
Virgină și pură,
Ce poartă pământ
Pe trupul ei sfânt,
Și păduri de vară
Pe la subțioară,
Ochi de ape-adânci
Și iriși de lunci.
Arde în sudori
Și se-neacă-n nori
De colb și de fum
Ce omul nebun
Le-a lăsat în cale vieții trecătoare.
Și când fata plânge,
Apa se răsfrânge
Și-nghite cu sete,
Pe băieți și fete
Pe mame și tați, femei ori bărbați/
Iar când fruntea-i arde,
Aduce tot moarte
Peste tot în cale. Durere și jale.
Îi sunt soră bună
Fetei Soare-Lună,
Din lut făurită, de lume hulită.
O îmbrac în dor
Și aștept să mor,
Cu capul pe lut,

Pe pământul mut
Ea-n inimă ține
Copilul din mine.

Ce dacă...

Ce dacă vine primăvara?
S-ar mai topi în noi tristețea?
Am alerga- copii zburdalnici
Și ar mai trece bătrânețea?

Și dacă s-a topit zăpada,
Topite inimile sunt...
Și cum e udă toată strada
Așa-i durerea pe pământ.

Și dacă iarba, iarăși verde
Pe câmpuri a întinerit,
Oare în casele de piatră
Iubirea noastră-a înflorit?

Ce dacă vine primăvara?
Ce-nseamnă tânăr să mai fii
Când zi de zi mai bătrâni suntem
Și zi de zi se nasc copii.

Individualism

Să fim noi înșine iubirea
Pe care lumea ne-o furară!
S-aducem flori ofrandă iernii
Când vremea s-o răci afară!

Să fim săruturi dacă ochii
Prea goi, de lacrimi s-au umplut!
Să dăruim tăcere lumii,
Să tacă iar, ca la-nceput!

Să fim noi înșine credința
De Dumnezeu nu mai există!
S-aducem sufletelor jertfă,
Ca să murim în biruință!

S-aducem, din zăpadă, vara,
De inimile ne-nghetară!
Să fim noi înșine iubirea
Pe care lumea ne-o furară!

Bianca PARTENIE - membră a Cenaclului pentru copii și tineret „Ștefan Petică” 2007, perioadă în care a scos un excepțional volum de poezie, iar acum este o studentă foarte bună.

POESIS

MIHAELA GUDANĂ

LA ÎNTÂLNIREA...

La întâlnirea zilnică cu lutul
sub tălpi strivim silabe în extaz
lichenii liniștii înalță scutul
spre-a face nopților prelungi, zăgaz.

Când teama ne împoașcă cu cenușa
din vetrele haiducilor stelari
cerșim sfioși pe pragul de la ușa
ce crește-n carnea noilor stejari.

La întâlnirea umbrelor cu vântul
noi asistăm la slujba nesfârșită
și unul altuia în piept cuvântul
îl răsucim ca sabie tocită.

De colo, colo ne purtăm povara
și măcinăm grăuntele de dor
la moara curcubeului când vara
iar clorofilei brusc a pus zăvor.

La întâlnirea ierbilor în rouă
cu glezna arsă frântă către lut
cu note muzicale rupte-n două
legăm secunda mută de trecut.

Mai rătăcim urlând pe înfundate
cu lacrimi slobozite în văpăi
în palmele luminii înspicate
destinul taie liniile-căi...

Sub pașii noduroși ai nostalgiei
ne-mpingem umbrele-n rostogolire
și știm că piscurile veșniciei
din când în când ne-aruncă o privire.

PRIVIRE

Se sfâșie-ntunericul în zare
și parcă lumânări ne pârjolesc
sub catifeaua viselor ne doare
iar rana gândului nepământesc.

Și limpeziți în șoapta îngerească
a fluturilor răstigniți în zbor
ne pierdem în pădurile de iască
ce se aprind în zările de dor.

Cuprinși de muguri ca de o mirare
pe la răspântii oblojim tăcerea
și prăvăliți pe lavițe de sare
gustăm din scoarța arborilor fierea.

EVADARE

Roșul fuge iar din curcubeie
și în maci pumnalul răsucește
în oglinzi tăcerile descheie
imn tăiat în catifea regește.

Când coboară neguri pe prundiș
fără frică iarăși descălțate
dă în clocot verde în frunziș
taina clorofilei înspicate.

Dar mi-implânți săgețile privirii
pe brăzdata-mi frunte, dureros,
partitura despletită-a firii
ochii spaimei o citesc pe dos.

Căci bătrâni ca piatra și ca vântul
nu dorim să devenim nicicând
despicând din seară-n zori cuvântul
evadăm pe plaurii de gând.

De sub haina ca de molii roasă
a atâtor surde remușcări
ne plecăm ca fânul crud sub coasă
fluturând stindardul altor zări.

LEGĂMÂNT

Induioșați de rugii de mure ce se-agață
și unduiesc pe pietre într-un delir de spini
săpăm după cortina de lacrimi ce se-nalță
și căutăm sămânța unor bizare vini.

Din stirpea fără seamăn a dorului proscris
ne ridicăm cu sete-mpotriva unor zmei
la ușa înserării aleanului ucis
lăsăm să-i cadă trupul firav fără temei.

Împovărați de umbre și însemnați de teamă
îngenunchem pe frunze bolnave de pământ
din venele tăcerii nemărginirea cheamă
prin sângele ce face cu vântul legământ.

Din ochii cu retina rănită zarea plânge
și oblojește rugul amurgului mereu
sub flamuri zdrențuite adeseori ne-ajunge
un gând care vâslește din ce în ce mai greu...

CRINI

Plâng iar crinii de teamă și sete
se-nfășoară-n parfum și delir
descântând albul pur din potir
brobonesc dimineți sub pecete.

Din secundele sparte de stânci
dăm o dijmă tăcerii, nedreaptă
și cortina de vis dantelată
cade brusc pe suspine adânci.

Stele stinse-aruncăm din năvoade
inorogii gonesc fără zgomot
când amurgul dă simplu în clocot
silitor din statui vântul roade.

Rătăcește din fân clorofila
roua-n cioburi lumina o frânge

dezertori din uitarea ce strânge
mai aprindem dorinței feștila.

Când se-ascut dinții friicii în noapte
peste umeri zăbrele ne cresc
crini străjeri în răscruce albesc
prinși în menghini de umbre și șoapte.

FUGIM

De humă suntem, arcuri și săgeți,
ne-nduioșăm de frunze căzătoare
pe tălpi cu răni ce se numesc peceti
fugim de-aceeași veche ne-ntâmplare.

Fugim când o privire ne străpunge,
la pol iar ghețurile plâng încet,
aripa dorului se-nmoaie-n sânge
și scrie nopții-un imn pe firmament.

Din humă, de-ntuneric dijmuită,
suntem făcuți printr-un edict greșit
cu cețurile stepa contopită
stafii de inorogi a zămislit.

Și mușchiul neființei ne îmbracă,
sunt pleoape și miresme ce se zbat
când evadează irișii din teacă
să pună curcubeul la uscat.

Fugim pe sub priviri de catapulte
în urma noastră umbre șchiopătează
drapelele cetăților căzute
în gândul nostru fulgere-arboarează.

Picătura de sânge care plânge

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

POEME ÎN PROZĂ DE ȘTEFAN PETICĂ

(Traducere poliglotă)

► Nicoleta Călina PRESURĂ

DOUĂ VIEȚI

Niciodată n-a fost cerul mai albastru...

Amintire de demult? Asociație inconștientă? Nu știi! Dar versul acesta îmi sună în urechi cu o încăpăținare uimitoare. Scoate armonii ciudate și neașteptate, trezește imagini noi și netede și câteodată mi se pare că prinde ființă și stă gata să mi se întrupeze înainte cu trup mlădios și sprinten de fecioară antică.

Niciodată n-a fost cerul mai albastru...

Departe, conturat de pervazurile ferestrei, cerul își desfășoară mantia sa regală în toată splendoarea. E un azur clar și cald ca într-un vis de negrită fantasmă, plăsmuit de mintea romantică a unui poet care cântă singuratec, în timp ce luna-i scaldă fața în raze, într-o minunată noapte de mai...

Niciodată n-a fost cerul mai albastru...

Și mintea mea încheagă din partea aceas-
ta de cer bogăția imensă a primăverii care naște. Soarele trebuie să fie triumfător ca un zeu tânăr, și culorile revărsate din nesfârșitul său tezaur trebuie să strălucească ca într-un tablou de Veronese. Și sub cupola aceasta primăvăritică, șesurile întinse de o verdeață sfiicioasă, dealurile albastre în depărtarea lor nehotărâtă, copacii cari se deșteaptă, murmurul târăgănat al izvoarelor, parfumul cast al arborilor, și viață, viață, viață, clară și simplă, ca un rîs argintiu.

Niciodată n-a fost cerul mai albastru...

Aci e frig și e întuneric. Soarele nu se vede și parfumul nu se simte, iar visul moare zdrobit de povara celor patru pereți cari parcă ar sta să cadă peste el. De departe vine zgomotul mulțimei, uriașe; s-a sfârșit o întrunire publică, lumea se împrăștie înfierbîntată de discursuri searbede și de entuziasm ieftin, și grija vieții de toate zilele plutește în aer. Și, ca sub doborîrea unei groaznice furtuni, sclavii umili ai prozei nemilostive își pleacă frunțile descoperite cu un gest de slugarnică resemnare.

Niciodată n-a fost cerul mai albastru...

Și poate vom muri de dorul cerului albastru pe care nu-l vom vedea niciodată.

DOS VIDAS

Jamás el cielo ha sido más azul...

¿Un recuerdo lejano? ¿Una asociación inconsciente? ¡No lo sé! Pero este verso resuena en mis oídos con una obstinación asombrosa. Produce armonías raras e inesperadas, despierta imágenes nuevas y nítidas y a veces me parece que cobra vida y casi se materializa en un cuerpo ágil y gracioso de virgen de la Antigüedad.

Jamás el cielo ha sido más azul...

A lo lejos, enmarcado por el hueco de la ventana, el cielo despliega su manto real en todo su esplendor. Es un azul claro y cálido como en un sueño de fantasía no pronunciada, imaginado por la mente romántica de un poeta que canta en soledad, mientras la luna le baña la cara con sus rayos, en una maravillosa noche de mayo...

Jamás el cielo ha sido más azul...

Y mi mente moldea, de esta parte del cielo, la riqueza inmensa de la primavera que nace. El sol debe ser triunfante como un dios joven y los colores desbordados de su infinito tesoro deben brillar como en un cuadro de Veronese. Y bajo esta cúpula primaveral, los campos extensos de una verdura tímida, las colinas azules en su lejanía indecisa, los árboles que se despiertan, el murmullo dilatado de los manantiales, el perfume casto de los árboles y vida, vida, vida, clara y sencilla, como una risa plateada.

Jamás el cielo ha sido más azul...

Aquí hace frío y está oscuro. El sol no se ve y el perfume no se siente, y el sueño muere destrozado por el peso de los cuatro muros que parecen caérsele encima. De lejos llega el ruido de la multitud, inmensa; se ha acabado una reunión pública, la gente se dispersa, acalorada por discursos sosos y entusiasmo barato, y la preocupación por la vida cotidiana flota en el aire. Y como derrotados por una terrible tormenta, los esclavos humildes de la prosa implacable humillan sus rostros en un gesto de servil resignación.

Jamás el cielo ha sido más azul...

Y tal vez nos muramos con el deseo del cielo azul, que jamás volveremos a ver.

ZWEI LEBEN

Niemals war der Himmel blauer...

Eine Erinnerung aus längst vergangenen Zeiten? Ein unbewusster Zusammenhang? Ich weiß es nicht! Aber dieser Vers klingt in meinen Ohren mit erstaunlicher Beharrlichkeit fest. Er bringt zum Klingen seltsame und ausgefallene Harmonien, lässt neue, klare Bilder wach werden und zuweilen scheint mir, als werde er lebendig und wäre kurz davor, vor meinen Augen die geschmeidige und agile Gestalt einer Jungfrau der Antike anzunehmen.

Niemals war der Himmel blauer...

In weiter Ferne, von den Fensterrahmen umrissen, stellt der Himmel seinen königlichen Mantel in voller Pracht zur Schau. Es ist ein reines und mildes Azurblau wie in einem Traum von unsäglichlicher Fantasie, entsprungen dem romantischen Gemüt eines Poeten, der einsam singt, während der Mondschein sein Antlitz umspült, in einer wunderbaren Mainacht...

Niemals war der Himmel blauer...

Und dieses Stück Himmel lässt meinen Geist den unermesslichen Reichtum des aufkommenden Frühlings zusammentragen. Die Sonne muss siegreich sein wie ein junger Gott, und die aus ihrem unendlichen Schatz herausquellenden Farben müssen wie in einem Gemälde von Veronese erstrahlen. Und unter diesem frühlinghaften Himmelszelt erstrecken sich weite zartgrüne Fluren, blaue Hügel in ihrer unbestimmten Entfernung, erwachende Bäume, das gemächliche Plätschern der Quellen, der keusche Duft der Bäume, und Leben, Leben weit und breit, rein und schlicht wie ein silbernes Lachen.

Niemals war der Himmel blauer...

Hier ist es kalt und es ist dunkel. Die Sonne ist nicht zu sehen, der Duft ist nicht zu spüren, und der Traum stirbt unter der Last der vier Wände zertrümmert, die fast über ihm zusammenbrechen. Von Weitem ist der Lärm der gewaltigen Menschenmasse zu vernehmen; eine öffentliche Versammlung ist zu Ende, die Leute, von öden Reden und billigem Enthusiasmus berauscht, zerstreuen sich und die Sorgen des Alltags schweben in der Luft. Und, wie von einem fürchterlichen Sturm geknickt, senken die unterwürfigen Sklaven der unerbittlichen Prosa ihre enthüllten Köpfe in einer Geste dienerhafter Ergebung.

Niemals war der Himmel blauer...

Und vielleicht werden wir an der Sehnsucht nach dem blauen Himmel sterben, den wir niemals sehen werden.

GAVOTA DEPĂRTATĂ

Sus, în grădină la „Oppler”, soarele cade înspre seară peste tufe uriașe de liliac cari se scaldă în razele aurite ca într-o mare de lumină. Tufele de liliac se apleacă ușor într-o parte și răspîndesc albatrul lor deschis ca un fum de tămîie într-un templu închinat marelui Pan. Iar în depărtare, ca și cum ar fi pusă sub oglinda de apă străvezie, grădina surîde fericită, îmbătată de lumină, amestecată de parfum și încărcată de visuri primăvăratece.

Sus, în grădină la „Oppler”, pe cînd soarele cade înspre seară peste tufe uriașe de liliac, o muzică liniștită cîntă cîntece dulci și prelungi pe note depărtate și melancolice. E ca un imn sfios care s-ar înălța singuratec spre cerul de azur. Iar jos, pierdute în mulțimea peștriță, casele parcă ar răsări curioase de sub acoperișurile lor curate de serbarea pacinică de sus. E contrastul între două vieți, din care una privește tristă în sus, fără a avea puterea să se urce, alta se înalță neconținut, deși melancolică, deși singuratecă.

Sus, în grădină la „Oppler”, pe cînd soarele cade înspre seară peste tufe uriașe de liliac, plînge o gavotă pe sunete de flaut. E o gavotă dureroasă, ca o ultimă rugămintă, și sfișietoare ca o ultimă privire. Lumea trece înainte veselă, pierdută în marea razelor de lumină, și lumea e gătită și mîndră ca și cum ar fi luat parte la un mister religios. Dar nimeni n-așcută, nimeni nu se oprește; toți trec înainte, plînd în farmecul vag dimprejur. Numai muzica plînge prelung pe note de flaut: „Ah, încă o gavotă, o singură gavotă”.

Sus, în grădină la „Oppler”, pe cînd soarele cade înspre seară peste tufe uriașe de liliac, ai trecut pe lîngă mine, albă în rochia ta neagră. Privirile tale erau pierdute în depărtări și surîsul tău era tot așa de enigmatic și de provocator ca și odinioară, în timpurile acelea apuse, cînd, ostenită, te rugai de mine să te las să mai joci numai o singură gavotă, o ultimă gavotă. Erai la brațul altuia - la brațul aceluia de care îmi vorbeai atuncea cu atîta scîrbă. Dar ai trecut pe lîngă mine mîndră și nepăsătoare, fără ca pe obrazul tău să se simtă măcar o tresărire. Iar muzica plîngea depărtată: „Ah, încă o gavotă; o singură gavotă!”

Sus, în grădină la „Oppler”, pe cînd soarele cade înspre seară peste tufe uriașe de liliac, se plînge cîteodată pe furiș.

GAVOTA LEJANA

Arriba, en el jardín de Oppler, el sol cae al atardecer sobre las matas inmensas de lilas que se bañan en los rayos dorados como en un mar de

luz. Las matas de lilas se inclinan levemente hacia un lado y esparcen su azul claro como humo de incienso en un templo dedicado al gran Pan. Y a lo lejos, como si se hallara bajo un espejo de agua transparente, el jardín sonríe feliz, embriagado por la luz, mareado por el perfume y cargado de sueños primaverales.

Arriba, en el jardín de Oppler, cuando el sol cae al atardecer sobre las matas inmensas de lilas, una música tranquila canta dulces y largas canciones con notas lejanas y melancólicas. Es como un tímido himno que se alza solitario hacia el cielo azul. Y abajo, perdidas en la abigarrada multitud, las casas parecen asomarse, curiosas, desde debajo de sus tejados limpios, a la fiesta apacible de arriba. Es el contraste entre dos vidas, de las cuales una mira tristemente hacia arriba, sin poder de subir, la otra se alza sin cesar, aunque melancólica, aunque solitaria.

Arriba, en el jardín de Oppler, cuando el sol cae atardecer sobre las matas inmensas de lilas, llora una gavota con música de flauta. Es una gavota dolorosa como una última plegaria y desgarradora como una última mirada. La gente pasa alegre, perdida en el mar de los rayos de luz, y va de punta en blanco, orgullosa, como si hubiera tomado parte en un misterio religioso. Pero nadie escucha, nadie se detiene; todos pasan, flotando en el encanto borroso que los rodea. Solo la música llora amarga con notas de flauta: „Ah, una gavota más, ¡una sola gavota!“.

Arriba, en el jardín de Oppler, cuando el sol cae al atardecer sobre las matas inmensas de lilas, pasaste a mi lado, blanca en tu vestido negro. Tus miradas se perdían en la distancia y tu sonrisa era tan enigmática y provocativa como en otra época, en aquellos tiempos lejanos cuando, cansada, me pedías que te dejara bailar una sola gavota más, una última gavota más. Ibas del brazo de otro hombre, del brazo de aquel hombre del que me hablabas entonces con tanto asco. Pero pasaste a mi lado, altiva e impenetrable, sin que en tu mejilla se percibiera apenas un sobresalto. Y la música lloraba a lo lejos: „Ah, una gavota más, ¡una sola gavota!“.

Arriba, en el jardín de Oppler, cuando el sol cae al atardecer sobre las matas inmensas de lilas, a veces se llora a escondidas.

Traducción al español por Oana Adriana Duță y Feliciano Suárez Fernández (Universidad de Craiova)

DIE ENTFERNT GAVOTTE

Oben, im Garten bei „Oppler“, sinkt die Sonne zum Abend hin über riesige Fliedersträucher

herab, die von den goldenen Strahlen wie von einem Lichtmeer umhüllt sind. Die Fliederrispen beugen sich leicht zur Seite und verbreiten ihr helles Blau wie Weihrauch in einem dem großen Pan gewidmeten Tempel. Und in der Ferne, wie unter einem durchscheinenden Wasserspiegel, lächelt der Garten glücklich, trunken vom Licht, vom Duft beerauscht und von Frühlingsträumen erfüllt.

Oben, im Garten bei „Oppler“, indes die Sonne zum Abend hin über riesige Fliedersträucher herabsinkt, spielt eine ruhige Musik liebliche und sehnsüchtige Lieder nach entfernten und wehmütigen Noten. Es ist, als ob eine schüchterne Hymne einsam zum azurnen Himmel emporstiege. Und unten, in der bunten Menge verloren, scheinen die Häuser, neugierig durch das friedliche Fest von oben, unter ihren geklärten Dächern hervorzukommen. Es ist der Kontrast zwischen zwei Leben, von denen eines traurig hinaufschaut, ohne die Kraft für den Aufstieg aufzubringen, während das andere stetig emporsteigt, wenn auch wehmütig, wenn auch vereinsamt.

Oben, im Garten bei „Oppler“, indes die Sonne zum Abend hin über riesige Fliedersträucher herabsinkt, weint eine Gavotte nach Flötenakkorden. Es ist eine schmerzliche Gavotte, wie eine letzte Bitte, und herzerreißend wie ein letzter Blick. Die Leute schlendern fröhlich dahin, in einem Meer von Lichtstrahlen verloren, aufgeputzt und eitel, als wären sie in ein Glaubensgeheimnis eingeweiht. Aber keiner hört zu, keiner hält inne; alle schreiten weiter, im sie umgebenden schemenhaften Zauber schwebend. Nur die Musik weint klagend nach Flötentönen: „Ah, noch eine Gavotte, eine einzige Gavotte!“.

Oben, im Garten bei „Oppler“, indes die Sonne zum Abend hin über riesige Fliedersträucher herabsinkt, bist du an mir vorbeigegangen, ganz weiß in deinem schwarzen Gewand. Deine Blicke schweiften in die Ferne und dein Lächeln war genauso geheimnisvoll und so aufreizend wie einst, in jenen untergegangenen Zeiten, als du mich ermüdet batst, dich noch eine einzige Gavotte, eine letzte Gavotte tanzen zu lassen. Ich sah dich am Arme eines anderen – am Arme desjenigen, von dem du mir damals mit solchem Abscheu erzähltest. Doch gingst du stolz und gleichgültig an mir vorbei, ohne dass dein Gesicht die Spur eines Gefühls verriet. Und die Musik weinte in der Ferne: „Ah, noch eine Gavotte, eine einzige Gavotte!“.

Oben, im Garten bei „Oppler“, indes die Sonne zum Abend hin über riesige Fliedersträucher herabsinkt, wird zuweilen heimlich geweint.

Aus dem Rumänischen übertragen von Bogdana Crivăț, Rose-Marie Stein (Universität Craiova), Roxana Ilie und Emilia Ștefan (Universität Craiova)

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

► Dumitru BRĂNEANU

Voi presăra...

voi presăra poeme sub pașii tăi
spre a urmări drumul
până la
peste ochii adâncă ai cerului
și ne vom iubi
ne vom iubi
până iarna va uita de noi
și vom deveni vis albastru.

Copilărie

Doamne, de ce
mi-ai împins copilăria
dincolo de toamna
ce-mi pustiește cărările?!
pe ulița tinereții
cad loi smălțuite
prin viața.mi se face tot mai frig
și lumea ce –o port în mine
devine anotimp.

Lacrimă de înger

sângele alb de iarnă
tăcerea căzută în genunchi
și ruga ta
lacrimă de înger
spală cuvintele
de rugina iadului
sunt încă umbra ta
însângerată
de somnul amintirilor

Я буду осыпаться

МВОИ МАГИ...

я буду осыпать твои шаги стихами,
следуя путём до поцелуя.
под голубыми глазами неба
мы закроем ставни
и будем любить,
мы будем любить
до самой зимы, до самозабвения
и станем потом голубою мечтой.

Демсбю

Господи, почему
ты оттолкнул моё детство
за пределы осени,
что опустошила мои пути?!
на улице молодости
оппадают кусочки мозаики,
в моей жисни становится всё
холоднее, и свет, что ношу в себе,
превращается во время года.

Слеза ангела

белая ковь зимы,
тишина упавшая на колени
и молитва твоя,
слеза ангела,
что слова очищает
от ржавчины ада,
я ещё твоя тень,
оковавленная
сном воспоминаний.

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CEEAA CE SUNTEM/ CE QUE NOUS SOMMES

► Roxana RACARU

privește

te privesc cum îți pui jos sacoșele
 și cu o pastă lăptoasă lipită de globii ochilor
 clipești des obosită
 ai o geantă grea portocalie
 ea mi-a atras atenția
 ea și fusta electrică albastră
 lîngă tine e cineva în roz
 un roz deșirat
 descărcări reticulare pe fond gri
 două mănuși încălțate invers:

ceea ce suntem peste ce au crezut alții
 că vom fi

insomnie – în ploaia care cade*lui virgil mazilescu*

și care te leagă
 și încetîșor îngîină pe acoperiș -
 șirag de amintiri trage
 și una cîte una fără încetare le schimbă

ca un rîu care în fiecare țară
 își schimbă numele
 și legendele
 într-o zi n-o să te mai știi
 n-o să te mai cunoști

ritm fără prihană
 (...)

4
 ieși de la lucru după amiaza într-un aer plăpînd
 simți cum rotulele se strîng ușor
 plouă pe creștet de umbrele – lumina e îngustă,
 în fișit de roți
 și ropot tandru de mărgel
 întorci privirea către morți

regarde

je te regarde poser tes sacs par terre
 et avec une pâte laiteuse collée aux yeux
 je clignote de fatigue
 tu as un sac lourd orange
 c'est lui qui a attiré mon attention
 lui et la jupe électrique bleue
 pas loin de toi il y a quelqu'un en rose
 un rose étiré
 décharges réticulaires sur fond gris
 deux gants chaussés à l'envers:

ce que nous sommes au-dessus de ce que les
 autres
 ont imaginé qu'on devrait

insomnie – dans la pluie qui tombe*pour virgil mazilescu*

et qui te berce
 et doucement chantonne sur les toits -
 chapelet de souvenirs tire
 et un par un sans cesse les altère

comme une rivière qui dans chaque pays
 change ses légendes
 et son nom
 un jour tu ne te reconnaîtras plus
 qui tu es tu ne le sauras plus

rythme sans péché
 (...)

4
 tu sors du travail l'après-midi dans un air fragile
 et sens les rotules se serrer doucement
 il pleut sur joues de parapluies – la lumière est
 mince,
 et dans le bruissement dehors
 et tendre cliquetis de perles

5

„frică speranță frică
 îmi țin echilibrul ca bețivul de la cinci
 pe balustrada balconului
 înainte de a strivi în cădere
 o băbuță ieșită la cumpărături
 frică. spectrul și iradierea fricii în aer”

6

coșmare – foc încrucișat
 periodicele căderi de tonus
 și o stare de excitație continuă apoi
 ca și cum ai ține
 un mănunchi de nervi în pumn
 sub presiune
 apare primul obstacol buf!
 drept în figură
 isterie neliniște bubuit de sânge în tîmple
 ritm fără prihană

ezitare

să sari în gol cu o parașută împrumutată
 și asta să fie viața ta
 să plimbi apoi
 un scuipat călduț prin gură
 cu o veșnică sfișșeală în oase
 pe care să o tîrî peste tot după tine
 să te amăgești
 cu idei lipicioase ca niște acadele molfăite
 să dormi visele altora
 și să te trezești în sudorile lor ofilite
 și singurul lucru pe care să-l poți atinge
 să fie o disperare ca un ghem de febră în întuneric

[...]

totul cu o sută de dorințe aruncate pe o listă de
 așteptări
 și, momentul venit,
 ezitare

gîndul ca o săgeată

adînc ca o săgeată ca un spin
 gîndul că uit ceva important
 despre mine
 în fiecare moment de liniște de pauză
 cînd închidem televizorul cînd
 întindem rufele cînd

tu tournes la tête vers les morts

5

« peur espoir peur
 je garde mon équilibre comme l'ivrogne du cinquième
 sur la rambarde du balcon
 avant d'écraser en tombant
 une vieille dame sortie faire ses courses
 peur. le spectre et l'irradiation de la peur dans l'air »

6

cauchemars – feu croisé
 et les périodiques baisses de tonus
 un état d'excitation continue après
 comme si tu tenais
 un faisceau de nerfs sous pression
 dans le poing
 voilà le premier obstacle bouf !
 droit au visage
 hystérie anxiété bourdonnement du sang dans les
 temples
 rythme sans péché

hésitation

sauter dans le vide avec un parachute emprunté
 et que ta vie soit ça
 promener après
 un crachat tiède dans la bouche
 avec un éternel épuisement dans les os
 que tu traînes partout avec toi
 t'illusionner
 avec des idées gluantes comme des sucettes
 léchées
 rêver les rêves des autres
 et te réveiller dans leurs sueurs fanées
 et la seule chose que tu puisses toucher
 soit un désespoir comme une boule de fièvre dans
 la nuit

[...]

tout avec cent désirs jetés sur une liste d'attente
 et, le moment venu,
 hésitation

le sentiment comme une flèche

profond comme une flèche comme une épine
 le sentiment que j'oublie quelque chose d'important
 sur moi-même
 à chaque moment de silence de pause
 quand on éteint la télé quand
 on pend le linge quand

ne uităm în jur dacă n-am uitat ceva
și ah
uit întotdeauna ceva
ceva foarte important
ceva despre mine

lista cu lucrurile pe care speri să le mai faci

ca și cum în fața ta viața ar sta imponderabilă
abia umbrită
ca un covor de pădăii desfăcute

și așa îți treci într-o visare vinovată, adu-mecînd,
zilele egale, una după alta

pași ai acestui cîine alb în ceață

insomnie – carte închisă

pentru că pînă și visele ar trebui
pe undeva cumva plătite
ademenite

și totuși binecuvîntată fii insomnie care aduci vocile
noastre uitate la lumină
ca și cum numai pentru ele s-ar opri somnul visele
ritmul normal să-și continue leagănul

și cînd te întorci

sau cînd nevoit să te oprești
te voi întreba
în pacea înmiresmată a acestei seri de vară
cu vecinii care organizează cu veselie în spatele
blocului
o masă mare cu muzică mexicană

cu aerul că știm unde mergem
ca și cum de adevăratelea am ști
trecînd noi de trei ori pe lîngă
straturile astea de trandafiri albi răbdători
te voi întreba

și întrebarea pur și simplu
va rămîne în aer
urma noastră
în pacea înmiresmată a acestei seri de vară

on regarde autour si on n'a rien oublié
et aïe
j'oublie chaque fois quelque chose
quelque chose de très important
quelque chose sur moi-même

la liste des choses que tu espères encore pouvoir accomplir

comme si devant toi la vie restait encore
impondérable
à peine ombrée
comme un tapis de pissenlits en plumes

et c'est comme ça que tu traverses dans une rêve-
rie coupable, reniflant
des journées égales, l'une après l'autre,

passage de ce chien blanc dans la brume

insomnie – livre fermé

parce que même les rêves devraient être
en quelque sorte payés
attirés

et pourtant bénie sois insomnie toi qui portes nos
voix oubliées à la lumière
comme si c'était uniquement pour elles que le
sommeil les rêves le rythme normal arrêtaient leur
balance

et quand tu te retournes

ou quand obligé de t'arrêter
je vais te demander
dans la paix odorante de cette soirée d'été
avec les voisins qui organisent derrière le bâtiment
avec joie
une grande tablée avec musique mexicaine

avec l'air que nous savons où nous allons
comme si pour de vrai nous savions
en passant trois fois à côté
de ce parterre de roses blanches patientes
je vais te demander

et ma question tout simplement
restera suspendue dans l'air
notre trace
dans la paix odorante de cette soirée d'été

FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL GEORGE ENESCU 2019

CUM STĂTEA SĂ FIE/ CUM A FOST SĂ FIE

Interviu cu directorul ATREXIM, Mihai Constantinescu,
supranumit de 10 ediții incoace *Omul din spatele Festivalului*

► Mihaela HELMIS

Redactor la Radio România Actualități
Cultură - Civilizație

La Ateneul Român, 19 septembrie, cu Marion Cotillard în *Oratoriul Ioana d'Arc pe rug*, de A.Honegger

Mihaela Helmis: Un imperiu atât de bogat cum este acesta care stă să devină, ca în fiecare toamnă din doi în doi ani, Bucureștiul, trebuie că are câteva chei secrete. Și între sugestiile pe care le aveam acasă, le aveau înaintașii noștri acasă, cu o vioară desenată pe o farfurioară sau o cutiuță muzicală, cu primele discuri și căștile la care se asculta muzica, ceea ce se întâmplă acum este de mii, de zeci de mii de ori mai bogat. Așadar, care sunt cheile acestui imperiu?

Mihai Constantinescu: Într-adevăr, este un imperiu, și este un imperiu frumos, putem să spunem că în perioada Festivalului Bucureștiul devine un rai al muzicii bune, al oamenilor frumoși, a celor care vor să trăiască clipe deosebite prin ceea ce noi le oferim în Festival, prin concertele

pe care le oferim, prin oamenii care vin la festival. E o legătură mare de chei, oricum nu este una singură, pentru că festivalul nu poate să fie făcut de un singur om sau o singură instituție, e o echipă întreagă care lucrează la festival, sunt multe instituții care se implică în festival, instituții de stat, instituții private, și-mi pare bine că sunt din ce în ce mai mulți cei care se alătură festivalului, pentru că într-adevăr vrem cu toții să ne simțim bine în perioada celor trei săptămâni, și noi, prin programul pe care-l propunem încercăm să satisfacem această dorință a publicului de purificare în perioada începutul lui septembrie prin cât mai multă muzică de calitate.

Mihaela Helmis: În fond, dacă ar fi să ne gândim la „legătura de chei”, sunt cel puțin șase

paliere în care s-a dezvoltat această întâlnire fabuloasă Regat, Imperiu, Rai i-ați spus, al muzicii.

Mihai Constantinescu: Da. A început mai mic, a fost doar cu un holișor, ca să spun așa, și după aceea a devenit un palat, un palat în care tot se adună și tot descoperim cămăruțe; în acest an sunt multe lucruri noi cu care am venit, care presupun angrenarea Bucureștiului în participarea la Festival, deci în afara celor deja cunoscute, serile de concerte de la Sala Palatului, de la Ateneu, serile de concerte de noapte Sala Mică, Sala Radio, acum și Sala Excelsior, am deschis această nouă intrare către muzica care se cântă în București în diverse piețe, cu participarea copiilor, Enescu pentru copii, Enescu al copiilor, un concurs de creație plastică, Imaginile Enescu, în care după ce am prezentat mai multe titluri de lucrări am primit diverse propuneri ale artiștilor plastici cum văd ei muzica lui Enescu, diverse concursuri, Piața festivalului; deci vrem într-adevăr, chiar dacă Bucureștiul este un oraș mare, să fie cuprins tot în ceea ce privește participarea, transmisiile pe internet care pot fi vizionate din orice colț al țării de către cei care nu au avut posibilitatea să cumpere bilet sau care nu au avut timp să ajungă la concerte, vrem să fie o emulație întreagă în perioada celor trei săptămâni, așa cum sunt marile orașe ale festivalurilor. Cred că Bucureștiul poate să devină în acest moment ceea ce am dorit acum câțiva ani, pentru că, așa cum v-a spus înainte, avem acordul și participarea multor instituții la găsirea a diverse forme de participare în programul Festivalului.

Mihaela Helms: Oare Enescu o fi avut vreodată vreo străfulgerare de privire spre viitor, percepția dimensiunii acesteia, în câte feluri va fi folosit numele lui, creația lui, bogăția pe care ne-a lăsat-o?

Mihai Constantinescu: Enescu era un om foarte modest, dar el privea foarte mult spre viitor, el așa a și fost catalogat, ca și compozitorul secolului 21, și este într-adevăr apreciat mult mai mult în secolul 21 decât a fost în anii vieții, și modestia lui nu cred că l-a dus vreodată cu gândul la amploarea pe care poate s-o aibă un Festival care-i poartă numele. Dar cred că el, ce a gândit, a gândit ca muzica lui să fie interpretată de cât mai multă lume și apreciată de cât mai multă lume, și acesta a fost și rostul festivalului. Unul din obiectivele festivalului este ca muzica lui Enescu, întreaga lui creație, să fie prezentată în diverse forme, în diverse concepții. De exemplu anul acesta avem de mai multe ori Simfonia a III-a

de George Enescu în program, este pentru prima dată când doi mari dirijori, două mari ansambluri se bat să prezinte Simfonia a III-a de George Enescu, pe lângă celelalte lucrări. Deci cred că trebuie să facem o delimitare între ceea ce a vrut el să fie muzica lui și ceea ce profităm noi de pe urma muzicii lui să facem în București.

Mihaela Helms: Și nu numai în București, pentru că mai sunt cel puțin patru mari orașe în lume unde se cântă muzica lui Enescu.

Mihai Constantinescu: Exact. Pe lângă cele 10 orașe din România, care participă la Festivalul George Enescu, există orașe în Europa și în Canada care organizează concerte cu muzica lui George Enescu, concerte pe care le prezintă la sediul lor și după aceea urmează să le prezinte și în cadrul festivalului. Este pentru prima dată când se face o legătură între extern și intern, ca să spun așa, și cred că această tradiție va continua, pentru că este o bucurie pentru noi ca Enescu să fie interpretat de formațiile străine și să fie inclus ca un compozitor obișnuit, ca să spun așa, al stagiunilor de concerte.

Mihaela Helms: Vin și unii poate revin, mă refer la marii interpreți pe care-i râvnesc toți melomanii, și aici la București. Printre cei care sunt doriți de melomanul care sunteți dvs., care ar fi aceia?

Mihai Constantinescu: Eu am spus totdeauna: nu mă întrebați pe mine ce aș recomanda, pentru că programul este făcut de noi și este ca și cum ai întreba un tată care-i copilul pe care-l iubește cel mai mult. Tot ce am pregătit în acest program, m-a rugat acum câteva zile cineva să-i recomand aceste lucruri, și am spus: îți recomand să-ți închiriezi o garsonieră în centrul Bucureștiului ca să reușești să vii la toate concertele, pentru că fiecare concert are câte un specific și fiecare concert are câte un mare artist care participă, poate nu pentru prima dată, cu atât mai mult dacă e pentru prima dată, dar cu un program deosebit. De la concertele de muzică contemporană la care participă mari compozitori contemporani care sunt cântați pe marile scene ale lumii, până la cei care deja sunt obișnuiți ai festivalului, cum ar fi London Symphony sau cum este Concertgebouw, cum sperăm să devină și Filarmonica din Berlin, și n-aș avea acum ceva specific. Poate cineva urmărește noile vedete care vin pentru prima dată în festival, altcineva dorește să urmărească anumite programe care sunt prezentate pentru prima dată; avem 14 opere care se prezintă, unele dintre ele cu proiecții, sunt

concerte contemporane care sunt prezentate, deci e o varietate mare de lucrări și de invitați care satisface, după părerea mea, cam pe toți cei care doresc să asculte muzică bună.

Mihaela Helmis: În sălile muzeului municipiului București, la Palatul Suțu, sunt alese câteva dintre concertele de referință care într-un fel, dacă vrem să ne facem pregătirea, aduc câteva dintre marile personalități care au cântat aici, care au simțit vibrația sălilor, a bucureștenilor, a celor prezenți aici, și au dat în egală măsură ceva unic. Acolo cine a fost ales?

Mihai Constantinescu: În primul rând Muzeul a venit pentru prima dată alături de noi, și îi mulțumim foarte mult pentru că a venit cu „arme și bagaje” cum se spune, a pus la dispoziție toate centrele pe care le are în București, toate sediile pe care le are și în fiecare sediu a dorit să facă ceva special, să ofere muzică bună celor care nu pot să intre în sălile de concerte. Este o alegere pe care a făcut-o directorul, domnul Majuru, a făcut-o directorul Muzeului municipiului, noi am pus la dispoziție mai multe înregistrări, e greu să spui. Acum de exemplu avem, alături de Festival a venit și Arhiva de Documentaristică a Ministerului de Externe, cu niște documente despre Enescu extraordinar de importante, și cu ajutorul Trinitasului, borad-casterul festivalului, încercăm să facem publice aceste documente. Acesta este iarăși un program nou care a apărut alături de Festival, în beneficiul până la urmă al celor care îl respectă și îl iubesc pe George Enescu. Mulțumim și Muzeului, și Arhivelor, și Trinitas-ului, pentru că, așa cum v-am spus, au apărut acum alături de noi, sunt instituții noi care s-au alăturat și sperăm să mai vină și altele.

Mihaela Helmis: Dacă ar fi să vă însoțim într-o bună dimineață, cu ce ritm vi se deschide ziua?

Mihai Constantinescu: Greu de spus. Ziua se deschide în general noaptea; acum, mai ales când or să înceapă să vină și să plece artiștii, sunt cam 24 din 24 de ore, dar cred că în momentele de liniște, ca să spun așa, m-ar bucura să ascult Preludiu la unison, în momentele tensionate mi-ar plăcea să ascult finalul din Vox maris, aș recomanda celor care vor să aibă o zi mai destinsă începutul din Suita a III-a de Enescu, sunt multe lucrări. Acum depinde și de stare, și de cum te scoli – pe dreapta sau pe stânga, până la urmă.

Mihaela Helmis: Îmi rămâne mie să aleg câteva dintre numele care, cu bucurie s-au atașat

să spunem și în panoplia minunată a Festivalului George Enescu și care apoi le-a devenit și lor marcă. După directoratul lui Ioan Holender, acum un directorat cel puțin la fel de impresionant, schimbând puțin modelul și uită în câte paliere diversificând festivalul. Cum lucrați cu Vladimir Lossky?

Mihai Constantinescu: E de întrebat cum lucrează dânsul cu noi, pentru că dânsul este cel care este vedeta în această situație și el este cel care are programul foarte plin, ocupat mai ales acum când are atâtea orchestre și va avea în curând și Opera din Munchen; nu este ușor de lucrat, din cauza timpului deosebit de riguros pe care-l are aranjat, însă și-a făcut timp să se aplece asupra a ceea ce i-am propus noi, să facem acest program împreună, o să lucrăm în continuare și pentru ediția 2021 și ceea ce este îmbucurător este că este un mare iubitor al lui George Enescu, și atunci tot ce a făcut și ceea ce face pentru Festival este legat de acest respect pe care-l poartă marelui compozitor și vrea, prin tot ceea ce a adus și vrea să aducă și discuțiile pe care le face și pe care le poartă, vrea să aducă o plusvaloare acestui Festival. E adevărat că acest Festival deja are o anumită ținută, are o anumită vârstă ca să spun, dar prin noutățile pe care le-a adus și prin suflul până la urmă, că este un dirijor tânăr care este în plină ascensiune, deși ascensiunea lui a ajuns la culmi, cred că și în această ediție, și în ediția trecută, s-a văzut participarea lui și este foarte important că cei care au văzut această participare au fost și de acord și au susținut-o.

Mihaela Helmis: Ca în „Grădinile suprapuse ale Semiramidei” sau ca într-un mare oraș cu drumuri suprapuse, așa cred că putem vedea Festivalul, și de ce să nu ne bucurăm de toată această întâlnire, întretăiere de sunete, care nu fac decât să ne îmbogățească, așa cum se spune, că am ascultat muzica dintotdeauna și ne va face să fim și mai bogați întotdeauna.

Mihai Constantinescu: Da, este adevărat, și eu cred că noi ca români suntem prea modești și încă nu ne dăm seama de importanța acestui Festival și nu ne bucurăm atât cât am putea să ne bucurăm în momentul ăsta de ceea ce avem în grădina noastră și ceea ce este râvnit, invidiat, apreciat de cei din străinătate.

Certitudinile

Cea mai extinsă ediție de până acum a **Festivalului Internațional „George**

Enescu”, cea de-a XXIV-a, a ajuns la final. Acest adevărat maraton muzical, constând din 23 de zile de muzică clasică a adus pe scenele Festivalului peste 2.500 de muzicieni străini de cel mai înalt nivel și peste 1.000 de artiști români de la cele mai prestigioase instituții muzicale din țară. Au avut loc 84 de concerte în capitală și au fost prezentate publicului 313 lucrări semnate de 149 de compozitori, acoperind istoria muzicii de la perioada barocă până la muzica prezentului. Un număr de 35 de lucrări compuse de George Enescu au fost prezentate în Festival, extinzând vizibilitatea operei marelui compozitor român atât la nivelul audienței, cât și al muzicienilor români și străini. Pe durata Festivalului, un număr de 30 de concerte au avut loc în alte 10 orașe din România (Sibiu, Cluj, Târgoviște, Piatra Neamț, Bacău, Iași, Târgu Mureș, Bârlad, Timișoara, Satu Mare) și în 6 orașe din lume (Florența, Berlin, Liège, Toronto, Montreal, Chișinău). Peste 300 de evenimente asociate Festivalului au avut loc în spații neconvenționale, în muzee, centre comerciale, parcuri sau clădiri de birouri conectând Bucureștiul la spiritul muzicii.

Cea mai extinsă ediție de până acum a **Festivalului Internațional „George**

Enescu”, cea de-a XXIV-a, a ajuns la final. Acest adevărat maraton muzical, constând din 23 de zile de muzică clasică a adus pe scenele Festivalului peste 2.500 de muzicieni străini de cel mai înalt nivel și peste 1.000 de artiști români de la cele mai prestigioase instituții muzicale din țară. Au avut loc 84 de concerte în capitală și au fost prezentate publicului 313 lucrări semnate de 149 de compozitori, acoperind istoria muzicii de la perioada barocă până la muzica prezentului. Un număr de 35 de lucrări compuse de George Enescu au fost prezentate în Festival, extinzând vizibilitatea operei marelui compozitor român atât la nivelul audienței, cât și al muzicienilor români și străini. Pe durata Festivalului, un număr de 30 de concerte au avut loc în alte 10 orașe din România (Sibiu, Cluj, Târgoviște, Piatra Neamț, Bacău, Iași, Târgu Mureș, Bârlad, Timișoara, Satu Mare) și în 6 orașe din lume (Florența, Berlin, Liège, Toronto, Montreal, Chișinău). Peste 300 de evenimente asociate Festivalului au avut loc în spații neconvenționale, în muzee, centre comerciale, parcuri sau clădiri de birouri conectând Bucureștiul la spiritul muzicii.

Concert pentru pian

INTERVIU

PAVEL ȘUȘARĂ: „ION FRUNZETTI ERA UN PERSONAJ CARE A MARCAT TIMPUL”

► Ioan DĂNILĂ

– *Miniportret Ion Frunzetti, semnat de criticul de artă Pavel Șușară*

Pavel Șușară: – Nu-i chiar miniportret; e un portret în lipsă...

– *In absentia...*

Pavel Șușară: – Dacă putem să-i zicem așa. Eu nu am cunoscut decât legenda lui Frunzetti. Nu l-am mai prins în facultate și l-am cunoscut prin medierea lui Pleșu. Andrei Pleșu a fost una dintre reușitele pedagogice ale lui Frunzetti și au rămas în relații excepționale până la sfârșit. Tot ce știu la nivel de comunicare directă despre Frunzetti e de la Andrei Pleșu.

– *Și ce știți?*

Pavel Șușară: – A, mai știu ceva: Andrei Pleșu ni l-a adus odată la oră.

– *La un curs.*

P. Ș.: – Mai degrabă la o întâlnire, decât la un curs. El avea o legendă relativ proaspătă, dar nu mai puțin legendă în Institut: era socotit unul dintre cele mai strălucite spirite ale Institutului „Nicolae Grigorescu”. Și artiști, și critici de artă, și istorici îl foloseau ca reper și ca instanță când voiau să argumenteze ceva și să nu cheltuiască foarte multe argumente exterioare.

– *Îl invocau pe Ion Frunzetti. Era o autoritate.*

P. Ș.: – Era un om extrem de inteligent și cu o mobilitate mentală foarte specială. Toți îi admirau capacitatea asociativă, mobilitatea cu care formula ideile, expresivitatea discursului.

– *Și vasta cultură.*

P. Ș.: – Evident. Totul avea ca background fundamentul cultural. Aici, în tabelul nostru cu semnături (pentru susținerea inițiativei de a acorda Școlii Gimnaziale Nr. 2 Târgu-Ocna numele *Ion Frunzetti*, n.n.), e trecut „ilustrul critic de artă Ion Frunzetti”. El a fost și un ilustru scriitor și traducător.

– *Sigur că da. A fost un talentat poet, dar lumea îl cunoaște mai ales ca critic de artă.*

P. Ș.: – Împreună cu Edgar Papu a tradus „Don Quijote”; o traducere remarcabilă! (Mai are și altele.) Cred că toate edițiile populare „Don Quijote” sunt creația lui Ion Frunzetti și a lui Edgar Papu. Ei altminteri au fost colegi și ambii au fost studenții și asistenții lui Tudor Vianu.

– *Aveau de unde învăța estetica.*

P. Ș.: – Și în mod paradoxal, el nu a început cu arta plastică – prezența lui publică și cercetarea lui publică –, ci cu arta populară. El a început ca un cercetător al artei populare și după aceea a

trecut la arta istorică. A scris o carte despre pictorii bănățeni, alta despre pictorii Revoluției de la 1848. Și ușor, ușor a ajuns către modernitate.

Spiritul lui era strălucitor. L-am mai auzit vorbind la vernisaje, dar nu mi-a fost profesor în mod direct. Vorbea altfel decât Hăulică; nu avea eflorescențe de-astea epico-manieriste. Era mai riguros în idei, mai strict, dar cucerea în aceeași măsură ca și Hăulică. Dan Hăulică avea capacitatea de a cuceri prin incantație; Frunzetti cucerea prin persuasiune, prin argumentația de idei. Era un veșnic îndrăgostit (făcea victime printre studente și nu numai). Avea un umor extrem de spontan...

– *Rafinat.*

P. Ș.: – Și rafinat. O anecdotă cu Remus Niculescu e antologică. Remus Niculescu era căsătorit cu o fostă soție a lui Frunzetti. La un moment dat a venit cineva cu un Grigorescu la Remus Niculescu și după asta i-a arătat lucrarea și lui Frunzetti. Frunzetti i-a zis: „Remus, care e problema cu lucrarea aia? Ai spus că nu e bună”. Zice: „Nu, nu e bună lucrarea”. „Dar de ce nu e bună?”

Pavel Șușară

Că am văzut-o și eu.” „Eu nu am văzut-o în fugă, așa cum ai văzut-o tu. Eu am ținut-o pe genunchi.” „Hai să nu luăm drept argument asta, că noi avem mai multe lucruri pe care le-am ținut pe genunchi.” Era un personaj fermecător; briant, eclatant.

– *Vorbeam înainte de Radio-România Cultural. În ultima parte a anului 2018, i s-a dedicat cred că trei ediții ale unei emisiuni de profil lui Ion Frunzetti. De fiecare dată s-au rostit multe superlative la adresa lui. Înțeleg că le merita.*

P. Ș.: – Le merita, dar el face parte dintr-o generație, o tendință, o tipologie orală. Frunzetti a lăsat puțin scris. Toate laolaltă, sigur, se adună, dar... Nu a dat ceva articulat, rotund, nu a creat o operă organică. Și el, și Eugen Schileru au intrat în conștiința publică în special prin oralitate, cu capacitatea lor de a cuceri prin discursurile directe. Se pare că erau din punctul ăsta de vedere personaje caragialești, fiindcă cei care l-au cunoscut spun despre Caragiale că „geniul lui scriitoricesc e departe de geniul lui oral”. Când povestea Caragiale, era absolut parașutat dintr-o altă realitate. Oricât de strălucit ar fi stilul lui și cât de perfectă ar fi literatura lui, ea este departe de oralitatea lui.

– *Ce păcat că nu avem înregistrări cu Caragiale și nici cu Ion Frunzetti! Iată, ascultam – spuneam – acele emisiuni la Radio-România Cultural și nu am auzit o dată un fragment, din fonoteca de aur, dintr-un discurs (ocasional, până la urmă) la un vernisaj, al lui Ion Frunzetti.*

P. Ș.: – Cred că sunt în televiziune.

– *Și eu cred că sunt în televiziune.*

P. Ș.: – Și probabil și la radio, dar în televiziune în mod cert sunt, fiindcă niciunul n-a scăpat de momentele astea mondene ale vernisajelor.

– *Ion Frunzetti s-a născut în Bacău. Știați?*

P. Ș.: – Da. S-a născut în Bacău și a avut un episod bănățean, pentru că a fost la Timișoara. Cred că a avut și ceva probleme cu securitatea comunistă, cred c-a făcut și ceva pușcărie.

– *Asta nu știam. Oricum, Revista „Ateneu” din anii '70 publică un interviu al Marianeii Filimon cu Ion Frunzetti. E singurul interviu în care-și povestește viața și relatează acest episod bănățean.*

Dar cum vi se pare ideea că școala unde a învățat patru ani de zile, școala primară de la Târgu-Ocna, să primească numele lui?

P. Ș.: – Păi ăsta ar fi un bun început, fiindcă el merită să mai împrumute din legenda lui și altor

instituții. S-ar putea numi și secția Academiei „Ion Frunzetti”. De pildă, s-ar putea numi o stradă în Bacău. Ar fi mai multe lucruri de realizat.

– *Sigur. Este deja Galeria de Artă „Ion Frunzetti” aici, în Bacău.*

P. Ș.: – Ion Frunzetti era un personaj care a marcat timpul, și produsul lui cel mai important este, repet, Andrei Pleșu. Din pricina lui, Andrei Pleșu a abandonat teatrul.

– *Nu știam.*

P. Ș.: – Andrei Pleșu a intrat la actorie, fiindcă a terminat cu media 10 și a luat și bacalaureatul cu 10, așa cum era atunci. A fost un an sau doi (cred că în anul în care a terminat Zoia Ceaușescu) în care criteriul acesta al finalizării studiilor liceale cu 10 dădea posibilitatea absolventului de a opta pentru o facultate fără examen. Și-atunci Pleșu s-a dus la teatru. A făcut un an de teatru, dar l-a cunoscut pe Frunzetti și fascinat de el, a abandonat teatrul și a venit la arte, la Institutul „Grigorescu”.

– *Interesant! Aceasta ar fi o legendă.*

P. Ș.: – Așa Frunzetti a creat și episoade concrete, cu schimbare de destin, nu numai

seducția în spațiul public.

– *Spre binele culturii românești, în cele din urmă.*

P. Ș.: – Da! Pleșu se amuza și zicea: „Dacă nu-l cunoșteam pe Frunzetti, ieșeam un comic așa, un fel de Dem Rădulescu.

– *Încerc să mi-l imaginez pe Pleșu ca actor și nu, nu cred că e o reușită.*

P. Ș.: – Pleșu cântă foarte bine; cântă romanțe, cu voce de bariton. Circula la un moment dat și o casetă cu muzică înregistrată.

– *Acum citește pe audiobookuri.*

P. Ș.: – Da, are o voce splendidă! O voce cu sonorități ample, cu inflexiuni actoricești. Știe să valorizeze prin voce sensuri, să trimită către accentele importante ale frazelor.

– *Persuasiv, dar nu ostentativ.*

P. Ș.: – Nu. E voluptuos doar.

– *Corect. Vă mulțumesc.*

10 mai 2019, Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău

Transcriere: stud. Mădălina R. Lisnic, Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău; activitate în cadrul practicii de specialitate

IN MEMORIAM / INTERVIU

EMIL MANU

► Angela BACIU

Emil Manu (pseudonimul literar al lui *Emil Cismărescu*, n. 9 octombrie 1922, Manu, județul Mehedinți - d. 19 septembrie 2005) a fost un critic, istoric literar și poet român, autor de monografii și al Istoriei poeziei române moderne.

Emil Manu merge după trandafiri. Merge și Ion Caraion

„Joi. Stabilisem să îl vizitez pe poetul Emil Manu în casa lui cea veche pentru un interviu. Centrul vechi al Bucureștiului cu străduțele lui cosmopolite mă făcea să îmi imaginez cum odinioară doamne cu umbrele și mănuși de dantelă își etalau rochiile și evantaiele prin anotimpuri colorate.

Încă două străduțe, fac dreapta, case înalte, frumoase, pline de iederă. Bat la ușă și urc pe o scăriță îngusta în camera de la mansarda.

Poetul stătea în dreptul unei ferestre mici ce dădea în stradă. Sănătatea nu îi permitea să umble, așa că își petrecea majoritatea timpului în cameră, scriind. Avea ochi ce parcă privea prin tine, poetul.

M-a întrebat despre ce vom vorbi. Camera plină de cărți. O măsuță, încărcată și ea cu foi, creioane, niște fotografii vechi, mașina de scris. Papucii de casă ai poetului stăteau cumiți la marginea patului, se vedeau vârful roșu și nuanța de culoarea untului. Într-un colț mai întunecat, o pernă ușor îngălbenită de timp, brodată de mână. Eram încurcată, nu știam unde să mă așez. Să stau mai aproape de maestru, sau... „Așează-te, zice, simte-te ca acasă”. Alături, apă, șerbet, o carte deschisă cu vârful îndoit.

Fără emoție, dialogul cu poetul era firesc, de parcă ne știam de o viață. Se mai oprea din când în când și mai sorbea din paharul cu apă, semn ca a obosit puțin. Apoi, privea spre fereastra mică.

De afară, se auzeau țigăncile cu flori: „Să-ți trăiască franțuzoaica, boierule! la trandafiri roșii ca focul, 1 leu firul”. Poetul zâmbea.

Îmi mărturisise că nu-i rămăsese decât să privească strada, forfota; amintirile veneau de-a valma. Mi-a povestit despre copilărie, a plecat apoi în război, cum l-a cunoscut pe Ion Caraion și câte a pătimit din cauza prieteniei cu el, cum îl găzduise mai târziu în micuța garsonieră, anii petrecuți în pușcărie, despre cărți și prietenii literare. Și câte și mai câte. Îl priveam. Vocea se subția, adus de umeri, poetul

obosise. Știam că trebuie să plec, aș mai fi avut atâtea întrebări. „Maestre, ce gânduri aveți acum?”. Zâmbește, apoi face ghiduş cu ochiul. „Poetul pleacă după trandafiri, merge și Ion Caraion” îmi răspunde. Și a plecat.

Interviu cu Emil MANU

L-am găzduit pe Ion Caraion în modesta mea garsonieră și pentru această «infrațiu» am fost condamnat la 6 ani închisoare și confiscarea averii.

...după evenimentele din Decembrie '89, foarte puțini scriitorii au întrerupt exilul și s-au „repatriat”...

Eram student în 1945 și eram frenetizat de ideile călinesciene

I

A.B.- Domnule Emil Manu, dați-mi voie să vă întreb ce credeți că ar trebui criticat azi, în lumea în care trăim, dar în numele societății de mâine?

– Aș vrea să vă spun mai întâi că întrebarea Dumneavoastră D-na Angela Baci, îmi aduce aminte de o carte de interviuri de Ion Biberi, apărută în 1946 și intitulată Lumea de mâine. Ion Biberi se întreba și el cum va fi lumea ce urma să vină după cel de-al doilea război mondial. Îi răspundeau la această întrebare personajele cele mai importante ale epocii, printre care Alexandru Rosetti, George Călinescu, Tudor Vianu, Lucrețiu Pătrășcanu, Petru Comarnescu, Geo Dumitrescu (cel mai tânăr dintre cei interogați) și alții. Nu voi copia în răspunsul meu, aici, o frază din aceste interviuri, ajunse astăzi clasice, deși ideile mari ale răspunsului meu coincid, în parte, cu începutul de lume nouă ce se profila la orizont, după 1946, în România. Aceste interviuri priveau mai multe domenii – economie, cultură, religie. Nici unul dintre răspunsurile conținute în cartea citată nu avea vreo doză de pesimism, toți cei interogați vorbeau cu multă bună credință și cu speranța de lumea ce urma să vină. Și cu toții știm ce a urmat: „Cancerul roșu al comunismului”. Noi astăzi nu ne mai înșelăm nici cu vorbele, nici cu faptele. Avem în față o altă lume, pe care o credem pornită pe drumul cel bun. Marile speranțe ale omenirii sunt legate de ideea cooperării europene pe plan politic și social înțelegând în aceste noțiuni, direct implicată, și ideea de cultură. În numele societății de mâine, avem azi de criticat tot ce a fost rău în trecutul nostru mai apropiat sau mai îndepărtat, într-un cuvânt, ideile rămase încă nocive ale lumii de ieri, mentalitățile popoarelor, noțiuni în care includem și poporul nostru, într-un cuvânt reziduurile comunismului.

A.B.- În 1945 ați debutat cu poezii și eseuri în „Lumea”, revistă condusă de G. Călinescu. Cum erau timpurile de atunci, percepute de ochiul studentului Emil Manu?

– Eram student în 1945 și eram frenetizat de ideile călinesciene. Marele meu profesor m-a invitat să colaborez la revista sus-numită. Într-o după-amiază a anului 1945, toamna, m-am urcat la etajul al V-lea al blocului în care funcționau mai multe ziare, printre care marile cotidiene de tiraj „Adevărul” și „Dimineața”, iar dintre săptămânale, foarte moderna revistă „Lumea”, pe care mentorul meu spiritual, G. Călinescu, o dirija de la distanță. În realitate, revista era condusă de secretarul de redacție, poetul ce se afirmase atunci, în 1945, ca unul dintre cei mai talentați literatori ai generației mele, Ion Caraion.

Mă întrebați de timpuri și de mentalități. Ce vă pot spune eu acum, când avem în față aproape cinci decenii de la acest eveniment biografic ce îmi marchează, cu pregnanță pe plan biografic, existența mea literară? Vremurile erau în transformare continuă; se băteau cap în cap, într-o succesiune paradoxală, mentalități adverse. De o parte, ideile sincere și prea încrezătoare în integrarea noastră în sfera culturii occidentale, pe de alta, realitățile și tendințele ideologice care aveau să înece prin nocivitate aceste speranțe naive ale occidentalilor, prea ușor și prea repede, mulțumiți de faptul că pe toate planurile câștigaseră războiul. Cu alte cuvinte, credeau cu prea multă certitudine în minciunile asiatice ale „genialului” Stalin cu care fuseseră aliați fideli. Mai târziu, acești occidentali au realizat că ei, în realitate, fuseseră manipulați de ruși, aducând, fără să-și dea seama, aproape toate ideile comuniste la noi. Putem spune fără rezerve că Occidentul a deschis drumul ideilor radicale de stânga în Europa de Răsărit. Ei au pierdut astfel un război pe care-l câștigaseră, iar rușii au câștigat un război pe care-l pierduseră. Scriitorii și artiștii străini nu erau conștienți decât într-o mică măsură că la orizont se profila mortificarea absolută și definitivă a ideilor de libertate și de progres.

A.B.- Se spune că prietenii din tinerețe nu se uită niciodată. Ce prietenii v-au marcat?

– În acel timp eram student la Facultatea de Litere și Filozofie. Dintre colegii cu care m-am împrietenit, un loc aparte a avut în inima mea poetul Ion Caraion, care, așa cum am mai spus, era secretarul de redacție al revistei „Lumea”, săptămânal pe care în realitate el îl făcea sau, cum se spune în mod curent, îl realiza în întregime, iar cititorii credeau că totul era făcut și condus de infatigabilul academician G. Călinescu. Ion Caraion avea o fire ușor inflamabilă, mai ales în contact cu aplicarea ideilor noi de libertate social-politică și de cultură liberă, în care exista și o mare doză de speranță a întregii omeniri. Nu a fost ușor pentru mine să-l suport, adeseori căutând să mă convingă că absolut totul trebuia schimbat pe plan social-politic și că trebuia să ne întoarcem și să rămânem în Europa, aruncând la coș ideile colectiviste ce ne veneau din ce în ce mai insistent din Țara Sovietelor. Era inutil acest discurs aproape zilnic al poetului, pentru că și eu gândeam la fel. Caraion, în afara spațiului oferit de săptămânalul „Lumea”, mai scria articole și eseuri de o violență nemaîntâlnită și în alte ziare ale vremii. Printre ziarele în care publica poetul, citez în primul rând „Jurnalul de dimineață”, condus de Tudor Teodorescu-Braniște, ziar în care fostul meu coleg a colaborat cu două articole de mare răsunset în presă, despre Criza culturii românești și Criza omului contemporan. Pe lângă aceste articole, care nu făceau deloc plăcere noilor ideologi, a mai tipărit, împreună cu colegul său Virgil Ierunca, și

revista anticomunistă „Agora” în care semnav poeți și scriitori din toată lumea. Nu au întârziat consecințele...

Pentru aceste articole și pentru propaganda ostilă pe care o întreținea și oral în redacția revistelor și ziarelor la care colabora, Caraion a fost arestat și condamnat la 5 ani închisoare, ani pe care i-a petrecut muncind la Canalul Dunărea – Marea Neagră, la minele de plumb din Cavnic și Baia Sprie, apoi la Periprava, unde se recolta, în condiții foarte primitive, trestia. Munca în aceste infernuri moderne i-a provocat o hepatită ce s-a răzbunat pe trupul lui slăbit și i-a cauzat moartea peste câteva decenii, în 1986; poetul a murit din aceste cauze în exil, în Elveția, la Lousanne.

După întoarcerea sa de la Canal, eu l-am găzduit în modesta mea garsonieră și pentru această „infracțiune” am fost condamnat și eu, la 6 ani de închisoare și confiscarea averii. Caraion a fost condamnat la moarte pentru o infracțiune cu titlul „trădare de patrie”. I s-a completat rechizitoriul și cu alte acuze. Din închisoare s-a întors în 1964.

A.B.- Ați făcut războiul. Ce efect a avut asupra scrisului dumneavoastră experiența armelor?

– Războiul la care am participat ca infanterist, elev de școală militară de ofițeri de rezervă, l-am „petrecut” în faza lui finală, începând de la sfârșitul lui august 1944 până în mai 1945, luptând cu ultimele zvârcoliri disperate ale nazismului în regiunea Arad, unde erau masate toate școlile de ofițeri de rezervă, adevărată pepinieră de cadre pe care Antonescu le pregătea, în continuare, pentru frontul antisovietic. Întoarcerea armelor ne-a surprins complet neinstruiți și totuși, am ținut piept diviziilor blindate germane care, dacă nu ar fi fost oprite de noi, puteau compromite toate victoriile aliaților apuseni. Ca orice manifestare violentă pe plan social, războiul a marcat, ca de altfel și anii de închisoare, toată existența spirituală a tânărului care eram atunci, îndrăgostit de marile idei de pace, de liniște și de speranță într-o lume mai bună și mai dreaptă, ceea ce m-a făcut să am mai puțină încredere în oameni. Am ținut în acest timp un „Jurnal de front” în care mi-am notat toate contactele cu realitățile pe care le-am trăit la modul cel mai direct.

A.B.- Ce ar fi să vorbim puțin despre reviste literare și idealuri?

– După evenimentele din decembrie 1989, în cei aproape opt ani care au trecut, ne găsim în aceeași atmosferă, parcă identică cu cea din 1945 când se încheia războiul, în a cărei finalitate ne pusesem toate nădejdiile. Acum trebuie să mergem pe un drum nou, să întărim ideea de cooperare internațională și de autentică democrație, singurele idealuri în care trebuie să credem cu statornicie. Ca și atunci, visele noastre de azi sunt pline de incertitudini, dar și de câteva certitudini pe care trebuie să le întărim, fiind necesare afirmării noastre în lume și acest lucru trebuie să-l facem și pe plan literar și chiar în publicațiile periodice

din provincie. Desigur, cele mai bune reviste din țară sunt cele coordonate de Uniunea Scriitorilor, dar și altele încep să se afirme prin ținuta lor din ce în ce mai distinsă pe plan estetic-literar.

A.B.- Ați putea face un „clasament” afectiv al cărților semnate de dumneavoastră?

– Eu am debutat ca poet în revista „Lumea” în 1945, dar evenimentele prin care am trecut – închisoarea, diversele puneri la index, cenzurările predilecte epocii comuniste etc. – mi-au marcat și mi-au dezorientat existența. Din aceste motive am lăsat la o parte poezia și a trebuit să fac mai multă critică și istorie literară. De abia după un deceniu și ceva de la debut, am putut să-mi reiau experiențele lirice ale tinereții mele, realizând un fel de întâlnire sub bandaje, cum se exprima – și aici îl citez din nou pe prietenul meu – Ion Caraion. Cărțile mele de istorie literară printre care Prolegomene argheziene (1968), Sinteze și antisinteze literare (1975), Ion Minulescu și conștiința simbolismului românesc (1981), Reviste românești de poezie (1974) etc. mi-au asigurat o carieră în domeniul învățământului și al cercetării academice și universitare, dar nu mi-au asigurat aceleași bucurii pe care mi le-ar fi dat, fără întrerupere, poezia.

A.B.- Știm ce rol important a jucat exilul în trecut. Dar astăzi, ce însemnătate credeți că mai are vocea exilaților?

– În trecut, dacă ne referim la o istorie mai îndepărtată și anume la epoca pașoptistă, putem spune că exilul scriitorilor și artiștilor români în Occident a pregătit schimbarea ce-a avut loc în patria noastră atunci. Noul exil, cel contemporan, care a ocrotit pe scriitorii români aproape între aceleași coordonate geografice, adică tot în Occident, n-a mai pregătit o revoluție decât în mod sumar și incoerent.

Eu cred că scriitorii care au ales drumul exilului contemporan au contribuit mai puțin decât cei de la 1848 la schimbarea revoluționară pe planul mentalității din România. De aceea putem ușor observa că după evenimentele din Decembrie, foarte puțini scriitori au întrerupt exilul și s-au „repatriat”. Cei mai importanți dintre aceștia au continuat și continuă să rămână într-un exil continuu. Probabil că această perpetuă exilare își are un rost pe care nu-l putem descifra încă în toate elementele sale.

A.B.- La ce lucrați în prezent?

– La o ediție de autor a tuturor poemelor pe care le-am scris de-a lungul existenței mele biologice. Totodată, încerc să fac ordine în eseurile, studiile istorico-literare pe care le-am publicat în cadrul Institutului de Istorie Literară ce poartă acum numele lui G. Călinescu. Dar, cea mai recentă realizare în acest domeniu, al întâlnirii mele cu „păcatele tinereții”, o constituie Jurnalul publicat de Editura Porto-Franco sub titlul Galaxia Eros.

II

A.B. - Domnule Emil Manu, ați împlinit 80 de ani! Doresc să vă urez din tot sufletul „La mulți ani!”, atât din partea mea, cât și din partea colectivului Revistei „Porto-Franco”, multă sănătate și să aveți putere de a scrie tot ceea ce v-ați propus.

– Vă mulțumesc pentru întrebare și pentru urarea ce mi-o adresați D-na Angela Baciuc. Vă mărturisesc că la această vârstă seniorială, la care nu credeam că o să ajung, după atâtea necazuri (ani de detenție, de cenzură comunistă și de persecuțiile aderente etc.), mă simt gata, în fiecare dimineață să mă așez la birou și să scriu zilnic câteva pagini, cel puțin. Deși sufăr de o boală incurabilă care mă ține legat de un fotoliu și obligat să nu ies din casă decât în cârje și însoțit (suferind de boala lui Parkinson), singurul medicament care mă menține în activitate este scrisul. Prin tot ce scriu (memorii, comentarii la cărțile pe care le citesc acum, uneori poezii) mă simt contemporan cu scriitorii tineri care mă vizitează, aducându-mi autobiografii și cărți cu dedicații admirative.

A.B. - Fiind o personalitate puternică a literaturii contemporane, cum credeți că este văzută literatura română în Occident?

– Vă mărturisesc că în ultimii 10 ani n-am ieșit din țară decât de două ori și ieșirile mele au avut un scop medical, așa că nu am avut răgaz să iau contact cu scriitorii din Occident și să pot cunoaște opiniile acestor eventuali interlocutori despre literatura noastră. Totuși, din lecturile mele sporadice, din întâlnirile cu literaturii români din exil (care nu s-au repatriat), am putut constata că s-au tradus prea puține cărți românești și, de aceea, revistele franceze și germane pe care le-am consultat nu cuprind prea multe comentarii asupra creației românești contemporane. În Germania, s-au tipărit câteva exegeze asupra fenomenului literar de la noi, circumscris epocii post decembriste, printre care a-și cita lucrarea Evei Behring consacrată avangardei românești în viziunea poezilor de azi și tot Evei Behring îi aparține o cercetare care tratează literatura exilului românesc. S-a scris în Germania și în Franța despre unii poeți români de azi, fiind monografați Ion Caraion și Gelu Naum. Din revistele românești am putut observa că prezența românească peste hotare

este slab prezentată în coloanele de critică și istorie literară. Aș cita un eveniment deosebit, tipărirea în limba engleză a Istoriei literaturii române a lui G. Călinescu editată de UNESCO în colaborare cu Fundația Europeană Drăgan.

A.B. - Mai există cenzură? Vă simțiți un scriitor cenzurat? Dvs ați fost cenzurat?

– Din contactul meu cu editurile și cu revistele literare de azi pot să spun că nu există o cenzură politică. Dacă totuși unele lucrări nu pot să apară, operează în acest caz un fel de cenzură economică care constă în lipsa de fonduri editoriale uneori cu desăvârșire, iar alte ori se împart cu zgârcenie prin subvenții oficiale. În ultimii ani am publicat câteva reeditări din lucrările mele mai vechi. Ministerul Culturii mi-a aprobat numai două ediții, motivând tot lipsa de fonduri, iar în ultimul an mi-a acordat o subvenție modică, și aceasta transmisă târziu editurilor cu care aveam contractate lucrări istorico-literare.

A.B. - Din ce fel de generație faceți parte? Poate, v-ați fi dorit un alt destin literar?

– Eu fac parte din generația pe care am numit-o într-o lucrare monografică *Generația Războiului* și pe care alți colegi o numesc *Generație pierdută*. E vorba

de generația scriitorilor care au debutat în timpul sau imediat după cel de-al doilea război mondial și a căror evoluție a fost strangulată anormal de epoca comunistă. Scriitorii acestei generații au trebuit să redebuteze și să publice cu multă greutate scrierile lor. Acești scriitori, unii dintre ei dispăruți, au astăzi un statut seniorial. Menționez aici numele câtorva: Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Ion Caraion, Ștefan Augustin Doinaș, Radu Stanca, Nicolae Balotă, Victor Tornyopol, Marcel Gafton, Alexandru Piru, Adrian Marino, Paul Cornea, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Ion Sofia Manolescu, Eugen Barbu, Marin Preda și alții. Ordinea în care i-am citat este întâmplătoare. Scriitorii de care vorbesc s-au născut imediat după primul război mondial și au îndurat visceral privațiunile celui de al doilea. Unii au fost pe front, alții în lagăre și închisori, alții n-au fost decât prizonierii propriei lor conștiințe, condamnată la tăcere. Aproape toți au debutat în timpul sau puțin înaintea războiului și au continuat să scrie până în 1948. Apoi au tăcut, unii mai mult, alții mai puțin, dar chiar cei care n-au fost ei înșiși, sau n-au fost așezați în locul lor, acelea pe care

o operă ulterioară le-a reclamat. Pe spațiul temporar rămas liber s-au auzit alte voci, ale altei generații și generația războiului a devenit „generația pierdută” în traduceri, în stilizări sau în claustrări mai mult sau mai puțin la propriu sau la figurat. Era perioada în care nu numai ei, dar și alții, dintr-o generație ascendentă, ca Lucian Blaga, Dan Botta, Adrian Maniu și chiar Tudor Arghezi, făceau traduceri din literatură, mai mult sau mai puțin universală, când G. Călinescu era scos de la Universitate, când lui Tudor Vianu i se interziceau conferințele despre Goethe și când esteticienii făceau lingvistică. Desigur, nu toți au avut aceeași linie evolutivă, dar pulsul generației a fost acesta. După 1960, toți și-au publicat scrierile reale (proscrise) ale debutului. Generațiile noi, care au rămas extaziate, descoperind pe Lucian Blaga sau pe Ion Barbu, care au început să consume în mod comparativ, formele rămase neevoluate, în contextul sensibilității estetice românești, ale modernismului, și-au dat seama că lipsește ceva, poate o verigă, o vârstă, o biologie ascunsă, în orice caz, o etapă estetică. Poeții noi receptau poezia interbelică printr-un hiat, după ce au fost obligați câțiva timp să fie contemporani cu pașoptiștii, care la vremea lor erau foarte moderni (acest din urmă lucru nu li se spunea!). Fluxul istoric al curgerii literaturii devine normal prin reîntregirea acestei generații într-un circuit continuu al sensibilității

românești contemporane. Din parcurgerea rândurilor de mai sus reiese fără echivoc că mi-aș fi dorit un alt destin literar.

A.B. - Domnule Emil Manu, ce aveți pregătit pe masa de lucru?

– Așa cum am mai spus, lucrez zilnic începând cu ora 7 dimineața, uneori scriu și cinci pagini pe zi, altădată nici una. Îmi folosesc timpul pentru documentare și pentru lectură. Nu uit nici lectura ziarelor, nici televiziunile, ca să fiu la curent cu tot ce se întâmplă în lume. Zilele trecute mi-a apărut o nouă ediție revizuită și mult contemplată din Arta poetică la români în Editura Tritonic. Această editură mi-a tipărit o ediție completă a poeziei lui Dimitrie Stelaru și o Culegere de poezie gravorului Vasile Dobrian. Peste un timp semnale voi avea dintr-o carte originală dedicată Vieții lui Marin Preda. La Editura Curtea Veche am în curs de apariție volumul Istoria poeziei românești moderne și moderniste. În pregătire, pentru anul editorial 2003, am în faza finală un Dicționar al poezilor români de azi, iar pentru Editura Profile Publishing am în lucru ediția a doua a monografiei Dimitrie Stelaru.

(Texte publicate în volumul „Despre cum nu am ratat o literatură grozavă”, Editura „Junimea”, 2015)

Confesiune

ESEU

VINTILĂ HORIA: CREDINȚĂ ȘI CUNOAȘTERE

► Dan ANGHELESCU

„...odinioară Sphinxul era cel care pune a omului întrebarea despre om, pe care Oedip credea ca o rezolvase, pe care noi toți am crezut-o rezolvată; astăzi omul este cel care pune Sphinxului, inumanului, întrebarea despre inuman, despre fatal, despre dezinvoltura acțiunile noastre, despre dezinvoltura lumii față de legile obiective. Obiectul (Sphinxul), cu mult mai subtil, nu răspunde nimic niciodată. Și totuși, nesupunându-se regulilor și desjucând dorința, el răspunde în secret la cine știe ce altă enigmă. „

Jean Baudrillard - *Strategiile fatale*

„O, Doamne, nu Te-am căutat atât!./
Spre a fi înțeles, cât pentru a înțelege...”

Sfântul Francisc din Assisi

Dacă aprofundăm sensurile și semnificațiile pe care le degajează în integralitatea lor scrierile horiene, descoperim personalitatea complexă, inclassabilă pe coordonatele obișnuite, a unui scriitor care lansa un amplu rechizitoriu asupra epocii actuale, inițiind o epuizantă și tulburătoare investigație dedicată fenomenului *Cunoașterii*. Oricine își va oferi *iscusita zăbavă* de a pătrunde în profunzimea meditațiilor lui distinge prezența unuia dintre cei mai importanți gânditori ai veacului XX, Vintilă Horia situându-se, alături de un Oswald Spengler, Paul Valéry, Ortega y Gasset, Ernst Jünger, ori Raymond Abellio, cei care – în **tragic-dramatică** desfășurare de evenimente a veacului – au încercat o deslușire a marilor enigme ce apasă asupra *Timpului*, a *Civilizației* și, mai ales, a destinului cu care se confruntă umanitatea.

Să reamintim că, în octombrie 1936, în nr. 8 al revistei *Gândirea*, debutantul (nu împlinise încă 20 de ani) publica sub titlul *Către o nouă cunoaștere a omului*, un strălucit comentariu la cartea doctorului Alexis Carrel *L'homme, cet inconnu*. Considerațiile sale de atunci arată că atât problematica, precum și interogațiile ce aveau să domine în preocupările scriitorului de mai târziu erau pe deplin conturate. Vorbind despre „*progresul civilizației*” văzut mai ales ca un *zbor către comoditate și efort facil de satisfacere a unor poftă degenerate*” (v. Albu, Angheliescu, 2016: 60), încă adolescentul Vintilă Horia sublinia ideile celebrului doctor privind civilizația care, *nesocotind individul în folosul masei*, a generat apariția celei mai *grave maladii a vremurilor*, un *avorton al mașinismului* cunoscut sub numele de proletariat. Acesta „*va fi rușinea eternă a civilizației științifice*”, sfârșind prin a *suprima familia ca unitate socială, stingând inteligența*

și simțul moral, distrugând ultimele resturi ale culturii și ale frumosului. Dictatura/.../ masei inculte, nu va fi decât o *sinistră himeră a mașinismului modern*, reușind cel mult o *guvernare de carton cu un sfârșit în ea însăși*.”/.../ Astfel se va întrona o domnie a mediocrității, spulberându-se *toate năzuințele spre înalt ale spiritului*. (Ibid: 64)

Vintilă Horia mai afirma la momentul acela că scopul civilizației ar trebui să urmărească nu „*progresul științei și al mașinilor, ci pe cel al omului*.” În astfel de circumstanțe unica salvare (întrezărită de doctorul Carrel) ar fi fost să se apeleze la o elită de învățați, „*care să cuprindă toate domeniile de activitate omenească, pentru ca, având o vedere de ansamblu, să descopere viciile sistemului nostru social, să-i prescrie remediile*” și să „**îndrepte civilizația pe calea unui nou început**.” (Ibid.: 64) Ideea acelei necesare **elite** îl va urmări îndelung și, în cele din urmă, se va materializa în acel amplu și unic *eseu-interviu* intitulat *Călătorie la centrele pământului (Viaje a los centros de la Tierra)*. Va fi un demers destinat reunirii celor mai importante **centre creatoare de energii explicative**, în tentativa de a se alcătui un „*vocabular general, un pact între înțelepciuni, care să facă din nou posibilă o înțelegere totală a omului*.” (Horia, 2015: 16) Acesta va fi modalitatea prin care literatura lui (romanele, eseistica, incluzând până și poezia) va încerca să răspundă exigențelor impuse din perspectiva *Cunoașterii*.

În fruntea **elitei de învățați** vor fi plasați – cum și spune – *filosofii*, Vintilă Horia considerând că „*filosofia constituie linia directoare a vieții, o culme a activităților omenești, motorul și sinteza lor*.” (Horia, 2015: 15) Aceasta și pentru că, în epocă, apartenența filosofiei, a metafizicii și a literaturii la domeniul *Cunoașterii* avea să fie pusă sub semnul întrebării. Exacerbările disolutive ale pozitivismului (să amintim de Rudolf Carnap și de *Cercul de la*

Wiena cu așa-numita *Conceptie științifică despre lume* (*Wissenschaftliche Weltanfassung*) intenționau o drastică limitare a teritoriilor *Cunoașterii*. Întreaga *Filosofie* era subordonată exigențelor empirismului, fiind redusă la o simplă activitate de „clarificare logică a gândurilor” (Wittgenstein). Întregul gândirii se redirecționa către procesele de producție ale civilizației de consum, provocând o posibilă închidere a oricăror alte orizonturi de raționalitate. Se inițiază o aberantă tentativă de alienare mecanizantă a esențelor umanului, adevărind predicțiile întunecate ale lui Spengler despre *timpurile omului faustic* în care civilizația tinde să devină „...o mașină, care face sau vrea să facă totul după modelul mașinii.../ O lume artificială, avertizase el, pătrunde și otrăvește lumea naturală.../ Faptul ca gândirea umană descătușată nu-și mai poate înțelege propriile consecințe face parte din tragismul acestui timp.” (Spengler, 1931: 81,82).

În astfel de circumstanțe și-a făcut apariția tânărul Vintilă Horia, realizând, cu o uimitoare precocitate, că umanitatea traversează o epocă de erori și derapaje fără precedent și că însăși rațiunea a devenit coruptibilă. Ca scriitor își asumă, încă de la debut, destinul, conștiința și vocația tragică a cunoașterii. *Cunoașterea e suferință* va spune el, mai târziu, într-un interviu acordat revistei *Punto y coma*. Cât despre esența întregii sale opere, ea se lasă cuprinsă în doar două cuvinte a căror completitudine este totală: **Credință și cunoaștere.**

Iată de ce literatura lui are, în spiritul ei, o miză cu totul aparte. Veritabile *tratate* de mare rigoare și erudiție, romanele lui, ca și eseistica, au fost gândite – și ele – într-o amplă complementaritate formând un tot care, desigur, este și literatură, dar, în concepția lui, aspiră să fie mai mult decât atât. Savant, om al unor ample și profunde meditații despre lume și timp, Vintilă Horia le consideră, așa cum și spune „*instrumente de cercetare și tehnică de cunoaștere, cea mai complicată, unica posibilitate de a cuprinde realitatea într-o singură operă, mai mult decât fizica, biologia sau muzica, unica realmente capabilă a descrie un tot.*” (Horia, op. cit: 214). Ca autor, devine vizibilă insașiabila lui nevoie de a fi mereu în proximitatea *tainei de-ne-cuprins* a *Ființei*.

În realitatea agitatului veac XX, dincolo de erori și derapaje, una dintre lapidarele premoniții spengleriene, veritabil ecou al dantescului *Lasciate ogni speranza, rămâne de-ne-șters*: „Orice mare cultură este o tragedie; istoria omului este tragică în totalitatea ei. Însă păcatul și prăbușirea omului faustic sunt mai mari decât tot ce au putut vedea vreodată Eschil și Shakespeare”. (Spengler, 1996: 78) Într-adevăr, umanitatea de după al doilea război mondial se confruntă cu ceea ce Spengler nu ezită să numească „*marea modă a semidoctilor, a adunărilor*

populare radicale, a marxiștilor și scriitorilor de literatură etic-socială care se vor considera gânditori și poeți instaurându-se „o formă complet nouă și târzie, lipsită de viitor, dar inexorabilă a existenței umane” (Spengler, 1996: 57)

Acesta este, în fondul ei tragic, realitatea *Timpului ce i s-a dat* lui Vintilă Horia, *Timpul* în care – cum spune Spengler – *metropolele n-au mai adăpostit înlăuntrul lor un popor ci o masă...* Iată de ce *scrisul* lui a gravitat în jurul tulburătoarei **probleme a timpului**. Confruntarea cu acest *effrayant Dieu sinistre* (Baudelaire) și aspirația de evadare din *minciuna marelui timp mesianic* (cum îl numise Walter Benjamin) îl alătură, în ipostază de comiliton al lui Mircea Eliade. Azvârlit de un cataclism al *Istoriei* în destinul tristelor și nesfârșitelor bejenii, modelul tipologiei pentru care optează în literatura lui este cel al rătăcitorului, al unui *Waldgänger* abandonat în grija și mila lui Dumnezeu. Iată de ce perspectiva religioasă asupra existenței domină și, de fapt, iluminează totalitatea demersurilor sale epice, iar confruntările capătă o evidentă aură mistică. În romane (*Les impossibles, Marta o la segunda guerra, Le Voyage à San Marcos*) exilul și pelerinajul capătă reverberații ample nu numai ca trimitere la situația exilatului din Europa de Est, ci și la o stare de lucruri cu mult mai generală, aceea care-l vizează, în esență, pe omul veacului XX, altfel spus, aceea care atinge condiția și determinările acestuia.

Privitor la configurațiile apărute în literatura tinerilor din perioada interbelică (devenită ulterior literatura exilului românesc) trebuie semnalată apariția unor elemente de *nouă poietică* sub iradiația cărora, inevitabil, avea să se afle, la un moment dat, atât Vintilă Horia dar și încă mulți alții. Asupra acestei stări de fapt referiri ample și edificatoare oferă corespondența dintre poetul Horia Stamatu și profesorul Paul Miron. Se face vorbire despre apariția elementelor de nouă poetică *influențată de o strictă reconsiderare/.../ și de zguduitoră introducere la problema timpului, Was ist Metaphysik? a lui Heidegger/.../ Existențialismul se naște în România.*” (Miron, 2007: 83)

Evident, o răsturnare fundamentală survine în istoria și în configurațiile romanului românesc, prin simpla repunere în discuție a dimensiunii temporale. *Timpul* continua să-și reafirme obsesiv prezența în preocupările gânditorilor, romancierilor și eseistilor. Dar termenii în care se aducea în discuție prezența lui dobândeau noi conotații și accente de o natură mult mai profundă și gravă, coloratura *Timpului* căpătând inflexiunile unui *fatum tragic*. Așadar, de aici încolo, *Timpul* nu va mai fi *obiect de contemplație* ca în *heraclitismul volatil al interiorității* unui Marcel Proust. Aruncat în condiția plină de dramatism și sfâșiere a exilului, romancierul Vintilă Horia este unul dintre acei care vor încerca să descifreze esența și mai ales *semnele* oculte, amenințătoare ivite în relația

Ființă-Timp. Aceasta și pentru că, în fenomenologia oricărui fapt de artă, potrivit lui Hans-Georg Gadamer, există intenția de a găsi un mod de **a intra, de a păși în existență** (*Ins-Dasein-Treten*). Într-o operă căutăm mereu acel ceva *cunoscut* (*das Bekannte*) pentru a recunoaște „în ea despre ceva și despre noi înșine”. Pe urmele înțelegerii lui Platon, cel din Phaidros, scrisul își „caută adevărul în logoi, adică în idealitatea limbii” iar „ceea ce este reprezentat (prin el) **există aici** (*ist da*) și!.../ **a ajuns într-un mod mai propriu** (*eigentlicher*) **în deschis** (*das Da*). (Gadamer, 2001:97)

De altfel, în aria întregii gândirii europene, interesul pentru experiențele orientate spre inefabil și spiritual (deja sustrate de sub jurisdicțiile pozitivismului) schimbaseră deja *imaginea* (sic!?) *timpului*, ducând-o dincolo de *acea privire în noi înșine* prin care Bergson, Husserl și, desigur, Marcel Proust (discipol literar al lui Bergson) ne asigurau că aduce *cunoașterea absolută*. Importanța, până de curând discretă, aproape inaparentă a *operatorului Timp* dobânda dintr-odată un accent deosebit de apăsător. Se schimbaseră însăși modalitățile de înțelegere și evaluare a realității. Heidegger demonstrase că: „... perspectiva care, de la începutul filosofiei occidentale, *căluzește* deschiderea ființei este timpul, *însă în așa fel încât această perspectivă a rămas ca atare și a trebuit să rămână ascunsă*.../Acest lucru se exprimă în faptul că timpul (în momentul de față) este conceput pornind de la *acum*, de la ceea ce este prezent în cutare moment și în chip unic.” (Heidegger, 1999: 268,269)

Întemeiate pe acest *acum*, pe ceea ce este prezent și în chip unic în datele actualității, literatura și eseistica lui Vintilă Horia vor tinde să ilustreze cât mai adevărat sensul relației cu timpul. Și pentru că *timpul* apare *încărcat de istorie*, discursul romancierului pledează *împotriva lui* într-o vizibilă și declarată tentativă de *abolire* a acestuia.

În integralitatea lor, demersurile literare, indiferent de formele pe care le adoptă, devin, din perspectiva romancierului dar și a eseistului, elementele unei vaste și neîntrerupte investigații *transdisciplinare* culminând în celebra *Călătorie la centrele pământului* inițiată cu scopul deschiderii unui orizont de înțelegere asupra aceluia mister ce acoperă devenirea *Omului sub Timp* și sub *mișcările lumii datorate acestuia*. Știința, religia, literatura (arta) – cele trei domenii aparent diferite ce apăruseră împreună în timpurile lor aurale, acum, în scrierile lui, se reunesc într-o tentativă ce tinde la o descifrare a miracolului existenței. Vintilă Horia *repune* în contact aceste teritorii ale gândului încercând să aducă în lumină fațetele unui adevăr capabil să limpezească înțelegerii despre timpul și lumea în care trăim, întemeindu-se pe străvechiul adagiu parmenidian: „...**e tot una a gândi și a fi**.” (Parmenide, 1979:

232). Obsesia lui va sta mereu atât în științificitate, în rațiune dar și în iubirea de Dumnezeu **ca act ce precede cunoașterea**. Iar „Cunoașterea adevărată e laudă: trebuie să iubești obiectul cunoașterii tale și să-l exalți”, spune un alt important reprezentant al exilului, André Scrima (Scrima, 2005: 368). Dar *Credință și cunoaștere* spune Oswald Spengler „*guvernează toate condițiile științei, oricât de exactă ar fi ea*”. (Spengler, 1996: 519)

Ca și Eliade, Vintilă Horia pledează pentru o regândire a aceluia fenomen de **Dezvrăjire a lumii** (*Entzauberung der Welt*) pe care Max Weber îl întrezărise pe cale de a fi desăvârșit, prin secularizare, în modernitatea noastră. Din perspectiva horiană, sensul ar trebuit inversat către o **re-vrăjire a lumii**, o reinstaurare a *Sacralității* ca temei fondator de civilizație, *Sacralitatea*, la momentul acela fiind deja ocultată sub presiunile supertehnicizatei și violentei ecluziuni a pozitivismelor de tot felul.

Vintilă Horia

Întrezărind fracturile din perimetrul cunoașterii, investigațiile horiene din *Călătorie* gravitează în jurul unei întrebări care, explicit, e adresată lui *Jaques Rueff* (economist și filosof membru al Academiei Franceze, Cancelar al Institutului Franței), dar, indirect, tuturor celor pe care îi vizitează în periplul său de la Gabriel Marcel, la Jünger sau Werner Heisenberg: „**Ce înseamnă exact o epocă de criză?**” (Horia, 2015: 370).

Pentru a înțelege cauzele acestei crize a lumii actuale Vintilă Horia opina că „*ar trebui să plecăm de la lupta pe care Pascal a pornit-o împotriva raționalismului incipient, formulat într-un stil modern de către Descartes, pentru a înțelege nu numai ceea ce azi reprezintă în filozofie gândirea și atitudinea lui, ci toată drama pe care existențialismul, plecând de la Kirkegaard și ridicându-se împotriva absolutismului hegelian, a reprezentat-o de-a lungul unui secol întreg*”. (Horia, 2015: 23) Continua cu gândul că ar trebui intentat un proces idealismului, sistematizării, totalitarismelor care au implicat tot acest fenomen, pornind de la filozofic către politic, pentru a situa

mai bine pe anumiți gânditori ca Marcel, Heidegger, Berdiaev, Unamuno, Jaspers și alți câțiva, a căror prezență printre noi presupune o luptă contra exceselor rațiunii în numele credinței în ființa umană și în dorința ei perenă de libertate și perfecțiune. Ar fi suficient, accentua el, să cităm aici operele lui Huxley sau Orwell, ca pledoarii împotriva utopiei. Gânditorul ajunge astfel și la concluzia că: „**Momentul istoric în care știința se desparte de religie ne oferă cheia necesară deschiderii unei uși spre o înțelegere totală și neîndoielnic definitivă a ceea ce numim criză și a cărei explicație se află în respingerea crucii.**” (Horia, 2017: 75,76) A fost perioada începând de la care știința se năpustea asupra religiei, oferindu-se ca fundament mișcărilor revoluționare atunci când acestea, în tentativa de dizolvare a unei întregi cosmoviziuni *holiste* a existenței, dezlănțuiau delirul monstruos al pozitivismului. El va constata că după Evul Mediu lumea cunoașterii a cunoscut un puternic proces de fracționare. Teritorii diverse, până nu demult inter-conectate, începând de atunci s-au separat prin inutile și falacioase frontiere, confruntându-se reciproc. E starea de lucruri sesizată și de Stéphane Lupasco atunci când constata că: „**Niciodată nu s-a văzut o separație atât de mare între științe și filosofie**”. (Lupasco, 1982: 5)

Condamnând această separație Vintilă Horia, se ridică deasupra tuturor frontierelor ivite în drumul, adesea evanescent, al cunoașterii atingând un *superius al ideilor de complementaritate și completitudine* în ideea de a oferi, cum spune chiar el, *une nouvelle possibilité d'envisager l'Être*. (Horia, 2017: 1) Demersul horian prefigura viitorul *Cunoașterii* printr-o răsturnare copernicană ce reunifica teritoriile gândirii viziune ce își afla întemeieri în sublima *alchimie celestă a crucii*. Dintr-o asemenea perspectivă, *Cunoașterea* se prefigura și ca o strădanie „*pentru ca destinul omului să tindă spre mântuire, concluzie a unei tragedii universale pe care nimeni nu a așezat-o în această lumină, nici măcar Milton în al său Paradisul pierdut. Și nici Thomas Mann, Raymond Abellio sau Hermann Hesse, Rilke sau Claudel.*” (Horia, 2017: 12) În plus, autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil* sublinia, citându-l pe Heidegger, că, de aici ar putea prinde contur „*o teologie a crucii, autentica teologie creștină, înlăturând cealaltă teologie, cea neautentică, /.../ care a provocat astăzi o teribilă confuzie între religie ca mesaj ezoteric menit să ne convertească la propria noastră posibilitate de mântuire, și religie ca mesaj social pe cale să transforme Biserica într-o simplă societate anonimă pentru apărarea drepturilor omului, ceea ce, apropiind-o totuși de conceptul de revoluție, o anihilează ca religie propriu-zisă. Cristianitatea (Cristlichkeit, în terminologie heideggeriană), sub acest aspect, accentuează Vintilă Horia, nu este nici o morală, nici un program de reformă socială*

sau politică, scopuri lipsite de transcendență și de ecumenicitate.” (Horia, 2017: 12)

Postumitatea lui Vintilă Horia a oferit în 2017 una dintre marile cărți ale exilului românesc: *Crucea*. Lucidul său discurs pledează pentru reinstaurarea acelei ordini pe care, pierzând-o, umanitatea de astăzi nu se mai regăsește cu propria esență. Într-un asemenea timp, *Crucea*, prin latura istorică și eshatologică pe care o ascunde și o relevă în dubla sa proiecție în spațiu și timp, va trebui să redevină *tema fundamentală* a orientărilor noastre, dat fiind că există „*un sens orizontal și un sens vertical în metageografia crucii (sens) care indică în mod precis o posibilitate de completitudine înscrisă în însăși misterul creștin.*” Din perspectiva sinuoasă a *Cunoașterii* „*contemplarea misterului crucii, tocmai în acest moment de confuzie și incertitudine pe care nici Biserica nu a știut să-l evite /.../ pare indispensabilă /.../ pentru că simbolismul crucii, în proiecția sa ultimă, se presupune că antrenează spre un soi de explozie universală a adevărului, ceea ce ar implica o nouă posibilitate de a înțelege ființa. Filosofia ar putea astfel, depășind moștenirea raționalistă, să-și recupereze funcția presocratică, în vreme ce teologia s-ar reîntoarce la căutarea unică a obiectului său, redevinind, așa cum o afirmă Heidegger o teologie a crucii.*” (Horia, 2017: 9,10). Vintilă Horia așază simbolul *Crucii* într-un **de-necuprins** în chingile raționalității, un **veșnic departe** și un **inexplicabil aproape**, *Centru al lumii și al istoriei* unde întrezărim îndelebila identitate cu puterile ce străbat profunzimea ființei până dincolo de hotarele depărtării esențiale care despart de Dumnezeire. Cuvântul *Centru* păstrând proximitatea cu inefabilul, scoate din *ascundere* rostul a toate câte există și, de asemenea, a celor care și câte nu există, sau nu există încă. *Cunoașterea* se situează astfel în *completitudine gnoseologică*, acel esențial ce se refuză *dizidențelor raționaliste*. Renașterea și iluminismul – oferind temeuri pentru toate mișcărilor revoluționare – au fost momentele care au pulverizat legăturile dintre religie și știință, îndepărtând cunoașterea de complexitatea poliformă a realității. Reunificarea acestor teritorii ale gândului e prefigurată și de alți gânditori ca de pildă Oskar Gruenwald cel ce scrie în *Journal of Interdisciplinary Studies* (Gruenwald, 1993: 1) „*It is a vital complementarity between all the arts and sciences, knowledge and faith, science and religion, as well as a deeply religious perception of man and his world*”.

Și faptele surprinzătoare survenite în științele veacului XX confirmă din plin o asemenea orientare. Odată cu Max Planck, Niels Bohr, Werner Heisenberg sau Wolfgang Pauli, fizica cuantică redescoperea religia în chiar interiorul său. Etologia readucea în gândire indestructibila unitate dintre subiect și obiect. Oameni de știință de mare prestigiu, asemenea unui

Bernard Lovell, afirmă că nu se mai poate lansa o teorie despre Cosmos fără a-i consulta în prealabil pe teologi. „Știința, scria și Isidro Juan Palacios în revista spaniolă *Punto y coma*, deja nu mai este revoluționară, a devenit umilă, s-a pus în serviciul realității și respectă religia.” (Albu, Anghelescu, 2015: 302) Meritul cultural al lui Vintilă Horia – potrivit aceluiași Isidro Juan Palacios – este că oferă astăzi „o viziune armonioasă a realității, ca totalitate”. (ibid. p. 300, 301)

Prin Vintilă Horia cunoașterea se arată ca o stare de împlinire interioară, aceea unde Heidegger vede o *intrare în posesie de sine (Vereingentlichung)*, situare sub orizonturi limpezitoare de sens, apropiere de acel *Cuvânt (Verbum erat apud Deum)* apt să devină „cel mai demn de a fi supus interogării // *das fragwürdigste Wort*” (Heidegger, 2014: 46)

Eseul *Crucea*, alăturat celorlalte scrieri horiene, eșafodează astfel ceea ce, în timpurile lui Wilhelm Dilthey, se constituia într-un *construct spiritual (geistes Gebilde)*. Dar dacă, sub presiunea pozitivismului din ultima parte a veacului XIX, cel care, scriind despre *Trăire și poezie (Das Erlebnis und die Dichtung)*, situa gândirea religioasă într-o ireconciliabilă opoziție cu filosofia, la Vintilă Horia sensurile sunt inversate. *Misterul Crucii* e parte integrantă a unei totalități unde strălucesc, deopotrivă egale într-o cunoaștere, teologia, filosofiele, științele și literatura. Operând o asemenea reconciliere, gândirea lui holistică se alătură celor care încearcă să întemeieze o nouă raționalitate, pentru că autorul lui *Dumnezeu s-a născut în exil* se întreba dacă „...putem oare astăzi cunoaște și întemeia – mă refer la știință și la politică – dincoace de drumul crucii? Dincolo de această completitudine, teologică și științifică totodată, este greu să găsim o soluție./.../ Trebuie să credem că/.../la capătul științei înseși, nu ar fi decât o știință a crucii, așa cum ne-o arată Edith Stein urmând gândul Sfântului Ioan al Crucii? Numele acestui mistic spaniol contemporan cu El Greco, ne-ar putea servi drept călăuză dezocultantă.” (Horia, 2017: 80)

Opera lui Vintilă Horia se întemeiază în egală măsură pe științificitate și pe iubirea de Dumnezeu, ca act ce *precede cunoașterea*. Așa se face că, potrivit lui, *templul creștin* este, înainte de toate, „...locul în care adevărul se manifestă și devine tangibil spiritului”. (Horia, 2017: 23) Numai astfel *cunoașterea* își dobândește *completitudinea gnoseologică*, acel *Ceva esențial*, ce se opune *dizidențelor raționaliste*

și disolutivei *gândiri calculatoare (das rechnende Denken)* denunțate de Nietzsche.

Divizarea extremă *spirit-materie (res cogitans// res extensa)* operată de Cartesius a generat *confuzie* ocultând omul transcendent: „A separa obiectul de subiect, eroare corectată de epistemologia cuantică, sublinia Vintilă Horia, nu permite, după cum gândea Abelio, o *emergență vizibilă a unei proporții ascunse*.” (Horia, 2017: 18) Prin aceasta potențialul infinit al *complementarității*, unicul capabil să spulbere frontiera dintre vizibilul și invizibilului lumii ar fi exclus.

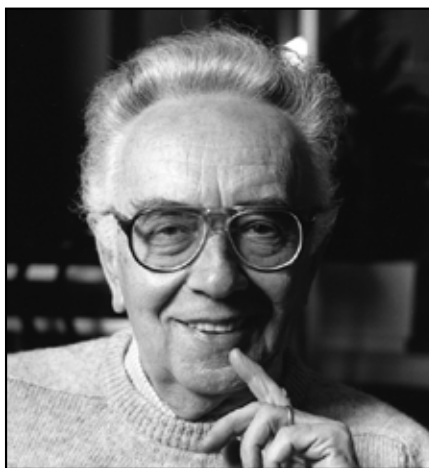
Pentru *Cunoaștere* ca și pentru credință, prezentul apare ca o vârstă guénoniană, moment de *confuzie și incertitudine*, pe care, spune Vintilă Horia,

nici Biserica nu a știut să-l evite. Se poate distinge aici și o consecință firească a acelui raționalism ambiguu care – vreme îndelungată – persistase latent în încercarea de a-L cuprinde pe Dumnezeu (*Ființa infinit perfectă// Ens summe perfectum*) demonstrându-i, pe cale rațională (!?), existența. Pondere accentelor gnoseologice și epistemologice proprii acelui „ratio” obstinat devenea îndoelnică. Evident, *Teologia occidentului medieval* a aspirat să se transforme în știință (*Sacra scientia/ Scientia Dei!*)

Pe de altă parte, prin scrierile lui Descartes, metafizica fusese inoculată de un raționalism dizolvant: „Nihil esse in intellectu quod prius non fuerit in sensu”, afirmase el. Se înțeleg de aici motivele pentru care Fr. Nietzsche incrimina supremația pe care Descartes o atribuia subiectului cunoscător. Odată indus în lumea credinței raționalismul declanșa un ireconciliabil conflict între cer și pământ.

De aceea considera Vintilă Horia, *contemplarea misterului crucii* a devenit, *acum*, „indispensabilă nu numai pentru un creștin, ci și pentru un credicios aparținând oricărei alte confesiuni.” *În proiecția sa ultimă* doar *simbolismul crucii* mai poate deschide o posibilitate de completitudine și ne mai poate antrena spre o „explozie universală a adevărului.” (Horia, 2017:9)

Meditațiile horiene deschideau un *superius al ideilor de complementaritate și completitudine*, acelea în virtutea cărora cunoașterea oferă „*une nouvelle possibilité d'envisager l'Être*”. Configurându-se sub un orizont cu deschideri metapolitice, *cunoașterea* devine, în accepția lui, „*un spațiu pe măsura Aceluia care avea să corecteze traiectoria omului/.../ purificându-l/.../ și adăugându-i o dimensiune de eternitate/.../ pe care omul o uitase sau nu o cunoscuse niciodată înainte de începutul erei creștine*.” (Horia, 2017:11) E o pasiune

specifică a gânditorului pentru adevărurile pe care umanitatea le-a abandonat în uitare și Heidegger, pe care îl citează în numeroase ocazii, identifica un asemenea tip de pasiune (*Leidenschaft*), considerând că ea aparține „...unei stăpâniri pe deplin întemeiate peste ceea ce ne întâmpină (*begegnet*) ca și peste felul în care noi răspundem acestei întâmpinări (*dem Begegnenden entgegen*), subordonând-o unor țeluri mari și importante.” (Heidegger, 2014: 38,39), ceea ce, în cazul de față nu mai necesită o demonstrație. *Crucea* conduce spre un **éclatement universel de la vérité**. (Horia, 2017:1)

„Omul, scria Nietzsche, crește și se desprinde de tot ceea ce îl înconjura cândva/.../ dar unde este veriga care încă îl cuprinde? Este ea lumea? Este ea Dumnezeu?” (Heidegger, 2014: 27) Iată întrebarea la care, prin *Crucea*, Vintilă Horia tocmai a răspuns, veriga (*annulus aeternitatis*) ce îl cuprinde și îl exprimă ridicându-l deasupra păcatului metafizicilor occidentale, vinovate de marea uitare a Ființei (*Seinvergessenheit*).

Poetic locuiește omul pe-acest pământ scria Hölderlin. Această rostire ar putea deveni semnul heraldic al scrisului horian. Dacă **a locui poetic** însemna, potrivit lui Hölderlin, să te situezi în prezența zeilor și a esenței lucrurilor (apud Heidegger, 2011: 241) atunci ce se mai poate spune despre cel care a scris *Dumnezeu s-a născut în exil*, tocmai în vremea când se încerca o golire a lumii de Dumnezeu (*Gottlosigkeit*). Și totuși Vintilă Horia continua să spere – îndemnându-i și pe alții – într-o eternitate situată dincolo de istorie. Nu e ceva eroic în scrierile lui?... Ce te face eroic? – se întreba Nietzsche oferind și răspunsul: să vii, în același timp, în întâmpinarea celei mai mari suferințe și a celei mai mari speranțe proprii. (*Știința voioasă*, fragmentul 268). Eroic și tragic într-un același timp (timp al guénonianului *kali-yuga*), prin *Crucea*, dar și prin întreaga lui operă, Vintilă Horia confirmă că „tragicul este de aflat acolo unde domină spiritul, într-atât de mult încât tragedia supremă se petrece pe tărâmul cunoașterii și în sfera celui care cunoaște. (Heidegger, 2014: 50)

BIBLIOGRAFIE

Albu, Mihaela, Anghelescu, Dan, 2015, *Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate*, ed. Aius, Craiova.

Albu, Mihaela, Anghelescu, Dan, 2016, *Tineretea unui fost săgetător, Vintilă Horia, publicistica interbelică*, ed. Aius, Craiova.

Arendt, Hannah, 2006, *Originile totalitarismului*, Humanitas, București.

Berdiaev, Nicolae, 1995, *Un nou ev mediu*, Craiova, ed. Omniscope.

Gadamer, Hans-Georg, Adevăr și metodă, 2001, Teora, București.

Gadamer, Hans-Georg, *Actualitatea frumosului*, Polirom, 2000.

Grunewald, Oskar, 1993, *The Rainbow Paradigm*, în *Journal of Interdisciplinary Studies*.

Guénon, René, 2008, *Domnia cantității și semnele vremurilor*, București, Humanitas.

Heidegger, Martin, 1999, *Introducere în metafizică*, București, Humanitas.

Idem, 2011, *Originea operei de artă*, București, Humanitas.

Idem, *Despre eterna reîntoarcere a aceluiași*, 2014, București, Humanitas.

Horia, Vintilă, 1997-1998, „Un scriitor împotriva timpului său”, *Secolul 20*, nr. 10-12/ 1-3, București.

Idem, 1988, *Le Voyage à San Marcos*, Paris, Éditions du Rocher, Jean-Paul Bertrand Éditeur, collection Alphée.

Idem, 2015, *Călătorie la centrele pământului*, București, ed. ART.

Idem, 2017, *Crucea*, București, ed. Vremea.

Lupasco, Stéphane, 1982, *Logica dinamică a contradictoriului*, București, ed. Politică.

Miron, Paul, 2007, *Correspondență cu Horia Stamatu*, București, Jurnalul Literar.

Nietzsche, Fr., *Știința Voioasă*, ed.

Parmenide, 1979, *Filosofia greacă pînă la Platon*, București, ed. Științifică și Enciclopedic

Scrima, André, 2005, *Antropologia apofatică*, București, Humanitas.

Spengler, Oswald, 1996, *Declinul Occidentului/Untergang des Abendlandes*, Craiova, ed. Beladi.

Spengler, Oswald, 1931, *Der Mensch und die Technik*, München.

Drumul spre veșnicie

ESEU

NATALIA NEGRU – CTITOR ȘI SUSȚINĂTOR AL CĂMINULUI CULTURAL „CORINA ȘI ȘT. O. IOSIF”, DIN TECUCEL, BUCIUMENI

► Ștefan ANDRONACHE

Cu mai bine de 95 de ani în urmă, în ziua de 25 februarie 1924, „preotul și învățătorii din satul Tecucel”, comuna Buciumeni, „împreună cu locuitorii acestui sat”, întrunindu-se „în localul Școlii Primare locale”, aveau să întemeieze Căminul Cultural cu numele de „Corina și Șt. O. Iosif”, „în amintirea marelui poet al cărui imn «La arme» umplea de avânt inimile ostașilor în războiul din 1913 și a fiicei sale care a fost sortită să fie victima urgiei durerilor noastre în războiul pentru întregirea neamului”,¹ inițiativa acestora dorindu-se a fi și un gest consolator pentru Natalia Negru care, afectată de dramele prin care trecuse, trăia retrasă în localitate.

Profund mișcată de inițiativa intelectualilor satului aciuat pe ambele maluri ale râului Tecucel, Natalia Negru, care fusese soția poetului de origine ardeleană și mama Corinei, nu a ezitat ca din postura sa de Secretară Generală a Societății Scriitoarelor Române, să se implice în activitățile instituției menționate ținând, „pe parcursul anului, mai multe conferințe la serbările naționale, la șezătorile culturale, donând Căminului mai multe volume pentru bibliotecă”,².

În toamna anului 1933, Natalia Negru, care se considera, la rândul ei, drept „membră fondatoare a Căminului «Corina și Șt. O. Iosif»”, se hotărăște să facă mai multe donații instituției, după ce, anterior, ea oferise mai multe cărți.³

Mărturie în acest sens este o misivă pe care scriitoarea o adresează dirigitorului Sfatului Căminului, înv. Petru Ciobotaru. Din conținutul acesteia aflăm că ea îi oferă instituției instalate în clădirea Școlii Primare din Tecucelul Sec „un dulap de cărți, adică o bibliotecă de stejar cu lustru mahon [...] un modest mobilier pentru a se îmbrăca o odaie, ce urma să fie pusă la dispoziția învățătorilor care nu ar fi găsit în sat „o găzduire cumsecade”,⁴. Totodată, mai dăruiește și un portret al Corinei Șt. O. Iosif al cărei suflet „s-a înălțat la cer <pentru ca> să se roage lui Dumnezeu, ca înger ce e, pentru prosperitatea acestui sat, Tecucel, în care ea s-a născut”,⁵.

Natalia Negru împreună cu fiica sa Corina

Natalia Negru are grijă să atașeze scrisorii sale și o listă a tuturor obiectelor dăruite, detaliind lucrurile ce urmau să decoreze odaia căminului predestinată învățătorilor.⁶

Gesturile sale binevoitoare aveau să continue. Astfel, în anul 1935, ea „înzestrea bibliotecă cu cărți pentru popor”, făcând și „o donație bănească de 200 lei”,⁷ iar pe 10 martie 1940, participă la Consfătuirea generală a Căminului Cultural „V. T. Dimitrescu”, din Buciumeni, reședința de comună.⁸

Scrisoarea adresată de Natalia Negru dirigitorului Căminului Cultural din Tecucel

Domnule Diriginte,

Subsemnata, în calitate de membră fondatoare a Căminului Cultural „Corina și Șt. O. Iosif”, din

Tecucel, județul Tecuci, am avut mulțumirea sufletească de a face o donație acestui cămin.

În dorința mea de a păstra în perfectă stare cărțile pe care le-am dăruit Căminului în momentul când a luat ființă, precum și după aceea, am trimis Căminului, care se găsește în localul Școlii Primare rurale de aici, un dulap de cărți, adică o bibliotecă de stejar cu lustru mahon.

Totodată, am ținut să donez un modest mobilier pentru a se îmbrăca o odaie, care odaie să fie un adăpost, deci un cămin pentru domnul învățător sau doamna învățătoare în cazul când ei nu vor găsi în sat o găzduire cumsecade.

Am dăruit portretul fetei mele „Corina Șt. O. Iosif„... Sufletul ei s-a înălțat la cer, să se roage lui Dumnezeu ca înger ce e, pentru prosperitatea acestui sat, Tecucel, în care s-a născut.

Sfinția Sa, Părintele Armencea, a făcut rugăciuni în Școală, cerând ajutorul lui Dumnezeu pentru mângâiere// sufletelor satului, suflete ce vor afla în Căminul Cultural sfătuirii, îndemnuri și învățăminte.

Vă rog dar să binevoiți a convoca Sfatul Căminului Cultural pentru a lua în primire și a înregistra lucrurile și cărțile dăruite de mine.

Primiți, vă rog, Domnule diriginte, odată cu salutul meu și urările pentru ca munca Dv. să fie un adevărat apostol spre norocul și prosperitatea culturală a satului Tecucel.

Natalia Negru

Tecucel, octombrie 1933

Lista lucrurilor dăruite de subsemnata Căminului Cultural „Corina și Șt. O. Iosif„ din Tecucelul Sec, jud. Tecuci

- 1) O icoană
- 2) O bibliotecă de stejar lustru de mahon
- 3) O firmă înrămată, destinată a sta deasupra dulapului de cărți
- 4) Portretul fetei mele Corina Șt. O. Iosif

Mobilă pentru odaia de „cămin„

- 1) Un pat cu somieră de sârmă
- 2) O saltea de lână
- 3) O saltea de iarbă mare
- 4) O pătură învelitoare de lână
- 5) Un cearșaf de pat
- 6) O pernă de puf înfățată
- 7) Un dulap de fier
- 8) O lampă mare cu picior
- 9) Un sfeșnic cu lumânări de ceară și cutia de chibrituri
- 10) O masă
- 11) O față de masă de olandă

Casa scriitoarei din satul Tecucel, comuna Buciumeni

- 12) Un scaun
 - 13) Un spălător cu prosop, lighean, camă de apă și săpun
 - 14) O sobiță de tuci salamandă
 - 15) Farfurie, castron, lingură, furculiță, cuțit, solniță
 - 16) Sare, pâine, vin
- Octombrie 1933 Natalia Negru

Note:

1. Arhivele Naționale ale României, Sediul Central – București, fd. Fund. Culturală Regală, d. 3523/1924, f. 1.
2. Ibidem, f. 8.
3. Ibidem, f. 64.
4. Idem.
5. Idem.
6. Ibidem, f. 65-66.
7. Ibidem, f. 31.
8. Ibidem, f. 81.

Mormântul Nataliei Negru din Cimitirul orașului Tecuci

ESEU

SPECTATORUL DE OPERĂ TOTAL

► Mircea PLATON

Opera de artă totală (*Gesamtkunstwerk*) cere un spectator de artă total. În lipsă, se mulțumește și cu snobii, cu începătorii, cu spectatorii parțiali, care percep și pricep după puteri și care dibuiesc intuitiv *le je-ne-sais-quoi* et *le presque-rien*, acel acut moment al duratei transmutat în prezent etern de emoția estetică. În cazul cunoscătorilor fini, al decadenților de *belle époque*, a căror lume e oricum *à rebours*, întoarsă cu prioritățile pragmatice pe dos, emoția estetică e una quasi-religioasă, iar artistul desăvârșit e un (semi)zeu a cărui prezență artistică este echivalentul unei hierofanii. În acest sens, s-ar putea spune că singurii adevărați „consumatori” de artă nu sunt mulțimile anonime care bântuie prin marile muzee ale lumii cu ochi rătăciți și gândul la *selfie*, ci doar acei oameni care încap în marja de eroare a statisticilor dar consolidează temelia de adevăr (deci și de bine, și de frumos) a lumii noastre prin „împărtășirea” cu frumosul în toate ipostazele sale. O lume a noastră definită cândva drept „civilizația europeană”, dar care nu mai e nici civilizație, nici europeană, de când s-a lăsat tradusă în termeni de publicitate globalistă, în limbaj antitraditional, de improvizată satisfacere imediată a tuturor pofțelor născătoare de „drepturi”. Civilizație fără tradiție nu există, deși sloganurile deceniilor de consumerism postbelic au impus ideea că „civilizat” e doar/tot ce merge împotriva tradiției.

Un astfel de spectator de operă total e Dragoș Cojocaru, profesor universitar de italiană și spaniolă și meloman împătimit, a cărui carte, *Lornionul galactic: Cu Plácido Domingo prin universul teatrului liric* (lași: Timpul, 2015), nu e ce pare a fi. Cartea nu e, așa cum ne-au obișnuit multe dintre producțiile autohtone de gen, o călătorie discografică, un „sejur împrejurul camerei mele” (*pace* Xavier de Maistre) al unui diletant (în sensul etimologic al cuvântului) care își compilează „atlasul de sunete fundamentale” de

la distanța CD-urilor. Nici vorbă. Dragoș Cojocaru chiar călătorește cu/pe urmele lui Plácido Domingo prin universul teatrului liric, cartea adunând texte scrise după vizionarea lui Plácido, la fața locului, pe marile scene lirice ale lumii: Metropolitan din New York, Scala din Milano, Covent Garden din Londra, teatrele de operă din Viena, Barcelona, Madrid, Sevilla, Paris, Berlin ș.a.m.d.. Capitolele cărții lui Dragoș Cojocaru cuprind, fiecare în parte, o analiză amănunțită a spectacolelor „consumate” pe viu, la locul faptei (*Simon Boccanegra*, *Trubadurul* și alte opere de Verdi, *Don Giovanni* a lui Mozart, *Bajazet/Tamerlano* a lui Haendel, *Boema* lui Puccini, *Cyrano de Bergerac* a lui Alfano, *Carmen* de Bizet, opere de Donizetti, Rossini, Wagner, Gounod, Massenet), polemici operatice cu cronicarii marilor ziare sau ai periodicelor de specialitate, analize ale discografiei mai vechi sau mai noi ale fiecărei opere vizionate, comparații între o reprezentație și alta ale aceleiași montări sau între diferitele versiuni regizorale ale unei opere (cu aceiași soliști sau cu garnituri diferite), observații asupra scăpărilor sau reușitelor vocale, actricești și dirijorale care au marcat fiecare spectacol, evocarea atmosferei din sală (câte minute s-a aplaudat, cine a plâns, cine a huiduit, câte buchete de flori s-au aruncat pe scenă și din ce unghi) și, *last but not least*, micronarațiunea întâlnirilor dintre Dragoș Cojocaru și Plácido Domingo (în culise, pe stradă, în restaurant) sau alți mari soliști de operă cum ar fi Erwin Schrott sau Joseph Calleja.¹

Ce am vrut să sugerez prin această frază nesfârșit-enumerațivă e caracterul nesățios, de ahtiat al operei, care îl caracterizează pe autorul *Lornionului galactic*. Omul are, realmente, când vine vorba de operă, doar când vine vorba de operă, apetitul și faconda unui Cyrano de Bergerac cu panaș extrem de exigent. Exigent din iubire față de teatrul liric, nu din alte pricini. Cojocaru vede enorm și simte monstruos tot ce

se întâmplă pe scenă sau în cercurile imediat concentrice ei. Nu-i scapă nimic și notează totul, cu acribie onestă, nu meschină. Pentru el, totul face parte din marele spectacol al operei a cărei menire e de a ne face mai buni revelându-ne, cu ajutorul resorturilor teatrale, sub imperiul sau vraja muzicii și grație generozității și empatiei implicite jocului actoricesc de înalt nivel, umanitatea din noi. Traian Herseni spunea cândva că arta sau cultura în genere e „un triumf al omului asupra lui însuși”, cu alte cuvinte un triumf al aspirației asupra biologiei. Pentru Dragoș Cojocaru, opera e unul dintre momentele misterioase ale existenței; misterioase nu pentru că întunecoase, ci tocmai pentru că luminoase. Opera e, pentru Dragoș Cojocaru, o oază de lumină inexplicabilă. Din acest punct de vedere, Plácido Domingo îi apare lui Cojocaru ca un „Superman” sau „Zeu” pentru că a reușit, de-a lungul unei cariere care a cuprins circa o sută cincizeci de roluri și mii de reprezentații, să deschidă în jurul lui cel mai mare ochi de lumină posibil.² Modul în care Plácido Domingo a asumat umanitatea – prin varietatea rolurilor, gravitatea arhetipurilor întruchipate, modestia și empatia dovedite în umanizarea și nuanțarea psihologică a tuturor acestor arhetipuri – îl indică pe tenorul spaniol (catolic și monarhist) ca fiind interpretul total al operei de artă totale (compuse, în viziunea lui Cojocaru, nu de Wagner, ci de Verdi).

După cum o dovedește această filiațiune, Cojocaru e un romantic. Și, ca orice romantic, ceea ce ne oferă el în acest volum nu sunt cronici seci, ci o serie de *causeries* care, iată, se citesc și mai bine în volum decât în paginile *Convorbirilor literare*, unde au apărut prima dată. Probabil efectul e datorat și faptului că nu trebuie să aștepti o lună pentru a vedea unde te mai poartă elegantul globetrotter, ci te poți abandona în voie peregrinării prin universul micro-armonic al autorului. Această capacitate de a construi din foiletoane un micro-univers coerent îl așază pe Dragoș Cojocaru în descendența unor autori, dragi mie, precum Sainte-Beuve sau Delphine de Girardin (a.k.a. Charles de Launay/Vicomte Delaunay), ambii din epoca romantică.

Jumătate Sainte-Beuve, jumătate Claymoor (Mișu Văcărescu, nu doar cronicar monden, ci și unul dintre pionierii criticii noastre de film), Dragoș Cojocaru ne apare ca unul dintre rarii, autenticii reprezentanți ai unui contact reușit dintre România și civilizația, adică tradiția, europeană. Opera, ca gen artistic, suprapune în vernis străluminos mai multe straturi ale acestei tradiții:

muzical, poetic, teatral, instituțional și cultural în sens larg. Ca profesor de italiană și spaniolă și ca vechi anglo- și francofil și –fon (Antantist, carevrăsăzică), ca autori de cărți despre Dante și despre tradiția petrarchistă și trubadurescă, Dragoș Cojocaru are – fără a fi fantomatic - acces i-mediat la ascunsul filon literar care alimentează subteran opera așa cum o știm noi. Posesorul de Iornion galactic (avem aici și o trimitere ghidușă la faptul că microbistul Plácido Domingo e un pățimaș susținător al echipei Real Madrid, „Los Galacticos”) e, probabil, cel mai bun cunoscător al libretelor de operă din România.

La toate acestea se adaugă și faptul că, prin *Lornionul galactic*, Dragoș Cojocaru contribuie la tradiția literaturii românești de călătorie. Și, aici, Dragoș Cojocaru merită pus nu pe raftul celor care au publicat însemnări jăluitoare de boieri bejenari sau monografii topografice precum cea a lui Milescu Spătarul. Nu e nici pe raftul celor care s-au minunat pe dinafară de arhitectura și împlinirile civilizationale ale Apusului. Mai degrabă, reluând firul tradiției romantice românești, a pașoptiștilor și junimiștilor care erau acasă și în România, și în Apus, unde aveau intrare în saloane, la Michelet, Lamartine, Quinet, la aristocrația de sânge și cultură engleză sau franceză, Dragoș Cojocaru ne pune în pielea unui voiajor român perfect acasă într-o conversație public-poliglotă sau confidențial-spaniolească/italiană în *tête-à-tête* cu Plácido Domingo. Și, trebuie reținut, Dragoș Cojocaru face aceste lucruri nu pe banii statului, ca parte a vreunui program de diplomație culturală, ci pe banii lui, de profesor și traducător, de hidalgo care își acoperă cu mantia operei și a culturii sărăcia staturii românești în Europa de astăzi.

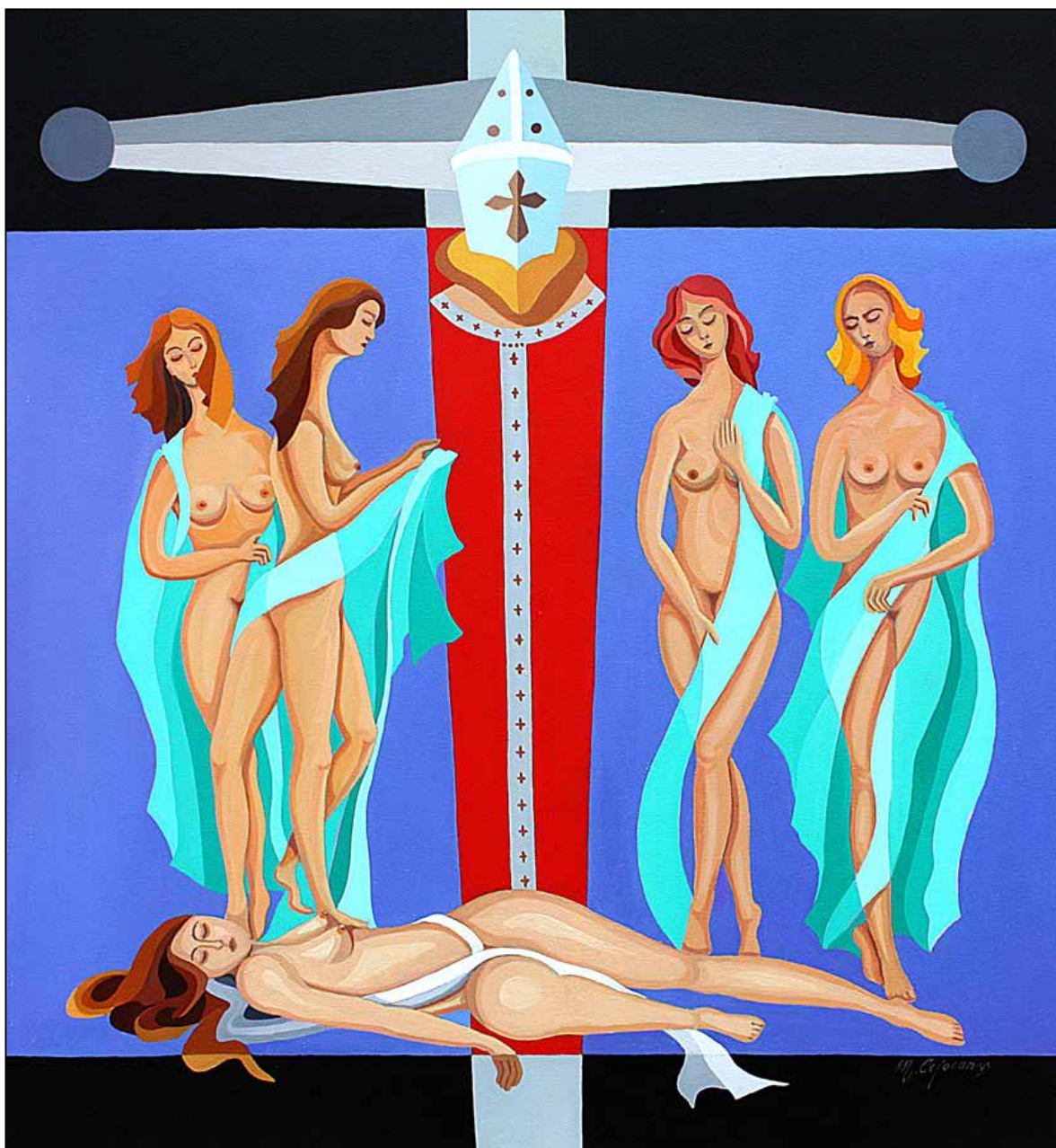
Eu, unul, aștept cu nerăbdare volumul al doilea și sper la o ediție într-o limbă de circulație internațională a ambelor sau a unei selecții din ambele volume, cel prezent și cel ca va să vină.

Note:

„Însoțit de două nostime *señoras* aflate la vârsta înțelepciunii, Erwin o face la stânga și se îndreaptă spre parcare. Noi, după el. Să nu cumva să dispară într-o mașină. Împreună cu noi, un stol de admiratoare. Ajuns în spatele unui automobil, face stânga împrejur și mă vede cu mapa în mână: îi fac semn cu pixul, iar el spre mine „Hola, buenas noches” și își încheie conversația telefonică. Fetele din stol își închipuie că suntem amici și se dau smerite la o parte. Mie nu-mi vine să cred, chiar mă simt amic cu el de când lumea și pământul. Convorbirea e

poliglotă, cum se întâmplă îndeobște în lumea operei (...) Facem pozele. Mă înșfacă pe după umeri. Eu îi promit să mă reapuc de sport. Cât mai curând (...). Erwin vede, printre pozele aduse de noi, una în care îl joacă pe Don Giovanni la Opera din Washington, unde Domingo e director general. Mânuieste o spadă, ca un nou Errol Flynn autentic. O producție care i-a convenit: o montare tradițională. Se miră că mi-a plăcut mizanscena de la Sevilla. Eu îi zic că a fost magnific. De fapt, încă mai am părul măciucă de la faza cu comandorul. Chiar ne-a plăcut? Dacă Mozart a scris cum a scris, iar Mozart e un geniu, ce rost are să tot transpunem în timp și spațiu? Sunt de acord cu el. Dar n-am adormit la ariile lui Don Ottavio. L-a deranjat că a adus-o în lumea mafiei? Nu, dar l-a lipsit de dimensiunea mistică, taie scurt Erwin” (Cojocaru, *Lornionul galactic*, 24-25).

„Apoi, în timp ce încercam împreună să introducem frumosul portret înapoi în sacoșă, s-a aplecat spre mine și mi-a șoptit, așa, ca între noi: „Și să știi că nu mi-am vândut sufletul diavolului...” Eu, să cad jos, nu alta: „Maestre, mi-ați citit articolul!” (Scrisesem acolo că, deși creștin recunoscut, dată fiind tinerețea-i perpetuă, unii l-ar putea bănuși de „misterioase pacte cu însuși Mefistofel”...) Care va să zică, între un spectacol cântat alaltăieri la Viena și unul dirijat ieri la Paris, avusese timp să citească și articolul meu? „Da...” mi-a răspuns Placido Domingo, cu acel surâs care, de treizeci de ani încoace, m-a îndemnat să pășesc, pe cât pot, și mai mult decât atât, pe calea binelui!” (Cojocaru, *Lornionul galactic*, 49).

Cruciada fecioarelor

ESEU

GRIGORE VIERU, SIMBOL AL UNEI ZODII TRAGICE

► Narcisa BOLDEANU

Unul dintre poeții remarcabili pe care Basarabia i-a dat în ultimul secol culturii naționale este Grigore Vieru, personalitate literară proeminentă ce vine din generația de creație a anilor '60. Autentic în viața de zi cu zi și mai ales în discursul liric, poetul s-a bucurat și se bucură în continuare de aprecierea criticilor și admirația cititorilor. Cu timpul, în ciuda faptului că anumite voci au încercat să-i conteste voga, el se impune drept simbol național al Poeziei, al spiritualității românești, al destinului neamului său. De aceea nu întâmplător exegeza românească manifestă un viu interes nu numai pentru creația lui, ci și pentru activitatea lui publică și culturală.

Paradoxal, dar în monografiile ce i-au fost dedicate poetului în România găsim mai multe informații și date biografice concrete decât în cele ce i-au fost consacrate în Republica Moldova. Este adevărat, o bună parte din informațiile biografice despre Grigore Vieru inserate în studiile apărute poate fi pusă sub semnul întrebării. Și totuși, dat fiind faptul că unii dintre autorii acestor studii sunt scriitori apropiați poetului, relatările lor au valoare biografică, dovedindu-se a fi necesare pentru conturarea portretului de creație a lui Grigore Vieru.

Evident, pentru a repera biografia poetului se cuvine să pornim de la primele semne ale devenirii lui, stabilind că, pentru el, *la început a fost copilăria*, temă care în geometria liricii sale ocupă alături de tema maternității un loc central.

Dintre monografiile despre poet, mai cu seamă cele semnate de Teodor Codreanu, Mihai Cimpoi, Mihail Dolgan, Fănuș Băileșteanu, Virgil Nistru Țigănuș, Stelian Gruia și Paul Gorban ne introduc în casa din Pererita, locul de naștere al lui Grigore Vieru. Aflăm astfel că viitorul poet vine dintr-o familie veche românească din Basarabia. Vlad Ciubucciu lasă următoarele note privind genealogia lui: „În țărâne coborâți, dorm în tihnă somnul cel de veci și Doamna cu Anton Vieru, și Caterina cu Dimitrie, și Elena cu Ioana, și Spiridon și Simion. Acolo, în răcoarea cea

de veci, doarme și Eudochia și Pavel. Toți Vierii..” [1, p. 22], cei din urmă fiind părinții viitorului poet.

În Pererita Hotinului (astăzi raionul Briceni), sat situat pe malul stâng al Prutului, la doar câțiva pași de Miorcani, satul poetului Ion Pilat, dislocat pe partea dreaptă a râului, într-o iarnă geroasă, cu mai bine de șapte decenii în urmă, pe 14 februarie lui 1935, într-o

casă țărănească, construită din lut, s-a născut cel care avea să aducă bucurie tinerilor Pavel și Eudochia Vieru, fiul Grigore Vieru. Căsătorii și cununați în fața lui Dumnezeu încă din 1928, Pavel și Eudochia (cu nume de alint Dochița) Vieru „au mai fost fericiți de soartă cu o fată, care s-a născut în 1930 și a fost botezată cu numele Sofia. Familia din trei oameni era fericită și ferită de zbuciumul intereselor meschine. Pavel Vieru era un fel de artist *multilateral* în Pererita și un om de

mare spirit. (...) era și la muncă aprig (...). Avea, cum se zice prin partea locului, de toate, fără să aștepte cu sufletul la gură să-i suradă vreun noroc mai mascat” [2, p. 13].

Din consemnările monografiștilor aflăm că în familia lui Grigore Vieru nu numai tatăl era dăruit cu har. De altfel, însuși poetul, în cadrul unei emisiuni televizate, povestește moderatoarei Eugenia Guzun despre moștenirea folclorului în familia sa, moment în care îl evocă pe unchiul său, Dumitru Blajinu, lăutar autentic al Basarabiei și al inimii sale: „Multe din rudele mele au fost muzicanți – muzicanți populari. S-ar putea spune că am crescut în casa unuia dintre cei mai mari și autentici lăutari basarabeni, care este Dumitru Blajin. Mărturisesc că niciuna dintre arte, afară de muzică, nu mă face să mi se umezească ochii” [3, p. 351].

Dochița, rămasă văduvă, angajată în muncile gospodăriei și în cele ale câmpului, se va recăsători, în cele din urmă, cu *un bărbat de bună credință*, Vasile Guțu, despre care monografistul Stelian Gruia menționează că „s-a străduit să aducă pământurile și acareturile defunctului Pavel în *rând cu lumea*. (...)”

Noul soț al Dochiței Vieru a făcut ca toată Pererita să privească spre acareturile defunctului Pavel cu admirație, dar și cu invidie” [2, p. 17]. Și când părea că gospodăria înflorește și luminează armonios în Pererita, iar copiii și femeia aveau un stâlp al familiei, destinul necruțător îl cheamă la război pe Vasile Guțu, care nu s-a mai întors niciodată acasă. Femeia, rămasă din nou văduvă, refuză să se mai recăsătorească, acceptându-și astfel noua condiție-destin. Poetul, statornic în sentimentele sale față de mamă, o surprinde astfel în poemul *Autobiografică: Mama mea viața-ntreagă/ A trăit fără bărbat./ Prea singuri eram în casă/ Ploi cu grindină când bat.*

Acest tragism al destinului familiei Vieru este comentat în felul următor de Paul Gorban într-un studiu recent apărut despre opera poetului: „... La Grigore Vieru dimensiunea tragismului capătă, dinspre particular spre general, un sens simbolic, care se adâncește, căpătând contururi ontologice. Tragismul familiei devine, în fond, tragismul națiunii. Absența tatălui este asemănată cu absența sau confiscarea istoriei” [4, p. 17]. O asemenea extrapolare este confirmată de faptul că însuși poetul, când vorbește despre copilărie, fie în poezie, fie în interviurile ocazionale, își identifică destinul cu cel al poporului său.

Primii ani de școală, spun biografii, nu au fost cu totul lipsiți de bucurii. De la tânăra învățătoare Eugenia Gladun învață să iubească cartea, folclorul, horele. De precizat că el învață să citească și să deslușească lumea din abecedarul caligrafiat cu litere latine. Însă bucuria se termină odată cu programele noi de școlarizare impuse de *noua alcătuire socială*, prin care copiii sunt învățați că limba *moldovenească* nu își trage devenirea dintr-o limbă latină ci, mai degrabă dintr-una slavă, anume rusa. Literele latine din abecedar sunt înlocuite cu cele slave, iar bibliotecile și librăriile sunt umplute cu volume ale autorilor ruși. Copilul Vieru învață la școală că istoria Moldovei nu are nicio legătură cu aceea a României, că limbile celor două state sunt *diferite*, că la Prut pândește jandarmul român a cărui intenție e să jefuiască satele moldovenești, să batjocorească biserica și onoarea țării. Grigore Vieru povestește, într-un interviu, că în perioada copilăriei, pe când era la treburile câmpului cu mama, descoperă că pe malul drept al Prutului oamenii, considerați „dușmanii” țării, rostesc cuvinte asemănătoare. Odată cu înaintarea în vârstă, află că *dascălii* l-au mințit cu privire la identitatea națională: „Manualele, filmele și spectacolele de teatru gemeau de mincinoase texte despre jandarmi români care ne jefuiau, ne înjoseau, ne obligau să vorbim în limba română, cu alte cuvinte – limba mamei. Neauzind altceva în copilărie și adolescență, credeam la început în minciunile bolșevice. Știam că fac parte dintr-o altă seminiție, credeam că vorbesc

o altă limbă decât româna. Țin minte că mergeam la muncile câmpului cu mama, aveam un mic ogor chiar pe malul Prutului. (...) Auzeam cum pe celălalt mal al Prutului un miorcănean striga la căluțul lui nărăvaș „*Ho, nebunule!*” Și mintea mea de copil se mira încurcată – ia te uită, peste Prut se spune tot ca la noi în sat, „*Ho, nebunule!*” [3, pp. 348-349]. În poemul *Cântare scrisului nostru* poetul își exprimă nemulțumirea față de *strâmbul dascăl*, angajat în slujba minciunii: „*Cum mințitu-m-ai, strâmb dascăl,/ Scrisul meu că mi-i străin!// Și din gură și din carte/ Cum mințitu-m-ai mereu,/ Cum urātu-m-ai de moarte/ Când aflai că-i scrisul meu!// Știu: ești gata să mă rumegi/ În slugarnicii tăi clești./ Când mă uit cu ochii umezi/ Către crinii latinești.// Știu că pașii tăi mă latră/ Când, durut, la ei revin./ Cum va arde – da! – în vatră/ Focul scrisului latin!*”

Sentimentul singurătății, anii secetoși de după război, condiția tragică a mamei și deopotrivă a națiunii, pierderea tatălui biologic, precum și a celui vitreg, starea de spirit a satului natal îl vor motiva pe tânărul Grigore Vieru să se apuce de versuri. Într-un interviu, poetul specifică: „Am început să scriu versuri prin patruzeci și șase... Mama pleca prin părțile Cernăuților în căutarea unui pumn de făină. Uneori nu se întorcea 3-4 zile. Rămâneam singur acasă, eram mic, îmi era frică singur în casă. Făceam poezioare hazlii noaptea, speriiind cu ele lupul nopții din casă. Versurile mele pentru copii vin de departe, din mare singurătate. Și nu numai cele pentru copii” [6, p. 11].

După ce finalizează studiile de șapte clase în satul natal și pe acelea de la Școala medie nr. 2 din orașelul Lipcani, în toamna lui 1953 se înscrie la facultatea de Istorie și Filologie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău (azi Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”). Într-unul din puținele momente de confesiune despre acea perioadă poetul îi relatează lui Adrian Păunescu: „Țin minte că, în ziua când m-am hotărât să plec la învățătură, mama a prins să bocească. Bocea cu adevărat. De spaimă. *Dragul mamei, n-am cu ce te da mai departe.* Am plecat totuși. (...) Mi-a fost îngrozitor de greu. N-aveam nici palton, umblam și iarna în cel mai ieftin tren. Din cursul doi până în patru, stăteam câte jumătate de an la Lipcani, unde ziua lucram la o redacție raională, iar după apusul soarelui eram învățător la seral. (...) Stăteam în ultima bancă, pentru că acolo eram mai feriți de ochii lectorilor, și, în loc să conspectez prelegerile, scriam versuri” [7, p. 322].

În același timp el, autodidact convins, a pornit să recupereze adevărata literatură. Prin crăpăturile băncilor din amfiteatrele facultății citește pe ascuns pe marii scriitori români. Așa descoperă, de exemplu, opera politică a lui Eminescu, creația lui Arghezi, Blaga, Stănescu, Coșbuc etc., accesul la care era

interzis de regimul existent. Atare recuperări aveau să-i înlesnească *întoarcerea la rădăcini*: „Asupra studentului-poet, aici, în Lipcani s-au revărsat efervescenta muncii istovitoare și ideile vizionare. Când ajungea la limita puterilor, publicistul, profesorul, poetul și studentul Grigore Vieru o pornea pe jos spre Pererita natală” [2, p. 44].

În una din exegezele cele mai grăitoare asupra operei vierene, anume *Duminica mare a lui Grigore Vieru* de Theodor Codreanu, se reține o confesiune cutremurătoare a poetului despre adolescența și studenția sa, umbrite de controlul direct al *spânului roșu*: „Trebuie să vă spun că întreaga mea viață este o înlănțuire de încercări și cumpene regizate de spânul roșu. Copil fiind, doi ani la rând ('46-'47) m-am *alimentat* numai cu știr și lobodă. Au urmat apoi încă trei ani de foamete ('51-'53) la Școala Medie din Lipcani. Facultatea am început-o sub semnul aceleiași cumplite sărăcii. Bineînțeles că după atâta nouă *fericire* în primăvara primului an de studii universitare mi-au fost atacați ambii plămâni. Este o minune că am scăpat cu viață. După cum o minune este și faptul că am scăpat viu din cinci accidente: trei programate și două întâmplătoare cu adevărat. Dar poate că cea mai groaznică a fost foamea spirituală. Fiind furat în copilărie și adolescență de clasiile literaturii noastre, a trebuit să-i recuperez, studiindu-i mai mult noaptea. Astfel mi-am pierdut somnul și nu mai pot dormi de aproape 40 de ani. Dacă ațipesc pentru două trei ore sunt fericit” [8, p. 156].

Acasă la Grigore Vieru și fiul său Călin: Leonida Lari, Emil Loteanu, N. Dabija și Lucia Olaru Nenati (Chișinău, 1980)

Aducem în atenție toate aceste confesiuni, tocmai pentru a puncta dimensiunea tragică a destinului poetului, dar în același timp și pentru a motiva preocuparea lui de a rezista împrejurărilor sociale, de a reinstala armonia sacralului și mai ales de a-i repune pe frați în dialog *în limba mamei*.

Biografia lui Grigore Vieru confirmă adevărul că poezia sa vine din suferința mamei, a satului situat într-o istorie a batjocoririi religiosului, în care profesorul, educatorul, preotul sunt alungați sau obligați să recunoască valorile *noilor atitudini*, impuse

de regimul totalitar. Studiarea biografiei lui relevă faptul că încă din perioada studenției el înțelege rolul scriitorului autentic, constând în a-l înlocui pe preot, pe dascăl, pe filosof. Din acest motiv, Paul Gorban îl vede pe Poetul Grigore Vieru în ipostaza unui Preot al națiunii. El sugerează că, „...Lecturând poezia religioasă sau aceea cu elemente sacre a lui Grigore Vieru, simți nevoia de spovedanie, și, parcă dintr-o dată, poetul ia veșmintele monahale pe el și vine în întâmpinarea ta. Este acolo o lumină caldă care învește sufletul, o candelă care arde mereu, din care chipul lui Dumnezeu se arată. La Grigore Vieru, până și Dumnezeu vorbește limba adevărată a neamului, pe care doar poeții au curaj a o rosti, chiar dacă lira le este *în lacrimi*. Numai în *izvorul mare* al lui Dumnezeu cel rătăcit și nefericit găsește casa *străveche*” [4, p. 110]. În contextul dat, sunt relevante mărturisirile pe care însuși Vieru le face într-un interviu: „Un filosof din antichitate clasifica îndeletnicirile umane, potrivit importanței lor sociale, în felul următor: Pe locul întâi era așezat preotul. Pe locul doi venea oșteanul. Pe locul trei era învățătorul, pe locul patru filosoful și abia pe locul cinci, pe ultimul, era așezat poetul. Dar, zicea filosoful, sunt vremuri când lipsesc și preotul, și oșteanul, și învățătorul, și filosoful, și-atunci poetul trebuie să-i înlocuiască pe toți. Au fost vremuri când am fost lipsiți, în Basarabia, și de preot, și de oștean, și de învățător... Poetul a încercat să-i suplinească. Iată de ce își iubește Basarabia poeții. Poeții au eliberat Basarabia cu ajutorul celor care au crezut în cuvântul lor” [7, p. 326].

Grigore Vieru debutează în presă în 1954 cu un grupaj de versuri, iar mai târziu, în 1957, debutează și editorial cu volumul de versuri pentru copii *Alarma*. Criticii literari și cronicarii vremii au primit volumul tânărului poet ca pe un semnal că poezia autentică (pentru copii) nu s-a coagulat cu noile programe cultural-educative aduse de *noua configurație socială*. Tânărul Grigore Vieru arăta semnele unui poet „autentic și cu un elevat simț artistic” [5, p. 238]. Sava Bogasiu, vorbind despre debutul lui Grigore Vieru, susține că poetul, cu acest volum, „dădea deja *alarma* printre cititori și criticii literari că deține o mare zestre spirituală și culturală de sorginte populară și o mare deschidere spre poezia contemporană” [9, p. 13]. Paul Gorban consideră însă că prin acest debut „Grigore Vieru avea să intre în tagma acelora care luptă (până la moarte) pentru cauza națională. Datorită spiritului religios moștenit de la strămoșii lui, datorită izvorului de limbă ce-l locuia prin poezie, Grigore Vieru a văzut în copii șansa reînvierii culturii românești de dincolo de Prut. Vorbind în termeni filozofici, am putea afirma că el deschide orizonturile fenomenologice ale limbii, dă o șansă adamică noilor generații și ridică împreună cu ele o poezie care se opune programatic ideologiilor oficiale ale realismului

socialist” [4, 28]. În alte studii despre poet se fac referiri la motivele pragmatice care l-au apropiat pe Grigore Vieru de poezia pentru copii. În acest sens, cercetătoarea Ana Bantuş notează: „Prin anii '50 în Chişinău funcţiona doar o singură grădiniţă de copii în care procesul educaţional se efectua în limba română. Din această cauză mai mulţi intelectuali, printre care şi Grigore Vieru, locuitori ai diferitelor zone ale capitalei, îşi duceau copiii la acea grădiniţă aflată la marginea oraşului. Trista constatare că în instituţia respectivă lipseau cu desăvârşire materialele didactice în limba română l-a determinat pe Vieru să scrie versuri. Aşa au apărut primele sale cărţi pentru copii” [10, p. 131]. Descoperim în poezia de debut a lui Grigore Vieru un program ce viza salvarea patriei. De altfel, în poemul *Tu ştii*, scris mai târziu, dedicat lui Spiridon Vangheli, poetul decretează: „*Tu ştii/ Că un cântec frumos/ Pentru copii/ Poate salva în viitor/ O patrie.*”

Cunoscând universul spiritual al copilului, psihologia şi gândirea acestuia, Grigore Vieru realizează cu ajutorul metaforei (a figurilor de stil în genere) un adevărat portret al locului, al devenirii, al zodiei infantilului. Poezia lui este una curată, asemenea chipului copilăresc se arată ca fiind una miraculoasă, generatoare de cuvinte melodice, care se deschid către fereastra sensibilităţilor umane. Cercetătorii operei poetului subliniază, pe bună dreptate, că armonia poeziei pentru copii poate fi identificată în biografia lui, în frumuseţea casei părinteşti, care este „epicentrul spiritual şi moral al universului” [11, p. 100]. Universul copilăriei este pentru Vieru izvorul luminii, al păcii, al muzicalităţii şi, în acelaşi timp, al familiei, cum reiese din poemul pentru copii *Mulţumim pentru pace: Mama pâine albă coace,/ Noi zburdăm voios,/ Pentru pace, pentru pace/ Mulţumim frumos.// Tata fluiera ne face,/ Noi cântăm duios,/ Pentru pace, pentru pace/ Mulţumim frumos.// Înfloresc în jur copacii,/ Ceru-i luminos,/ Pentru pace, pentru pace/ Mulţumim frumos.*

După placheta *Alarma*, Grigore Vieru editează mai multe volume de poezii pentru copii care îi aduc titlul de *cel mai talentat şi mai îndrăgît poet al copiilor*. Printre acestea: *Muzicuţe* (Editura Şcoala Sovietică, Chişinău, 1958), *La fereastra cu minuni* (Editura Cartea Moldovenească, Chişinău, 1960), *Făt-Frumos, curcubeul şi Bună ziua, fulgilor* (Editura Cartea Moldovenească, Chişinău, 1961), *Făguraşi* (Editura Cartea Moldovenească, Chişinău, 1963), *Mulţumim pentru pace* (Editura Cartea Moldovenească, Chişinău, 1963), *Poezii de seama voastră* (Editura Lumina, Chişinău, 1967), *Duminica cuvintelor* (Editura Lumina, Chişinău, 1969 – între timp cartea devine o prezenţă constantă în orice grădiniţă de copii), *Curcubeul* (1969, traducere în limba ucraineană de A. Miastkivski), *Codrule, codruţule*, în colaborare cu Spiridon Vangheli

(Editura Lumina, Chişinău, 1970), *Trei iezi* (Editura Lumina, Chişinău, 1970), *Abecedarul* (în colaborare cu Spiridon Vangheli şi pictorul Igor Vieru, Editura Lumina, Chişinău, 1970), *Mama* (1980), *Să creşti mare* (Editura Literatura Artistică, 1980) etc. Dintre volumele pentru copii, *Abecedarul* este dintre cele mai ambiţioase proiecte ale poetului despre care el însuşi mărturiseşte: „Când am scris acest abecedar, eram încă constrânsi. *Abecedarul* şcolărilor e ca lacrima curată. Am simţit nevoia acestui *Abecedar*, pentru copii care acum buchisesc. Să-i învăţăm limba română de la această vârstă. Am fost atât de *lacom*, încât i-am introdus mai târziu, în abecedarul preşcolărilor, *Albinuţa*, pe aproape toţi scriitorii români clasici. Şi Bлага, şi Arghezi, şi Stănescu, şi Sorescu cu câte 2-4 versuri, care se pot silabisi şi pot fi înţelese la vârsta preşcolărilor. *Abecedarul* pentru şcoală l-am scris cu dragoste, în trei luni, într-o pădure, împreună cu Vangheli. Ne obişnuisem atât cu silabisirea, încât începusem să vorbim între noi în silabe” [13, p. 10].

Potrivit lui Stelian Gruia, *Abecedarul* avea să fie *piatra lui David* aruncată către Goliat, spânul roşu, stăpânul sovietic, metaforă a răzvrătirii faţă de regim, faţă de cei care au batjocorit biserica, limba, verbul românesc, folclorul şi le-au impus cu forţa alte principii, pseudovalorice. Această extraordinară *armă* a lui Vieru a ajutat la *reîntronarea spiritului românesc* în Basarabia rusificată: „...Manualul preşcolărilor *Albinuţa*, datorat în cea mai mare măsură lui Grigore Vieru, a făcut pentru reîntronarea spiritului românesc în Basarabia mai mult decât ar fi făcut orice armată. (...) Important pentru naţiunea română a fost faptul că puii de români din Basarabia au prins a se duce la grădiniţe cu o carte românească în ghiozdan sau trăistuţă şi că rusificatorii nu mai puteau invoca motivul lipsei de material didactic. (...) Manualul lui Grigore Vieru imprimă dragostea faţă de patria română, de la primul până la ultimul rând al cărţii” [2, pp. 77-78]. Poetul a înţeles că, doar educându-şi copiii, mai poate spera în salvarea limbii autohtone. Criticul Mihail Dolgan, atunci când analizează poezia lui Grigore Vieru pentru copii, vorbeşte despre caracterul pedagogic al acesteia, despovărat însă de didacticism şi morala sâcătoare, de distractivul facil, despre importanţa şi utilitatea versului profund psihologic. Exegetul afirmă că poezia lui pentru copii „e spontană şi gravă, simplă şi dramatică, luminoasă şi înţeleaptă, de o inventivitate şi muzicalitate folclorică” [5, p. 238], rar întâlnită în poezia contemporană. Ea atrage în sfera sa nu numai fluturi şi melci, ci şi unele probleme şi motive importante, ce ţin de existenţa omului în genere.

În acelaşi timp, Grigore Vieru, în anii de deplină maturitate creatoare se îndreaptă către poezia pentru adulţi, în care teme abordate ating cote filosofice. Astfel, într-o serie de volume, între care: *Cântece de*

dragoste, 1971, *Tăcută ești tu, mamă*, 1973, *Numele tău*, 1973, *Un verde ne vede*, 1976, *Steaua de vineri*, 1978, *Fiindcă iubesc*, 1980, *Izvorul și clipa*, 1981, *Taina care mă apără*, 1983, *Rădăcina de foc*, 1988 etc. evocă mama, timpul, iubirea, viața, rădăcinile, casa părintească, patria etc. Autorul apare în fața cititorului în ipostaze creatoare inedite, în toată splendoarea luminii sale. Este când religios, atent la elementele sacrului care îl înconjoară, când îndrăgostit de tot ceea ce poartă semnul verde al universalului, când se rostogolește ca o lacrimă în lada de zestre a folclorului românesc, când se arată incomod prin poezia lirică cetățenească. Remarcabilă în aceste cărți este prezența unor lor elemente care aparțin nu doar culturii basarabene, ci întregii culturi române, lumii întregi chiar. Referindu-se la faptul dat, Traian T. Coșovei identifică în structura poetului un sanctuar al sacrificiului: „Poezia lui Grigore Vieru este în consonanță și cu poezia unei Europe ce se dedică multiculturalității, și cu păstrarea zestrei culturale autohtone. Versurile lui sunt un altar pe care poetul se dăruiește întru armonie, sunt un sanctuar al sacrificiului. Din acest spirit al dăruirii de sine, Grigore Vieru devine un simbol al credinței în metafora existențială a unui popor român ce nu poate fi dezbinat. Poemele sale continuă un program literar ce se dorește un *imn* al unirii de suflet și simțire. Literatura română a vibrat la versurile acestui poet mult prea român. Dramatismul, organicitatea versurilor vierene sunt semnul unui înalt patriotism liric pe care, din păcate, abia acum îl receptăm în tot tragismul lor” [12, p. 30]. Critica de specialitate a constatat unele afinități ale poeziei lui Vieru cu poezia spaniolului Federico Garcia Lorca, cu cea a poetului francez Alain Bosquet ș. a.

Dacă în versurile pentru copii poetul educă, programatic, generațiile noi în spiritul tradiției românești și al eticii populare, în poezia pentru maturi poetul *dialoghează* pe marginea celor mai dureroase probleme și aspirații ale neamului, invită cititorul să descopere adevărul și armonia cuvintelor, a sensurilor general-umane, îi oferă prietenia și îl invită să mediteze și să cânte cu el. Foarte multe din poemele lui au devenit, între timp, șlagăre pe care îndrăgostiții își jură iubire, cei necăjiți își găsesc speranța, cei fără țară își găsesc steagurile, iar cei fără casă își găsesc locul, originea. Poezia lui Grigore Vieru nu doar că apare sub zodia lui Orfeu, dar ea însăși creează și transmite armonie, este o insulă necuprinsă de cultură și spiritualitate. Prin volumele de poeme pentru adulți (*Cântece de dragoste*, 1971, *Tăcută ești tu, mamă*, 1973, *Numele tău*, 1973, *Un verde ne vede*, 1976, *Steaua de vineri*, 1978, *Fiindcă iubesc*, 1980, *Izvorul și clipa*, 1981, *Taina care mă apără*, 1983, *Rădăcina de foc*, 1988 etc.) Grigore Vieru nu doar că s-a apropiat de generația lui biologică (a aceluia născuți

în anii `30), generație de altfel sacrificată, sau de noile generații, dar și s-a deschis convingător spre o lirică de substanță, cu miez filosofic. Relevante în ordinea dată sunt poemele în care este abordată polemic starea națiunii, starea sufletului basarabean închis între două ape, Prut și Nistru. Dacă în poezia lui pentru copii descoperim un poet aplecat către joc, către un joc instructiv și cognitiv, în poezia pentru adulți descoperim un autor preocupat profund de *educarea* națiunii, dând dovadă de spirit civic luptător, un poet al cărui vers vine să înflăcăreze credința strămoșească moldavă. Grigore Vieru se comportă ca un adevărat înțelept al locului, construind sau evocând pilde istorice, a căror menire e să mențină vie flacăra românismului în inima moldovenilor.

Între timp faima poetului crește, versurile lui sunt traduse în mai multe limbi (lituaniană, rusă, bulgară, chirghiz), aparițiile lui editoriale mai importante sunt apreciate elogios. Astfel, *Numele tău* (1968), *Aproape* (1974), *Un verde ne vede* (1976) sunt considerate realizări de primă mărime în poezia dintre Prut și Nistru. Un succes veritabil al lui reprezintă *Steaua de vineri* (1978) la Iași, la prestigioasa Editura *Junimea*, condusă în acele vremuri de scriitorul Mircea Radu Iacoban. Prin acest volum poetul începe să fie atras mai frecvent în obiectivul criticilor români. De altfel, poetul Nichita Stănescu însoțește *Steaua de vineri* cu înalte aprecieri: „Grigore Vieru este un mare și adevărat poet. El ne transfigurează natura gândirii, în natura naturii. Ne imprimăvărează cu o toamnă de aur. Cartea lui de inimă pulsează și îmi influențează versul plin de dor de curată și pură lui poezie”. Alte ediții tipărite în România (*Rădăcina de foc*, 1988, *Curățirea fântânii*, 1993, *Taina care mă apără*, 2002), precum și peste hotarele ei (*Raiz de fuego*, 1999, antologie bilingvă româno-spaniol în traducerea lui Robert Lozinschi, *Orfeo rinasce nell'amore – Făgăduindu-mă iubirii*, 2010, ediție bilingvă română-italiană, în traducerea Olgăi Irimciuc), îi măresc voga binemeritată.

Conturând un portret critic al operei vierene, Mihail Dolgan semnaleză că poezia lui Grigore Vieru „realizează un contact liric de mare emotivitate cu existența omului contemporan în toată frumusețea, măreția și dramatismul ei. Întreaga creație a poetului – și versurile pentru copii, și cele pentru maturi – e străbătută de multă lumină și omenie, de mult frământ și sublim, de un cuceritor lirism. Toate acestea fac să aibă un ecou dintre cele mai vii în inima cititorului” [5, p. 240]. Iar criticul Alex Ștefănescu opinează că poezia lui Grigore Vieru „este expresia unei sensibilități ieșite din comun, aproape dureroase. (...) Duișia, delicatețea feminină, dorul sfâșietor de casă părintească, adorarea mamei, apartenența sufletească irevocabilă la lumea satului, tonul tânguitor le-am întâlnit și la Serghei Esenin. La Grigore Vieru

apare, în plus, un sentiment de responsabilitate” [14, p. 78].

Deosebit de important este faptul că Grigore Vieru se manifestă ca un poet cetățean cu atitudine critică față de realitățile Moldovei Sovietice, ca un mărturisitor al istoriei în care trăia. El observă că *noii civilizatori* au adus cu ei nu doar principiile politicii bolșevice, dar și noi deprinderi, rânduiești. În condițiile de dominare, țărănul din satul moldovenesc este obligat să lucreze la colhoz, la plantațiile cu tutun și sfeclă de zahăr. Terenurile arabile, altădată bogate de aurul grâului, sunt înnegrite acum de *pomi ciudați de tabac*, care emană otrăvă. În discursul rostit în fața Adunării consacrate împlinirii a 90 de ani de la votarea Actului Unirii Basarabiei cu România (27 martie 2008, Chișinău), discurs rămas în istorie ca *testament*, poetul vorbește despre țara schimbată peste noapte în colhoz: „imediat însă după cel de-al Doilea Război Mondial, nu am mai locuit într-o țară, ci într-un colhoz. Într-un uriaș colhoz numit Uniunea Sovietică, într-un enorm colhoz economic, dar și într-un nesfârșit colhoz spiritual, unde ni se fura munca sau eram nevoiți s-o furăm noi înșine, unde ni s-a furat credința strămoșească, frumusețea Limbii Române și istoria neamului” [15, p. 375].

Confiscarea tradițiilor, a îndeletnicirilor moștenite din bătrâni, deposedarea și înlocuirea limbii autohtone, precum și a valorilor identitare, îl determină pe moldoveanul autentic să se închidă în sine, să supraviețuiască în taină cu lumina lui Dumnezeu. Grigore Vieru are ca model pe mama sa - Eudochia, femeie puternică de la țară, superioară spiritual prin învățăturile ortodoxiei, femeie care se identifică cu patria însăși, cu tradițiile și istoria acesteia. În ordinea dată, sunt relevante considerațiile cercetătoarei Catinca Aghache, în opinia căreia Grigore Vieru „își așază poetica sub semnul identificării cu lumea (...). Ca la nici un alt autor din acest spațiu literar, mama – femeia – maternitatea se identifică în plan metaforic, cu Patria, cu tărâmul etern, cu destinul istoric basarabean (...). În contextul ideologiei oficiale sovietice, strigătul poetului *Mamă, tu ești patria mea!* reprezintă o formă eroică de atitudine civică în fața procesului de ștergere a identității naționale a basarabenilor” [16, pp. 172-173].

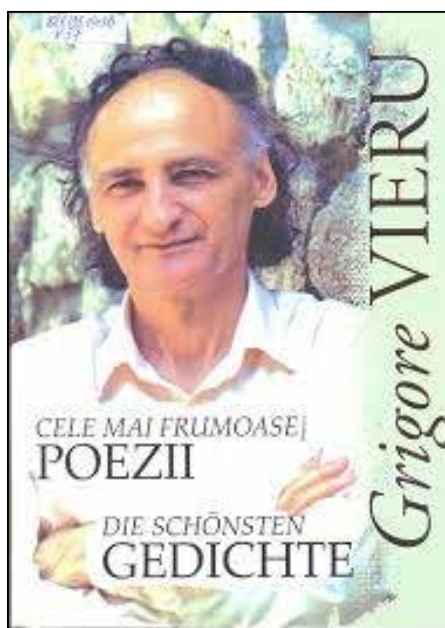
Criticii și istoricii literari, dar și jurnaliștii sau simplii observatori ai culturii basarabene, au constatat o apropiere a poetului de viața civică, nu doar prin lira

propriu-zisă, ci și prin pozițiile publice. În acest sens autorul devine un simbol poetic al Basarabiei, un simbol al civismului, manifestându-se ca un incomod tribun al românismului. Analizând comportamentul public al poetului, scriitorul Mihai Sultana Vicol mărturisește: „L-am întâlnit întâia oară pe Grigore Vieru în ziua de 27 august în Piața Marii Adunări Naționale de la Chișinău. Venise însoțit de Ion Vatamanu, Nicolae Dabija, Spiridon Vangheli, Leonida Lari, Mihai Cimpoi. (...) Discursul lui din acea zi a devenit un rechizitoriu la adresa ocupantului sovietic. Cuvântarea sa era întreruptă de aplauze îndelungate. Îl știam ca poet și nu ca tribun. Vorbele lui au scurtcircuitat mulțimea adunată. Avea neclintita convingere că unirea trebuie să se înfăptuiască. Cuvintele îi erau cursive, limpezi și directe. Vorbea pe înțelesul tuturor și mulțimea l-ar fi urmat până la Prut pentru a da jos sârma ghimpată, dacă el le-ar fi cerut să-l urmeze” [17, p. 57].

Chiar dacă era îndrăgit de cetățeanul moldovean, chiar dacă era simpatizat de multe organizații politice, chiar dacă se implica direct în viața cetății, Grigore Vieru a refuzat să facă parte dintr-un partid sau dintr-o grupare politică. Crezul lui era unul împărțit în mod nepărtinitor de către basarabeanul-român autentic. De aceea trebuie să înțelegem de ce poetul în 1989,

când a luat ființă Frontul Popular, a declarat cu toată responsabilitatea și sinceritatea: *Nu fac parte din nici un partid politic. Doar din Partidul Limbii Române*, iar doi ani mai târziu, pe 28 iunie 1991, împreună cu poezii și scriitorii Ion Vatamanu, Leonida Lari, Nicolae Dabija jura cu mâna pe Biblie următoarele: *Jur în fața lui Dumnezeu să nu vâr cuțitul în inima fratelui român de peste Prut și să nu fac pe placul Satanei care ne-a tulămanit. Să lupt până la capătul vieții pentru Unirea cu Țara* [17].

Numindu-l *Poet al Cetății*, criticul și prietenul Mihai Cimpoi – cel care, de altfel, realizase în 1968 prima micro-monografie dedicată creației lui, *Mirajul copilăriei* – subliniază că în manifestările sale publice, Grigore Vieru utilizează „întregul instrumentar al retoricii clasice – exordiu, perorația, repetiția (anaforică, epiforică, refrenică), invocația, adresarea, argumentarea persuasivă, metafora plasticizantă și revelatorie, îngroșarea grotescă, întrebarea retorică, afirmația apodictică, interogația, imprecizia, toate înmuiate în *nemânia*, în tonul iertător creștinesc. Tonul general e polemic, tunător-afirmator sau

tunător-negator, *temeiurile etice* invocate devenind *argumente etice*" [18, p. 37]. În același plan de idei, Arcadie Suceveanu observă în volumul colectiv *Un discipol al lui Orfeu*, întocmit de Raisa Vieru, soția poetului, că era „cât se poate de firesc ca acest spirit chtonic, de *poeta loci*, confruntat cu noile realități social-politice de la sfârșitul anilor '80 și resimțind cu toată ființa teroarea istoriei, să îmbrace toga mesianismului social, să-și schimbe acordurile lirice, fragede și delicate, în dangăte de bronz, în clamori etice și imprecții stigmatizatoare" [19, p. 32].

Numeroase parcursuri cultural-istorice ale autorilor de pe ambele maluri ale Prutului relevă faptul că asumându-și poziția de tribun, poetul lovește cu verbe tăioase în cei care sunt împotriva țării, împotriva limbii, a familiei și a folclorului. Iată ce consemnează despre poet mai tânărul confrate într-ale lirei, Valeriu Matei: „Verbul lui devine tăios, izbucnirile publice poartă necruțătoarea lavă a arderii slinului și nepăsării. Neliniștea poetului e aidoma unui fluviu pe timp de arșiță. Celor mai mulți le potolește setea și le înrouează sufletul" [20, p. 46]. Putem afirma că în ipostaza dată, acest *Goliat* al Moldovei, cum îl numește Stelian Gruia, este preocupat de soarta națiunii ca de propria-i soartă, ca de soarta mamei sale. Bunătatea și armonia națiunii, precum și aspirațiile ei trebuie să corespundă cu acelea ale familiei creștine. Poezia lui Grigore Vieru se construiește ca un monument național, deoarece în ea se cuprinde întreaga istorie a Basarabiei; în ea este inserat cotidianul și viața în toate manifestările ei. Autorul ridică un edificiu al cuvintelor ce exprimă tradiția românească, însăși inima Basarabiei, cu însetatul dor de dreptate și adevăr. Altfel spus, lirica sa se construiește ca o *amplă și eficientă acțiune socială* [21, p. 362]. Tot ceea ce descoperim atât în lirica lui Grigore Vieru, dar și în discursurile lui publice, vine din iubire: iubire față de mamă, de patrie, de Dumnezeu, de femeie, de tradiție, de frate, de limbă, iubirea e roua poetului, cum rezultă și din poemul *Biblioteca de rouă: Frate,/ am văzut țări bogate/ în care aș fi rămas/ la fel de sărac.// Frate,/ e plină lumea de punți/ pe care trebuie să le treci/ înfrățindu-te cu dracul.// Frate,/ eu pot muri oricând,/ dar nu și oriunde./ Eu nu pot muri/ decât cu chipul rășfrânt/ în acest geniu al ierbii/ care e roua. (Roua Carpaților).*

De o simplitate aparentă, dar și complexă, poezia lui Grigore Vieru emană forță și înomenire, transmite un sentiment profund ce te apropie de natură și cosmos, de tot ceea ce este luminos și frumos în această lume. Poetul inaugurează prin poezia sa o *imensă și fremătătoare metaforă* [16, p. 117], mereu purificatoare, împreunează elementele universalului cu cele ale umanului, ne îndeamnă spre adevăr, sacru și armonie, care trebuie să reprezinte preocuparea cea mai înaltă a omului. Din acest punct

de vedere putem afirma că eul biografic se suprapune peste poezia însăși a lui Grigore Vieru, construind o originală dimensiune mitologică a neamului contopit simbolic cu ființa poetului.

Referințe bibliografice

1. Țigănuș, Virgil Nistru. *Grigore Vieru iluminat de poezie*. Galați: Universitatea „Dunărea de Jos”, 2006.
2. Gruia Stelian. *Poet pe Golgota Basarabiei*. București: Editura Eminescu, 1995.
3. Vieru Grigore. *Știu că sunt un slujitor cinstit și poate și necesar al poeziei române*. În *Limba Română*, 2009, nr. 1-4 (163-166), Chișinău.
4. Gorban Paul. *Mișcarea în infinit a lui Grigore Vieru*. Iași: Princeps Edit, 2011.
5. Dolgan Mihail. *Eminesciense, Druțiene, Vierene*. Chișinău: Tipografia Universității de Stat din Moldova, 2008.
6. Vieru Grigore. *Cred că mai toate cărțile noastre sunt un fel de abecedare*. Interviu cu Serafim Saka În *Moldova*, nr. 8, 1974.
7. Vieru Grigore. *Norocul poezilor basarabeni a fost poezia română*, În *Limba Română*, Nr. 1-4 (163-166), 2009, Chișinău.
8. Codreanu Theodor. *Duminica mare a lui Grigore Vieru*. Iași: Princeps Edit, 2010.
9. Bogasiu Sava. *Grigore Vieru, luceafărul de dincolo de Prut al limbii române*, Buzău: ALPHA MDN, 2009.
10. Bantoș Ana. *Simplitatea lui Grigore Vieru*. În *Limba Română*, Nr. 1-4, (163-164), 2009, Chișinău.
11. Cimpoi Mihai. *Grigore Vieru, poetul arhetipurilor*. Iași: Princeps Edit, 2009.
12. Balaban Claudia. *Grigore Vieru, Bibliografie*, ediția a II-a. Chișinău: Baștina-Radog SRL, 2011.
13. Cimpoi Mihai. *Itinerar biografic: Grigore Vieru*. În monografia colectivă *Grigore Vieru, Poetul*, Academia de Științe a Moldovei. Chișinău: Ed. Știința, 2010.
14. Ștefănescu Alex. *Grigore Vieru*. În *Limba Română*, Nr. 1-4, (163-166), 2009, Chișinău.
15. Vieru Grigore. *Despre foamete, jandarmi și tsunami*. În *Limba Română*, nr. 1-4, (163- 166), Chișinău, 2009.
16. Aghache Catinca. *Literatura română în țările vecine (1945-2000)*. Iași: Princeps Edit, 2005.
17. Sultana Vicol Mihai. *Grigore Vieru, pontiful limbii române*, Iași: Princeps Edit, 2009. 18. Cimpoi Mihai *Grigore Vieru, Poet – Simbol*. În: Monografia colectivă *Grigore Vieru, Poetul*, Academia de Științe a Moldovei. – Chișinău: Ed. Știința, 2010.
19. Suceveanu Arcadie. *Receptarea lui Grigore Vieru*. În *Un discipol al lui Orfeu*, Chișinău: Prut Internațional, 2005.
20. Matei Valeriu. *Fericirea și nefericirea// Un discipol al lui Orfeu*, Chișinău: Prut Internațional, 2005.
21. Crăciun Victor. *Grigore Vieru*, Postfață la antologia *Rădăcina de foc*, București: Univers, 1988.

Literatura artistică

1. Vieru Grigore *Taina care mă apără*. Iași: Princeps Edit, 2008.
2. Vieru Grigore, *Mulțumim pentru pace*, Chișinău: Cartea Moldovenească, 1963.
3. Vieru Grigore, *Steaua de vineri*, Iași: Ed. Junimea, 1978.
4. Vieru Grigore *Rădăcina de foc*, București: Ed. Univers, 1988

ESEU

DESPRE O PRIETENIE ALEXANDRU VLAHUȚĂ – IOAN ALEXANDRU BRĂTESCU-VOINEȘTI

► Livia CIUPERCĂ

Câtă dreptate are poetul scoțian Robert Burns când afirmă că doar într-o trainică prietenie stă puterea! Și-n istoria popoarelor lumii putem puncta nenumărate astfel de exemple pentru fiecare epocă istorică în parte. Intenția mea nu este să vorbesc despre prietenie la modul general, ci despre binefacerile unei prietenii, aici, în segmentul universalului care se numește România; Țară mult încercată, mereu aflată în încorsetări ce păreau/par fără ieșire, dar care, prin credință, nădejde și iubire (cum glăsuiește un mare duhovnic, Ioan Gură-de-Aur), „izbândi-vom” noi, negreșit!

Mă refer la „frația” întru credință și întru condei dintre ALEXANDRU VLAHUȚĂ (5 septembrie 1858-19 noiembrie 1919) și IOAN ALEXANDRU BRĂTESCU-VOINEȘTI (1 ianuarie 1868- 14 decembrie 1946). La o prietenie de suflet între un moldovean din Țara lui Ștefan Voievod și un muntean din Târgoviștea – cetate de scaun. O prietenie care a cunoscut toată gama încercărilor umanului. Și Războiul de Independență, și Marele Război, și binele, și frumosul, dar și marile încercări, inerente vieții. Doar „o luptă-i viața!...”, rostește, de dincolo de timp, ardeleanul Gheorghe Coșbuc!

O prietenie frățească dintre un om care nu a apucat să cunoască prefacerile României Mari – și un om care, „epurat” din Academie, va muri în suferință, arestat la domiciliu, din „bunăvoința” unui „confrate de condei”.

La o distanță de un deceniu unul de celălalt, Alexandru Vlahuță și mai tânărul său prieten, vor forma o echipă întru construirea unui cotidian cu nume simbolic, „Dacia”.

Așadar, la cei o sută de ani care ne despart de plecarea lui Alexandru Vlahuță spre zărilor nemuririi,

se cuvine să-l evocăm dar, în acest context, alături și împreună cu mai tânărul său prieten, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești!

De ce? Sunt multe – motivele.

Când evocăm o părticică din viața profesională de – atenție – DIRECTORI ai „ziarului de dimineață”, „Dacia”, nu avem voie să pronunțăm doar un nume!

Ar fi o mare și de neiertat eroare!
Dar s-o luăm metodic.

După eliberarea forțelor inamice de pe teritoriul Vechiului Regat și succesul ofensivei militare de pe întreg spațiul românesc, colonelul Ștefan Zăvoianu (1882-1941) – Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”, pentru fapte de arme în timpul Primului Război Mondial –, se simte îndreptățit să fondeze, la București, o publicație care să nu fie în subordinea niciunui for politic, și care să reflecte, corect,

zbaterea generală de împlinire a actului de întregire a tuturor teritoriilor românești. Corespondența Ioan Alexandru Brătescu-Voinești – Alexandru Vlahuță (conservată la Biblioteca Academiei Române), ne edifică asupra actului de naștere a aceleia care se va numi prima publicație a României Unite, cu nume simbolic, „Dacia”. Deși a avut o existență scurtă, București, noiembrie 1918 – octombrie 1922, trecând și printr-un moment critic (moartea lui Alexandru Vlahuță, la 19 noiembrie 1919), ziarul „Dacia” nu s-a abătut de la principiile de bază, formulate în platforma-program („Scopul nostru”), în numărul întâi, de vineri, 23 noiembrie 1918 (în ajunul revenirii Familiei Regale în București) și anume, de reflectare a unei realități istorice, înfăptuirea marelui act istoric, piatră de temelie a României Unite.

Răsfoind corespondența Ioan Alexandru Brătescu-Voinești – Alexandru Vlahuță, conservată la Biblioteca Academiei Române, ne edificăm asupra

A. Vlahuță

actului de naștere a aceleia care se va considera prima publicație a României Unite, „Dacia”. Dovada certă o constituie epistola pe care i-o expediază Alexandru Vlahuță lui Ioan Alexandru Brătescu-Voinești:

„București, 30 oct.1918/ Frate Ionel,/ Dl. Colonel [Ștefan] Zăvoianu fondează un ziar „Dacia” și ne încredințează nouă conducerea și redactarea lui.../ Ar fi un ziar cinstit, scris de scriitori cinstiți. Dacă aș primi direcția, m-aș putea răzima pe marele D-tale sprijin, cum mă razim pe iubirea D-tale./ Scrie-mi un cuvântel./ Te îmbrățișez cu drag,/ A. Vlahuță” (Adresa destinatarului: „Cometa, 53/ D-lui I. Al. Brătescu-Voinești/ Directorul Camerei deputaților, Iași./ Prin bunătatea D-lui Zăvoianu”).

Răspunsul mai tânărului său confrate este prompt:

„Iubite Nene Alecule,/ Din toată și cu toată inima sunt al dumitale. Am fost în răstimpul din urmă solicitat de diverse întreprinderi literare. Am refuzat însă, pentru că mă consideram legat de cuvântul ce dasem D-nei Vlahuță, care mi-a vorbit acum trei luni despre o conducere cu

I. A. Brătescu-Voinești

D-ta. Toate propunerile cele mai ispititoare nu m-ar fi putut face să renunț la onoarea și plăcerea de a fi alături de D-ta. Cu multă dragoste și venerație, aștept nerăbdător ziua victoriei./ Brătescu-Voinești”.

Și această zi a sosit. Primul număr al ziarului de dimineață, cu nume simbolic, „Dacia”, va apărea, la București, vineri, 23 noiembrie 1918, mai precis, „în ajunul întoarcerii familiei regale în Capitala părăsită, în urmă cu doi ani”.

Despre acest moment istoric, „Dacia” va oferi detalii de substanță. Un grup de studenți universitari români, „ostași ai războiului 1916-1918”, vor înmâna M.S. Regelui un pergament care purta drept însemn sigiliul lui Mihai Viteazul, „stăpânitor al Țării Moldovei, Ungrovlahiei și Ardealului”. Și se cuvine să completăm, cu precizarea că acest pergament a fost descoperit pe un document „dat la Iași, la 27 iulie 1600, pentru Mănăstirea Bistrița din Moldova”.

Dar, și pentru o mai justă exactitate, să lecturăm textul complet, publicat în „Dacia”, nr. 5, marți, 27 nov. 1918:

„UN SIGILIU SIMBOL. Cu prilejul oferirii unui pergament M.S.Regelui. Pe pergamentul oferit M.S.Regelui din partea studențimii universitare române, cu prilejul sărbătoririi intrării în Capitală, în seara de 22 noiembrie 1918, era desenat primul sigiliu pe care îl avem de la Mihai Viteazul ca stăpânitor al Țării Moldovei, Ungrovlahiei și Ardealului. Sigiliul s-a găsit pe un document dat la Iași, în 27 iulie 1600, pentru Mănăstirea Bistrița din Moldova. Inscricția e în slavonește și sună: <Și milă și îndurare

– Io Mihai Viteazul al Ungrovlahiei, Ardealului și Țării Moldovei!> În 15 martie 1905, M.S.Regele, pe atunci prinț moștenitor, prezida ședința Academiei Române. Dimitrie Onciul, membru al Academiei, tocmai comunica această interesantă descoperire a sigiliului lui Mihai Viteazul și termina așa: <Binevoîți, Alteță Regală, a lua în primire acest simbol>. Sunt 13 ani de atunci. Azi, studenții universitari români, ostașii războiului 1916-1918, înmânând M.S.Regelui pergamentul care purta în însemn sigiliul lui Mihai Viteazul, i-au spus: <Binevoîți, Majestate, ca sigiliul de ieri, să-l primiți azi, ca pe o strălucitoare realitate!>. George Fotino („Dacia”, nr. 5, marți, 27 nov. 1918).

Așadar, sub vrednica oblăduire a celor doi scriitori și perspicace jurnaliști, în postura de DIRECTORI, „Dacia”, ziarul de dimineață bucureștean, va supraviețui, până-n 1922, inclusiv.

Cunoscând bine statutul publicației, colaboratorii vor înștiința pe cititori, cu minuțiozitate și obiectivitate, despre „ultimele știri de pretutindeni”, cu precădere, din Țară.

Și cu atât este mai prețios debutul acestei publicații cu cât ea aducea zilnic cititorilor săi câte o informație sfințită prin jertfă sângeroasă, ce nu se cuvine dată uitării vreodată: „O împrejurare norocoasă (...), ca un semn bun de încredere și de speranță, a voit ca primul număr al <Daciei> să apară și cu cea dintâi știre despre Unirea cu Ardealul”.

Așadar, în primul număr al „Daciei” (Anul I, nr. 1, București, vineri, 23 noiembrie 1918), pe prima pagină, victorios, va trona vestea cea mare: *Actul cel mare de la Alba Iulia*, la care au participat circa 100.000 de români: „Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia, în ziua de 18 noiembrie/1 Decembrie 1918, decretează: Unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al Națiunii Române la întreg Banatul, cuprins între râurile Murăș, Tisa și Dunăre”.

Cei doi directori, împreună cu fondatorul și proprietarul cotidianului matinal, își vor prezenta platforma – program (*Scopul nostru*), întru edificare și deplină convingere, publicația propunându-și să devină un „organ de luptă pentru trezirea poporului”, „apărarea drepturilor și educarea socială a maselor”, „sprijinirea ideii de înfăptuire a unei democrații sincere și reale” (*Lămurire*). Vlahuță și Brătescu-Voinești doresc de la colaboratorii lor – sinceritate, fidelitate și implicare reală: „Toți cei care, împărțășind crezul nostru, vor lucra în mod sincer la înfăptuirea

acestui ideal, vor fi prietenii noștri” (Anul I, nr. 1, vineri, 23 noiembrie 1918).

În ciuda tuturor zvârcolirilor înlănțuitoare, remarcăm nota optimistă care se degajă din tabletele zilnice: „Acum, iată, se desprimăvărează. Toate neamurile pământului freamătă de nerăbdarea marilor prefaceri. Sufletul poporului nostru, sângerând încă de rănille vechii vieți, așteaptă, ca o arătură proaspătă, sămânța binecuvântată, din care va răsări viața cea nouă. Ieșiți, semănătorilor!” (Anul I, nr. 15, vineri, 21 decembrie 1918).

Deși s-a confruntat cu diferite greutăți (lipsa de capital financiar, lipsa unei tipografii proprii etc.), pe toată durata apariției, din noiembrie 1918 și până în octombrie 1922, „Dacia” s-a menținut la înălțime, în paginile ei apărând nume prestigioase ale timpului, punctându-se evenimente-cheie din mișcarea culturală, politică, economică, financiară, juridică din țară și străinătate.

Articolele de fond au rolul de a sintetiza starea țării. În articolul *Două ani*, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești nu uită să reamintească acele momente zguduitoare din viața românilor: „doi ani de când Capitala a fost pângărită de primii pași ai dușmanului (...). Doi ani de suferință amară, ce până la sfârșitul vieții nu se va șterge din mintea acelor pe care moartea i-a ocolit” („Dacia”, Anul I, nr.2/ 24 noiembrie 1918, articol de fond).

Deși bolnav, Alexandru Vlahuță se simte dator să puncteze pulsul focului nimicitor, pentru ca scrisul său să dobândească tăria clipei supreme. Ca urmare, va avea tăria să coboare în tranșee și cu „blândețea sa îngerească” să aline suferințe și să încurajeze pe soldați. Cunoscând tot focul mistuitor din sufletul confracților noștri, suferind alături de prietenul Barbu Delavrancea, „lipsit de bucuria așteptării”⁹, și-a dorit (și a reușit) un ziar de o „onestă informație și îndrumare a opiniei publice din întreaga alcătuire geografică a vechii Dacii, înviată în formele ei politice de odinioară”. Deși moartea l-a surprins la început de noiembrie 1919, prietenul Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, care i-a continuat „opera”, nu l-a dezamăgit și aceasta pentru că, „dreptatea vine agale, dar vine întotdeauna”.

Identificându-se în concepții, colaborarea celor doi directori a fost fructuoasă. Ne-o confirmă și Nichifor Crainic care își amintește cum, apelând la Alexandru Vlahuță în perioada când era foarte bolnav, acesta îl sfătuiește, calm: „Întrebă-l pe fratele Brătescu, eu cu el una suntem”.

În această vară a anului 2019, răsfoind colecția ziarului „Dacia”, să ne amintim cu venerație, de colonelul Ștefan Zăvoianu și de cei doi directori, Alexandru Vlahuță și Ioan Alexandru Brătescu-Voinești!

IMPRESII DINTR-O CĂLĂTORIE DE NEUITAT

SUEDEZUL LA EL ACASĂ

► **Șt. ANDRONACHE**

Cine cutreieră astăzi drumurile Europei întâlnește printre numeroșii peregrini veniți de pretutindeni și grupuri izolate de suedezi deoarece acești scandinavi de diferite condiții materiale sunt mai mult decât alții atrași de generozitatea soarelui din sud sau de tumultul vieții după care unii dintre ei tânjesc.

În postura de turist, suedezul - deși ni se înfățișează ca un individ însetat de cunoaștere și de evadare - se dovedește a fi, din cauza timidității, destul de rezervat în raporturile sale cu lumea din afară. El etalează o anumită rigiditate, iar starea de reverie care pare să-l cuprindă îl determină să refuze integrarea într-un posibil anturaj. Dar aceasta este cu siguranță o impresie de suprafață. Un individ introvertit din nordul continentului nostru nu poate fi cunoscut cu adevărat în timpul rătăcirilor sale pe mapamond pentru că, trebuie să recunoaștem, implicat fiind într-o călătorie, el își pierde propria identitate împrumutând, în funcție de împrejurări, o mască greu de interpretat la prima vedere.

De aceea, suedezul și nu numai el (deci, oricare străin cu care venim în contact) cel mai bine poate fi cunoscut la el acasă, adică în propria țară pe care și-o dorește cât mai frumoasă, mai bogată și, de ce nu, întotdeauna la înălțime, pentru că suedezul este educat, aidoma japonezului, în spiritul disciplinei conștiente, valorilor morale superioare și priorităților naționale.

Odată ajuns în Suedia te vor șoca, în primul rând așezările urbane sau rurale al căror aspect cât se poate de civilizată este pe măsura ambiției și posibilităților acestui popor de excepție. Străzile sunt tot atât de curate ca și interioarele instituțiilor publice. Fabricile, dar și șantierele de construcții pe care le descoperi, din fuga trenului ori a mașinii, toate îți încântă ochii prin ordinea și curățenia pe care în mod permanent le etalează. Nu vei sesiza, niciodată, urme ale neglijenței căci oamenii nu ar accepta, nici în ruptul capului, să reia lucrul într-o întreprindere sau într-o instituție cu aspect inospitalier, în care să domnească dezordinea, arbitriul.

Demn de remarcat este și efortul pe care îl depun vânzătoarele pentru a face din vitrinele imense ale magazinelor în care lucrează spații îmbietoare capabile să incite permanent cumpărătorul să-și arunce privirea spre interior și să-și aleagă, încă de afară, produsul de care are nevoie. Ghivecile cu flori prinse pe unde nici nu te aștepți se reflectă în aceste veritabile oglinzi care par să fi împrumutat câte ceva din transparența aerului pur, creindu-ți iluzia că te afli într-o lume a grădinilor suspendate. Și apropo de flori. Aproape că nu există suedez care să nu-și facă un adevărat cult din dragostea pentru gingașele și înmieresmatele plante ornamentale. Balconășele și ferestrele caselor, și mai ales micile grădini improvizate din fața acestora sunt înviorate de cromatica atât de diversă a trandafirilor sau de albul imaculat al margaretelor, flori care s-ar tot lăsa mângâiate de razele soarelui atât de zgârcit cu aceste ținuturi acoperite mai mult de nori.

De altfel, soarele reprezintă în Suedia unul din elementele cele mai prețuite, lumea îl visează sau îi divinizează prezența fie ea și pentru o scurtă durată. De cum se desprimăvărează și până toamna târziu, ceea ce ar însemna cam de pe la începutul lui mai și până spre sfârșitul lui septembrie, fiecare apariție a sa este îndelung salutăată și chiar sărbătorită prin intermediul unor ritualuri ce se mai desfășoară încă prin provinciile țării. În tot acest timp, oamenii, care păreau până atunci excesivi de rigizi, devin excesiv de zâmbitori, nu se sfiesc să invadeze trotuarele, sau să ia cu asalt parcurile sau malurile lacurilor încercând să-și expună trupurile razelor benefice ale astrului. Pentru că vremea bună este considerată o

adevărată binecuvântare, aceștia se așează oriunde prin păduri și chiar pe gazonul proaspăt al parcurilor pentru că, potrivit unei legi mai vechi, pământul aparține tuturor celor care vorbesc aceeași limbă. Bucuriile lor sunt simple, dar destul de fortifiante mai ales pentru cei obișnuiți să-și petreacă cea mai mare parte a vieții în atmosfera apăsătoare a birourilor.

Soarelui pare să-i urmeze copiii, „lumina”, care încălzește neconținut inimile suedezilor. Într-adevăr, nu vei vedea prea mulți pe stradă pentru că rata natalității este cu mult inferioară celei înregistrată în alte țări europene. Părinții se străduiesc să le aloce acestora majoritatea timpului lor liber. Lor li s-au creat spații îmbietoare de joacă sau condiții excelente de studiu, le-au fost puse la dispoziție încăperi adecvate în biblioteci, muzee, teatre ori restaurante. Aceștia sunt conduși pe stradă mai mult de tatăl obișnuit, aici, să se descurce la mai toate treburile familiei. Da, umerii săi poartă greul familiei pentru că el este cel care, pe lângă obligațiile de bază, lucrează cot la cot cu soția la întreținerea locuinței, aproape de unul singur la spălatul rufelor murdare ori stivei de vase din bucătărie. Și aceasta tocmai pentru simplul motiv că femeia suedeză, ajunsă mai demult la un stadiu avansat de emancipare, nu vrea să-și mai conceapă viața de cuplu (atunci când se întâmplă să fie și legalizată) fără o distribuție echitabilă a tuturor sarcinilor din gospodărie. Poate că și din acest motiv cele mai multe dintre cupluri acceptă să trăiască într-un concubinaj consfințit și tolerat de societate.

Am întâlnit dese cazuri în care partenerii petrec împreună câte o lună, prin rotație, în casa fiecăruia dintre ei.

Având în vedere faptul că am adus în discuție femeia suedeză, vom încerca să-i creionăm un portret. De la Greta Garbo încoace, ea a devenit un obiect de seducție pentru toate categoriile de bărbați. Ea s-a impus ca o ființă delicată a cărei mers dezinvolt este scrupulos imitat și astăzi de starurile Hollywood-ului. Nu sunt toate blonde, ba chiar sunt multe șatene, dar aproape toate au o caracteristică comună, sunt înalte și frumoase. Ochii lor sălbateci în care se reflectă albastrul cerului septentrional sau verdele pădurilor nesfârșite de brazi sau mesteceni, dezvăluie o candoare ce pare să le lipsească meridionalelor. Părul natural, purtat mai mult lung, este lăsat să alunece în voie pe fața de culoarea casei sau peste umerii transplantați parcă direct de pe trupurile zeițelor grecești de la Luvru. Femeile mai în vârstă sunt elegante, dar cele tinere, se îmbracă

destul de modest, utilizând materiale dintre cele mai ieftine cu puțință. Vara, când termometrele arată doar +18 grade, ele umblă în tricouri de culoarea pielii sau cu rochii vaporose în speranța că ar putea interesa, câtuși de puțin, pe bărbații absenți, adesea, la farmecele lor.

Femeile - constituite de regulă în tot felul de comitete de sprijin social – acceptă să se ajute între ele în preajma evenimentelor importante din familie când pregătirile intense și epuizante riscă să le copleșească. Este suficient ca persoana aflată în dificultate să apeleze la un anume comitet și să se pomenească înconjurată de mâinile dibace și harnice ale prietenelor care, niciodată, nu vor ridica vreo pretenție pentru prestația lor benevolă. Dimpotrivă, acestea se angajează să revină și după eveniment pentru a curăța vesela, dar și pentru a face curat în apartament.

Ceea ce uimește pe un străin ajuns în Suedia este și grija excesivă pe care societatea

de aici o acordă reprezentanților vârstei a treia. Când oamenii s-au pensionat și au rămas aproape singuri cu lumea lor de necazuri sau dorințe refulate, decât să trăiască cu sentimentul inutilității sau al inadaptării în familia (de obicei cu mult mai tânără a propriilor fii sau nepoți) confruntată cu inerentele ei probleme de viață, preferă să se aciuze într-un cămin specializat capabil să le asigure o

bătrânețe lipsită de grijile cotidiene. Aici, într-o comunitate numeroasă, înconjurată de înțelegere și compasiune, ei își pot realiza visurile pe care le-au purtat cu ei o viață întregă fără să le fi putut da o rezolvare favorabilă până în momentul ieșirii la pensie. În această perioadă, ei au posibilitatea să-și completeze studiile putând obține toate titlurile posibile. Din acest mediu, ei se pot aventura în cele mai tentabile călătorii peste mări și țări, în croaziere ce țin, uneori, și câte o jumătate de an. Esențialul este ca tonusul specific vârstei tinere să nu le fie diminuat. Singurul lucru care îl mai poate deranja pe un bătrân este doar telefonul vreunei rude apropiate care, zadarnic, încearcă să-l sustragă, fie și numai pentru câteva minute, „familiei”, căreia i s-a integrat cu toată ființa.

Cultul muncii reprezintă un alt atribut propriu acestui popor harnic și tenace. Copiii încă din timpul liceului și până la terminarea studenției prestează, în puținul lor timp de recreere, în special sâmbăta și duminica, când lucrătorii publici și ospătarii sunt

liberi, servicii diverse ce sunt capabile să le asigure banii de buzunar. Din momentul în care tinerii împlinesc 18 ani, părinții nu-i mai finanțează decât sporadic, determinându-i astfel să se obișnuiască cu independența materială pe care le-o poate asigura doar munca cinstită. Și astfel, părinții sunt aproape siguri că odraslele lor vor căpăta obișnuința și tăria de a înfrunta greutățile vieții din ce în ce mai aspră și în această țară care, până de curând, se vroia un tărâm al prosperității.

Dar să ne oprim puțin și la locuința suedeză, spațiul preferat pentru odihna și viața intimă a familiei. Majoritatea caselor se desfășoară pe orizontală pentru că, pe teritoriul acestei țări, nimeni nu se poate căina că ar avea teren îndeajuns pentru a se putea extinde. Aici, există pământ suficient pentru toată lumea. Casele au aspectul unor vile a căror concepție arhitectonică tradițională sau modernă, dar și cromatică rafinată, se asociază de minune cu verdele cu nuanțe albăstrii al peisajului din jur. Cele mai multe construcții sunt din cărămidă, iar cele din bârne sunt dublate cu scânduri dispuse pe orizontală. Pereții exteriori ai caselor sunt vopsiți, de regulă, în culori pastel, dar și cremul sau roșul cărămiziu figurează printre preferințele locatarilor. Ferestrele perfect etanșe și lucrate cu cea mai mare îndemânare au marginile dublate de chenare albe sau galbene în timp ce geamurile lor strălucesc de curățenie pentru a permite celor din interior să admire frumsețea peisajului din jur. Demn de invidiat este și confortul camerelor pentru că suedezul știe să adopte soluții simple și originale tocmai pentru a permite frumosului să se detașeze nestingherit. Acesta se naște întotdeauna din armonizarea dimensiunii mobilierului și a obiectelor de artă cu spațiul delimitat și culorile calde ale pereților tapetați ori pictați, cu arabescul pajiștilor ce se reflectă în oglinzile mari, cu lumina dulce care pătrunde dinafară și, de ce nu, chiar cu singurătatea atât de specifică scandinavilor.

Curentul electric reprezintă principala sursă de energie care face să funcționeze mașinile de gătit, boilerele, diversitatea aparatelor electrocasnice și, desigur, ingeniosul sistem de încălzire al apartamentelor. Când temperatura normală din interior scade, chiar și în timpul verii, se pot activa imediat caloriferele electrice extraplate pentru crearea confortului necesar. În Suedia curentul electric produs de o sumedenie de hidrocentrale din zona montană a ajuns într-atât de ieftin încât oricine își permite să-l consume fără restricții. O altă remarcă, mașinile de spălat nu se află în interioarele apartamentelor din blocurile de locuit, ele sunt plasate fie la demisolul clădirii, fie în curtea interioară a acesteia. Locatarii se planifică din timp

pentru utilizarea lor, având grijă să stabilească ziua și intervalul de timp când doresc să se folosească de serviciile oferite.

Suedezii din zona centrală a țării sunt obișnuiți să lase cheia de la intrare în casă deasupra ușii, netemându-se că ar putea fi vizitați, în timpul absenței lor de vreun răfăcător. Nu același lucru se întâmplă cu cei din orașele aglomerate. Aici, cei care pleacă în concediu sunt dispuși să primească, pe gratis, în apartamentele lor un prieten lipsit de o locuință stabilă și chiar, în cazul în care cineva garantează, un turist străin. Prezența unui astfel de „oaspete,” la ei acasă le va asigura o vacanță liniștită, iar lucrurile din interior, agonisite într-o viață, vor rămâne intacte. Dacă ți se va întâmpla să fii găzduit într-un asemenea apartament, vei fi obligat să lași, la plecare, aceeași curățenie pe care ai găsit-o. În caz contrar, riști să crezi o impresie neplăcută proprietarului care, altădată, s-ar putea să-ți întoarcă spatele. În cazul în care a trebuit să folosești frigiderul pe care nu l-ai găsit gol, politetea suedeză pretinde să contribui, înainte de plecare, și tu la umplerea lui măcar cu câteva gustări și ceva băuturi pentru gazda care urmează să revină acasă.

În ceea ce privește hrana pe care o consumă suedezii, am putea spune că aceasta se limitează mai mult la alimente ușor digerabile ce includ neapărat preparatele din hering sau somon cu sosuri adecvate, cartofii, salatele și laptele. Aperitivul tipic suedez este „smörgåsbord,”-ul, nelipsit de la orice masă, mai ales de prânz. Pastrama de ren, clătitele cu miere sau scrumbia garnisită cu dulceață de agrișe, figurează, la rândul-le, printre deliciale acestei bucătării insolite. Singurul sortiment de pâine răspândit în această țară este knäckebröd, realizat din făină de secară.

Printre băuturile preferate menționăm: berea, snapsul, lichiorurile simple sau combinate (acvavit, brännvin). Cafeaua (fika) băută la serviciu, în pauza specială de după-amiază, are menirea de a încetini sau accelera ritmul vieții oamenilor. Această râvnită oportunitate nu numai că îi dă un plus de energie propriului organism, dar te face să te bucuri, fie și pentru puțin timp, de momentul prezent, înlesnindu-ți petrecerea câtorva clipe plăcute cu colegii sau prietenii apropiați.

Pentru cei care doresc să-și însușească alte câteva lecții de viață importante ar fi bine să descindă în Suedia. Principala calitate a oamenilor de aici pare să fie răbdarea. Ești uimit de disciplina pe care

o etalează orice individ indiferent de vârstă, când se angajează cu mașina într-un trafic aglomerat sau când stă la coadă la plata impozitelor ori în stația de autobuz.

Oamenii excesiv de onești cu semenii lor își etalează comportamentul sincer. Atunci când vrei să cumperi ceva dintr-un magazin, vânzătorul te sfătuiește să eviți achiziționarea lucrurilor îndoielnice. Știindu-se de către toată lumea cât de prețios este timpul, vei constata că aproape nimeni nu-și permite să întârzie, indiferent de motiv, la o întâlnire sau la o cină planificată. Și apoi, ce poate fi mai civilizată decât ca o conferință, o lansare de carte sau un spectacol să înceapă exact la ora anunțată!

Suedezii sunt un popor într-atât de deschis și de tolerant încât își permit, uneori, să comită chiar unele acte de infidelitate. Iată un exemplu care are

la bază o întâmplare reală. Atunci când soția, care petrece cu bărbatul său într-un club sau într-un restaurant, se întâmplă să se îndrăgostească de un alt bărbat aflat prin preajmă, de regulă necăsătorit, la un moment dat, ea se scuză în mod politicos partenerului său spunându-i că ar avea de rezolvat o „problemă,” ce nu suportă amânarea. Amantul de-o clipă, care îi sesizase avansurile discrete, o urmează până în camera de hotel de deasupra unde, împreună, vor zăbovi pentru a da curs propriilor lor simțuri. După ce femeia și-a suportat ea însăși costurile plăcerii efemere, revine radioasă alături de soțul răbdător ce pare să fie bucuros că soției i-au priit clipele de „libertate,” pe care, anterior, le revendicase.

Dacă portretul sentimental pe care vi l-am prezentat nu vă va satisface, nu vă rămâne decât să întreprindeți o călătorie în această interesantă țară nu numai pentru a cunoaște, la fața locului, trăsăturile ce alcătuiesc buchetul calităților suedezului care în mare parte v-au fost prezentate în acest material, ci chiar să identificați și alte diferențe de mentalitate ori noi ipostaze de comportament.

NOTE DE CĂLĂTORIE

PELERINAJ ÎN ȚARA SFÂNTĂ (I)

► Violeta Daniela MÎNDRU

Mănăstirea Sf. Sava

Călătoria mult așteptată începea când soarele încă nu răsărise. De fapt, de soare nici nu mai putea fi vorba, căci iarna se instalase grăbită de două zile, aducând cu ea un strat subțire de zăpadă și frigul care pătrunsese puțin și în sufletele noastre. Frig sau poate o ușoară teamă că natura și condițiile meteo ne puteau împiedica să ajungem cu bine la destinație. Ne-am dezmorțit repede și odată cu rugăciunea de călătorie citită de părintele, am alungat cu toții teama, punându-ne nădejdea în Mântuitorul, Cel pe urmele căruia îmi propusesem să pășesc.

Mai mult amorțiiți, tăcuți, am ajuns în capitală. Nimeni nu dormise în autocar, astfel încât zorii zilei au adus cu ei și urmele oboselii. Și după un control riguros al bagajelor și un interviu amănunțit, în sfârșit iată-ne pe toți îmbarcați în avion. Printre nori și deasupra lor, poate fiecare se întreba cât de aproape de Dumnezeu suntem. Pe o bancheta vecină, o bătrânică senină privea cu interes sporit pe fereastra avionului, să nu-i scape nimic. Călătoria pentru prima dată cu avionul, dar surâsul ei încrezător și seninătatea nu arătau decât încrederea deplină pe care și-o pusese în Dumnezeu.

Evenimentele de la aeroportul israelian și lungile momente de așteptare au creat imaginea unui grup unit, plin de compasiune și gata să-i ajute pe cei

în nevoie. Răbdarea pusă la încercare încă din prima zi, a avut ulterior încă alte momente în care să fie consolidată.

Din Aeroportul Bengurion din Tel Aviv, am fost preluați de alte două persoane.

Ghidul Leon, de naționalitate română, dar stabilit în Israel din anul 1995, ajutat de șoferul Joni, botezat ad-hoc Ioan de noi, deoarece era creștin ortodox, ne-au condus în toate cele cinci zile pe la obiectivele religioase pe care le aveam de vizitat în căutarea răspunsurilor, a confirmărilor, a dovezilor pe care fiecare încerca să le adauge credinței proprii, bazată în special pe aflarea faptelor sfinților și nu pe lucruri palpabile. Pelerinajul era menit să aducă un plus de încredere, să fixeze mai bine în inimile noastre credința.

Personal, îmi pusese în această excursie întreaga încredere că voi veni schimbată, că se va întâmpla acel ceva care îmi alunga îndoielele și întrebările, aducând, în același timp, încrederea și certitudinea că fiecare din noi nu este doar un accident al sorții, că există un plan divin pentru fiecare. Îmi doream ca această călătorie să fie una inițiativă, deși la vârsta adultă, mai greu se poate vorbi despre inițiere, mai ales atunci când, chiar tu însuși,

crezi că ai deja o bază de experiențe și nimic nu te mai poate surprinde. Și dacă aceste întrebări nu ar fi căpătat răspunsuri, atunci eram pregătită să mă mulțumesc, să trăiesc pur și simplu experiența de a călca pe urmele Mântuitorului, de a mă lăsa cuprinsă de sfințenia locurilor. Îmi priveam colegii de călătorie și mă întrebam câți dintre ei plecaseră cu gânduri similare alor mele? Sau, mai exact, pentru câți dintre ei, acest drum al Golgotei era făcut doar pentru a bifa și acest loc printre cele vizitate în timpul vieții?

Ghidul continua să explice într-una, la microfon, să poată fi auzit de toată lumea. Până la Ierusalim ni s-au furnizat informațiile esențiale despre statul Israelian. Moneda națională este șechel-ul, care are o putere de cumpărare ceva mai mare decât leul. 1\$ fiind 3,6 șecheli, iar 1 euro fiind 4,2 șecheli. Orașul Ierusalim este împărțit în două de Zidul Plângerii, numit și Zidul de Vest, care se continuă până la Drumul Crucii. Zidul separă pe evrei de arabi. Chiar și șoseaua care străbate Ierusalimul separă pe evrei de arabi, având în partea stângă arabii și în partea dreaptă evreii. Pe stradă puteau fi observați bărbați cu perciunii lungi și răsuțiți, ieșind de sub niște pălării scortoase, negre. De altfel ei înșiși erau îmbrăcați în negru, purtau cămăși speciale, cu canafi în părțile laterale. Perciunații, numiți și ultrareligioși, reprezintă 20% din populația Ierusalimului. Ei merg la școli speciale, numite leshivo, unde cursurile încep de duminică și se termină vinerea. Acolo învață să se roage, învață doar despre Dumnezeu. Ei sunt subvenționați de stat cu o sumă de 200 de șecheli și câte 1400 de șecheli alocație pentru fiecare copil. Această sumă le permite însă un trai modest deoarece viața este scumpă în Israel. Acești ultrareligioși trăiesc în sărăcie. Au un cartier al lor, cu magazine ale lor. Femeile ies seara să facă cumpărături și să socializeze, după ce se întorc bărbații de la lucru. Soțiile ultrareligioșilor sunt tunse la căsătorie și poartă perucă, ca semn al renunțării la propria persoană.

De cealaltă parte, arabii poartă pe cap eșarfe cadrilate. Ei sunt mai bogați, dar cartierele lor sunt mai murdare și neîngrijite. Femeile arabe poartă burka. Femeile proaspăt căsătorite poartă burka negre cu chipul acoperit, în funcție de permisiunea soțului lor și nu ies neînsoțite.

În Israel școala este gratuită până la 18 ani și obligatorie până la 16 ani. Se învață limba arabă și ebraica, care, deși sunt asemănătoare, nu sunt identice.

Transportul în comun se face cu tramvaie și de curând cu metroul de suprafață, silențios și modern. Când s-a dat în folosință, timp de o lună s-a permis circulația gratuită cu metroul, motiv pentru ultrareligioși să se plimbe toată ziua. În luna aceea, aglomerația era atât de mare, încât nu se închideau ușile.

Nu am putut să nu mă gândesc ce bucurie copilărească trebuie să fi fost pe acești oameni să se

plimbe cu metroul ziua întreagă. Am scos o oglindă și m-am privit. Aveam păr și eram ușor nemulțumită de aspectul lui. Dar ce sentiment vor fi avut femeile acelea care trebuiau să renunțe la podoaba capilară doar pentru că se căsătoreau? Desigur, noi, europenele, avem ceva mai multă libertate și așa cum mă știu, nici măcar nu mi-aș putea imagina la ce ar servi renunțarea completă la mine însămi. Oricum, fiecare om, când intră în căsnicie, renunță la unele libertăți pentru a pune în comun calitățile și dragostea. Astfel de simboluri radicale, mi-au părut de neînțeles și probabil așa îmi vor părea și de acum încolo. Deci categoric, m-a revoltat această umilință a femeii arabe.

Zidul Plângerii, singurul perete rămas din Moscheea lui Omar, construită pe locul Templului lui Solomon, ni s-a arătat, impunător. Primele rânduri de pietre imense au rămas din zidul construit de Irod cel Mare. În continuare, zidul a fost completat de romani, cu pietre ceva mai mici, de formă cubică. Rândurile de sus au fost adăugate de Suleiman Magnificul. Intrarea la Zidul Plângerii se face prin poarta a Șaptea numită și poarta Damascului, care de obicei este păzită de poliție pe motociclete și uneori chiar de poliția călare. Și în seara aceea era păzită de câțiva polițiști plictisiți.

La Zidul așa numit al Plângerii, am constatat că ultrareligioșii nu se loveau cu capul de perete, așa cum am crezut, ci se rugau făcând închinăciuni. Femeile se rugau într-un spațiu separat de bărbați. Ni s-a explicat că rugăciunea se face în picioare sau așezat pe scaun, dar într-o continuă mișcare a capului și corpului, un fel de legănat permanent, în timp ce se citește rugăciunea echivalentă cu Psalmul 50. În acest fel, ei participă la rugăciune cu trup și suflet. Unii fac mișcări mai ample. Merg cu fața până ajung aproape de zid, dar când ies, pășesc cu spatele până la 15 - 20 de metri de zid, din respect și umilință. Abia apoi se pot întoarce.

Între o explicație și alta, nici nu am observat când s-a inserat. Zidul era luminat din loc în loc. În piața pavată din fața lui, erau poate sute de oameni, turiști și localnici. Chipuri serioase, triste chiar, se mișcau pretutindeni. Se auzea un zgomot ca o rumoare, fără sunete ascuțite. Era ca și cum toți se rugau și nimeni nu îndrăznește să tulbure această rugăciune comună. Răsărise luna, mare, luminoasă. Cerul era la fel ca acasă, spuzit de mii de stele. Poate că Dumnezeu ne privea cu toți ochii deschiși.

Despre Ierusalim se spune o vorbă: Din 10 măsuri de frumusețe, Dumnezeu a dat lumii o măsură, iar 9 le-a păstrat în Ierusalim; Din 10 măsuri de bogăție, o măsură a dat-o lumii și 9 le-a păstrat în Ierusalim; Din 10 măsuri de suferință, o măsură a dat-o lumii și 9 le-a păstrat în Ierusalim.

Cu aceste cuvinte, prima zi a călătoriei s-a încheiat, urmând a ne caza la hotel după o zi lungă și plină de evenimente.

(Va urma)

AFORISME

VIOARA CÂNTĂ NUMAI DACĂ ESTE IUBITĂ

► Constantin OANCĂ

- Noapte - Dumnezeu ne privește cu stelele.
- Să nu murim, că un mort cu multă cheltuială se ține.
- Kitschul este o jivină ce atentează la cântecul unei păsări.
- Toamnă – cosași grăbiți trec spre potolite culori.
- Din foșnet de frunze se face o poezie ori un șarpe.
- Iarnă – ninge pe drumul ce duce grăbit spre moarte.
- Viața noastră este un fluviu care curge în lumea aceasta și se varsă în lumea cealaltă.
- Așteptarea este un țărnuț cu o corabie care nu mai sosește.
- Cămașă de in pe trupul dorului, înserarea.
- Noaptea este un somn, iar luna visul care crește din el.
- Timpul trece leneș, dar la timp, cu plugul pe chipul nostru.
- Merele nu de ramuri atârnă, ci de bolta cerului.
- Adevărul se vede numai cu ochii curați
- Tatăl iartă pe fiul risipitor, dar nu-l iartă timpul.
- Cine stă pe loc se îndepărtează de cel care merge.
- Dragostea - marmura în care ne sculptăm ființele dragi.
- Adevărata jertfire este nu să mori, ci să trăiești pentru cineva.
- La pietre privim, nu la apa care trece.
- Nu lumina se vede din întuneric, ci întunericul se vede din lumină.
- Între toți morții numai moartea este vie.
- Nimicurile sunt adevăratele noastre lipsuri.
- Numai cu ajutorul numelui ieșim din anonimat.
- Cine nu muncește nu greșește, dar sigur păcătuiește.
- Răul este păianjenul în pânza căruia, pe întuneric, se prinde omul.
- Are trecere numai ceea ce trece.
- Toate adâncimile sunt întunecoase, numai aceea a gândirii este luminoasă.
- Nu păsările zboară, ci zborul are forma păsărilor.
- Cine nu cunoaște mărește numărul necunoscuților.
- Cerul și pământul – înălțimea și adâncimea lui Dumnezeu.
- Frumosul este partea dinspre inimă a adevărului.
- Stelele sunt oamenii văzuți din cer.
- Mai mare decât deșertul este deșertăciunea.
- Ancora se aruncă în cerul de pe fundul mării.
- Femeia ideală este aceea care face din bărbat un poet, iar bărbatul ideal este acela care face din femeie un înger.
- În prejma iubirii se vorbește în șoaptă ca în preajma unei candelă aprinse.
- Înțeleptul deosebește, iar neînțeleptul alege.
- Cele mai frumoase poeme sunt cele care încă n-au fost scrise, pentru asta se scrie mereu.
- Somnul este un potop, iar visul o arcă.
- Uitarea este făcută din amintiri.
- Când ești luminat te însoțește umbra efemerității tale.
- Oricât de mare ar fi întunericul, el nu întârzie cu nimic ziua care se apropie.
- Lumea cealaltă se vede din lumea asta.
- Nicio pierdere nu-i așa de mare ca aceea în anonimat.
- Omul cult știe, în vreme ce omul deștept/ înțelept face ce știe omul cult.
- De multe ori se doarme mai bine cu cartea în mână.
- Focul nimicește ce este vremelnic și purifică ce este veșnic.
- Educația este lucrarea de deștelenire a celui mai fertil ogor cu puțință – sufletul omenesc.
- Muzica, o mare ființă rănită de moarte al cărei sânge curge spre iertarea păcatelor noastre estetice.

► Prof. Mihail POHRIB

PAGINI DE ISTORIE

REGELE MIHAI I AL ROMÂNIEI

Una dintre cele mai importante personalități ale istoriei contemporane a României a fost regele Mihai I (1927-1930; 1940-1947). Schimbările spectaculoase din viața sa fac din regele Mihai un adevărat personaj shakesporean pentru că a cunoscut grandezza, dar și drama, luxul, dar și lipsurile, recunoașterea internațională, dar și izolarea. Chiar și în momentele în care lucra cu propriile mâini ca să-și întrețină în exil familia destul de numeroasă, regele Mihai și-a păstrat trăsăturile personale de bază care l-au caracterizat întotdeauna: modestia, onestitatea, spiritul democratic și mai ales majestatea.

Regele Mihai s-a născut la 25 octombrie 1921 la Sinaia, în castelul Foișor, ca fiu al principelui moștenitor Carol (viitorul rege Carol al II-lea n.n.) și al prințesei Elena a Greciei. Prin părinții săi, regele Mihai a fost descendent al celor mai importante familii regale și imperiale ale Europei precum: Windsor, Romanov, Hohenzollern, Habsburg, Braganza și altele.

Datorită nepotrivirii de caracter dintre părinții săi, aceștia s-au despărțit. În 1925, tatăl său, prințul Carol, reprezentant al dinastiei române la înmormântarea reginei consoarte Alexandra a Marii Britanii nu s-a mai întors în țară și s-a stabilit cu amanta sa Elena (Magda) Lupescu în Franța. Regele Ferdinand a convocat un consiliu de coroană în cadrul căruia Carol a fost exclus de la succesiunea tronului și din familia regală, primind numele de Carol Caraiman. Principele Mihai, fiul lui Carol, a fost proclamat prinț moștenitor al României la 4 ianuarie 1926, deși avea doar 3 ani.

De la naștere, el a primit titlurile de principe al României și principe de Hohenzollern – Sigmaringen. La ultimul titlu a renunțat după anul 2000 când a întrerupt legăturile cu casa de Hohenzollern – Sigmaringen și a interzis membrilor familiei sale

să mai poarte acest titlu, rămânând doar cu titlu „de România”. Suferind de cancer intestinal, regele Ferdinand a decedat la 20 iulie 1927 și în același an, la 24 noiembrie 1927 a decedat pe neașteptate și primul-ministru Ion I. C. Brătianu în urma unei banale operații de amigdalită, urmată însă de o septicemie galopantă. Dispăreau astfel două personalități de bază ale întemeierii României Mari, iar golul politic lăsat a fost imens, practic de neînlocuit. Mihai a devenit la 6 ani pentru prima dată rege al României și pentru că era minor până la majorat (16 ani n.n.) țara urma să fie condusă de o Regență formată din trei persoane: Patriarhul Miron Cristea, Gheorghe Buzdugan, președintele Înaltei Curți de Casație (până la 7 octombrie

1929 când a murit și a fost înlocuit în Regență de Constantin Sărățeanu, consilier la Curtea de Casație) și prințul Nicolae (al doilea fiu al regelui Ferdinand și unchiul regelui Mihai). Regența urma să conducă țara până la majoratul regelui Mihai, adică până în 1937.

Problemele cu care se confrunta țara pe fondul crizei economice mondiale începute în 1929 și a lipsei de autoritate a Regenței au făcut ca în iunie 1930 prințul Carol să revină ilegal în țară, dar cu complicități în rândul partidelor politice și armatei și să fie proclamat rege la 8 iunie 1930 sub numele de Carol al II-lea (1930-1940). După detronarea de către tatăl său, Mihai a primit titlul de Mare Voievod de Alba Iulia, titlu creat ad-hoc pentru el în calitate de moștenitor al tronului. Mama sa, Elena de Grecia, a plecat în exil în Italia unde Mihai putea să o vadă doar câteva săptămâni pe an, la Florența.

Lipsit de o adevărată afecțiune familială, principele Mihai s-a bucurat în schimb de o educație aleasă, dar nu a fost pregătit pentru domnie. Studiile primare le-a terminat în 1932, iar cele liceale le-a

făcut în cadrul clasei palatine formată inițial din nouă elevi și apoi doisprezece proveniți din toate ținuturile României și din toate păturile sociale. Structura clasei palatine era următoarea:

1. Ioanițiu Mircea, copilul directorului unei mari întreprinderi de tipar și carte românească (Cartea Românească) din București;
2. Cernovodeanu Ion, copil de ofițer din București;
3. Popescu Ștefan, fiu de avocat din București;
4. Jurchescu Ion, fiu de învățător din Banat;
5. Mavrus Dan (decedat în 1937), copil de avocat din București;
6. Heltman Walter, fiul unui dascăl sas din Brașov;
7. Cheaburu Radion, fiu de plugar din Basarabia;
8. Grămadă Gheorghe, fiu de sătean din Bucovina;
9. Dinulescu Ion, fiu de slujbaş la căile ferate;
10. Kovaci Ivan Paul, fiu de profesor ungar din Târgu Mureș;
11. Dușa Gheorghe, copil de sătean din Țara Oltului;
12. Zamfirescu Ion, fiul unui mistru plenipotențiar și nepot al scriitorului Duiuliu Zamfirescu;

Mircea Ioanițiu va fi secretarul personal al regelui Mihai, implicat în evenimentele de la 23 august 1944, însoțitor al regelui în exil după 1948 și autor al unor interesante memorii despre viața sa în preajma regelui Mihai. Examenele la școala palatină erau trecute în prezența regelui Carol al II-lea. Mihai s-a clasificat în toți anii de liceu printre premianți. Se caracteriza prin spirit de observație, putere de sintetizare a cunoștințelor, cumpătate și seriozitate. Era pasionat de mecanică, mașini și avioane, pasiuni pe care le va avea toată viața și din care își va câștiga existența la un moment dat.

Factori interni și externi complecși au făcut ca în 1940 România Mare să se prăbușească. Pierderea fără luptă a Basarabiei, Bucovinei de Nord, Herței, Transilvaniei de Nord-Est și Cadrilaterului au dus la abdicarea forțată a regelui Carol al II-lea la 6 septembrie 1940. Abdicarea s-a făcut în fața nemulțumirii generale care pune în pericol chiar existența Dinastiei în România. Tronul a revenit lui Mihai pentru a doua oară, dar el nu avea puteri reale de decizie. Primul-ministru, generalul Ion Antonescu, prin decretele legii 3052 din 5 septembrie 1940 care suspenda constituția carlistă din 1938 și 3064 din 6 septembrie 1940 care reglementa succesiunea la tronul României a marelui voievod Mihai de Alba Iulia, avea puteri discreționare în stat. Regele Mihai, conform acestor decrete-lege, avea ca prerogative importante doar pe cele de comandant suprem al armatei și „desemnarea unui prim-ministru cu puteri depline”. Ultima prerogativă, trecută neobservată inițial, s-a dovedit a fi foarte importantă la 23 august 1944, oferind regelui Mihai justificarea legală pentru

demiterea lui Ion Antonescu și numirea unui nou prim-ministru.

Generalul Ion Antonescu a căutat să-l țină pe rege departe de treburile statului și sub o supraveghere permanentă. Nu l-a informat pe rege asupra intrării României în războiul anti-sovietic alături de Germania, iar ulterior a căutat să se folosească de persoana regelui, luându-l în vizite pe front. La 14 septembrie 1940, printr-un decret-lege semnat de generalul Ion Antonescu, regele Mihai a fost înălțat la rangul de general de divizie, iar la 10 mai 1941 la gradul de mareșal al României. Prin aceste avansări, generalul Ion Antonescu pregătea propria avansare la gradul de mareșal al României din 21 august 1941 deoarece era nevoie de avansarea regelui pentru că acesta, fiind „capul oștirii”, nu putea exista un alt militar cu un grad mai mare decât el. Prin jurnalul Consiliului de Miniștri din 8 noiembrie 1941, de ziua onomastică a regelui Mihai, acestuia, în calitate de comandant suprem al armatei române, i-au fost conferite toate cele trei clase ale decorației „Ordinul Mihai Viteazul”, fiind singurul deținător român în această situație, alături de mareșalul Ion Antonescu.

După Stalingrad, în condițiile preluării inițiativei pe front de către sovietici, regele Mihai s-a alăturat politicienilor favorabili Aliaților din Coaliția Națiunilor Unite, care includea și pe comuniști. Regele a fost informat despre negocierile cu marii aliați din Coaliția Națiunilor Unite, negocieri purtate în capitalele statelor neutre (Berna, Stockholm, Madrid, Lisabona, Vatican, Ancara și Cairo). De precizat că negocierile purta și guvernul antonescian. Necoordonarea celor două paliere ale negocierilor (putere, opoziție n.n.) a fost păguboasă pentru țară. Oricum mareșalul Antonescu știa despre negocierile purtate de opoziția politică din România și le-a protejat față de germani, considerându-le utile pentru țară.

Opoziția din România s-a grupat în Blocul Național Democrat din care făceau parte partidele istorice (P.N.L., P.N.Ț., P.S.D.) și comuniștii. Un comitet militar al B.N.D. a stabilit schimbarea guvernului antonescian în înțelegere cu regele Mihai pentru data de 26 august 1944. Începerea ofensivei sovietice din zona Iași-Chișinău-Tiraspol la 20 august 1944 și spargerea frontului de către Armata Roșie a impus grăbirea procesului de ieșire a României din război.

Regele Mihai a decis să salveze ce se mai putea salva și a înfăptuit lovitură de stat de la 23 august 1944 prin arestarea lui Antonescu și a guvernului său și revenirea la Constituția din 1923. Mareșalul Antonescu a fost convocat la Palatul Regal și la refuzul său de a accepta armistițiul

imediat a fost arestat. Ulterior, majoritatea miniștrilor săi au fost convocați la Palat și arestați. Generalul Constantin Sănătescu, șef al Casei Militare a regelui, a fost desemnat prim-ministru, după refuzul acestei funcții de către Iuliu Maniu care nu dorea să accepte rămânerea Basarabiei și nordului Bucovinei la U.R.S.S. În structura guvernului Sănătescu partidele istorice (P.N.Ț și P.N.L.) erau dominante.

La 23 august 1944, ora 22, regele Mihai a citit la radio un apel către națiune și armată prin care anunța „acceptarea armistițiului” cu Națiunile Unite, ordona încetarea focului împotriva acestora, ordona trupelor române să se retragă urgent la sud de linia fortificată Focșani-Galați și declara război Germaniei. Până la 28 august 1944 teritoriul național era eliberat de trupe germane și maghiare prin forțele proprii ale armatei române. Armata Roșie a avansat rapid și peste 130 000 de soldați români care au încetat rezistența față de sovietici la ordinul regelui au fost luați prizonieri și mulți au sfârșit în lagărele sovietice. La 12 septembrie 1944, la Moscova, s-a semnat armistițiul dintre România și Națiunile Unite în condițiile impuse aproape în întregime de U.R.S.S. Prin Armistițiu, România și-a sumat povara unor reparații de 300 milioane de dolari plătibili U.R.S.S. și participarea la războiul anti-hitlerist cu cel puțin 12 divizii. Granița de răsărit a României rămânea cea de la 1 iulie 1940.

Se estimează că actul de la 23 august 1944 a scurtat al doilea război mondial cu șase luni, salvând astfel sute de mii de vieți omenești. Pentru aceasta, regele Mihai a fost decorat la 19 iulie 1945 de către Iosif Visarionovici Stalin cu „Ordinul Pobeda (Victoria) cu diamante” și de către președintele S.U.A., Harry S. Truman, cu „Legiunea de Merit” în cel mai înalt grad (comandant șef) în anul 1946.

În urma înțelegerii dintre Marii Aliați (S.U.A., U.R.S.S. și Anglia) din octombrie 1944 de la Moscova și din februarie 1945 de la Yalta, România era în sfera de influență a U.R.S.S. Lipsit de sprijinul puterilor occidentale, cu situația Transilvaniei folosită ca mijloc de șantaj al rușilor, cu țara ocupată de Armata Roșie, regele Mihai a fost obligat în februarie 1945 să îl demită pe primul-ministru anticomunist Nicolaie Rădescu și să-l numească pe dr. Petru Groza la guvernare (6 martie 1945) care s-a dovedit un instrument docil în mâinile comuniștilor.

În semn de protest față de abuzurile noului guvern susținut de sovietici regele Mihai a intrat în așa-numita „grevă regală” (august 1945), refuzând să semneze actele guvernului care însă și-a continuat nestingherit activitatea neconstituțională cu sprijin sovietic. În anii 1945-1946 regele Mihai s-a profilat într-un simbol național al rezistenței anticomuniste și implicit antisovietice, fiind foarte

iubit de popor. Alegerile generale din 19 noiembrie 1946 au fost fraudate de blocul electoral comunist intitulat Blocul Patidelor Democratice care „le-a câștigat” detașat inversând rezultatele cu P.N.Ț., iar anul 1947 a marcat interzicerea și decapitarea P.N.Ț. prin înscenarea de la Tămădău, precum și „autodizolvarea” P.N.L.

La 30 decembrie 1947 regele Mihai a fost constrâns să semneze decretul de abdicare, iar în aceeași zi comuniștii au proclamat România „republică populară, stat al oamenilor muncii de la sate și orașe”. La 3 ianuarie 1948 regele Mihai a fost silit să părăsească România și s-a stabilit în Elveția, la Lausanne. În martie 1948 regele Mihai a denunțat abdicarea ca fiind „forțată și ilegală”.

Cu toate că s-au lansat diverse ipoteze conform cărora regele Mihai ar fi plecat cu averi mari din țară, relatările despre viața sa din exil dovedesc faptul că acesta a trebuit să-și câștige existența prin muncă proprie și nu a dus nicicum un trai luxos pe baza unei averi cu care ar fi părăsit România.

Vlad Georgescu în lucrarea „Istoria românilor de la origini până în zilele noastre” referitor la domnia regelui Mihai afirmă:

„Regele Mihai fusese un rege bun, precum bunicul său Ferdinand. Modest și democrat, cu simțul datoriei față de țară, un simț care lipsise tatălui său (Carol al II-lea n.n.), ar fi putut ajunge un rege mare, asemenea lui Carol I. A avut însă parte de vremuri tulburi pe care niciun cap încoronat sau om politic nu le-ar fi putut înrâuri. I-a fost dat să asiste la eșecul României Mari și inaugurarea unui șir de dictaturi străine spiritului său constituțional, străine de asemenea mentalității clasei politice care făcuse România Mare, la 1918”.

În 1948 regele Mihai s-a căsătorit la Atena cu principesa Ana de Bourbon-Parma și împreună s-au stabilit după mai multe peregrinări la Versoix, în Elveția. Tot în 1948, autoritățile comuniste române i-au retras cetățenia română. În acești ani a lucrat ca pilot de încercare, broker, fermier și întreprinzător privat. A patronat fără succese notabile Comitetul

Regele Mihai I la Tecuci - 1998.

Poze din arhiva personală Fam. Oancă (Filip Oancă).
Foto Club Tecuci.

Național Român, prezentat ca un guvern român în exil, dar nerecunoscut de autoritățile occidentale. De Anul Nou, în mod constant, regele Mihai a transmis la posturile de radio occidentale mesaje către poporul român.

După revoluția din 1989 a fost oprit de regimul Ion Iliescu să vină în țară, cu excepția Paștelui din 1992 când peste un milion de oameni l-au întâmpinat cu entuziasm la București, făcând credibilă ipoteza că „Monarhia salvează România”. În 1997 și-a primit înapoi cetățenia română și o parte din proprietăți. S-a implicat în activități politice de influențare a opiniei publice și cercurilor politice occidentale pentru primirea României în organizațiile euro-atlantice (N.A.T.O. și U.E.).

Cu ocazia împlinirii vârstei de 90 de ani, la 25 octombrie 2011, regele Mihai a ținut un discurs în plenul camerelor reunite ale Parlamentului României, discurs considerat epocal, în care făcea apreciere asupra trecutului României, a prezentului, a democrației, familiei regale și îndemna la solidaritate, morală, etică, identitate națională și demnitate. Încheia apoteotic: „Nu văd România de astăzi ca pe o moștenire de la părinții noștri, ci ca pe o țară pe care am luat-o cu împrumut de la copiii noștri. Așa să ne ajute Dumnezeu!”.

Din 2004 regele Mihai și regina Ana au locuit la Aubonne, în Elveția, dar de marile sărbători creștine și în funcție de angajamentele publice veneau alături de cei dragi la castelul Săvârșin sau la Palatul Elisabeta din București, pus la dispoziția lor prin decizie parlamentară. În martie 2016, printr-un comunicat al Casei Regale a României s-a anunțat îmbolnăvirea lui de cancer și retragerea din viața publică. La 5 decembrie 2017, la ora 13, fostul suveran s-a stins din viață în urma unei suferințe îndelungate (leucemie și cancer de piele) în locuința particulară din Aubonne, Elveția.

Regele Mihai a fost înmormântat pe 16 decembrie 2017 în noua catedrală arhiepiscopală și regală din Curtea de Argeș alături de regina Ana, care fusese înmormântată tot aici pe 13 august 2016. Regele Mihai a fost singurul șef de stat din al doilea război mondial care a trăit și în secolul XXI. De asemeni regele Mihai a fost cel mai iubit din regii României.

Bibliografie

- Scurtu, Ioan, *Istoria românilor în timpul celor 4 regi. Mihai I*, Editura Enciclopedică, București, 2010;
Boerescu, Dan Silviu, *Mihai I. Un veac de singurătate în slujba unei României suferinde*, Integral, București, 2017;
Sidorovici, Teofil, *Din viața unui fiu de rege*, Paul Editions, București, 2019;
Wikipedia, enciclopedia liberă, Mihai I al României.

EXPRESII CELEBRE

„OGLINDA LUI THYL”

„Le miroir de Thyl”

„Thyl's Looking Glass/Mirror”

► Theodor PARAPIRU

Valorificând tiparul narativ al unei cărți din literatura populară germană (apărută în 1478), al cărei erou (Till Eulenspiegel, un năzdrăvan din nord-vestul Germaniei, farseur abil care spune adevăruri dure în forme umoristice) se regăsește în folclorul flamand, scriitorul belgian Charles-Teodore-Henri de Coster (1827-1879) elaborează capodopera *Thyl Ulenspiegel* („Legenda și aventurile vitejești vesele și glorioase ale lui Ulenspiegel și Lamme Goedzak în ținuturile Flandrei și aiurea”), în 1867.

Identitatea onomastică a personajului este precizată în *Prefața bufniței*, în stilul derutant al expunerii în răspăr: „...îl cheamă așa fiindcă numele lui înseamnă buhă și oglindă, înțelepciune și farsă, Uyl en Spiegel. Cei din Damme, unde cică s-ar fi născut, obișnuiesc să zică așa: Ulenspiegel, adică pronunțând U în loc de Uyl. V-ați fi închipuit un alt tâlc, Ulen – în loc de Ulie-den Spiegel – Oglinda domniilor voastre – a voastră, oameni de rând și seniori, stăpâniți și stăpânitori, oglinda prostiilor, a caraghioslăcurilor și a fărădelegilor unei vremi. Ar fi fost isteț tâlcul, dar fără temeii. Tradiția e alta. Nu se cade niciodată s-o rupi cu ea.”

Blânda și nefericita vrăjitoare Kathelina îi anunță destinul aflat în deplină opoziție cu al infantelui-călău Filip al Spaniei, năcut în aceeași noapte: „Ulenspiegel va fi meșter mare în vorbe de haz și năzdrăvăniii tinerești, dar va fi bun la suflet, având drept tată pe Claes, strașnicul muncitor care știe să-și agonisească pita cu bărbăție, cinste și blajinătate... Ulenspiegel, veșnic tânăr și care nîcînd nu va muri, are să cutreiere pămîntul fără să afle vreodată popas. Și va fi totodată om de rând, nobil, zugrav și cioplitor. Iar el va pribegi astfel prin lume, lăudând fetele frumoase și bune și bătîndu-și joc cu poftă de prostie. Claes întruchipează dărzenia ta, nobil norod al Flandrei! Soetkin este maică-ta cea vitează; Ulenspiegel duhul tău. O fetiță drăgălașă, tovarășa lui Ulenspiegel, fără moarte ca și el, fi-va inima ta, iar un mare burduhănos, Lamme Goedzak, stomacul

tău va fi. Și sus vor sălășlui asupritorii norodului, iar jos cei obidiți, sus bondarii hoți, jos albinele harnice; iar în cer, rănile lui Isus Cristos sângerau.” (De Coster, *Thyl Ulenspiegel*).

La 15 ani, cel al cărui nume „vrea să zică iute de picior spre a alerga după cele bune”, deja cunoscut pentru poznele sale, născocește un joc pasionant pentru mulți: *dintr-o frumoasă ramă de fân așezată într-un cort mic*, anunță că „...oricine poate, de azi înainte, să-și vadă acolo ființa de acum și cea viitoare.” Constatările și prevestirile sale sunt cinice, corozive, savuroase. Porecla vine în consecință: „În loc să le spună, în graiul său flamand: Ik ben u lieden spiegel – *Sunt oglinda voastră*, le zicea pe scurt: *Ik ben ulenspiegel*, așa cum și azi se mai grăiește în Flandra de răsărit și de apus.” (*idem*).

Isprăvile sale de pomină supără autoritățile religioase și, fiindcă ia în derâdere slujba pentru morți, este condamnat la exil special: „După asta fu surghiunit din ținutul Flandrei pe trei ani, cu îndatorirea de a face un drum de pocăință până la Roma și de a se înapoia de acolo cu iertarea papei.” (*ibidem*). Obligat să se supună, Ulenspiegel se angajează îndârjit în executarea pedepsei: „O să-mi dea ei înapoi aștei trei ani însuț și am să le cânt eu veșnica pomenire din banii lor.” De-acum, pe de o parte, ticăloșii delatori, călugării ipocriți, soldații grosolani, inchiziția nemiloasă, terorizatoare, negustorii lacomi, demagogii nemernici, hoții, mincinoșii etc., pe de altă parte, victimele lor, vor intra în imaginea reflectată a faptelor din *oglindea lui Thyl*, alcătuiind ansamblul unei satire dramatice, în care umorul are consistența protestului și a inteligenței opuse nedreptății, ignoranței, dictaturii, lașității, prefăcătoriei, invidiei, lăcomiei, trufiei etc.

Expresia „Oglinda lui Thyl” constituie metaforă de referință pentru o formă de semnalare/expunere satirică abilă, necruțătoare, dar și plină de unor a defectelor unei/unor persoane/colectivități.

„OM CU FRICĂ DE DUMNEZEU”

„*Homme qui croit en Dieu*”

„*God-Fearing Person*”

Primul sentiment pe care îl au făpturile lui Adam și a Evei după căderea în păcat este *frica* – stare sufletească de neliniște generată de vinovăție, de tulburare și de nesiguranță. La chemarea lui Dumnezeu, bărbatul răspunde speriat și derutat: „Vocea ta o auzii în grădină, și mă temui, pentru că sunt gol; și mă ascunsei.” (*Facerea*). Astfel începe istoria acestui termen disputat în complexitatea sensurilor pe care textul biblic le dezvoltă. Bogata sinonimie parțială a *fricii* (emoție, tulburare, temere, neliniște, spaimă, teroare, groază, înfricoșare etc.) atestă o realitate cu statut de permanență a vieții umane.

În Vechiul Testament, autoritatea divină este asociată adesea cu iminența unor măsuri punitive îndreptate asupra celui căzut în greșală, *frica* revendicând sensul propriu-zis al termenului: „Răutatea ta are să te pedepsească, Și abaterile au să te mustre; Cunoaște dar și vezi, Cât de rău și amar este, Că ai lăsat pre Domnul, Dumnezeul tău, Și că nu este frică de mine în tine, zice Domnul Dumnezeul oștirilor.” (*Ieremia*). În alte părți, perspectiva asupra noțiunii se modifică substanțial, apărând conotații și nuanțe: „Veniți, fiilor, ascultați-mă, Temerea de Domnul vă voi învăța.”

(*Psalmul 34*); „Începutul înțelepciunii este temerea de Domnul, Buni de minte sunt toți cei ce fac poruncile lui.” (*Psalmul 111*); „Începutul științei este temerea de Domnul, Dar nebunii înțelepciunea și învățătura le nesocotesc.” (*Proverbele*); „Temerea de Domnul este izvorul vieții, Ce depărtează pre om de laturile morții.” (*idem*); „Să ascultăm sfârșitul a tot lucrul: Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile lui, căci aceasta este toată datoria omului.” (*Eccleziastul*).

De-acum, *frica* devine formă de respect desăvârșit, de devotament, de sfială, de admirație, de recunoștință, de slujire necondiționată, de încredere nemărginită, ajungând în Noul Testament, la sensul major al dragostei: „Temere nu este în iubire, ci iubirea desăvârșită dă afară temerea, fiindcă temerea are chin de pedeapsă, și cine se teme, nu este desăvârșit în iubire.” (*Epistola I a lui Ioan*).

Expresia „*Om cu frică de Dumnezeu*” este o construcție lexicală care caracterizează lapidar o persoană cu un mod exemplar de comportament, prin respectarea legilor credinței în Dumnezeu, prin seriozitate, prin generozitate, prin corectitudine etc., în relațiile cu ceilalți semeni din comunitate.

Izgonirea din Rai

PRINȚESA PROZEI JUVENILE

O SĂPTĂMÂNĂ CU VERIȘOARELE

► Cristina LUCA PARAPIRU

Laura a aflat fără bucurie că la ei vor veni verișoara cea răutăcioasă, Ilinca, și părinții ei. Se întristă și mai mult când i se spuse că va veni și Nadia, prietena cea mai bună a verișoarei. În cameră, Laura se gândea cum o vor trata cele două vizitatoare. Chiar atunci intră la ea mama sa plină de machiaje și purtând o fustă oribilă în formă de sticlă. Aceasta o întrebă de ce este supărată. Fetița nu-i răspunde, dar privea portretul Ilincai și al Nadiei.

Deodată țrrrrrr! soneria. Ilinca intră în casă cu un zâmbet viclan întipărit pe față, urmată de Nadia. Laura le salută cu un „Bună!” deloc vesel, așteptându-se la vreo surpriză neplăcută. Ilinca o duse pe Nadia în bucătărie, o împinse și pe Laura acolo, apoi se așeză pe un scaun, lângă ea. Cele două se jucau cu o păpușă de-a Nadiei.

Laura le rugă să o primească și pe ea în jocul lor, însă Ilinca strigă la ea să le lase în pace. Înainte să se întunece, Laura își făcu patul, dar, când să se culce, auzi glasuri în camera de oaspeți. Aproape că o luă cu leșin. Erau Ilinca și Nadia. Părinții îi spuseră că vor sta o săptămână cu ei și cât pe ce să i se facă rău. Se aruncă pe pat și adormi.

Pe la miezul nopții auzi țipetele Ilincai. Alergă în camera verișoarei și întrebă:

- Ce s-a întâmplat, Ilinca?
- Monstru!... Monstru!... Îngăimă verișoara.
- Care monstru? Ce-ai pățit?...
- Nadia era un monstru care mă îndemna la rele și acum m-a atacat, fiindcă n-am mai vrut să-l ascult. Tu m-ai salvat!...

Laura o îmbrățișă și o mângâie, liniștind-o:

- Bine că ai scăpat de el. Vom fi împreună și nu va îndrăzni să mai vină. Nadia era partea ta întunecată și ea a plecat pentru totdeauna.

Timpul trecu, iar portretele cu Ilinca și Nadia fură înlocuite de portretele Laurei și ale Ilincai. Cele două se înțelegeau de minune. După o săptămână s-au despărțit cu mare părere de rău, promițându-și să se revadă în vacanța viitoare.

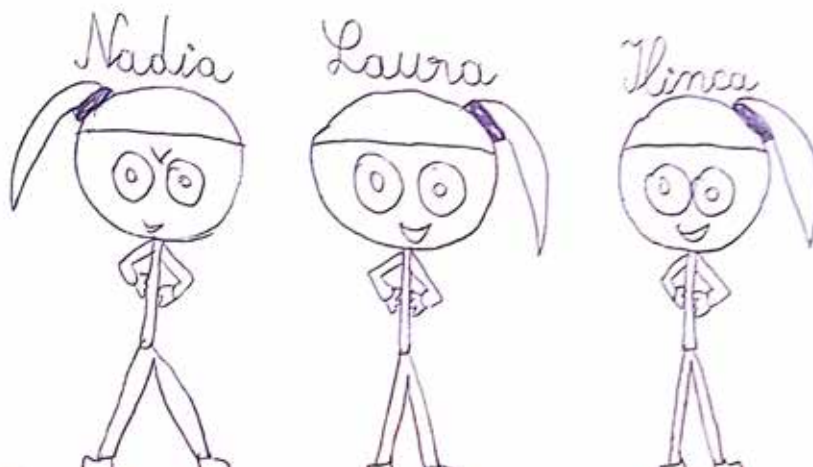
Laura i-a spus mamei sale:

- Ilinca îmi este acum o adevărată prietenă. A zis că nu va mai veni niciodată aici cu Nadia.

Mama a privit-o uimită:

- Păi, și acum Ilinca a venit numai cu părinții ei! De unde ai scos-o pe Nadia asta?...

Laura ridică din umeri gândindu-se că sunt prea multe de explicat.

DE SPIRITUS

ESENȚA COMUNISMULUI

- EXTERMINAREA DE LA PITEȘTI -

În amintirea lui Eugen Jorăscu,
teuceeanul care spunea că „nu sunt cuvinte pentru a înfățișa grozăvia la Pitești”

► Daniel MAZILU

DUPĂ 70 DE ANI

Peste câteva luni, se vor împlini 70 de ani de la debutul „reeducării prin tortură a deținuților de la Pitești” – „cea mai cumplită barbarie a lumii contemporane” – după cum o scria Al. Soljenițîn.

Nu întâmplător, din 1 octombrie, în toată țara, va rula producția lui Toma Enache, „Între chin și amin”, primul film artistic dedicat celor care au trait pe pielea lor „fericirea comunistă”. Unii dintre supraviețuitorii „Gulagului M.A.I”, deși așteaptă cu nerăbdare această relatare artistică, sunt rezervați cu privire la capacitatea de înțelegere a privitorilor de astăzi. Fără îndoială că nimeni nu trebuie să ajungă la concluzia pripită, conform căreia printr-o peliculă de aproximativ două ore se poate transmite/explica/înțelege „fenomenul Pitești” (V. Ierunca). Strădania aceasta de (re) prezentare artistică a ororilor carcerale are meritul de a deschide un canal adecvat publicului tânăr și de a-i povesti, pe limba lui, „lucruri de necrezut” despre esența comunismului.

Tinerii văd că, la 30 de ani de la schimbarea regimului comunist, persistă în România numeroase discuții legate de „bunele intenții ale comuniștilor”, de „realizările mărețe ale clasei muncitoare” și de „patriotismul Securității”, teme de propagandă capabile să genereze confuzie și îndoială. Pe de altă parte, bibliografia exterminării de la Pitești a crescut de la an la an. Cartea lui Virgil Ierunca, „Fenomenul Pitești” (Humanitas, 1990), a cunoscut deja a treia ediție în 2016. Lucrarea lui Dumitru Bacu, „Pitești – centru de reeducare studențească”, prima relatare a ororilor (publicată în Spania, 1963), se regăsește în librării, grație Editurii Christiana. Istoricul Mircea Stănescu a publicat, la Polirom, „Reeducarea în

România comunistă (3 volume, 2010-2012) și „Documentele reeducării” (Ed. Vicovia, 2013). Cercetătorul Alin Mureșan aprofundează tema în „Casa terorii. Documente privind penintenciarul Pitești (1947-1977)” și extinde perspectiva în „Pitești. Cronica unei sinucideri asistate (Polirom, 2007/2010)”. Istoricul Marius Oprea publică în 2008, la Polirom, „Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964)”, care debutează cu citarea lui Pintilie Gheorghe, fost Director al DGSP: „În Securitate n-au ce căuta tovarăși care cred în Dumnezeu”. Carmen Chivu și Mihai Albu scot la Polirom Dosarele Securității. Studii de caz” (2007).

Unii supraviețuitori de la Pitești au reușit să publice mărturii esențiale. Nicoale Purcărea povestește în „Urlă haita” (Ed. Fundația Sfinții Închisorilor, 2013) anii petrecuți la Pitești, Canal, Gherla și Aiud. Mănăstirea Diaconești prelucrează și publică la Editura Christiana „documentul pentru o lume nouă” – zguduitorul carte a lui Ioan Ianolide, „Întorcerea la Hristos”. Cartea lui Dumitru Bordeianu, „Mărturisiri din Mlaștina disperării” - încercarea lui de a surprinde „esența dramei de la Pitești” - a fost reeditată acum doi ani, la Editura Scara. Filmul documentar „Demascarea”, mărturia a 8 victime în 11 secțiuni (Scopul acțiunii Pitești; Începutul: câștigarea încrederii; Declanșarea violențelor; Etapele, Țurcanu; Ororile; Blasfemiile; Disperarea, Speranța; Încetarea acțiunii; Aveți regrete?), în regia lui Nicolae Mărgineanu, este public din anul 2011. Din 2014, pe site-ul CNSAS, au apărut, în format electronic, 34 de volume ale Dosarelor 1114 și 1126, care prezintă mașinațiunea dezumanizării de la Pitești. Conform CNSAS, „coordonarea întregii acțiuni a fost făcută de Teohari Georgescu (ministrul de Interne), Marin Jianu (ministru adjunct al MAI), Gheorghe Pintilie (șeful D.G.S.P.), Al. Nicolschi (subdirector general în D.G.S.P.), Iosif Nemeș (primul șef al Serviciului Operativ, înlocuit de lt.col. Tudor Sepeanu și apoi de mr. Coman Stoilescu), colonelul Mișu Dulgheru (șeful Direcției Anchete Penale) și Gavril Birtaș (șeful Direcției I, Informații Interne)”. Ne surprinde, poate, în această listă scurtă a „căpeteniilor răutății” numele lui Mișu Dulgheru, fiu de comercianți evrei, aciuat la Tecuci acum 110 ani. Prin mâna lui au trecut nenumărați concetățeni, care au gustat până la sânge „corectitudinea anchetei”. Anchetat la rândul său, în 1967-1968 de către Securitate, Dulgheru a emigrat, fără restricții, în Israel și mai apoi în Canada.

CĂUTÂND ORIGINEA TERORII COMUNISTE

Dintr-o altă perspectivă, pentru înțelegerea „exterminării de la Pitești”, se pare că nu sunt suficiente cele de mai sus. După tecuceanul Eugen Jorăscu, victima lui Dulgheru, o descriere a grozăviei de la Pitești ar fi nerealizabilă. El avea în vedere, nu atât jena de a povesti mizeriile și blasfemiile la care au fost supuși, nu atât căderile

morale și fizice la care au fost împinși deținuții, nu atât grozăviile tortionarilor, care s-au întrecut pe ei înșiși în „arta torturii”, ci mai cu seamă legătura ascunsă dintre esența comunismului și exterminarea de la Pitești. Blajinul Eugen Jorăscu, om al rugăciunii și al iertării neîntrerupte, înțelegea foarte bine cu ce forță se impusese ideologia comunistă în viața societății noastre. Ca unul trecut prin malaxorul reeducării, rezona perfect cu părerea Nădejdei Mandelștam: „Cum vor putea însă istoricii să restabilească adevărul dacă pretutindeni peste o fărâmiță de adevăr s-au așternut grămezi de minciună monstruoasă?” („Fără speranță”, Polirom, p. 35).

Eugen Jorăscu nu vedea deloc în comunism „un ideal frumos prost pus în pactică” ori o alianță de interese comune a mai multor state, ci un cataclism al unei lumi, în care unii, de dragul „revoluției mondiale”, „aveau dreptul” de a extermina omenirea/umanitatea – în numele uni „om de tip nou”. Celor care doreau cu adevărat să înțeleagă esența comunismului, el le sugera lărgirea contextului istoric, depășirea granițelor noastre și căutarea originilor sale. Urmând sfatul său, în partea a doua a acestui articol, vom porni de la ziua în care teroarea și dezumanizarea au devenit subiectul și predicatul limbajul preferat a lui Lenin.

(va urma)

Fericiți cei curați cu inima

DE SPIRITUS

PROLOG

► Livia CIUPERCĂ

A cincea oară pelerin pe traiectul Sâmbăta de Sus – Prislop, în „traiul de icoană” al înaltpreasfinției voastre din Țara Transilvaniei străbune. De această dată am fost scutită de vreo explicație – deloc canonică – a vreunui ghid ghiduş şcolit – spicuiind doar ceea ce crede el a immortaliza din istoricul acestui sfânt lăcaş de stirpe brâncoveană. Inima-mi sângerează că marea majoritate a pelerinilor (nu vreau a estima vreo proporție... că mi se „sparie gândul”, cum zice Cronicarul) nu prea ştiu că înaltpreasfinția voastră sunteți unul dintre ctitorii sfântului lăcaş de la poalele Munților Făgăraş, că timp de zece ani ați trudit – cu mintea și cu brațul – în marea obște monahală pe care-ați păstorit-o ca vrednic stareț. Tocmai de aceea preasfântul vostru nume se cuvine rostit cu evlavie. Și cum ați lăsat în urmă amintiri vrednice de admirație, fiecare pelerin care calcă pragul sfântului ansamblu monahal, s-ar cuveni să viziteze „vechea stăreție de lângă cancelarie”: – pentru a admira EPITAFUL cu ADORMIREA MAICII DOMNULUI, pictat de înaltpreasfinția voastră [fără a mă și întreba dacă s-a mai vrut păstrat]; – pentru a vizita CHILIA înaltpreasfinției voastre (cea care... cam de mult poveste se dorește a fi mereu în „lucru”); – pentru a depăna, cumva, binecuvântate mărturii despre frumusețea caracterului înaltpreasfinției voastre, despre „bunătatea inimii și sfințenia vieții”, după cum mărturisea, cândva, un alt confrate întru sufetință, Părintele Sofian Boghiu (1912-2002); – pentru a se aminti că înaltpreasfinția voastră ați fondat ATELIERUL DE ICOANE de la Sâmbăta de Sus, în 1940, pe vremea când erați doar diacon... Și, de ce nu?!, a aminti pelerinilor de faptul că, prin 1980, după ani de suferință, când ați revenit la mănăstire, dorindu-vă liniște și ocrotire monahală, vi s-a oferit – așa apar unele înscrisuri –, „disponibil”, la acel moment, doar un „post” de „magaziner” – pentru un ctitor! 3 Dar de ce să ne mirăm? Cu toții știm, înaltpreasfințițe, v-ați acceptat „trecerea” mucenicească și martirică, fără cârtire! De aceea, iertare că îndrăznesc a vă cita: „Nu toți cei din lume se prăpădesc, nici toți cei din mănăstire se mântuiesc”. Deh! Vifonițele nu se vor potolite, însă, cu umilință, mă rog înaltpreasfinției voastre,

după cum ne-ați învățat: „Trimite-mi duhul tău paznic, adu-mi sănătate și liniște. Depărtează de la casa mea necazul și suferința că ai duh sfânt. Amin!” Să mai insist asupra lecției ce ne-o transmite înaltpreasfinția voastră în vreunul din pelerinajele, pe traiectul: Sâmbăta de Sus – Prislop; București (la Biserica Sf. Antonie cel Mare, la Biserica Sf. Elefterie cel Nou etc.) – Drăgănescu; Bogata Olteană (Brașov) – Sinaia – Chichiș (Covasna) etc.?! Vizitând aceste locuri de mare taină, vom îmbrățișa, negreșit, „un nesfârșit de dragoste și o prăpastie de smerenie” Să fim într-atât de cuminiți și modești întru formularea ce îndrăznim (la ceasuri de mare tulburare duhovnicească), cu smerita formulare de... „preot monah” – și nu de „ieromonah” sau și mai îndrăznețul episcop sau arhimandrit (cum știm prea bine că s-a vrut înscăunare ierarhică)?! Umilul de mine, ce aștern aceste rânduri, rămân întru ascultare și-n rugăciunea mea voi rosti formula de „preot monah” înaltpreasfinției voastre. În adevăr, de pe această primă sfântă treaptă ierarhică, înaltpreasfinția voastră, v-ați cunoscut menirea și ne-ați determinat și pe noi să conștientizăm vorba înțeleaptă – adevăr de necontestat – că „omul nu e născut de timp, ci de veșnicie”.

lași, mai 2019

Tunelul

PROZĂ SCURTĂ

IERNILE DE ALTĂDATĂ...

► Silvia BUDESCU

Unde mai sunt iernile de altădată!... Au plecat și ele odată cu anii copilăriei. Mai sunt doar în sufletul fetei ce-și aștepta pe atunci dreptul la fericire!... Au rămas înscrisuri adânci care-mi alină o altă iarnă, cea de azi, bătrânețea. Iernile erau surori întreale năzbâtiilor nevinovate cu restul anotimpurilor. Fiecare oferea zâmbete și frumuseți, puneau cununi pe suflet. Ele nu semănau între ele, fiecare își avea rostul lor. N-aveai voie să te desprinzi de ce se știa foarte bine hotărât..

Și eu aveam rostul meu binecuvântat de nuielușă: joacă, cât mai multă joacă. Nu aveam timp de pierdut. Eram un firicel de fată, fără un pic de roșu în obrăjori, un drac și jumătate, cu un dor nebun de fericire. Și asta a fost un dar frumos al vieții! Pe atunci, nu știam că viața este o capcană ce te pândește nemiloasă să te prindă cu ghiarele ei neiertătoare. Ce-mi păsa mie atunci de filozofia vieții!... Făceam tot ce-mi trăsnea prin cap și nu erau puține. Dacă azi făceam una gogonată, mâine făceam două și mai și, cu tot alaiul lor de consecințe.

Primii fulgi erau așteptați cu ochi dornici de aventură. Când apărea câte unul rătăcit din nori groși, apoi altul și altul plutind în dansul lor odihnitor, pentru mine, începea un vârtej de trăiri din care nu mă putea alunga nimeni. Era raiul de pe pământ din care nu m-a izgonit timpul, ci vremurile. În sufletul meu a rămas copilul de altădată, mângâierea mea de astăzi, toate amintirile binecuvântate. Ieșeam cu tupeu afară, deschizând ușile cu putere. Rămâneau deschise așa, ca o chemare și pentru cei din casă. Mă învârteam bezmetic cu brațele întinse, îmbrățișând-o pe ea, iarna, ca după o despărțire lungă. Un dans al fericirii pe care doar copilul o poate trăi.

Prindeam fulgii rătăciți prin aer în palmele mele calde îi mângâiam cu privirea înainte de-a se topi. Mă hrăneam cu bucurii! Câte căutări începeau!... Săniuța veche, moștenire de la cine știe cine și la care râvneam cu atâta nerăbdare, aștepta de mult clipa aceasta. Am scos-o din pod, am pus-o ca pe un trofeu în mijlocul ogrăzii, printre orătăniile care ciuguleau și ele din zăpada proaspăt căzută boabele aruncate de dimineață. Nu mă puteam bucura de

ea, decât în urma unor grele compromisuri. Trebuia să promit marea cu sarea. Promitem tot ce mi se cerea, numai că, în clipă următoare, uitam. Aveam sanie și era a mea. Mulți copii nu aveau sanie. Așteptau bosumflați ba pe unul, ba pe altul să le dea și lor sania. A mea era roasă de timp. Cine știe câte ierni o fi purtat, sârmana, în spate, tot zgâtii ca mine, neostoite de dragul derdelușului aducător de bucurii copiilor. Iarna era iarnă, regulile precis stabilite de către cutume respectate cu sfințenie de vâna răzășească a gospodarilor din sat.

Nimic nu era fără rost, oricât de grea ar fi fost, toți erau pregătiți s-o întâmpine. Zăpezile ajungeau uneori de coșmar, adevărate poveri pentru gospodari. Făceau cu lopeți din lemn pârtii spre locurile unde trebuia să ajungă în gospodărie. Adevărate tranșee, locuri de joacă pentru noi copii erau pentru războinici un adevărat câmp de bătaie, iar pentru fetele mai îndrăznețe o spaimă a spaimelor însoțită de chicoteli prefăcute. Ce tăvăleală era... vai-vai, în raport cu vârsta!... Când trebuia să trec și eu pe acolo, mă piteam și o ștergeam din zona de atac hoștește, nu-mi prea era pe plac!...

Pentru mine, important era cum puteam să ajung în drum?!... Acolo se petrecea totul, drumul era dezlegarea tuturor proiectelor mele, cum puteam să ajung eu acolo? Mă prefăceam captivată de sania mea bătrână. Într-un alint blajin, ca după o lungă despărțire, o tot foiam de colo-colo, asta așa, pentru ochii mamei care o căuta pe „ușărnica” din când în când, privind prin ferestrele aburinde. Așa-mi spunea mama cu năduf prefăcut: „Ușărnica, ești o ușărnica!” Știu că nu era prea supărată pe mine. Pe ea o moșteneam doar. Din spusele ei și-ale altora, mama fusese mai drac împielit ca mine.

După jocul nevinovat, ajungeam la poartă, de acolo, tuști în uliță. Într-o fugă nebună, alergam strigând cât mă ținea gura: „Vin și eu, așteptați-mă!” Parcă plecau de acolo și eu pierdeam săniușul. Sania trasă de o ață, care, de cele mai multe ori se rupea, aluneca și ea după mine, răsturnându-se pe toate părțile. Ajungeam, cu surle și tobe, la bieteale pârtii din ulițele în pantă, unde erau adunate toate

plodurile din vecini. Erau mai multe pârtii, dar noi, cei cu sănii, stăteam mai feriți. Cine avea schiuri se ducea pe deal. Ce schiuri!... Unele din doage de butoi, altele din scoarță de copac de pe care se jupuiseră teiul pentru a lega la vie. Și eu m-am dat cu schiurile fratelui meu. Vă jur! Asta, după ce am muncit vreo săptămână în locul lui și nu l-am mai pârât deloc.

Ce fericită eram!... Zburam cu bățul între picioare. Nu știu să fi căzut vreodată!... La început, porneam în chiotele celorlalți care se uitau cum o fată are un asemenea curaj. Văzând că nu-mi rup gâtul, continuau cu alte ironii care mai de care mai răutăcioase. Unele mă dureau!

Pentru mine, nu era fericire mai mare ca aceea de a fi cu ei, copiii din sat, cu ei făceam o zarvă de pomină la săniuș. Nu ne deranja nimeni. Nici măcar vitele care, spre seară, erau scoase la adăpat. Se fereau, sărmanele, de hoarda de nebuni. Intrau, uneori, cu coarnele în gard și peste asta mai luau și câteva bice pe spinările lor gârbovite. Mie mi-era frică de ele, mă cam feream, cel mai mult mă speriau coarnele acelea încovoiate, unele ascuțite, altele rupte în vreo luptă sau boncăluială.

Eram buricul pământului până când trebuia să mă duc acasă. Dacă era după mine, aș fi rămas acolo toată noaptea, dar eram și eu un pic de premiantă la școală și nu se cuvenea să-mi offensez onoarea! Drac, drac, dar la școală eram și eu „fruntea”!

Înghețase biata mea rochiță, era adunată sloi la spatele meu, zadarnic trăgeam de ea și-o îndrept, să nu vadă mama prăpădul. Pantalonii aveau țurțuri, iar eu mergeam boscorodind rugăminti fierbinți la ceruri: „Dă, Doamne, să avem musafiri!” Nu se cădea să-ți muștraluiești odorul de față cu

lumea, nu?! O încasam sau nu, asta era un joc al firii părinților, trebuia autoritate, altfel cine știe ce se alegea de mine!...

Una, două răceam, un copil bolnăvicios, dar cu atâta energie, era un mister. Semănam, spuneau la ciudă, cu cel mai rău din tot neamul, pe care nici ei nu-l știau. Cât zăceam, făceam atâtea planuri de evadare!... Dar când o luam razna prea de tot, intervenea cureaua tatei, de care n-am scăpat. Am încasat-o într-o seară, când am uitat să mă mai întorc acasă din vecini. Gestul neașteptat m-a durut! Pedeapsa tatei era rară, dar durea și mă rușinam. Tata era un om deosebit. Ne vorbea deschis, căuta să înțelegem noi înșine pe unde am greșit, unde este adevărul și ce trebuie făcut.

Zăpezile țineau până când primăvara își trimeea solii. Primul eveniment dorit era plecatal fetelor la iarbă mare. Un obicei al locului, păstrat cu sfințenie în sat, chiar era așteptat cu nerăbdare primăvara. Fetele mari, domnișoarele, își căutau sortitul pe câmp, prin locuri știute și pe unde creștea o planta numită iarbă mare. Cum era rădăcina găsită ici și colo, așa era și iubitul așteptat și dorit. Era mare rușine să rămâi fată bătrână. Nu m-am ținut după ele niciodată, însă ascultam cu plăcere ce povesteau. Era un joc, un fel de „minte-mă, dar minte-mă frumos!”

Eu așteptam albastrul cerului, iubirea de-nceput, într-un loc binecuvântat de Dumnezeu și pe care l-am pierdut, din pricina unor vitregii care au trecut neiertător peste sufletul meu, aruncându-mă în amintiri care mai trăiesc doar în vorbe înscrise pe suflet. Vorbe ce spun despre o copilărie fericită care a fost și rămâne a mea.

(Din volumul de povestiri *Nedumeriri*)

Singurătate în doi

FRAGMENT DE ROMAN

UMILINȚĂ ȘI DEMNITATE *

► Ghiță NAZARE

Cu o săptămână înainte de examen, în noaptea de sâmbătă spre duminică, pe la ora două, mama m-a trezit pentru că urma să plec cu tata cu căruța cu boi la Tecuci. Urma să stau în gazdă la Brăiescu, un cunoscut al familiei, de pe vremea când fratele meu era elev de liceu și a stat tot acolo. Nu-mi puteam explica de ce trebuia să plec cu atâta timp înainte, dar pe vremea aceea, și la țară fiind, nu trebuia să pui prea multe întrebări părinților, ci trebuia să ascuți și să faci ceea ce-ți spuneau. Afară era răcoare și o liniște plăcută, supravegheată de luna plină care se plimba pe un cer ca sticla, punctat de o sumedenie de stele. Și găinile, și porcii, și vițica dormeau. Doar lătratul câinilor mai spărgea liniștea unei nopți feerice.

Nu aveam de unde să știu că, de fapt, atunci când am ieșit cu căruța pe poata grădinii din spatele casei, plecam într-o mare aventură a vieții. Credeam că școala de la Tecuci urma să fie doar o nouă etapă înainte de reîntoarcerea definitivă la talpa țării. Făceam prima călătorie atât de lungă, peste 15 kilometri, distanța de la Vizurești la Tecuci. Urma să văd pentru prima dată cum arată un oraș. Parcă inima îmi bătea mai tare, dar chiar așa era.

Am trecut podul peste pârâul Tecucel, locul atâtor întâmplări din copilărie, am urcat dealul pe la Călin Buscă, apoi am cotit spre dreapta pe lângă crama și viile fostului boier Istrate, de unde am ajuns la Ghilțeasca, unde aveam o falcie de pământ, iar apoi am continuat drumul pe la Cupeschie, pe la fosta moșie a lui Șendrea, ajungând la Frunzeasca spre dimineață, când noaptea se îngâna cu ziua. Mai aveam 5-6 kilometri până la Tecuci, până la intrarea în oraș, acolo unde trebuia să ajungem, la Brăiescu. Când tata a oprit căruța, în fața unei băcănii, am înțeles că suntem la destinație. Tata m-a luat de mână, am intrat pe poarta laterală a micuței grădini care împrejmuia casa. „Acesta este”, m-a prezentat tata. Nu știu dacă am spus „Bună dimineața”, eram amețit de emoție. După ce gazda mi-a arătat camera în care voi sta, am mers la căruță și mi-am adus cele câteva schimburi pe care mi le pusese mama într-o bocceluță făcută din cânepă, cărțile de matematică și română, două caiete, unul cu pătrățele, pentru matematică, și

unul de dictando, pentru română, două creioane ascuțite, o radieră, o călimară cu cerneală și... un stilou, primit cadou de la sora mea, statisticiană de la Bacău. Înscrierea mea la examen era o mare victorie pentru ea, dar și pentru fratele de la Iași.

După ce ne-am odihnit vreo jumătate de oră, am mers cu tata să-mi arate școala. Când am intrat în curte am rămas șocat, n-am mai putut scoate un cuvânt. Era prima clădire atât de mare pe care o vedeam. În curte, sute de elevi, extrem de veseli, gălăgioși și zburdalnici, așteptau camioanele cu prelată pentru a-i transporta, aveam să aflăm mai târziu, la practica agricolă de vară. În mintea mea s-a declanșat o luptă aprigă, contradictorie: eram pus în situația de a alege între o lume nouă, total necunoscută, și liniștea patriarhală a satului, roua dimineții, zăpușeala răcorită într-o ghioalcă (o adâncitură pe fundul albiei unui pârâu/râu, realizată natural sau amenajată) pe pârâiașul Tecucel. Am plecat la gazdă cu îndoiala în suflet. După amiază, tata a plecat acasă. Era pentru prima dată, la 14 ani, când rămâneam singur printre străini. Zilele au trecut însă repede, cea mai mare izbândă din săptămâna dinaintea examenului fiind învățatul să merg pe bicicletă. Am exersat pe trotuarul din fața băcăniei.

Cu o zi înainte de concurs, pe seară, m-am dus la școală să văd listele cu candidați, repartizarea pentru a doua zi, sălile de clasă, ora la care trebuia să fim prezenți la examen. Erau mai multe liste, cu câte 25-30 de candidați pentru fiecare sală. Ultimul de pe ultima listă avea numărul 265. Am înțeles atunci că pe cele 100 de locuri pentru clasa a VIII-a erau înscriși 265 de candidați. Mai erau la ușă pe care se aflau afișate listele cu candidați și alte informații, încă patru-cinci elevi, foarte zgomotoși, vorbind tare, uneori nu tocmai civilizată, foarte stăpâni pe ei, sigur tecuceni. Din discuția lor am aflat, involuntar, că se numesc Gigi și Marian și că au absolvit școli generale diferite din oraș, că atunci s-au cunoscut, dar îi unea „cultura” urbană. Dintr-o dată, unul dintre ei, nu știu care, deoarece eram concentrat la liste, mă împinge din spate și mă întreabă:

- Tu de unde ești, balaure?

Doar faptul că m-a împins din spate m-a făcut să cred că mi se adresează mine și, trecând peste modul nepolitic de adresare, am răspuns că sunt din satul Vizurești, comuna Buciumeni, continuând să mă uit la liste.

- Aha, deci ești țăran! Și ce cauți tu aici? Cui ai lăsat vaca? Tu vrei să reușești aici?

Știi tu cine a scris Mitrea Cocor?, au curs întrebările, una după alta.

După timbrul vocii am înțeles că întrebările proveneau de la doi „colegi”. Întrebându-mă de autorul romanului Mitrea Cocor, pe care tovarășul profesor Donciu, excelent profesor de literatură română, om cu două facultăți, este drept de la țară, ni l-a predat în mai multe ore, ne-a dat caracterizarea personajelor, am făcut mai multe lecții de recapitulare, ne-a dat și un subiect la teză, mi-am dat seama că vor să-și bată joc de mine, să mă umilească. Când mi-am dat seama de intenția lor am refuzat să le răspund. Ba, mai mult, le-am spus că nu știu, că nici nu am auzit de Mitrea Cocor.

- Băiii, și atunci tu vrei să reușești la școala medie, la Tecuci. Du-te acasă că „latră” vaca după tine!

- Vaca mugește, nu latră!, le-am zis cu un glas încet.

- Hopaaa, vezi că știi, dar tot aia e!

Am plecat la gazdă, puțin abătut, dar și mai ambiționat. Cert este că cei doi nu mi-au făcut o impresie deloc bună. Am mai recapitulat ceva, am mâncat, am mai făcut câteva ture cu bicicleta, după care, pe la ora 22.00, după rugăciunea de seară, m-am culcat. Dimineața următoare, după un ceai cu pâine și halva, am plecat mai repede la școală, pe la 7.30, deși intrarea în clasa de examen era până la 8.30. Îmi veneau în minte spusele celor doi. Aș fi vrut să ne dea Mitrea Cocor. La un moment dat au intrat doi profesori în clasă, au făcut prezența, ne-au dat câte o coală dublă și ne-au cerut să completăm în pătrățelul din dreapta sus, de pe prima pagină, datele de identificare. Ce-s alea date de identificare?, mi-am zis în gând. Numai că cineva a întrebat dacă scriem întâi numele și apoi prenumele sau invers. Cerința era însă scrisă și în pătrățelul respectiv. Atunci mi-am dat seama ce trebuie să scriu. După circa 30 de minute a intrat în clasă un alt profesor, însoțit de o profesoară, cu mai multe plicuri mari sigilate. Probabil că era președintele comisiei de examinare, cel care ne-a adus subiectele. Mulți ani mai târziu aveam să fac și eu de câteva zeci de ori așa ceva, dar atunci nici nu-mi trecea prin minte.

Momentul deschiderii plicului îmi producea fiori pe spate, mi se părea că tot corpul s-a încălzit brusc, ochii îmi erau pironiți asupra celui care fusese desemnat să deschidă plicul și să spună subiectul. Primul subiect, zice gătuț de emoție cel care desfăcuse plicul: „Mitrea Cocor, de Mihail

Sadoveanu”. Recțiile colegilor de examen au fost diferite, unii s-au bucurat, alții s-au intristat. Unul chiar a ieșit imediat din sală. Eu, cu naivitate, m-am întrebat în gând: oare tovarășul profesor Donciu a știut subiectul?

La proba următoare, scris la matematică, a fost cu ceva emoții, deși profesorul Anton Radovici, căruia colegii îi spuneau Dorel, făcuse zeci de ore de meditații, că uneori ajungeam acasă aproape pe înserat. Dar matematica-i matematică.

După probele scrise, au urmat cele orale, la limba și literatura română și la matematică. Subiectele extrase la română, primul de literatură, „Uzina vie”, de Alexandru Sahia, caracterizarea personajelor, iar al doilea de gramatică, despărțirea unui text în propoziții și analiza din punct de vedere gramatical, mi-a adus din nou în minte numele profesorului Donciu, din „generală”. Am precizat autorul operei, am prezentat, succint, conținutul, am trecut la analiza literară și caracterizarea personajelor. Ilustram ideile cu citate din textul operei, așa cum făcea profesorul atunci când ne predă. L-am evocat pe Bozan, personajul principal al operei, cel îndrăgostit până la sacrificiu de meseria pe care o făcea. „Dacă fabrica aceasta ar fi a muncitorilor și ar fi organizată după legi proletare, slăbănogul ăsta de Bozan ar înnebuni. Ce înțeleg directorii reacțiunii, cu cefele rășfrînte peste guler, știu ei că în clipa aceasta un muncitor plânge de dragul unei locomotive?”. Era pledoaria patetică pentru naționalizarea fabricilor și trecerea lor în proprietatea clasei muncitoare. Profesorii din comisie m-au oprit, iar unul dintre ei, care avea să-mi fie diriginte în clasa a VIII-a, Mihai Driga, și cu care aveam să fac limba rusă, m-a întrebat:

- Băiețele, la ce școală ai învățat tu?

- La școala din Buciumeni, am răspuns eu cu mândrie.

- Și cu cine ai făcut limba română?

- Cu tovarășul profesor Nicolae Donciu, i-am spus prompt.

- Bravo, la teză ce ai făcut?

- Am făcut bine!

După acest dialog, un profesor din comisie, discret, a comentat cu ceilalți colegi: dacă a făcut cu Donciu era normal să se prezinte așa de bine!

La matematică, la oral, mi-am luat revanșa față de teză. Am umplut repede două table cu rezolvarea exercițiilor, le-am șters și am mai umplut una și jumătate cu rezolvarea problemei. Din nou am fost întrebat la ce școală și cu cine am învățat. Am spus că am făcut școala generală la Buciumeni și că am învățat cu tovarășul profesor Anton Radovici.

Trecusem de examen și urma să aștept rezultatele. Gazdei i-am spus că am făcut bine. Au urmat trei zile de...ciclism. Devenisem profesionist, făceam opturi, frânam brusc, treceam cu viteză pe lângă pietoni.

A treia zi de la terminarea examenului de admitere, după ora 17.00, urmau să se afișeze rezultatele. De dimineață a început să mă doară stomacul, nu aveam poftă de mâncare, nici măcar de bicicletă. Eram retras, nu aveam nici poftă de vorbă, stăteam întins în pat, cu fața în sus și așteptam să treacă timpul, urmăream pendula pe care gazda o avea atârnată pe perete. Am plecat de acasă pe la ora 16.30, nu mai aveam răbdare. Când am ajuns în curtea școlii era o mare de copii, candidați, dar și părinți, probabil bunici, frați și surori. Se vorbea tare, dar fiecare era stăpânit de emoție.

La ora 17.00, fix, a început să se afișeze listele, pe partea interioară a geamului unei clase. Înghesuiala era mare. Nu puteam vedea numele celor reușiți. M-a surprins însă că erau doar trei liste cu candidații admiși. Nu-mi explicam de ce nu sunt 100 de reușiți, la câte locuri erau. După aproape o oră, în care unii plângeau, se văicăreau, iar alții se bucurau, râdeau, se îmbrățișau, se sărutau cu cei dragi și apropiați, am ajuns și eu mai aproape de geamul cu listele. Ultimul pe cea de-a treia listă avea numărul 56, ceea ce însemna că doar 56 erau reușiți. Aproape că îmi pierdusem orice speranță, fapt care se accentua cu cât parcurgeam lista de jos în sus, pe a doua. Am început să citesc a treia listă, de fapt prima, tot de jos în sus. Deodată mi-am văzut numele și n-am știut ce să fac, m-am întors doar cu spatele și am ieșit din aglomerație, eram bucuros, dar nu aveam cui să-mi strig bucuria. Un băiețel, la fel de retras, m-a întrebat ce am făcut și i-am spus că am luat. Mi-a zis că-l cheamă Costel și că este din Furceni. Am schimbat doar câteva vorbe și ne-am despărțit, urmând să ne întâlnim

Pace

pe 14 septembrie, la deschiderea cursurilor. Avea să devină prietenul meu pentru următorii 50 de ani, după care el a plecat în Ceruri.

Am ajuns la gazdă căreia i-am spus, cu emoția firească, că am reușit și am luat în primire bicicleta. A urmat ziua de...ciclism. A doua zi trebuia să vină tata să mă ia. Trecuseră 10-12 zile de când devenisem orășean. După ce m-am trezit am mers din nou la școală să mai văd încă odată listele, în liniște. Când m-am apropiat de geamul cu listele i-am recunoscut pe cei doi copii cu care am avut discuția mai puțin plăcută din prețuia examenului, Gigi și Marian. M-au recunoscut și ei și au tăbărât pe mine:

- Ce ai făcut, țărane?
- Am luat, am răspuns mândru, cu un ton firesc!
- Nu se poate, ai văzut cum merg pilele?, s-a adresat Gigi către Marian.
- Cum adică, ce-s alea pile?, am întrebat eu.
- Cum adică, bă țărane, tu care nu știai cine a scris Mitrea Cocor să iei examenul, iar noi, absolvenți de școli din oraș, care am făcut meditații plătite, să nu luăm. Lasă că au mai rămas destule locuri, 44, și vom reuși cu siguranță în toamnă. Vom vedea noi atunci cine este mai tare.

La vremea aceea nu se proceda încă la coborârea mediei de admitere până la ocuparea tuturor locurilor stabilite inițial, uneori chiar și până la 1 și ceva, sau metoda redistribuirii celor care nu prindeau loc la liceul la care au dat examenul și erau orientați către alte școli.

Am plecat de la școală cu sentimentul, împărtășit adesea de părinți, că „Dumnezeu nu bate cu parul!”. Când am ajuns la poarta de la casa gazdei mi-am dat seama că tata venise, boii erau dejuțați, unul era culcat, se odihnea, iar celălalt mai mânca ceva fân din căruță. Evident, tata aflase de la gazdă că reușisem. Cu o bucurie reținută, m-a luat în brațe, m-a sărutat pe frunte și mi-a zis că vom vedea noi ce se va întâmpla în următorii patru ani. Poate vin americanii și voi rămâne sprijinul lor la bătrânețe.

Am plecat de la familia Brăiescu, gazda mea pe timpul examenului de admitere la Școala Medie, mai pe seară, pe răcoare, pe drumul de întoarcere către casă: Frunzeasca, fosta moșie a lui Șendrea, Cupeschie, Floreasca, drumul pe la Călin Buscă la vale, podul peste Tecucel și poarta grădinii din spatele casei. Mama, cu lacrimi în ochi, văzându-mă vesel, ca și pe tata, și-a închipuit că am reușit și nu a mai putut spune decât atât; bravo, dragul mamei, nu ne-ai făcut de râs, nici pe noi, nici pe frații tăi, nici pe profesori, nici pe vecini. Tocmai atunci trecea pe drum și brigaderul CAP-ului, Enache. Mi s-a părut că s-a bucurat cel mai mult. Chiar așa și era. Contribuise și el la izbânda mea. Și așa se scrie istoria.

► Roxana RACARU

FRAGMENT DE ROMAN

ISTORIA CU PEȘTI ZBURĂTORI

UN PEȘTE MAGIC

L-a văzut în ușa privind-o intens, cu uimirea aceea incredibilă de care numai copiii sînt capabili. Un băiețel în pijamale, să fi avut 3 sau poate 4 ani... Spitalele sînt locuri atît de ciudate, își spuse ea după un timp întorcîndu-și privirea de la el.

- Văd că l-ai cunoscut pe Noah, d-na Zia infirmiera intră în salon cu medicamentele. Cred că o să deveniți buni prieteni, mi se pare că mamele voastre se cunosc.

- Ah?

Nu i-a zis nimic de vreo prietenă întîlnită aici.

Ziua trecu mai departe liniștită, deși visă o istorie ciudată în somnul de după-amiază: era în patul de spital, dar în același timp deasupra orașului, căci patul era purtat de libelule prinse de cearșaf de jur împrejur... Se simțea atît de bine, încît în vis întindea brațele ca și cum ar fi putut zbura singură. Și de fapt chiar zbura, trecea prin straturi colorate de aer. Apoi începu să cadă prin pînze întinse s-o salveze, în timp ce se întuneca din ce în ce mai mult și i se făcea frică.

Se ridică din pat și se apropie de geam. Era încă sub impresia visului cînd îl văzu și nu înțelese ce s-a întîmplat. Știa doar că ceva e diferit. Și pe bună dreptate: așezat între două crengi era un cuib mare de pasăre... dar din care ieșea un cap de pește. Un pește perfect, verde cu galben, viu, cu solzi strălucitori și coadă tremurînd deasupra cuibului. Doar așezat pe uscat, la 5 sau 6 metri deasupra solului.

La un moment dat a ridicat capul, a întins două aripi mari, aproape transparente... și a zburat din cuib. Era cel mai minunat zbor pe care l-a văzut: corpul ondula pe toată lungimea, în timp ce aripile, cu margini tremurătoare, loveau aerul cu mișcări largi. Razele soarelui băteau pieziș, așa că mișcările peștelui declanșau fulgerări de lumină galbenă. Era aproape imposibil să-l mai distingă acum. Pînă cînd

deveni de-a dreptul invizibil.

Ieși val vîrtej din salon să coboare în curte, dar doamna Zia tocmai trecea.

- Elfidan, te așteptăm la masă.

- Ajung imediat, dar gîndul ei era la peștele cel mai extraordinar văzut vreodată.

Holul se umpluse cu bolnavi care mergeau spre sala de mese – copii, într-un spital de copii, deci copii care coborau ca într-o recreație, într-un vacarm și-o vînzoleală imposibil de stăpînit. Așa că i-a fost ușor să se strecoare spre poartă. Dar imposibil să treacă de moș Luca, portarul („ce faci aici, fetiță? asta nu e oră de ieșit, treci înapoi la masă”). Moș Luca e prea obișnuit cu ei...

Dar evident că trebuia să verifice pînă la urmă, să se convingă că putea fi real, că o minune de calibrul ăsta ce se împotriva oricărei logici (pînă și ea știa că peștii nu trăiesc în aer și păsările în apă...). Așa că... iat-o în dimineața următoare, înainte de răsărit, încercînd să se strecoare în curte. Moș Luca stătea de vorbă cu celălalt portar, nea Costache, la o țigară.

Profită să fugă în curte și să treacă gardul în grădinița din fața geamului. În mai puțin de 5 minute, era deja agățată de prima creangă și se chinuia să urce pe coaja alunecoasă. La prima privire jos, îl văzu însă pe Noah lîngă trunchi, singur, în pijamaua lui cu căței și pisici. Se zgîia în copac.

Continuă să se cațare, dar ca să descopere că încerca și el să urce.

O să obosească pînă la urmă, își zise, și nu-i mai dădu atenție. La un moment dat se uită în urmă.

- Elfi! strigă el.

Elfi tresări. L-a auzit căzînd, de sus îl vedea ghemuit pe pămîntul umed fără să miște. Nu căzuse de la o înălțime prea mare, dar oricum ar fi rămăsese ghemuit jos. Elfi coborî din cîteva mișcări și îl luă în brațe. Nu era foarte greu și asta i se păru încă și mai grav.

Se întoarse cu el să treacă pe furiș spre ușa și în fața ei apără un motan uriaș tărcat pe care nu-l

mai văzuse. Îi privea cu ostilitate. Elfi plecă privirea, „lasă-mă să trec te rog”. Le făcu loc să treacă dar cu evidentă nemulțumire.

Elfi reuși să se apropie de ușă, dar acolo era doamna Zia cu o altă asistentă, ieșeau în fugă, foarte agitate amîndouă. Se apropie de ele cu Noah în brațe, incapabilă să vorbească. Doamna Zia îl luă pe Noah și-l puse pe un pat mobil lîngă intrare. În tot acest timp cu exclamații, cu întrebări repetate pînă Elfi catadicsi să răspundă – „ce s-a întîmplat?” „Elfi, spune-mi te rog, ce s-a întîmplat? ce făceați afară? unde l-ai găsit?”.

Așteptă apoi un lung moment în fața sălii în care se îngrămădiseră mai mulți doctori în jurul lui. După un timp îl scoaseră de acolo și îl duseră spre sala de operații. „Tu nu poți intra acolo” „întoarce-te în salon, Elfi, n-ai ce să mai faci aici” „îți spun cum se simte un pic mai tîrziu, e bine?”.

Se simțea atît de vinovată! Se întoarse în salon și plînsese mult timp cu fața în pernă ca să nu se audă. Cătălina veni de cîteva ori s-o întrebe ce s-a întîmplat, dar la răspunsurile ei monosilabice, sfîrși prin a o lăsa în pace.

.....

LEGENDELE DE PE MARARA

LEGENDA INSULEI. PORPHYRIUS ÎNTÎIUL

A fost odată ca niciodată un pește zburător, din cei care trăiesc în mările calde și sar cîteva secunde deasupra apei în căutare de gîze. Într-o zi, peștele zburător țîșni din apă ca de obicei și văzu, plutind deasupra valurilor, o zîină.

Zîina se plictisea, așa că l-a întrebat cum îl cheamă. El făcu din nou un salt deasupra apei:

- Porphyrius.

- Ei bine, Porphyrius, eu pot să îți îndeplinesc trei dorințe.

Peștele reveni la suprafața apei:

- Dorințele pot fi împlinite pentru mine și cei dintre supușii mei care vor să mă urmeze? o întrebă el.

Era neobișnuit ca cei cărora zîina le acorda o favoare să pună tot felul de condiții. Zîina își încrunță sprîncenele și cugetă. Pe neașteptate, o pală de vînt o ridică pe deasupra valurilor și o aruncă în apă. Se apropia o furtună.

Zîina începu să strige după ajutor și să se zbată. Porphyrius se apropie de ea și o lăsă să urce pe spatelul lui. O duse degrabă la țărm. Ajunsă pe uscat, zîina își reveni încet-încet din spaimă și îi mulțumi peștelui.

- Accept condiția pe care mi-ai pus-o, îi zise ea.

Pe vremea aceea peștii zburători nu se puteau

lipsi de apă, căci nu puteau respira în afara ei. Dar cele cîteva secunde pe care le petreceau în aer le păreau magice, prima dorință fu deci să poată să respire în aer și să se ridice mai mult deasupra apei. Zîina a acceptat.

Pîlcuri-pîlcuri de pești zburători începură să se ridice în aer, strigînd de bucurie. Marea se deschidea în fața ochilor lor de jur împrejur pentru prima dată, și soarele sclipind pe coama valurilor îi orbea. Aerul sărat le umplea pieptul, și totul era minunat... pînă cînd începură să obosească.

Dar cînd au vrut să se întoarcă în apă să se odihnească, nu mai puteau să respire decît aer. Pescărușii începură să se apropie de locul în care se zbăteau. Și nu era nicăieri unde s-ar fi putut refugia.

Atunci Porphyrius spuse a doua dorință: a cerut o insulă zburătoare pe care să se poată așeza și care să fie casă lor și a generațiilor următoare.

Zîina suflă peste valuri și scoase dintre ele falezele albe ale unei insule care se înălța încetul cu încetul. Peștii zburară pe ea cu bucurie. Văzură pajști înverzite, coline stîncose străbătute de peșteri în care să se adăpostească de vreme rea, rîuri trecînd printre păduri umbroase, munți cu văi și defileuri adînci în care să-și exerseze arta zborului,...

Porphyrius privi lung insula și ascultă laudele entuziaste ale peștilor care îl urmaseră. Apoi se întoarse spre zîină și formulă a treia dorință: a cerut ca insula să fie ascunsă, păsările să nu o vadă, avioanele să nu se ciocnească de ea.

Zîina a zîmbit și i-a îndeplinit și a treia dorință. Apoi a dispărut.

Și de fiecare dată cînd un nor întunecă dintr-o dată strălucirea unei zile de vară, e insula care alunecă lin deasupra orașelor, cîmpiilor și munților. Iar în urma ei, rămîne ca o pulbere de aur jucînd în aer, mă întreb dacă deja ai văzut-o?

.....

CRONICILE ALIMINEI

CĂLĂTORIA ÎNTÎIA

Unde peștii se sfădesc pentru știința de mare mirare din lumea oamenilor pe care Henricu Pe Două Picioare o aduse și să-l lase să se întoarcă nu se îndură. Iar vrînd să-l ajute, Alimina fără teamă în lumea umbrelor cu Henricu e prinsă. Unde vedem că Alimina își ține cuvîntul și la sfatul regelui oamenilor cu mare cinste ajunge.

În anul acela mare mirare fu printre pești căci un om se rătăcise printre clanurile reginei Zentaida de pe Rîul Reuxului. Peștii se adunau toți în jurul său căci nimeni nu mai văzuse așa o arătare. Nici

să zboare nu putea, căci vietate fără aripi și mare, nici să alerge pe patru picioare ca altele pe care le-am mai văzut, ci pe două picioare numai mergea. Iară toate tufișurile îl zgâriau și mulțimile de pești și popoare vorbitoare îl îngrozeau. Mare minune că o dihanie așa de gingașă putea face atîta prăpăd după cum ne povestesc cărțile cele vechi.

Regina Zentaida îl primi cu multă cinste, ca pentru un străin și oaspete de seamă ce se afla. Și după multe strigăte de uimire ce dînsul scoase la vederea lucrărilor peștilor, și multe altele la auzul lor, cînd peștii cei bătrîni din jurul reginei clătinau din cap de milă față de un sărac cu duhul, în sfîrșit le vorbi.

Și ce minuni nu povesti atunci, cîte lucruri de taină pentru urechile reginei și ale sfatului clanului nu înșiră: fapte de război cu mingi de foc și mare prăpăd, piatră peste piatră înălțîndu-se în turnuri mai gingașe ca ramurile teiului înflorit, țesături din fire de ierburi mai moi ca frunzele lungi de alge la suprafața apei. Și cîte altele care mare secret rămaseră.

Și după prima lună, Henricu, căci așa se numea, Henricu Pe Două Picioare, îi învăță pe peștii de la Rîul Reuxului taina pietrarilor și a lemnarilor, și palate începură să apară între apele rîului sperîind păsărețul și aducînd puhoi de pești de peste tot să-i privească.

Așa se împăuna Zentaida, că nici în sfatul peștilor nu venea singură, ci cu Henricu întotdeauna alături era. Iar Alimina cea dreaptă, cunoscînd ea capriciile porților dintre lumi, pe Henricu îl descosea să vadă cum se făcuse de ajunsese în lumea noastră. Dară Zentaidi nu-i plăcură acestea și zarvă mare la sfat se iscă.

Alimina nu se sperie de atîta lucru, căci vălul cerului dacă se strica toată lumea peștilor stricatu-s-ar, și veni pe furiș, doar cu cîțiva pești după dînsa, să vadă pe unde intrase? și cînd ajunse acolo, găsi o poiană pe o muchie de deal, cu cîțiva copaci, stînci aruncate și grohotișuri, ci toată iarba dintr-însa era pîrjolită. Iar în mijlocul ei, din înaltul văzduhului și pînă la bulgării țărînei, vălul cerului respira în vîntul nopții. Și Henricu însuși în fiecare seară aici venea plîngînd de dorul soților și a copiilor.

Mare milă i se făcu atunci Aliminei de dînsul, căci fără să pregete pe pești îi ajutase iară ei îndărătul nimic nu-i dăduseră. Și-l luă atunci după dînsa zicînd că-n lumea lui înapoi va încerca să-l treacă. Dară cînd Alimina desfăcu voalurile Membranei și împreună între apele ei trecură, mare zarvă se iscă dinapoia lor. Zentaida aflase că pe Henricu încearcă să i-l răpească și cu gărzi multe și arme venea după dînșii.

Ah, nenorocire! Deșertăciune! Căci în numele pizmei fără cumpătare Zentaida cu mare tărăboi sperîindu-i, îi blocă între lumi, de unde nimeni n-a

știut întoarce. Gărzile Aliminei în loc să se lovească și să se suduiască cu zentaidienii, pe jos se zvîrleau și blestemau. Iară Zentaida aflînd ce făcuse, mare jale o apucă și în fața voalului lumii începu să jelească.

Iară Alimina și Henricu Pe Două Picioare mult timp rătăciră prin lumea umbrelor și pe unde trecură puseră semne ca să nu-și încurce pașii. Membrana hrană și apă din belșug le aducea și le arăta fața lumilor celor veșnic mișcătoare. Căci, o mirare, nimic nu rămîne precum a fost nici în lumea noastră a peștilor, nici în cea primejdioasă și hulită a oamenilor, ci numai lumea umbrelor veșnic legănată în brațele Membranei, numai ea nu se schimbă.

Dar nu am ști noi nenorociții să vă povestim toate cîte văzură și pătîmiră ei între lumi, ci știința aceasta cu mare taină la gardienii Membranei este. Ce știm, iată tot vă spunem, și cu mîndrie mare, că Alimina cea iubită de Membrană ca un copil al ei, văzu ieșirea ca un vâl slobod desprins din pulpana lumii și își ținu cuvîntul către Henricu Pe Două Picioare și în lumea lui îl scoase.

Și de bucurie acesta petrecere mare făcu pentru întoarcere acasă, dar Alimina în ascuns rămase căci nu punea preț pe ceilalți oameni veniți puhoi să-l întîmpine. Și se spune că în mare taină pe regele acelei țări l-ar fi sfătuit. Iară dînsul la sfatul ei nu ținu război ci patruzeci de ani de pace și de belșug peste țara sa aduse. Și vru regele să o oprească pe Alimina de partea lui, căci înțelepciunea ei de mare trebuință i-ar fi fost.

Dar Alimina rămas bun luîndu-și, înapoi în draga ei Marara se întoarse. Și la întoarcere mare bucurie peste clanul ei aduse, înțelepciune înzecită și dreaptă cunoaștere a vicleniei și a slăbiciunilor omenești. Iară peștimea simplă, peste tot o salutau zicînd: Bine te-ai întors Alimină, regina noastră, cea îndrăgită de Membrană.

CĂLĂTORIA A DOUA

Pe cînd vălul cerului se împietrise, și unde armate mari și puternice nu iau în seamă glasul înțelepților și trec cu mare vrajbă luptîndu-se în lumea dintre lumi, iară Alimina va face vălul cerului precum a fost și va reveni dintre lumi frumoasă ca o auroră după ce plînsă și regretată fu, ca o mare regină ce se află

Și în acel an vălul cerului se întunecase și se împietrise, și din transparent și suplu începuse să arate în apele lui lumea strîmbă și nedreaptă în care trăim. Iar dacă unii dintre domniile voastre se mai îndoiesc de acestea, minune mare vă spun: nici o ființă, zburătoare, mergătoare sau tîrîtoare nu voia

să o vadă, ci numai oglindirea arborilor, a pietrelor și a apei.

Iară Alimina de cum auzi acestea, se duse de îndată la graniță să vadă. Numai că era în vremurile acelea război mare între Porphyrius cel Chior și Alistariu cel Crunt și nimeni în lumea Mararei nu putea avea liniște, nici în văile ascunse sub suflarea de gheață a Dragonului, nici în pădurile fără capăt printre crengile cele mai dese, nici în fundul peșterilor din inima Muntelui Sacru, pe râurile lăturalnice sau printre neamurile de lilieci și de spiriduși. Peste tot nu era decît distrugere și dezolare.

Plecă Alimina cu armată mare să vadă ce se întîmplă cu Membrana. Și pe unde treceau, peștii se îmbărbătau spunîndu-și: Iată trece Alimina cea îndrăgită de Membrană, ea o va îngriji, ba chiar văzînd-o vălul cerului se va face precum a fost.

Și cînd ajunse acolo, jale mare era, peștii veneau în fața Membranei și se speriau și plîngînd îi cereau iertare. Căci iată, nenorocire, oglinda cerului se spărgea. Alimina rămase două zile și trei nopți în fața Membranei, dar oricît se ruga, oglinda cerului era spartă și cu fiecare moment se spărgea și mai mult. Fiecare ciob se desfăcea în două alte cioburi și cînd magii priviră de aproape, văzură că la rîndul lui fiecare ciob începea să se crape în alte două cioburi. Încercară toate leacurile, descîntecele și vrăjile din vechime, dar nimic nu aduse Membrana precum fusese.

Numai armatele nu se opreau și degeaba se rugau înțelepții de Porphyrius sau de Alistariu să se împace și să așeze țara din nou în ordine, că fiecare din ei striga să se oprească celălalt primul. Și cînd vestea că Alimina s-a dus la Membrană ajunse la Porphyrius cel Chior, el ridică tabăra de pe cîmpia Regelui Nim unde se bătea și veni să vadă și să se împăune cu faptele ei. Iar cînd Alistariu văzu tabăra porphyrienilor că se ridică, dădu și el ordin să plece și să ia calea lui Porphyrius ca să ajungă înaintea lui în fața Membranei. Tot drumul armatele porphyrienilor și ale alistarienilor purtară lupte, iar cale de trei poște în jurul lor toți peștii fugeau și îi blestemau.

Cînd se apropiară cu larmă mare de locul oglinzii, cioburile începură să cadă. Peștii din jurul Aliminei se speriară grozav că cerul însuși se va sparge și bolta cu stele se va prăbuși peste ei. Doar ea nu se speria, nici nu luă aminte măcar la armatele care se apropiau de dînsa suduindu-se și lovindu-se unii pe alții, ea privea la Membrană și cugeta. Armata ei însăși aștepta se afle ce să facă.

Și iată că Alimina se ridică și se repede singură singurică înspre Membrană și hăul dintre dinții oglinzii o înghite dintr-o dată. Sfetnicii ei și cu generalii răcniră că mare regină înțeleaptă și iubită de popor iată că au pierdut. Dară soldații de rînd, încercuiți

văzîndu-se de porphyrienii și de alistarienii care mare tărăboi și cu oaste puhoi veniseră, și nevăzînd altă scăpare, se repeziră după ea în Membrană.

Mare minune fu în acel moment. Cioburile toate începură să cadă cu zgomot mare ca o ploaie de vară, doar că acum cădeau sticle ascuțite și fără judecată. Iar porphyrienii și alistarienii văzînd acestea, de nimic nu se speriară ci se repeziră după aliminienii în oglindă.

Ce văzură și cum se întîmplară toate în lumea de dincolo de oglindă, numai Membrana poate povesti. Că aceea nu e o lume pe care pană de lebădă să o poată spune. Afîta pot doar spune, că mare război purtară peștii noștri în lumea aceea și mult timp luptară pînă să se dezmeticească și să priceapă că Marara cea blîndă o părăsiseră pentru lumea umbrelor.

Și cum îi înghiți, Membrana se făcu iarăși cum a fost, vălul cerului veșnic mișcător, și înțelepții oftară și povestiră noilor regi că Membrana nu iubește războiul și vărsarea de sînge. Și că lumea umbrelor îi înghite pe cine nu ascultă.

Iară Alimina reveni într-o zi, frumoasă ca o auroră și cu vorba limpede ca un izvor de munte. Iar după ea ieșiră amestecați soldați și prostime, șiruri-șiruri, aliminieni, porphyrienii și alistarienii. Iară doar Porphyrius cel Chior și Alistariu cel Crunt nu s-au aflat sau poate de rușine s-au ascuns între prostime și în Sala clanurilor nu mai fură văzuți.

CĂLĂTORIA A TREIA

Mari pericole pasc pe cei care se aventurează pe drumurile Membranei, și în care se vede că anii nu aduc înțelepciunea. Iară copila crescută în lumea umbrelor, regină și fiică iubită ajunge. Și peste toți veghează Alimina ca o bună și iubitoare regină.

Și fusese în anul acela, pe cînd eram și noi juni fără minte, jale mare peste ținutul de la Rîul Alb, căci regele peștilor tocmai murise, și jale mare se abătuse și peste tînăra lui soție, căci fata lor fără urmă pierise și fără urmași acesta trecuse în lumea dreptilor. Iară ea străină de prin părțile acelea era.

Hotărî ea să se lase de cele lumești și pazei Membranei să-și închidă viața. Și pentru ca urma să i se piardă pentru peștii de la Rîul Alb și aceștia să n-o mai cunoască, își luă nume nou, Meandina, și spre peșterile Muntelui Sacru purcese.

Acolo petrecu douăzeci de ani în ascultare și observarea Membranei, care nemișcată de timpul peștilor la fel răsufla deasupra stîncilor și arborilor muntelui. Și în al douăzecilea an, iată că în fața

ei apăru un pește bătrîn și bolnav care o rugă să-l treacă în lumea oamenilor să vadă minunățiile ei înainte să moară.

Dară numai Meandina pe dînsul îl recunosc, Emirium cel Brav, tovarăș al regelui soțul ei fusese. Și cu ochii lăcrimînd îi răspunse că trecerea e plină de primejdii și fără pază nu se poate face. Iar el numai o ruga să-l ajute să treacă pentru tot ce avusese mai scump pe lumea asta.

Atunci dînsa la Alimina cea îndrăgită de Membrană veni și cu ochii în lacrimi îi povesti toate acestea rugînd-o să judece dacă trecerea în lumea cealaltă se poate face. Iară Alimina cu mare milă privind-o, porunci să i-l aducă în fața ei pe bătrîn. Și cum îl aduseră, Emirium cu mare spaimă se prosternă în fața reginei necutezînd să vorbească, așa mare faima Aliminei ajunsese în toate clanurile Mararei.

Iară Alimina îndurîndu-se de dînsul și de anii lui, care atîtea văzuseră dar nu lumea întortocheată a oamenilor, îl luă cu dînsa și amîndoi dintr-o dată în lumea oamenilor se pomeniră. Și multe zile în lumea oamenilor petrecură, ascunzîndu-se de aceștia și urmărindu-i. Iară cînd fu timpul să purceadă înapoi, Emirium refuză să se întoarcă. Încercă Alimina în toate felurile să-l miște, dar el în lumea oamenilor voia să moară și alta nu putea fi. Vălul Membranei

era deschis și aștepta, dară Alimina cea blîndă, mai mult nu putea aștepta. Așa că pe Emirium cu forță prin trecere îl împinse.

Și mare minune atunci se întîmplă! Căci nu în dulcea Marară ajunseseră, ci în lumea umbrelor înșelătoare. Ci Alimina nu se sperie, și trecerea către lumea peștilor începu să o caute. Dară Emirium atîta se sperie, că numai să plîngă și să blesteme făcea și nici lumea umbrelor nu o vedea, nici darul Membranei de apă și hrană nu îi pria.

Și între valurile mișcătoare, umblînd ei după ieșirile de taină ale Aliminei celei înțelepte, dădură peste o copilă, tînăr pește care fără teamă îi întîmpină și-i întrebă dacă vîntul Membranei i-a adus. Iară Emirium atît se rușină, că din blestemat și plîns pe dată se opri.

Și-i aduse Alimina pe amîndoi după semne meșteșugite între crengi înflorite de meri sălbateci în pădurile dulcii noastre Marara. Și mare mirare și bucurie căzu atunci peste Meandina cînd pe copilă o cunosc. Și cu mare pompă înapoi pe Rîul Alb merseră și copila regină fără prihană fu și iubită de toți ca dreaptă și cu vorba dulce. Iar Emirium cel Brav trăi cît să o vadă cu prunc și slăvită de tot clanul după sîngele și meritul ei. Iară Aliminei cu multe lacrimi îi mulțumi și ceru să-l ierte, că bătrîn fără minte și nechibzuit fusese.

Primăvara

► Katia NANU

PROZĂ SCURTĂ

MAGAZINUL CU AMINTIRI

Valiza din carton

Am descoperit zilele trecute, într-un magazin cu lucruri la kilogram, o valiza din carton, cu încuietori cum aveau odată, demult, ghiozdanele noastre de școală. Metalice, cu clapă.

Cine și-ar fi putut imagina în vremea ghiozdanelor din carton presat că vor exista lucruri întregi, bune, fără etichetă, îngrămădite de-a valma pe rafturi și vândute după greutatea lor, zilnic la un alt preț, din ce în ce mai mic? Paharele de cristal, chiar dacă trei la număr, sau lingurițele desperecheate din argint, pușculița din porțelan sau veioza cu abajur violet, etajera din lemn, rama foto cu două locuri pentru imagine și cine mai știe ce alte năzbâtii aduse de prin țări străine, lucruri care au făcut parte din viața cuiva, i-au folosit sau doar i-au adus zâmbetul pe buze, toate lucrșoarele astea din care se pot construi povești au ajuns pe un raft, într-un alt colț de lume, desperecheate și triste, așteptându-și un nou stăpân. Așa ajungi să te întrebi cât suferă lucrurile dezrădăcinate și rupte din rostul lor, când nu-și găsesc o altă casă. Apoi, privind valiza micuță, cu colțuri metalice pentru apărarea cartonului maron, te mai poți întreba, și este o întrebare legitimă în ziua de astăzi, cine și cum s-ar fi putut folosi de ea, pentru că dimensiunile nu-i sunt mai mari decât ale unei genți de damă procopsite. Și totuși, pe interior, într-un colț discret, este o monogramă și un număr de UM, adică unitate militară. Câte schimburi de corp încăpeau oare în ea?

Pusă în balanța cântarului, valiza micuță, cu amintirile ei cu tot, costa exact cât două căni urâte cu toarta ciobită. Prețul depinde de greutatea fiecărui obiect în parte. De aceea se îngrămădește lumea să caute prin mormanul de lucruri abandonate, într-o zi cu numai zece lei pe kilogram.

Valoarea lucrurilor este dată de semnificația lor pentru tine. Așa se spune, așa, cică, ar trebui să fie. Însă, atunci când oamenii dispar, lucrurile lor își pierd valoarea, au altă semnificație, devin mai ușoare, mai vagi, se îndepărtează de propriul lor sens. Mai mult, când oamenii pleacă definitiv,

obiectele care le-au colorat viața se dezgolesc de sens, devin cenușii, aproape invizibile pentru cei din jur. De aceea se vând în alte țări, departe, la kilogram, la grămadă, depersonalizate și triste?

În ziua de astăzi, civilizată este să arunci ceva vechi, imediat ce ai cumpărat ceva nou. Orice mutare, curățenie, schimbare în locuință, implică automat lucruri scoase din găoacea lor, date de pomană, abandonate la colț de stradă sau chiar aruncate la gunoi. Jucării vechi, oale ciobite, bibelouri demodate, ba chiar biblioteci întregi iau drumul pribegiei după cum le e norocul, spre altcineva sau spre niciunde.

Eu aș vrea să mă duc Dincolo cu tablouri și cărți, cu fleacuri încărcate de amintiri și haine mirosind a tinerețe. Dacă nu m-a făcut mama faraon!

Cufărul inutil

M-am trezit vorbind. Despre adolescență, liceu, caietul cu amintiri, oracolul cum îi spuneam, sau jurnalul în care îmi ascundeam necazurile cu colegii și nemulțumirile față de părinți. M-am trezit vorbind despre scrisorile de la prietenii din tabără și bilețelele primite pe sub bancă. Unor fete de 15 ani.

La început păreau că ascultă, apoi au început să se plictisească, să se foiască nerăbdătoare, le-am văzut neîncrederea din ochi și nedumerirea pe buze. Am plusat, deschizând cufărul meu cu amintiri. Pentru că am un cufăr, unde stau cuminiți oracolele, scrisorile și vederile primite ani la rând, și mai toate paginile stângace, cuminiți și înfiorate ale primelor mele iubiri. Mă așteptam la audiență totală, la curiozitate flămândă. Și n-am primit decât câteva zâmbete stângace, un politicos „Ce multe sunt!” și câteva întrebări despre cum funcționa poșta „pe vremea aceea”.

Când m-am oprit, era déjà prea târziu. Pierdusem partida. Le-am lăsat să îmi spună cât timp pierdeam scriind de mână, să-mi arate ce rapid tastează mailurile cu prescurtări și ce sesiuni video pot desfășura cu prietenii de peste ocean. Nu aveam drept contrabalans al argumentelor

mele decât scrisoarea, cu fotografie atașată, a unei fete din URSS, cu care corespondasem un an de zile, fiecare scriind în limba ei și folosindu-se de traducători ocazionali pentru a-și citi corespondența. Eram matusalemică. Din alt secol. Dintr-o lume paralelă, ceva între SF și Horror.

Noroc de cafea, care nu se demodează niciodată. Am băut-o împreună și, la plecare, ne-am făcut un selfie.

Muzica telefonului fix

Am în casă un telefon cu disc. Nu, nu este doar o piesă ornamentală, de décor. Funcționează. Adică ridici receptorul, cu degetul arătător miști discul atingând fiecare număr în parte, ascultând cu atenție cum sună rotația lui incompletă, atent să nu pierzi momentul unic, al declanșării primului apel. Nu mai țin minte pe de rost decât un singur număr de telefon fix. Al mamei. Și uneori, cu voluptate, formez prefixul, apoi numărul și aștept sunetul apelului, ascultându-l pierdută, ca pe o muzică veche de patefon.

Mama răspunde greu, parcă îi văd pașii nesiguri traversând camera, mersul ușor legănat către etajera pe care ține telefonul fix. Mai sunt exact patru persoane care o sună pe el, pentru restul lumii nu trebuie să se ridice din pat, are mobilul alături. Nici pe mine nu mă sună altcineva pe telefonul desuet, cu aer de rudă bătrână și inutilă. Doar mama.

Zilele trecute, cineva m-a întrebat serios de ce țin hârbul ăla în casă? Degeaba, se aștepta să-i răspund, dar nu mi-a ieșit. Pentru că mă sună mama pe el. Uneori.

Și chiar atunci telefonul a sunat. Răgușit și trist. Era mama. Mă anunța că doar trei persoane o vor mai suna de acum înainte pe telefonul fix.

Mi-am privit mobilul, în agenda căruia sunt vreo câteva sute bune de numere pe care nu le pot ține minte și m-am întristat. Nu pentru plecarea, oarecum așteptată, a unui număr fix, ci pentru absența din viața mea a sutelor de numere de telefon mobil despre care nu mai știu nimic.

Un (d)om(n) responsabil

E plină istoria noastră de experiențe interesante. De aventuri rocambolești, de pilde grăitoare și dovezi ale inteligenței autohtone. Stând lipiți cu orele de ecranele televizoarelor, ne-am obișnuit să ne identificăm mai curând cu James Bond sau Soliman Magnificul decât cu vreun „pârlit” de domnitor român. De fapt, abia dacă mai reținem

vreun nume, în afara lui Ștefan cel Sfânt... Și asta pentru că pe el l-am sanctificat. Restul istoriei noastre se cufundă cu anii în uitare. Pe rețelele de socializare găsim exaltați care descoperă cum noi suntem și am fost buricul pământului, cum le-am născut pe toate cele, iar în școli amalgamul de cunoștințe mestecate de-a valma în manuale aiuritoare îndepărtează și mai mult generație după generație de esența acestui popor. Sau crăpăm de seriozitate sau ne dăm aiurea în bărci de date și fapte care destramă și bruma de mândrie cu care mai rămăseseră unii dintre noi. Patrie, patriotism, patriot, devin noțiuni desuete. Și este păcat. Pentru că poveștile din istoria noastră, cât se poate de adevărate, sunt la fel de palpitate ca un film de aventuri. Plus că s-ar putea chiar învăța câte ceva din ele, dacă le-am readuce în atenția „contemporanilor”.

Toată lumea trebuie să fi auzit, măcar în treacăt, la limba și literatura română, despre un tip numit Neagoe Basarab, care n-a avut altă treabă decât să lase scrise oarece sfaturi pentru odraslele sale. Ei bine, tipul ăsta a fost un adevărat personaj de roman. Povestea lui Neagoe Basarab, cel denumit de Hașdeu principe artist și filozof, fost domn în Țara Românească, este incredibilă și ar merita studiată în școli, ecranizată, popularizată. Este palpitantă și transcede epoca în care s-a petrecut.

Neagoe Basarab a trăit într-o epocă agitată și marcată de mari vărsări de sânge, începutul secolului XVI, epocă despre care, speculând puțin, se poate spune că nu se deosebea atât de mult de cea actuală. Doar și acum sunt războaie, mai ales religioase, și acum se sapă și se elimină stăpânii lumii, iar la nivelul societății românești „dregătorii” se dau aproape la fel ca acum câteva secole. Atunci or fi fost la putere pila și sabia, acum pila a rămas nezdruncinată, iar dușmanul se taie „prietenește” cu telefonul...

Și totuși, spre deosebire de „dregătorii” actuali, aleși de noi toți prin vot democratic, dar slăbuți la pregătire, principele scriitor Neagoe cunoștea latină, greacă, slavonă, călătorise prin Europa și Imperiul otoman, era educat în familia boierilor Craiovești în stil occidental. Și, culmea, n-a ajuns domn direct din fașă. În tinerețe a fost copist la mănăstire. A făcut ani buni de ucenicie, trecând întâi prin funcția de postelnic, mare postelnic, a lucrat apoi în diplomatie și a fost cât pe ce să-și piardă nasul (amănunt ce l-ar fi împiedicat să mai ajungă vreodată domn) în disputa cu predecesorii săi. Sunt zvonuri că ar fi fost chiar os domnesc, crescut ca boier doar pentru a nu fi ucis ca să nu revendice tronul. Până aici, toate bune și frumoase. Însă există în poveste și manifestări cu rol de... captatio benevolentiae.

Neagoe Basarab a făcut donații la mănăstiri de la Muntele Atos - pare să fie primul domn care a făcut asta - a legat bune relații cu ungerii și a încercat să normalizeze relațiile dintre creștinii ortodocși și cei catolici. El este cel care a construit mănăstirea Curtea de Argeș, cea cunoscută și datorită legendei Meșterului Manole. Iar despre patriarhul Nifon și relația sa cu Neagoe circulă ziceri cu minuni și fapte nemaivăzute despre care s-ar putea scrie o carte.

Au existat așadar, pe lângă credință și studiu, donații bine determinate, biserica folosită diplomatic în sprijinul scaunului domnesc și alte bucurii.

Numai că Domnitorul folosea toate acestea în beneficiul supușilor săi.

Ca să vă amuz, dar și să vă conving de calitățile intelectuale ale acestui Domn, vă mai spun doar că lucrarea sa, *Învățăturile pentru fiul său Theodosie*, a fost chiar obiect de plagiat. S-a dovedit atât de interesantă încât cineva și-a dorit să o copieze. Teodor Mamalachos, care lucra în beneficiul lui Ivan cel groaznic, fiind ambasadorul său, a transcris lucrarea și a pus-o pe numele stăpânului. Însă a copiat inclusiv numele copiilor și soției lui Neagoe, ușurând munca istoricilor din ziua de astăzi pentru aflarea adevărului.

Nimic nou sub soare. Fuduli cu „opere împrumutate” au existat în toate timpurile. Însă cine ar fi cutezat să-l acuze pe Ivan cel groaznic de plagiat?

Dar să ne reîntoarcem la ale noastre. În cei doar nouă ani de domnie, Neagoe Basarab s-a descurcat de minune (dacă nu mă credeți, citiți), a instaurat pur și simplu o epocă de pace și cultură cum rar s-a mai întâlnit pe aceste meleaguri și cum alții nu au reușit să facă în decenii de condus țara. Ne-ar mai trebui unul ca el! A adunat o experiență care a dus la scrierea, e drept în slavonă, a unei cărți considerată o capodoperă a literaturii vechi, un testament politic, diplomatic, moral orthodox, „Învățăturile...” De altfel, biserica ortodoxă dă o înaltă apreciere acestei cărți, mai ales pentru „promovarea în paginile ei a unor principii morale de educare a tineretului, pentru dorința de îmbunătățire a vieții spirituale și respectul datorat adevăratelor valori, cele duhovnicești...”

Și, nu uitați! „Învățăturile...” este o carte scrisă în timpurile în care Machiavelli scria *Principele*. Machiavelli, cel criticat pentru susținerea ideii că moralitatea poate fi abandonată pentru interesele statului și menținerea puterii sale.

În contrapartidă la sfaturile lui Machiavelli, „Învățăturile” sunt un soi de carte de căpătâi, aici literații și oamenii bisericii cad de acord, inclusiv un manual de bună purtare creștinească în societate. Neagoe Basarab nu era doar un sprijinitor al bisericii, ci și un cunoscător serios al scripturilor. „Să vedem slava lui Dumnezeu care limbă ne-au dat ca să slăvim și să trimitem laudă în sus neîncetat numelui său celui sfânt, iar nu să o întoarcem spre bârfele și spre cuvintele deșarte, nici spre patimile cele drăcești”, spune el. Își povățuiește fiul: „să păzim judecata și să facem dreptate. Minte cea întreagă și curăția să iubim, blânzi și răbdători și îngăduitori să fim tuturor în toată vremea...”

Sunt sfaturi binevenite și în ziua de astăzi. Cum binevenit este și modul în care vede Neagoe Basarab alegerea oamenilor cu care poți și trebuie să conduci. Dacă ești un (d) om(n) responsabil.

„Și iarăși, voi, fiii mei și unșii lui Dumnezeu, iată cât am putut eu înțelege cum se cuvine domnului să-și orînduiască dregătorii, când vrea să pună pe cineva în dregătorie pe

potriva sa. Astfel, se cuvine, dacă vreți să așezați pe dregătorii voștri în dregătorii, nu după părtinire și după înrudire, pentru că, dacă unii vor avea o mulțime de rude, sau dacă vor fi unii dintre rudele voastre, atunci să dați o dregătorie mai mare celor ce vă sunt soți sau celor care vor/ fi rude ale domniilor voastre?... Dar când vor fi o mulțime de rude și vor fi plini de neomenie și de josnicie, sau dacă vă vor fi rude și nevrednici... de ce trebuință vor fi?”

E fascinant că aceste rânduri, scoase din „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie” sunt datate atât de departe de noi în timp (1520). Este uimitor că cel care le-a scris a domnit în Țara Românească între 1512 și 1521.

Cumetriile de tot felul, rudeniile și obligațiile față de netrebnci sau impostori nu mai sunt demult o noutate în politică. După cinci secole, neomenia, josnicia, netrebncia (folosesc termeni din carte), cu care nu poți face treabă bună în nicio „dregătorie”, s-au cam insinuat drept literă de lege. Iar noi ne tot uităm înapoi cu mânie. Și, când nu facem asta, îi invidiem pe toți ceilalți. Iarba e mereu mai grasă în grădina vecinului. Dar ce pământ roditor călcăm noi în picioare!

Poate că povești ca cele despre Neagoe ne-ar ajuta să fim mai atenți la noi înșine. Apropo, vin alegerile! Și ne dorim un „mare domnitor”.

PROZĂ

INELUL CU PIATRĂ PURPURIE

► Violeta IONESCU

Dintre multele povestiri despre temerarii creștini trăitori în epoci străvechi, parcă niciuna nu a fost atât de miraculoasă ca cea a lui Theodotus din Ancyra, transmisă de un apropiat al său, Nilus, și care a început aici, pe pământ, în fumul plitei încinse din hanul lui de la marginea drumului și s-a sfârșit sub stele, în parfum de oleandri, pe umerii unui asin preînțelept...

Cine era Theodotus? Dar cine nu era Theodotus! Hangiu, cârciumar, negustor, cap de familie, om de lume în văzul lumii, ascet, postitor, milostiv și jertfelnic în ascuns, așa cum îi stă bine oricărui creștin cu inima. Cei care i-au privit numai fața văzută îl știau de grec și negustor cinstit. Era într-adevăr grec și negustor din neam în neam, cinstit cât îi stă bine unui om care trăiește din afaceri. Se născuse pe undeva, prin Galatia, dar strămoșii lui se pare că ar fi ajuns aici cu armatele Marelui Alexandru. Să tot fie ceva vreme de atunci, nu? Ținea cu nevasta lui un han la marginea drumului imperial ce vine dinspre Cappadocia prin Ancyra Galatiei (azi, Ankara, Turcia) și se prelungea spre vest, până la Nicomedia (azi Izmit), reședința din Răsărit a lui Tetrarhilor acelor vremi.

Hanul lui Theodotus era un popas binevenit și destul de des frecventat. Până în ziua execuției lui, nimeni nu ar fi pus la îndoială cinstea și corectitudinea acestui om, de aceea mare fu mirarea și consternarea unora, ca și durerea altora, la pierderea lui. Dar să vedem cu ce fapte a înfuriat Theodotus mai marii vremii sale, de a ajuns să pătimească până la sfințenie și sfânt să rămână până în zilele noastre.

Meseria lui Theodotus nu bătea la ochi. Cunoaștea multă lume, era cunoscut și căutat de tot felul de oameni, indiferent de avere sau convingeri, și în felul acesta își putea ajuta semenii mai ușor. Fără să dea de bănuț în vremuri de restriște, el ducea preoților creștini pâine și vin pentru euharistie, iar casa lui era un adăpost sigur, mai ales pentru coreligionarii săi, care primeau acolo hrană pentru suflet, ca și pentru trup. O

adevărată „arcă” în potopul persecuției abătută iarăși asupra lor.

În zilele ei de glorie, Ancyra a fost o capitală, important centru comercial, cu o mare piață de desfacere a mărfurilor din apus și răsărit. Augustus, cel care a cucerit-o, a decis să facă din ea o mare metropolă. Și a fost, a devenit o mare metropolă, cu mult mai mare decât cetățile romane din Galia sau Britannia, renumită mai ales pentru Templul care adăpostea *Testamentul lui Augustus*, (*Res Gestae Divi Augusti*), încastrat în marmură pe pereți (ruinele din Ancyra conțin încă și astăzi valoroase basoreliefuli, inscripții și alte fragmente arhitecturale importante). Iar vecinătatea Armeniei, a regatului Mesopotamiei și a marelui Imperiu Persan nu era deloc de neglijat.

Fostul guvernator al Galatiei, favorabil creștinilor, era o veche cunoștință a lui Theodotus care deseori îi cerea sfatul când avea de luat decizii importante, așa că unele hotărâri ale obștei, luate împreună cu pretoriul (strămoșul consiliului municipal de astăzi), erau câteodată și rodul ideilor lui, chiar dacă el nu participa efectiv la aceste dezbateri. Pe atunci, pretoriul era alcătuit din cei mai de vază cetățeni ai cetății, indiferent de opțiunea lor religioasă. De altfel, timp de 45 de ani după persecuția lui Valerianus și până la tulburările care au dus la edictele anticreștine emise acum în serie de Diocletianus, nu s-a mai pus nicidecum problema diferențelor de credință dintre concetățeni, relațiile lor depinzând în special de interese de grup, sociale, politice, culturale, dar mai ales financiare. Și această problemă nu s-ar mai fi ridicat poate deloc, dacă nevoile visteriei imperiale, veșnic flămânde, nu ar fi împins în derizoriu buna conviețuire între oameni. Acesta este adevărul: cum s-a început să se umble la pungi, cum și-au adus aminte subit în ce temple intră fiecare!

Înainte de publicarea edictului cu pricina, creștinii se întâlneau liber în impunătoarea biserică ce se înălța în cartierul central al cetății. La venirea noului guvernator însă, consularul Theoctenes,

biserica a fost încuiată - nu și dărâmată, așa cum prevedea textul celui de al doilea edict din aprilie 1056 ab U. c. (303 d. Hr), și asta pentru că el pur și simplu nu a considerat necesar să o dărâme. Unui edificiu construit poate oricând să i se dea o altă destinație, dacă ar fi cazul. Deocamdată, nu era.

Numai cine nu cunoaște flexibilitatea cu care Diocletianus a condus Imperiul timp de 20 de ani, nu știe că descentralizarea, pe care tot el a impus-o, nu s-ar fi putut realiza dacă nu dădea mână liberă guvernatorilor de provincii să aplice legile în funcție de specificul condițiilor locale. Acestea erau adevăratele relații dintre împărații primei tetrarii și provinciile tutelare, altfel, fără această relativă libertate, nu s-ar fi putut menține un colos ca Imperiul Roman, alcătuit dintr-un mozaic de populații cu tradiții diverse.

Consularul Theoctenes, acum *praeses* (guvernator) al provinciei Galatia Prima, sosi la Ancyra la începutul primăverii, la scurtă vreme după ce Diocletianus semnase primul edict de interzicere a cultului creștin. Cunoscut ca drept într-ale legii și necruțător cu cine o încalcă, el a primit însemnele funcției la reședința imperială din Nicomedia, chiar din mâinile Augustului Diocletianus.

Se vede însă că rădăcinile disputei erau de data aceasta mai adânci, fiindcă nimeni nu mai era dispus să bată palma cu creștinii, care din preacinstiți slujitori ai imperiului, cum fuseseră până mai ieri, au devenit peste noapte proscriși, de se ferea toată lumea de ei ca de leproși. Mai deunăzi, toți voiau să le semene pe baza bunului lor renume, doar-doar or prinde vreo slujbă mai acătării în stat, căci Diocletianus dăduse un edict la începutul domniei sale prin care scutea magistrații de jertfe la temple – ceea ce a lăsat cale liberă creștinilor să se angajeze în administrație. De ce să dai bani pentru întreținerea unui templu în care nu intri niciodată? E just, nu? Așa a gândit și el și în felul acesta au ajuns și creștinii în funcții înalte, fără a fi obligați să facă gesturi care fără valoare și sens.

Ei, bine, ce s-a întâmplat dintr-o dată? Cum de-i arată acum cu degetul și-i batjocoresc? Cum de-i urmăresc și-i prigonesc ca pe niște vite? Așa se învârteste roata norocului? Vulgul își cere spectacolul, iar mărimile nu întârzie să potolească setea de sânge unei mulțimi preacurioase, care nu a avut curajul să iasă de-adevăratelea pe câmpuri de luptă ca să-l vadă mai des. Uneori e de ajuns o mică flamă pentru ca iasca să se aprindă și familii întregi să fie târâte din casele lor în piețe publice, în fața altarelor de jertfă.

Noul guvernator este încrezător, el nu va duce lipsă de sprijin popular. În fond, nu face decât

să aplice rigorile ordonanței. A și spus: „Cine nu înțelege să se supună legii, va fi supus torturii, condamnat la moarte și la batjocură, în viață și după moarte. I se va refuza mormântul, iar cine va îndrăzni să se atingă de cadavrele expuse, va primi aceeași pedeapsă!”

Refuzul îngropării are în lumea antică o tradiție foarte veche. Sofocle a făcut din Antigona o victimă a interdicției de a-și îngropa fratele. Plutarh („Virtutea femeilor”) povestește cum galatul Poredorax, trimis la moarte de Mithridates Eupator, a fost lăsat fără mormânt; o femeie care îl iubea a venit să-i ridice trupul și a fost arestată de gărzi. Iată că scenariul se repeta cu alte personaje, de data aceasta sub pretext religios. Acum, Diocletianus și ai lui au decis că statul nu mai are dușmani în afara granițelor, ci în interiorul lor și și s-au grăbit să-i atace.

Este adevărat că mulți s-au temut să ridice trupurile celor executați. Cu toate acestea, nu se știe cum și de către cine, aceste trupuri erau totuși furate și îngropate după datină, în locuri numai de Dumnezeu și de creștini știute.

*

În zilele acelea, primii investiți cu sarcina de a veghea asupra noii ordini a divinilor Tetrarhi erau preoții slujitori ai templelor, care aveau o sarcină grea: stăteau la pândă noapte și zi, nu dormeau, nu mâncau, trăgeau cu ochiul, cu urechea, erau atenți. Orice gest, orice cuvânt, orice faptă sau nefaptă a celor ce mișunau prin incintele sacre ori prin împrejurimi era analizată, disecată și raportată mai marilor cetății.

În plasa cu ochiuri mici a acestor arahnide vigilente a căzut și Victor, un tânăr destul de luminat, s-ar zice, proaspăt întors de la Athena, unde studiase la școala întemeiată de regretatul Longinus, sfetnicul de taină al nu mai puțin regretatei regine Zenobia (mai ales în Orient, unde faima acestei curajoase femei care a înfruntat Roma i-a supraviețuit multă vreme). Victor îmbrățișase credința creștină sau poate chiar filosofia îi luminase mintea și a dorit să afle mai mult. Nu a avut de lucru și a intrat la Ancyra într-un templu al Artemisei, întrebând pe cei adunați acolo de ce se închină unor zei incestuoși, când toată lumea știe că Artemis s-a culcat cu fratele ei, Apollo chiar pe altarul lui din Delos! Victor nu spunea un neadevăr. Așa sunt reprezentați frații divini pe oglinzile etrusce, ba chiar și pe unele monumente. Bineînțeles, afirmațiile lui au scandalizat. Voci din mulțime se ridicau, indignate:

- Cum îndrăznește acest tânăr cu caș la gură să întineze imaginea celor mai iubiți zei ai Ancyrei?

- Măi copile, nu ți-e teamă că o să te trăsnească Măritul Apollo? Anul acesta ar trebui să celebrăm din nou Jocurile Phytienne, vrei să ne privezi de cununile de lauri? Așa ceva e de neimaginat!

- Creștinii ăștia sunt o mare pacoste! Ce lipsiți de imaginație! Unirea dintre Apollo și Diana este doar simbolică și e sublimă fiindcă este irealizabilă. Cum să unești Soarele cu Luna? Tocmai aici e poezia! E un mister orfic acesta, dar cine să-l înțeleagă!?

- Bine, sunteți poeți, dar sunteți și orbi? îi contrazicea Victor fără teamă. Ce divinități sunt acestea, al căror joc erotic incestuos poate fi lesne imitat de oameni fără minte? Din cauza interpretărilor voastre fanteziste și prea îngăduitoare, virtutea a apus demult! „Casta diva” Artemis a voastră nu e departe de Afrodita din Paphos!”

Și o ținu tot așa, până când a fost îmbrâncit afară din templu și gărzile chemate de preoți au pus mâna repede pe el și l-au arestat.

Cu toată faima care-l precede, guvernatorul Theoctenes nu era un om total lipsit de inimă. Au existat martori care puteau jura că a încercat prin orice mijloace să-l facă pe acest tânăr imberb să se căiască și să abjure. O metodă care de multe ori mergea, era să promită marea cu sarea. Și guvernatorul Galatiei Prima se apucă să-i promită creștinului Victor – fiindcă tot nu-l costa nimic – o slujbă de funcționar la palatul imperial, potrivită studiilor sale și chiar titlul de „prieten al împăratului” dacă se leapădă de ideile lui absurde. Dar nu a uitat să-i amintească și că, în caz contrar, chinurile ce-l așteaptă, pe el și familia lui, nu vor fi ușoare! Vor dispărea cu toții de pe fața pământului, averea le va fi confiscată, numele le va fi șters pentru totdeauna, iar cadavrele aruncate la câini!

Cumplită pedeapsă! Poate cineva să reziste în fața acestor amenințări? E greu de crezut, dar Victor a putut. A suportat primele torturi cu o asemenea fermitate, încât toți cei ce căscau gura acolo au rămas multă vreme cu ea căscată admirativ. La un moment dat, el a cerut guvernatorului un scurt răgaz. Pentru a reflecta, zicea. Guvernatorul parcă s-a mai înmuiat - în sfârșit, victoria lui era aproape. A poruncit lictorilor să nu-l mai bată și să-l arunce în temnița cea mai adâncă, unde să reflecteze cât de adânc pofteste.

Se spune că acolo, în locul acela întunecos și umed unde era strașnic înlănțuit, cineva ar fi reușit totuși să se strecoare, mituind gardienii. Hangiul Theodotus, această ființă curajoasă și om al lui Dumnezeu, a fost cel ale cărui cuvinte l-au întărit pe Victor să nu cedeze, să nu-și piardă

credița în răsplata veșniciei pentru suferința de o clipă a trupului. Și mai ales să nu se teamă: „Nu te teme de cei ce-țiucid trupul, căci sufletul nu ți-l pot ucide! Scurta suferință de aici este prețul izbăvirii, al dobândirii vieții infinite de dincolo, împreună cu Hristos, în care credem cu tărie”.

În zilele noastre, un astfel de sfat ar fi crimă curată. Dar atunci... grija ca nu cumva un creștin să abjure stăpâna întreaga comunitate creștină, iar Theodotus o vedea ca pe o problemă personală. Parcă ar fi fost cu toții stâna lui, parcă el era păstorul și nicio oaie nu trebuia scăpată să se rătăcească!

Încet-încet, inima lui Victor se domoli, deveni mai ușoară, iar el se eliberă. În sfârșit, nu se mai temea. Datorită acestor îmbolduri încurajatoare, el nu a rătăcit drumul spre mântuire. Starea rănilor lui era gravă, puroiul se amesteca cu sângele, febra îl frigea pe dinăuntru, dar dobândise pacea și nu mai simțea nicio durere. În scurt timp căzu într-un somn adânc, din ce în ce mai adânc. Iar când gărzile au intrat în celula lui, să-l scoată din nou la interogatoriu, în trupul care zăcea inert pe pământul însângerat nu se mai afla nimeni.

(Din volumul în pregătire „Diocletian fiul lui Jupiter”, cartea a doua)

Moise

► Firiță CARP

PROZĂ SCURTĂ

INSTANTANEE

Unde e Patria

În aceste zile tenebroase nu doar pentru Țară, ci pentru întreaga românită, mă gândesc la el. Un contemporan al nostru, înnobilit de simțire patriotică.

Poet, prozator, jurnalist.

Român, dar cetățean al lumii datorită creației sale tulburătoare, pline de sensibilitate și profunzime.

L-am cunoscut prin poezia lui care a îndrăznit să treacă Prutul, cu multe decenii în urmă, pentru a face cel mai lung drum din univers, mergând de acasă, acasă. Adică din limba română, în limba română, una și aceeași în toate teritoriile locuite de vorbitorii ei. M-am înflăcărat atunci și m-am îmbrăcat în lacrimi ascunse, lăsându-mi ochiul al treilea să se bucure plângând de descoperirea unei taine, întâlnisem un frate venind din nesferat. Pentru că așa am simțit atunci, la prima întâlnire cu versurile lui, că mă întâlnesc cu un frate. Și aveam să constat, peste ani, când ne-am văzut tot datorită poeziei, că este un frate adevărat, un frate bun. M-a ajutat să cunosc mai bine România din stânga Prutului, să mă apropiu de inima caldă a Basarabiei, inimă în care palpita un destin atât de nedrept. M-a ajutat să înțeleg o dureroasă realitate, că acolo, unde Eminescu domnește peste veșnicia graiului nostru mai adevărat ca oriunde, uneori, de prea multe ori, doar graiul și credința le-au fost mângâiere fraților. Prin grai și credință au traversat vicisitudinile istoriei, graiul și credința le sunt armele cele mai puternice și acum în lupta pentru împlinirea speranței lor arzătoare de a fi împreună cu cei de același sânge.

Ajutându-mă să înțeleg acestea și încă multe altele, ca venerația pentru înaintași și încrederea nestrămutată în idealul unității noastre, l-am înțeles de fapt mai bine pe el. Este un împătimit al graiului nostru, încât pot spune că patria lui este limba română, așa cum dumnezeiește sintetizase Nichita esența simțirii și ființării noastre. În spațiul acestei lupte, am înțeles că poți avea toate premiile lumii (el a primit distincții numeroase, acasă și în lume, de la Roma la Havana, trecând prin nu știu câte

alte capitale), dar niciuna nu valorează cât distincția dragostei de patrie.

De la el am mai învățat să răstălmăcesc cuvintele antichității greco-latine, atribuite lui Aristofan și Pacuvius, dar utilizate explicit de Cicero, conform cărora patria este acolo unde ți-e bine.

Nicolae Dabija spune însă, prin faptele sale, că patria este acolo unde ea îți cere să lupți pentru ființa și ființarea ei.

Incertitudine

Abia făcuse cinci-șase pași, poate cel mult zece să fi făcut după ce a ieșit de la dentist, cu dinți noi și moralul tare, că destinul i-a scos în cale un zurbagiu de amic, un tip cu care se tachina ori de câte ori se întâlnea, un ins pripășit cu câțiva ani în urmă de prin Prahova taman aici, în cartierul liniștit din marginea Bucureștiului, unde el se născuse, crescuse, lucrase și acum, iată, ieșise chiar la pensie, deci acest individ cu care se contra mai mereu, și nu se putea să fie altfel că veneticul era un miștocar fără pereche, cum avea să se manifeste, desigur, și de data asta, căci numai ce l-a văzut că l-a și luat peste picior, ce-i tăticu, iar ți-ai făcut drum la stomatolog, ți s-a pus pata pe asistentă, da' fii blând, nu ai șanse, nu se uită ea la vântul din buzunarele tale, ce spui mă, i-o întoarce el, uite că mi-am pus dinții, a fost ultima ședință, a mai zis deschizând gura și lăsând câteva secunde la vedere dantura proaspăt aranjată spre a fi convingător, se pare însă că guralivul nu a căzut pe spate nici de invidie nici de uimire, după o pauză din care putem să înțelegem că s-ar fi lăsat păgubaș a reluat, mai calm și mai apăsător ca oricând, să nu fi pierdut banii, omule, a punctat acela, adică, s-a arătat ăsta nedumerit pe bune, păi mă tem că ai risipit nu doar banii ci și timpul, sper să nu fi fost totul în zadar și degeaba, a zâmbit miștocarul superior și oarecum nepăsător, că nu poți fi sigur niciodată, e adevărat că nu-i treaba mea, mă gândesc să nu fi investit aiurea, cum a făcut un vecin de-al meu, nu-l cunoști, nu e de aici, din Băneasa, oricum ce spun

eu s-a petrecut ăhă, demult-demult, era pe vremea când trăiam la Băicoi, știi că am lucrat o perioadă pe acolo, dar nu are importanță, își pusese dinți noi gagiul, și se lăuda cu ei de nu-și mai încăpea în piele de mândrie, bineînțeles că nu e cazul tău, eu îți povestesc doar situația ca atare, să vezi ce înseamnă viața și, cum îți ziceam, se lăuda ori de câte ori avea prilejul, ba chiar făcuse un tratament că și părul i se înnoiește, nici nu-ți vine să crezi cum arăta moșul, bătea la nouăzeci și ceva de ani, da' nici șaiszeci nu-i dădeai, și, ce să vezi, așa, cu dinți zdraveni și păr nou, într-o zi a plecat, dar se pare că a plecat fericit, ziceau unii bravo lui, ăsta a luat banii cu el, nu ca alți fraieri, sigur că persoanele de față se exclud, am dat exemplu' ca să vezi ce înseamnă să ai bani și să-i investești incert...

Insula paradis

Puține cărți, ca aceasta căreia mă străduiesc să-i deslușesc înțelesurile încă din faza de manuscris, transmit o încântare neascunsă după vreo momeală scriitoricească, cum, trebuie să recunoaștem, se mai întâmplă uneori chiar din începuturi, și chiar cu cărțile noastre, ca să nu ne pitim după vorbe. Traversez pagină după pagină culisându-mi atenția pe suprafața mieroasă a câte unei metafore suave, se simte că este culeasă din nectarul evident al îndelungatului exercițiu de șlefuire a cuvintelor, către mijloc mă las ca într-o lotcă purtată doar de

forța visului alunecând pe un fluviu de trăiri, mă afund apoi, către final, în voluptăți de marinar, veșnicul promis al nesfârșirii albastrului, de oriunde s-ar înființa el, acest senin viguros și cuceritor. Fac o pauză, după care revin și citesc din nou, oarecum la întâmplare, împins de fiorul curiozității. Poate găsesc ceva care să spargă silențiozitatea neverosimilei bucurii. Din experiență, știu că până la urmă o să găsesc un „ce” doar al acestor versuri, ale căror titluri, ritmuri și rime, unde sunt (ca în ludicul poem „Măinile-au scris”, în care își ia fericirea la rost în mod... fericit, dacă ați mai pomenit!), vorbesc despre un alchimist cu vechime, dificil de prins în plasa erorilor. Aproape mă bucur când mă izbesc de discordanța unor timpuri, dar iluzia moare curând, la o mai atentă privire reiese clar că autoarea, Florentina Loredana Dalian, știe exact ce face. Nu deschisese decât o fantă discretă în neștiut, prin care lumina dinspre ea să tropotească înspre cititor, iar eu crezusem că atașase unui tablou superb o nepotrivită ramă... Reluând, înțeleg că și aici vizualul cu sonorul devin pereche, adică o entitate subversivă de depuneri aluvionare triate cu har, încât acest Ostrov, cum se intitulează volumul de versuri ce-i croit cu siguranță pentru încântare, este o veritabilă insulă paradis, un perimetru al bucuriei ca sublimare a ființării, spațiu construit cu migală de bijutier și viziune de arhitect. Este un loc, între atâtea altele, în care bucuria de a trăi, de a iubi, de a cânta cu voce răsunătoare și învăluitoare veșnicia și necuprinderea dragostei

Fructele roșii

domnește cu înțelepciune și în formă acaparatoare. Adică este o carte pe măsura acelor cu care cunoscuta scriitoare ialomițeană ne convinsese deja, și poate chiar mai mult!

Bărbătească

Ziua bărbaților se nimerise cum nu se poate mai bine în acest an, 9 martie duminica chiar era semn de chef nebun, dezmațul, că întotdeauna acolo se ajungea, urma după ziua femeii, ca o pedeapsă după o faptă rea, glumeau ei după primul rând de bărdăci date peste cap, dar lui i se părea mai degrabă o recompensă pentru ceva frumos ce trebuia să facă și încă nu făcuse, una peste alta nu conta ce se spunea, el se simțea bine oricum, libertatea deplină la chef cu toți vecinii care erau dispuși să vină însemna totul, de câțiva ani 9 martie îi aduna ca la comandă, se strânseseră și acum toți care aveau permis de la neveste, la el le era permis tuturor în singura dată din an când nevastă-sa nu mormăia dezaprobator, dimpotrivă, îl sprijinea cu un lighean, două de scovergi, numărul lor putea să ajungă și la trei, asta depindea de mulțimea musafirilor în rest de nimic altceva, acum veniseră mai abitur ca niciodată, femeia a plecat după al treilea lighean cu minunatele brânzoaice ostoitoare de foame și producătoare de sete, el numai ce s-a îndreptat după a treia găleată de vin, iată-l coborând

încetșor în beciul unde se odihnesc liniștite vreo cinci butii cu vin, una cu din acela vechi, așezat, păstrat anume pentru eveniment, din care, cum am arătat, băuseră doar două găleți, alte patru burduhoase cu producție din ultima recoltă de struguri cum numai în via lui se făceau, asta susțineau clar toți după orice chef, fie el crunt sau blând, așadar uite-l cum umblă atent să nu încurce butoaiele, se proptește de cel care trebuie și se așază lin pe scăunelul din față, potrivește găleata sub cep și-l extrage încetșor, susurul încărcat de aromă îi dă o stare de bine, parcă merge pe bicicletă, deocamdată nu știe exact unde, a, e limpede, pedalează spre gărlă, în vale, acolo o să se răcorească îndată cum face ori de câte ori îl cuprinde zăpușeala, pedalează și pedalează, nu mai are răbdare să se dezbrace, cum se întâmplă de obicei, acum îi este prea cald, intră pedalând direct în gărlă, simte răcoarea apei inundându-i picioarele, însă nu e nicio apă, în cele câteva minute cât a ațipit vinul cel vechi își făcuse de cap tinerește, nu umpluse doar găleata ci se și revărsase nepăsător, un strat de lichid negru și răcoros se așezase peste stratul de pietriș, nu-i nimic, o să se scurgă spre inima pământului din care urcase, hai mă, nu mai vii odată, auzi deslușit glasul care îl trezise, atunci împinse în ciudat cepul să oprească ce-o mai fi rămas și începu să urce agale, un vin mustea nevinovat în papuci, altul, aproape la fel de inocent, se legăna curios în găleată...

Manuscrite de la Marea Moartă

PROZĂ

CONFEȚIONAREA CHIRPICILOR SAU MUNCILE LUI SISIF

► Victor ACIOCÎRLĂNOAIE

Viața în bordeie a constituit pentru noi un dureros și nejustificat regres social. Am coborât vertiginos pe scara istoriei universale, de la înălțimea lui „Homo sapiens” la stadiul incipient de „Homo faber”. Dar viața de cârțiță nu era caracteristică speciei umane. Se impunea de urgență refacerea traseului în sens invers și revenirea „celui ce gândește singur” pe soclul de pe care a fost coborât samavolnic, drept „lider” unic și incontestabil al tuturor ființelor văzute și nevăzute, al întregului mapamond.

Trebuia să transformăm iadul cuprins de flăcările satanice, scârbavnice și otrăvitoare ale comuniștilor ticăloși, în „grădina Maicii Domnului”, spațiu uman și primitor, calm și frumos, deasupra căruia să vedem fâlfâind, într-un viitor apropiat, tricolorul sfânt al unei Românie libere.

Nu, noi nu ne-am declarat niște învinși, așa cum le-a spus Brennus romanilor: „Vae victis!” – „Vai celor învinși!” Nu! Materialul din care eram noi construiți s-a dovedit a fi unul de calitate superioară, din rocă masivă de granit, vizând atât forța morală, cât și cea fizică. Am zis în sinea noastră: „Dum spiro spero!” – „Cât timp respiri, speră!”. Și-am sperat! Am sperat că putem schimba viața noastră, că o putem face mai frumoasă, mai luminoasă, mai plină de satisfacții și de bucurii. Am considerat că e timpul să dăm jos masca temporară și falsă a dușmăniei, a urii și învrăzmirării, a morții violente și implacabile, care nu ne reprezenta. Am zis că e momentul să ne arătăm celor din jurul nostru așa cum suntem în realitate, ca obrazul nostru și ochii noștri să exteriorizeze adevărata structură a sufletului nostru: bunătate, sensibilitate, dragoste, inteligență creatoare, pace și iertare...

Ne-am adus aminte cât de frumoasă și de trecătoare este șederea omului pe acest pământ și din nou am declamat cuvintele înțelepte ale străbunului nostru latin, Horațiu: „Carpe diem” – „Trăiește clipa”. De aceea am direcționat funcționarea motoarelor noastre interne cu prora spre un optimism realist, combatant și mobilizator strigând cu toată convingerea: „FIAT LUX!” – „Să fie lumină!”, așa precum corăbierii disperăți și muribunzi, care după furtuni înspăimântătoare și cu proviziile de

apă epuizate, bănuind la orizont o fâșie de uscat, murmurau încrezători în destinul lor:

– „Pământ! Pământ!”

Și am adus lumină. Am adus lumină în sufletul nostru, în privirea și conduita noastră, în relațiile interumane și sociale, în munca la fermă și în activitățile noastre cotidiene.

Prin intelectualii deportați în Bumbăcari: învățători, profesori, muzicieni, pictori și medici, prin oamenii mari ai culturii noastre românești – și așa aminti aici un singur nume: umanistul, scriitorul și jurnalistul Nicolae Carandino –, învățătura, știința, arta și educația s-au revărsat asupra tuturor, în valuri succesive de elemente ale construcției și modelării personalității în spiritul umanismului renascentist, al unui om total eliberat de orice constrângeri care i-ar limita dezvoltarea multiplă și armonioasă.

Da. E adevărat. La început, sătenii din comunele învecinate: Niculești-Jianu, Zăvoaia, Tâtaru, Cioara, Simu ne considerau niște leproși, hoți, bandiți, criminali, dușmani periculoși ai regimului. Au fost dopați permanent și insistent lămuriți să ne evite, întrucât de la nepot până la bunic suntem niște monștri, vampiri careucid cât ai clipi, cu sânge rece. Dar adevărul învinge întotdeauna „Veritas semper vincit”.

Localnicii s-au convins cu prisosință și în scurt timp că aceste calificative josnice și mincinoase nu sunt decât niște invenții grosolane și absurde la adresa unor oameni cinstiți, muncitori, deosebit de capabili, excelenți gospodari și complet nevinovați, cu scopul de a justifica în ochii opiniei publice actul condamnat al deportării noastre. Sătenii recunoșteau cu bucurie și sinceritate influența benefică, în foarte multe privințe, a deportaților asupra vieții lor.

Viața își urma cursul ei firesc. Acum aveam apă. Am trecut „in corpore” la confecționarea chirpicilor.

Mai întâi ne-am deplasat la depozitul de materiale, de unde ne-am întors cu patru forme sau tipare de lemn, nu înainte de a semna într-un registru pe care ni l-a pus în față gestionarul. Dar ne lipsea ceva. Mircea și Lică s-au dus înapoi și au revenit cu

două sape și două căldări de tablă. Vecinul nostru, domnul Muca, împreună cu familia sa, începuse deja să facă chirpici. Era un om deosebit de frumos și foarte cumsecade. A trecut „strada” la noi și i-a arătat lui Mircea cum e mai bine să procedăm și să ne organizăm șantierul. Mai întâi am ales o suprafață de teren plană, ceva mai departe de locul unde era jalonată cu țărugi construcția viitoarei case, și am tăiat cu sapa o suprafață destul de mare de miriște, pe care am curățat-o frumos și am netezit-o ca-n palmă. Apoi am ales locul care urma să ne furnizeze materia primă pentru confecționarea chirpicilor: groapa. Un element deosebit de important în confecționarea lor, alături de pământ și apă, îl constituiau paie. Acesta este liantul care dă unitate și forță văugii, împiedicând fisurarea și ruperea ei. Spre norocul nostru, combinele seceraseră locul așa că aveam paie... gărlă! Trebuia doar să le aducem și să facem o grămadă în apropierea gropii. Așa am și făcut. Apoi s-a trecut la o frățească diviziune a muncii. Mircea și Lică, după ce au delimitat suprafața „minei” de unde urma să excavăm pământul, au început să sape cu hârlețul primul rând, apoi bulgării mai mari erau fărâmițați cu sapele. Eu cu Sandu am fost repartizați la aprovizionarea cu apă. Căldările de tablă erau destul de grele și aveau o capacitate de 10 litri. La fântână, cu ajutorul unei funii legate de o căldare, aduceam la suprafață apa necesară. Dar funia se uda, mâinile alunecau și amândoi, cu chiu cu vai, abia reușeam să aducem căldarea pe ghizdul fântânii și să o golim apoi în ale noastre. Imaginați-vă doi copii, care abia terminaseră unul clasa a patra și celălalt clasa a cincea, cărând prin praful fierbinte al drumului și dogoarea nemiloasă a soarelui, fiecare, câte o căldare de 10 litri pe o distanță de 100 de metri. Era epuizant. Brațele noastre erau prea slabe pentru asemenea muncă. Schimbam căldarea dintr-o mână în cealaltă, ne dureau umerii și aveam bătăături dureroase în palmele care ne usturau și ne făceau să suferim îngrozitor. Atunci lăsam căldările jos și ridicam brațele sus, spre cer, cu degetele palmelor desfăcute, pentru a se zvânta la soare. Ajunși pe „șantier”, aruncam apa peste săpătura fărâmițată pe care Mircea și Lică o luau metodic la mărunțit cu sapele. După ce întreaga masă de pământ și apă devenea un fel de terci, treceam la următoarea fază a operațiunii: călcatul. Desculți, cu folmoștoacele de paie în mână, asemenea unor saltimbanci în fața totemurilor – noi, cei patru frați, călcam sistematic și apăsat pământul de sub picioare, presărând paie din când în când pentru a obține o compoziție omogenă, dar destul de moale, aptă a fi introdusă în forme. Călcam lutul în ritm de dans, ca într-un ritual primitiv al unor triburi minuscule și sălbatice, încă nedescoperite, din imensa junglă amazoniană. Avântam rapid brațele unite spre cer, coborându-le

brusc și iar ridicându-le, într-o alternanță succesivă, ca aripile obosite ale unui flamingo, oprite într-un picaj fatal. Mergeam înainte și înapoi în linie dreaptă, împreună capetele liniei sub formă de cerc, într-un fel de horă sacramentală, bătând apăsat și ritmic lutul mocirlos cu călcăiele crăpate. Era un dans teluric adresat unui zeu al pământului pe care-l imploram să ne facă mai ușor de suportat munca la această uzină în miniatură, deservită de patru frați minori.

În timp ce noi eram prinși în procesul muncii, vecinii noștri, precum și rarii trecători de pe drum, se uitau cu simpatie și apreciere la cei patru copii care, sub dogoarea soarelui nemilos, disciplinați și cumiți, efectuau, cu abnegație și seriozitate, o muncă ce nu era tocmai adecvată vârstei lor. Se opreau în loc timp de câteva secunde, pentru a se convinge că scena e reală, și se pomeneau vorbind singuri:

– Ce fel de părinți sunt ăștia, domnule?!? Cum e posibil să-și lase copiii să facă o muncă așa de grea, mai ales pe soarele ăsta, iar ei să stea la umbră, bine-mersi, în bordei?!?

Dar nu știau că tatăl nostru arestat, complet nevinovat, îndura de aproape patru ani rigorile unei detenții cu regim de exterminare rapidă. Nu știau că mama robotea de dimineața până seara la spital, îndeplinea funcția de femeie de serviciu și spălătoreasă. Mătura holurile, saloanele, cabinetele, curăța sala de operație, tot. Apoi spăla cu apă și cu cârpa muiată. Golea scrumierele și scuipătorile. Dumnezeu! Curățarea acestora din urmă echivala cu întoarcerea stomacului pe dos. Sputa, mucozitățile prinse și solidificate pe marginea scuipătorii, flegmele purulente și grețose oscilând scabros în poziție suspendată la limita exterioară a recipientului amintit îți dădeau senzația de vomă vulcanică, eruptivă, care țâșnea violent prin toate orificiile situate în partea superioară a corpului uman. Era insuportabil! Nu de puține ori, la început, mama ieșea pe holul spălătoriei sprijinindu-și palmele și fruntea de zidul rece spre a se liniști. În atare momente de slăbiciune, când era pe punctul de a abandona lupta, colega ei de muncă ieșea pe hol.

– Hai, Rozalia, liniștește-te. Adună-te și gândește-te pentru cine trebuie să te sacrifici. Cine te așteaptă să vii cu sufertașul de mâncare și cu pâine. Și mie mi-a fost greu la început, crede-mă! Am plâns și m-am zbatut și după un timp m-am obișnuit și nu am mai luat în seamă toate aceste lucruri urâte, toată mizeria asta. Știi? Mă gândeam că sunt și ei niște oameni bătrâni, neputincioși, suferinzi. Că și lor le pare rău să ne facă viața grea, dar că nu e din vina lor, sunt bolnavi. Iartă-i!

– Antonia, mulțumesc, Antonia. Ești atât de înțeleaptă și de bună. Hai, mi-am revenit.

Și muncea și suferea mai departe, sacrificându-și puterea și sănătatea pentru noi.

Țuki, sora noastră, se ocupa de frățiorul mezin, Bebi. Îi dădea de mâncare, îl spăla, îl culca în bordei la locul lui. Era „guvernanta” familiei.

Șeful echipei era Mircea. Întregul șantier era sub controlul lui, iar noi îl ascultam fără să crâcnim, acordându-i întreaga autoritate.

Odată compoziția terminată, se introducea în tipare. Acestea nu erau tocmai mici. Aveau cam 35/20 cm, iar când erau încărcate, erau destul de greu de dus în mâini de un copil mai slăbuț. Așa că Mircea s-a dus din nou la depozit și s-a întors cu două sârme mai groase, îndoite la capăt sub formă de cârlige, pentru a putea trage formele până la suprafața netedă pe care o pregătiserăm, adică la vreo 10 metri distanță de groapă. Încă ceva: umplerea formelor nu se putea face direct din groapă; pământul era scos cu lopata la marginea gropii, după care începea umplerea propriu-zisă a spațiului interior al matriței. Tiparul despre care vorbim era prevăzut cu patru laturi și un fund. Înainte de a introduce lutul pregătit în formă, fundul trebuia presărat cu praf nisipos ori cu apă, pentru ca, în momentul răsturnării formei, conținutul să se desprindă automat, fără să rămână material prins fie de jos, fie de laturi. Prin urmare, după cum vedeți, operațiunea avea o succesiune de etape care trebuiau respectate în mod obligatoriu. Lutul nu se introducea oricum în tipar, ci sub formă de cocoloașe sau boțuri. Băgăm palmele în lut, desprindeam un cocoloș, îl presam în formă, îl uniformizam cu restul materialului din tipar, fără să existe goluri în structura lui, apoi, pe partea superioară a formei treceam palmele udate cu apă pentru a netezi materialul. Tiparul era prevăzut la cele două laturi cu câte o ureche. Așadar, introduceam agățătoarea (trăgătoarea) într-una din urechi, târâm pe pământ tiparul până la locul de descărcare, apoi îl răsturnam. Chirpicii se aliniau frumos, unul după altul, în șiruri drepte de câte 15-20 pe rând, stând în bătaia soarelui pentru a se usca. În inconștiența sa furibundă, soarele Bărăganului pârjolea fără discernământ atât materia vie, cât și materia moartă: lucruri, plante, animale și oameni. Astfel că, în decurs de câteva zile, chirpicii erau uscați și îi așezam spre aerisire și întărire în piramide liliputane cu baza de 10, fiecare dintre ele având un număr de 55 de exemplare.

Dar treaba nu era deloc ușoară, iar lucrurile nu se desfășurau în ritmul în care vi le narez eu aici. Era greu. Cară apa, sapă groapa și aruncă pământul afară, mărunțește-l și fă-l roată, toarnă apă și calcă-1 bine-bine în picioare, punând în același timp paie, fă-l cocoloașe și umple tiparele, cară-le 10-15 metri distanță, apoi ia-o de la capăt... Iar noi eram mici. Abia niște copii: și cel mai pipernicit și lipsit de forță eram eu, cel care scrie aceste rânduri. De atunci și până azi, m-am gândit de multe ori la religia creștină, la dogmele ei, la atrocitățile comise de catolici în

numele Mântuitorului, și mi-am pus întrebarea: ce-ar fi fost dacă Ignatius de Loyola, frate de cruce cu Hitler și Stalin, întemeietor al monstruoasei și abominabilei securității inchizitoriale, în goana lui paranoică de purificare a creștinismului și de procurare a materiei prime pentru arderea rugurilor nesfârșite, ar fi aplicat nou-născuților criteriul selecției estetice și al perfecțiunii corporale. Jumătate din Europa ar fi fost decimată, iar Quasimodo și confrății săi demult transformați în cenușă.

Înceeacemăprivește, străveziusubdezvoltat, mă mențineam laolaltă grație nădragilor și curelei care-mi țineau scheletul pe verticală, asemenea unui hărăguț de vie. Dacă mama, întâmplător, m-ar fi adus pe lume în cetatea spartanilor, aș fi fost aruncat cu repulsie, fără întârziere, de pe stânca cea mai înaltă, în conformitate cu ritualurile stricte ale sacerdoșilor spartani! Dar așa, Doamne, ce bine că nu m-am născut acolo și că am văzut lumina zilei într-o țară cât de cât emancipată, unde creaturile asemănătoare Ție sunt lăsate să trăiască în liniște și pace, în deplină concordanță cu al doilea comandament al religiei creștine, manifestându-și față de aproapele lor o „iubire” atât de mare și de intensă, încât ar fi capabile să-l înghită cu tot cu pene...!

„Cât sunt de necercetate judecățile Lui și cât sunt de nepătrunse căile Lui!” (Romani 11:33)

Cântăreț din dublu flaut

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

UNELE PROBLEME ALE EXPRIMĂRII CORECTE (V)

► Gh. N. VASILACHE

Ca și în numărul anterior al revistei, selectăm, pentru prezentul număr, alte situații referitoare la folosirea unor **verbe** care generează destul de multe dificultăți în exprimarea orală sau scrisă, cărora încercăm să le dăm răspunsuri, bazându-ne pe normele gramaticale cuprinse în lucrările de specialitate în vigoare.

1. *Va apare în curând o carte nouă?* *Mi-ar place să călătoresc în Grecia?*

La orice sondaj de opinie, foarte mulți vorbitori ar fi tentați să răspundă, fie din neștiință, fie din neatenție, că formele corecte ce ar trebui folosite în întrebările de mai sus ar fi *va apare* și *mi-ar place*, forme inexistente nici în DEX și nici în DOOM2. Verbele din cele două enunțuri de mai sus aparțin conjugării a II-a, având sufixul infinitival -ea. Se constată în prezent tendința trecerii de la conjugarea a II-a la conjugarea a III-a a unor verbe de tipul: *a apărea*, *a dispărea*, *a displăcea*, *a încăpea*, *a părea*, *a plăcea*, *a prevedea*, *a scădea*, *a tăcea*, *a zăcea*, fapt favorizat, în primul rând, de inventarul foarte redus al acestor verbe cu infinitivul în -ea, în comparație cu cele de conjugarea a III-a (mult mai productivă), iar, în al doilea rând, de asemănările din flexiunea celor două clase verbale. Confuziile se petrec, mai cu seamă, la infinitivul prezent și la toate formele compuse cu el. Astfel întâlnim adesea în vorbirea cotidiană formele flexionare **greșite** *va apare*, *va dispăre*, *ți-ar displăce*, *mi-ar place*, *va prevede*, *va scade*, *va zace* în locul celor **recomandate** de DOOM: *va apărea*, *va dispărea*, *ți-ar displăcea*, *mi-ar plăcea*, *va prevedea*, *va scădea*, *va zăcea* ș.a. Procesul trecerii unor verbe de la conjugarea a II-a la conjugarea a III-a este o realitate a limbii actuale. El se realizează treptat, prin abateri de la normă, pe care, probabil, uzul le va impune.

Obs. Se constată, în ultima vreme, o orientare în sens invers și anume a verbelor de conjugarea

a III-a către cele de conjugarea a II-a atunci când e vorba de plasarea accentului. La persoana a II-a plural a modurilor indicativ prezent, conjunctiv prezent și imperativ, verbele de conjugarea a III-a au accentul pe radical (*alegeți*, *credeți*, *culegeți*, *scrieți*), iar la cele de conjugarea a II-a accentul se plasează pe sufixul gramatical (*apăreți*, *dispăreți*, *prevedeți*, *scădeți*). Schimbarea locului accentului este mai vizibilă atunci când verbele sunt urmate de formele enclitice ale pronumelor personale sau reflexive. Așa s-a ajuns la pronunții greșite de tipul: *credeți-mă*, *alegeți-vă*, *culegeți-mi*, *scrieți-le* etc., în locul formelor corecte *credeți-mă*, *alegeți-vă*, *culegeți-mi*, *scrieți-le* etc. Specialiștii în domeniul lingvisticii (v. Valeria Guțu Romalo) apreciază că procesul trecerii de la conjugarea a II-a la a III-a și invers s-a manifestat încă din latină.

2. *El servește o porție de friptură?* *Am servit masa într-un restaurant de lux?*

Ca verb tranzitiv, *a servi* are mai multe sensuri, printre care și pe **a pune**, **a aduce la masă mâncare**, **băutură**, **a prezenta cuiva o mâncare ca să ia din ea**, **a trata pe cineva cu ceva**; **a da să mănânce**, fiind urmat de prepoziția *cu*: *I-am servit cu înghețată*. *M-a servit cu o porție de friptură*. Ca verb reflexiv are sensul de *a lua să mănânce* sau *să bea*. *Se servi cu câteva bomboane de ciocolată*. sau *Servește-te cu friptură!* Unii utilizează acest verb și cu sensul, **nerecomandabil**, de *a mânca*, *a consuma* așa cum se remarcă și în enunțul de mai sus. Într-una dintre cunoscutele sale tablete de seară (8.04.1997), profesorul George Pruteanu observa ironic faptul că în mintea acestor vorbitori expresia pare mai elegantă decât *Am luat masa* sau *Am luat prânzul*, sau, pur și simplu, *Am mâncat*. În calitate de gazde, avem, într-adevăr, obligația *să-i servim* la masă pe oaspeți cu preparatele casei sau, eventual, îi putem îndemna să se *servească* și singuri. A spune însă că

La restaurant am servit o ciorbă și o friptură. este, spune regretatul lingvist, o sclifoseală țoapească.

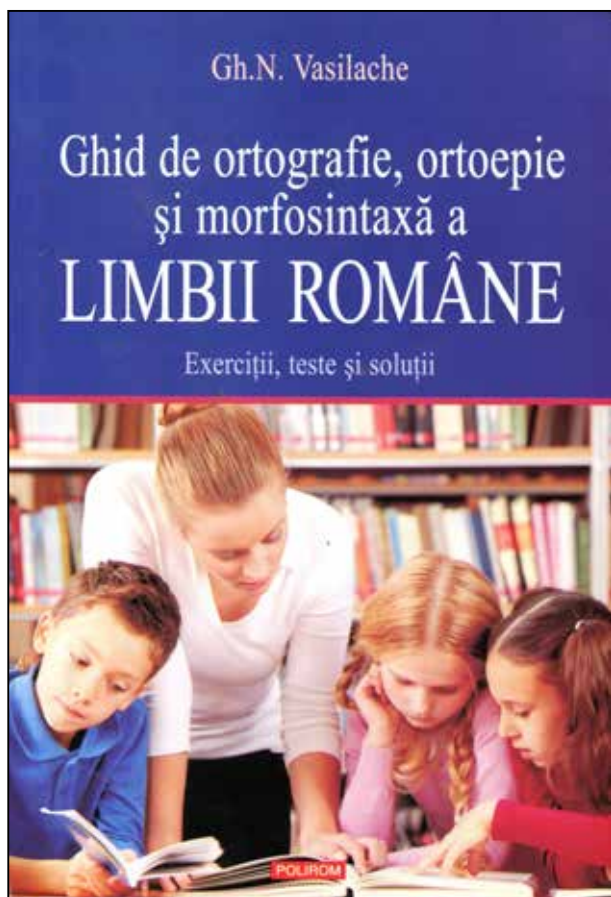
3. Nu se există să nu fie frig toamna?/ Nu se merită să cumperi o umbrelă neplăbilă?

Există în limba română o clasă destul de bogată de verbe personale (*zice, aude, știe, spune, anunță* etc.) tranzitive cu flexiune completă la cele trei persoane, care sunt supuse unui proces de impersonalizare prin trecerea la diateza reflexiv-pasivă (*se zice, se spune, se aude, se crede, s-a anunțat* etc.), ajungând astfel să fie folosite cu o singură formă (de persoana a III-a singular). Marca formală a acestei impersonalizări este, în primul rând, pronumele reflexiv *se*. Verbul *a merita*, utilizat, de regulă tranzitiv (*Ion merită premiul cel mare.*), cunoaște și o formă impersonală nemarcată formal prin *se*. Să se compare: *Acest premiu îl meriți cu prisosință.* cu *Merită să primești acest premiu pentru eforturile depuse.* Neavând percepția clară a celui de-al doilea sens al lui *a merita* (*a fi convenabil, a fi rentabil*), unii vorbitori aplică procedeul impersonalizării prin *se* ca la verbele *se zice, se crede* etc., ajungându-se astfel la o formă redundantă, pleonastică și, prin urmare, **nerecomandabilă**. Un statut similar îl are

și verbul *a renta*, care, ca verb impersonal, este sinonim cu *a merita*. Prin urmare este greșită și această formulare: *Nu se mai rentează să mai faci împrumuturi de la bănci.* Corect vom spune: *Nu rentează să...* Ocazional întâlnim și formulări neadecvate de tipul *Nu se există să nu fie frig toamna.*, care nu conferă un statut prea elevat exprimării.

4. Flori de tei deasupra noastră Or să cadă rânduri-rânduri? sau Flori de tei deasupra noastră O să cadă rânduri-rânduri?

Viitorul este exprimat în limba română actuală prin mai multe forme. O formă se realizează cu auxiliarul *a vrea* (*voi merge, vei merge* etc.); paralel cu aceste forme de viitor se întrebunțează o serie de forme care se deosebesc numai prin structura fonică a elementului variabil (*oi spune, ai spune, a spune; om spune, ați/eți spune, or spune*). Foarte frecvent în limba actuală se utilizează și un viitor denumit, greșit, viitorul popular, dacă avem în vedere preponderența lui în limba literară actuală. Viitorul de acest tip cunoaște două realizări: a) un element variabil identic cu prezentul indicativ al verbului *a avea* + forma de conjunctiv prezent (*am să încerc, ai să revii* etc.); b) un element invariabil *o* + forma de conjunctiv prezent (*o să mai treci, o să cumpărăm* etc.). La persoana a III-a plural apare, mai frecvent decât *o*, forma *or*: (*ei*) *or să cadă*. În acest caz, categoriile de număr și persoană, exprimate în celelalte forme numai prin secvența care conține radicalul, se manifestă și prin forma elementului mobil. Vorbitorii care utilizează forma **nerecomandabilă** *or să cadă* sunt, în general, oameni preocupați de corectitudinea exprimării lor și care, de teama unui dezacord, operează o diferențiere singular/plural (*Ei o să meargă. Ei or să meargă*). Formularea admisă de DOOM 2 este cea care îl conține pe *o* invariabil. Așadar varianta corectă este a doua: *flori de tei... o să cadă*. Toate tipurile de viitor sunt **corecte, literare**, cu precizarea că există totuși o specializare stilistică, de care trebuie să ținem seama. Tipul de viitor construit cu infinitivul (*voi merge...*) caracterizează exprimarea scrisă, mai ales pentru stilurile științific și administrativ. Viitorul format cu conjunctivul reprezintă **varianta literară** pentru celelalte stiluri, atribuind o anumită naturalețe exprimării.

5. Cer scuze pentru întârziere?
Îmi cer scuze pentru întârziere?
Vă cer scuze pentru întârziere?

Expresiile *a cere scuze*, *a cere iertare*, *a cere voie* pot fi folosite în această formă, cu verbul la diateza activă neînsoțit de nicio determinare pronominală. Când afirmăm: *Cer scuze pentru cele afirmate.*, nu se precizează persoana față de care se formulează cererea (rugămintea) respectivă și nici nu se subliniază implicarea persoanei care o formulează. Atunci când se simte nevoia de a se exprima persoana căreia îi este adresată solicitarea, apelăm fie la construcția cu un dativ: *a-(i) cere voie (scuze, iertare) cuiva*, fie la construcția prepozițională *a cere scuze (voie, iertare) de la cineva*: **Vă cer scuze pentru întârziere.**; **Condamnații îi cereau iertare.**; **Cer scuze profesorului pentru absență.**; **Cer scuze de la profesor pentru absență.** etc. Dacă se simte nevoia de a se exprima implicarea persoanei care este interesată de satisfacerea cererii respective, atunci se va folosi construcția cu pronume reflexiv în dativ a verbelor în discuție: *a-și cere scuze*, *a-și cere iertare*, *a-și cere voie*. Deci: **Îmi cer scuze pentru greșeala făcută.**; **Condamnații își cereau iertare.** etc. **Corecte sunt toate variantele prezentate în chenar.** Obiecțiile aduse uneia sau alteia dintre construcțiile *îmi cer scuze* și *vă*

cer scuze de către unii vorbitori, atenți (până la pedanterie) la exprimarea politicoasă, se referă la riscul unor omonimii sau polisemii, rezultate din diversele valori ale pronumelui în dativ, fie că e reflexiv, fie că e personal, care se gândesc, probabil, că cazul lui *îmi cer scuze*, „destinatarul” scuzelor ar fi propria persoană, iar, în cazul celei de-a doua formule, *vă cer scuze*, „interlocutorul” ar fi acela care ar avea obligația să prezinte scuzele de rigoare. Pentru evitarea oricăror confuzii (nejustificate), aceștia pot înlocui construcțiile amintite cu altele similare având în structură substantivul *iertare* (*Îmi cer iertare pentru...*; *Vă cer iertare pentru...*), fie se pot orienta spre verbele *a scuza* / *a ierta* (*Vă rog să mă scuzați...*; *Vă rog să mă iertați...*) sau pot utiliza formula mai dezvoltată și mai protocolară *Vă rog să primiți scuzele mele*.

**Trăiască frumoasa și cumintea limbă română! Fie în veci păstrată cu sfințenie această scumpă Carte-de-boierie a unui neam călit la focul atâtor încercări de pierzanie.* (Ion Luca Caragiale)

**Limba română la sine acasă e o împărăție bogată, căreia multe popoare i-au plătit banii în aur. A o dezbrăca de averile pe care ea le-a adunat în mai bine de 1000 de ani, înseamnă a o face din împărăteasă cerșetoare...* (Mihai Eminescu)

Nero

TEATRU

DUPĂ UMBRE

**Dramatizare de Victor Cilincă după povestirea
„Umbre” de Monica Manole**

In memoriam, actorului Doru Zamfirescu

PERSONAJE:

- * EA: Moni - actriță
- * EL: Vlad - actor
- * Ela – fiica lui Vlad
- * Doctorul

DECOR

Două pupitre așezate în profil, fiecare „privind” în direcție opusă, cu câte două scaune evident diferite, așezate spate în spate. Al lui este ridicat pe un postament mai înalt decât cel al ei și plasat ceva mai în fundul scenei, pe fundalul unei ferestre înalte care, arătând pasiunea lui pentru special și artistic, este rotunjită la capătul de sus. În fața biroului lui Vlad – o masă pentru actori, cu oglindă din trei părți, cu ramă luminată de beculețe, alături cu peruci pe suporturi sau atârinate în cârlige, o coroană, un joben, o șapcă cadrilată, de Sherlock Holmes, o cunună de spini. Și între privirea sălii și biroul lui va sta coborât un „geom” simetric, opac, care se va ridica însă odată cu intrarea bărbatului în „cabina” sa. Un reflector cu diferite culori va auri, înroși sau va da o lumină cenușie „geomului” – ecran, translucid, dintre cele două birouri/spații. Când nu va intra, cu replică, urcând câteva trepte până la tatăl ei, ori intrând tăcut în „biroul” lui Moni, Ela, deîndată ce va fi pomenită în conversația lui Vlad cu Moni, se va plimba în spațiul dintre cele două birouri, traversând din când în când scena, lent, țopăind sau cu mâinile la spate, fără să privească la el sau la ea. Când cei doi nu sunt în scenă, umbra fetei se plimbă de-a lungul panoului-cortină, opac. „Camera” lui Moni: un computer cu o glastră de flori cu o singură floare ofilită deasupra și o oglindă mare în spatele scaunului ei de birou, scaun pe rotile, cu care la un moment dat se poate „plimba”, gândindu-se.

Însă, fără alte farafastlăcuri, piesa se poate juca și ca monodramă, cu decor minim.

Scena 1

Moni, Ela, Vlad

Intră EA, Moni, cu o sticlă de coniac parcă atârnată de mâna stângă. Vorbește singură,

cu ură – strigă de fapt spre public, împungând spațiul cu sticla pe jumătate goală, cu ochii aprinși:

EA: Luat-ar dracu’, doctore! Pastilele astea se iau exact cu coniac, nu cu afurisita de apă chioară, așa să știi! **(Pauză. Acorduri triste de pian. Începe să plângă. Își șterge lacrimile.)** Știi, doctore, dacă nu mă suna atunci EL, poate că nu...

Intră Ela, dar Moni nu o vede. Fetița lasă, parcă și cu pioșenie, un buchetel de flori pe birou. Fetița privește spre colțul, stins, în care este biroul lui Vlad.

EA: Era sâmbătă seara...

Se aude, discret, melodia „Bună seara iubito” și Moni râde disprețuitor.

EA: „Ca și când”! „Te iubesc ca și când”! Sunt obosită și – bineînțeles! – singură! Toți bărbații care îmi fac avansuri și care nu mi-au devenit încă amanți **(își dezumbă încet sacoul tatorului și îl aruncă neglijent direct pe jos)** sunt acasă **(pronunță sacadat)**, cu ultimele lor soții, iar ceilalți, care au fost cândva și în brațele mele **(se uită în oglindă, se încruntă și își privește reprobator fruntea încruntată, își netezește obrazul de parcă ar da cu alifie, își moaie degetele cu vârful limbii și își „lustruiește” pielea)**, sunt acum cine știe pe unde, cu iubitele lor de ultimă oră, de... ultimă generație. **(se întoarce spre sală și ridică brusc privirea, înfruntând publicul)** Și... o merit! Eram singură, mă doream singură chiar și atunci când nu răspundeam sau când răspundeam la telefonul LUI...

Se luminează fundul scenei și îl vedem pe EL, Vlad, probând coroana de butaforie. O ține cu o mână, cu cealaltă formează numărul cu greu un pe telefonul fix. Lumina devine egală și de un roșu apăsător pentru ambele „camere”.

EL: Bună seara... **(Fredonează începutul melodiei cu acest început de titlu.)**

EA: Ești atât de drăguț încât să nu-mi mai oferi serenade telefonice?! Vocea ta de Loredană veche

s-a cam obișnuit să facă solfeгии cu sticle de coniac, iar timbrul nu poate fi prea muzical! E ca atunci când strigi, după mai multe „încă”: „Ospătar, înc-o sută!”

EL: Tu speri că dacă mă ponegrești exagerat, am să mă simt cumva jicnit. Că dacă mă simt jicnit, voi fugi. Că dacă voi fugi, scapi. Hai, nu bem împreună niște votcă Smirnoff, cu paiul? (**arată nivelul cu două, apoi trei degete unite**)

EA: Până acum, viața mea a atârnat de un pai și din pai trăgeai tu! Ce naiba mai vrei IAR de la mine?

EL: Nimic. Voiam doar știu ce nu faci (**încearcă marea cu degetul – oare ea se va supăra?**)... IUBITO.

EA: „Iubito”: o vorbă care arată că de fapt acum vorbesc singură. Degeaba îți tot repet și repet...

EL: EȘTI singură, de aceea te opui serenadelor mele răgușite, dar sincere, pe care le aștepti. Nu știu care din noi joacă teatru mai bine: eu, care urmez mereu indicațiile regizorului, sau tu, urmând indicațiile instinctului.

EA: Vorbim prea mult! În teatrul modern nu se mai sporovăiește atât, gestul primează.

EL: Atunci, vin deîndată la tine ca să-mi faci gesturi!

EA: Asta îmi mai lipsea! Gesticulează singur! Gândește-te, la telefon nici măcar nu pot să te zgârii, nu-i nicio distracție pentru niciunul din noi.

EL: Atunci, mușcă-mă! Am să fiu destul de supus. La început...

EA: O să-ți vadă nevastă-ta semnele!

EL: Ea nu mă vede în întregime, n-o să-i pese de niște biete urme de canini încarcerate dulce-n carnea mea și smălțuite cu urme de ruj...

EA: Cândva, credeam că oamenii se mușcă numai din dragoste, credeam în jurăminte... De fapt, zâmbetul vine din vremea peșterilor, când umanoizii își arătau colții unii la alții, ca să... Eu am crezut în jurăminte, în sinceritate și n-am mușcat destul!

EL: Ei, ba eu am la urme de dragosteeee... și pe coadă! Măcar, dacă nu mă primești azi, poți să-mi spui, cum se spune „ce mai faci”? Ce faci acolo? „Ce nu faci”?

EA: Stau.EL: Ești... singură sau doar te simți singură? (**Ea observă buchețelul de flori lăsat de Ela și îl miroase cu lăcomie.**)

EA: E sâmbătă seara și sunt a naibii de singură! Oamenii normali nu sunt niciodată singuri sâmbătă seara. Stau cu amantele lor, doar nevestele rămân singure, așteptându-i. Dar ele au copii, au soacre – au cu cine să se enerveze...

EL: Și tații părăsiți de neveste nu au și ei copii, să stea singuri cu ploziile lor acasă sâmbăta?

EA: Tații își pierd încet toate drepturile de mamă, femeile sunt tot mai stăpâne pe stăpânii lor, prin copiii pe care îi fac din precauție, îi alăptează după indicații, îi educă de frică să nu ajungă violenți precumtații lor, îi ne-educă ca să aibă și ele timp de-un coafor, de-o prăjitură, de-o dragoste, de-o ceva... Se dau azi prea ușor permisele de conducere a ploziilor, primesc uneori și bărbății!

EL: Ești foarte sigură că ești singură?

EA: Mă faci mincinoasă ori crezi că sunt cu amantul invizibil ori pur și simplu îți faci cu cale încoace. Ești ca un corb mieros, laudând cașul artificial din ciocul vulpii.

EL: Ba e exact pe dos!

EA: Totu-i pe dos azi!

EL: Pot să te văd pe față?

EA: Vino la teatru, când joc și-o să mă vezi. Zâmbitoare: joc în „Danaidele” și port mască. Și suntem câteva sute de măști, toate la fel, ca-n natură. Îți las un bilet de voie la portar.

EL: Hai, joacă numai pentru mine, în seara asta! Ba îți las eu bilet de favoare. Lumea încă mai vine să mă vadă. Vine în grupuri mari, organizate pe națiuni și pe zone largi din România, trecă de la mine... Eu am fost Scapin, am fost Svejk, am fost... (**râde**) „Trei surori”, pot să fiu și Eu cu tine, dacă tot n-am ajuns la timp să fiu Romeo cu Julietele lui.

EA: Insinuezi ceva perfid! Mă crezi proastă să-ți deschid ție ușa, ca lui Mefisto! Faust măcar a primit niște beneficii pentru ce a semnat cu lichidul din branulă...

EL: Și pot să te văd măcar un picuț?

EA: Nu, dragule, tu ești în prezent DOAR colegul meu, ne întâlnim, dar pe scenă. E destul loc pentru doi, pentru mai mulți. În „Danton”, la Național au urcat vreo trei sute de figuranți odată!

EL: Cam mult pentru o garsonieră, fie ea și cu balcon... Și totuși a fost, este ceva special între noi, ceva care nu se veștejește, nu simți asta?

EA: Suntem actori și putem deci juca plauzibil rolul unor oameni care se plac, dar nu se cunosc: nici măcar nu s-au văzut cică vreodată! Suntem distribuiți în spectacole bune – slavă Domnului, în distribuții diferite – slavă Cerlului! –, în turnee diferite, slavă directorului Scaraoțchi, cum îi zicem noi. Și astfel nu te-am mai trecut pe lista amanților mei de calibru mediu și mic, nici măcar pentru stagiunea viitoare.

EL: Ai să poți fi vreodată serioasă cu lucrurile serioase?

EA: Chiar așa de sărman cu duhul ai ajuns de când noi nu...?! Nu înțelegi că UNEIA CA MINE nu îi mai stă bine seriozitatea decât în fața unui ofițer de la Moravuri? Și nici pe un ofițer de la Moravuri

stagiar nu l-ași putea păcăli că ași fi eu serioasă cu adevărat.

EL: ... Sau în fața unui ofițer stagiar al Stării Civile... Apropo: „stagiar” vine cumva de la cuvântul „scenă” din engleză? Ce zici dacă ași spune „Da” în fața ofițerului stagiar?

EA: Cel de la Moravuri?

EL: Și ăla, și ăla...

EA: Ești penibil: știi că nu mai trebuie să-mi promiți că mă iei de nevastă într-o viitoare zi dacă vrei doar să te culci iar cu mine într-o noapte grabnică. Oricum nu sunt dispusă pentru niciuna din cele două variante – să mă las mințită și să profit de clipă, sau chiar să merg cu tine la ofițer. De fapt, ce vrei cu adevărat?

EL: Să te văd.

EA: Nu pot. La revedere!

Ea trânteste de podea telefonul mobil și rămâne să-l contemple, cu privirea pierdută. „Dincolo” se întunecă.

EA: Ia mai du-te-n mă-ta, iubire! (**Plânger isteric**)

Sună din nou telefonul ei mobil, acum mult mai tare. Ea îl închide, furioasă. Telefonul sună însă și mai înalt, enervant chiar. Când ea îl duce la ureche, se luminează și „camera” lui.

EL: Chiar nu ești dispusă să ieșim măcar pe undeva?

EA: De ce mă faci să mă sperii?! Încep să cred că mă vrei, iar eu sunt sătulă de aventuri!

EL: TOCMAI TU?

EA: Ce ți se pare atât de ciudat să rămân singură, chiar dacă asta mă și sfâșie rău? E una din puținele seri când pot fi eu, cea adevărată.

EL: Poți fi tu, „cea adevărată”, cum spui, și fără să trânteste oamenilor telefonul în nas. Poți fi „adevărată” și la terasă, cu mine, și în parc, sau la un spectacol al unui teatru în care, slavă Țuului de Sus, nu jucăm și noi! Ce se-ntâmplă cu tine, ai nervi pe orice?

EA: Cu mine? Da cu tine? Te plictisești cumva?

Întră Ela, care îl scutură de mânecă pe tatăl ei, dar el îi face semn cu un deget la gură: „Vorbesc!”

EL: Nu. Sunt cu Ela și mă simt relativ bine.

EA: Îmi pare rău... am uitat să te întreb ce-ți face fetița. Îmi lipsește mult, în ciuda faptului că o știu doar din ce mi-ai povestit tu. Poate că nici nu o cheamă Ela, i-ai pus pseudonim ca s-o protejezi de mine. Sau poate că nici măcar nu e reală.

EL: Poate că nu, într-adevăr...

Se întunecă în zona din spatele lui și Ela poate să dispară.

EL (**inventează**): Acum Ela mea ;i numai a mea caută să mă distreze povestindu-mi aventurile ei școlare. VEDE că că nu o aud, pentru că vorbesc despre lucruri importante la telefon, așa că îmi comunică prin semne. Din acelea făcute din degete, ca mușii. Ei nu fac numai bastonașe înclinate și cerculețe pe hârtie, fac și degetele pe aer.

EA: Și acum ce zic degetelele ei?

EL: Cam la fel cum zici tu când susții că nu vrei să mă vezi: ea tocmai îmi comunică faptul că tocmai s-a îndrăgostit brusc de Matematică. EA: Ei îi plăceau florile, nu? Așa spuneai...

EL: Doar că nu există încă materia asta, Florăreală. A, stai, mai precis, tocmai zice că îl iubește „mult-mult” de profesorul de Mate. Asta pentru că nu a scos-o de mult la tablă... EA: Crezi că...?

EL: Nu. Anul trecut credea că îl iubește cel de Engleză. Ela îmi seamănă mult și am lăsat-o să se exprime în scris: să scrie de o sută de ori „noi elevii și elevii din Clasa a V-a D îl iubim tare-tare mult pe domnul de Limba Engleză de Clasa a V-a!” Și uite așa, a renunțat, din cauza scisului, la o iubire de desen animat...

EA: Ca și relația noastră – FOSTa noastră relație apropiată. Cât se putea de apropiată...

EL: Tocmai mi-a adus papucii – vrea ea ceva... Cred că vrea s-o las la joacă.

EA: Știi că acum, chiar în momentu’asta, eu chiar te invidiez? Nu ți-o spun acum ca să mă compătimentești, sincer sau nu: eu sunt singură, fără Ele, pe când la tine există o legătură durabilă, fără meschinării. Ai un copil doar al tău și, dacă te-ai îndrăgosti brusc de mine – spun asta de exemplu – l-ai pierde la partaj ca un bun care aparține, prin tradiție judecătorească, exclusiv soției, nu? E e-vi-dent! Ți se va fura, legal, și amintirea prezentului continuu al unei iubiri. Iar El i se va băga pe gât produsul acestei... unii îi spun „dragoste”, alții, „necesitate fiziologică”, când, de fapt, nu a fost, zici că a zis ea DUPĂ, că n-a fost decât lipsa ei de experiență în viață – „în viață”, chiar așa a spus, parcă. Și nu lipsă în... Plus păcăleală din partea ta, experimentatul și experimentatorul malefic, insistența ta de a-i face măcar un copil, ceva frică, multă dezamăgire, obișnuință grețoasă, lipsă de orientare... E ca și când ai călca într-o groapă din asfalt în timp ce te holbezi la niște picioare suplișime.

EL: Acum vrei să fii rea și-atât?

EA: Încerc, dragul meu, dar se pare că n-am sorți de izbândă: ai inima deja tăbăcită de multe altele. Monotonia mea existențială mă înrăiește, ar trebui să scriu pe ușă nu „Câine rău!”, ci „Inimă amară”!

EL: Deci musai îți trebuie o schimbare de decor! Ce zici? Leșim sau intrăm undeva?

EA (**se dă sarcastică**): Undeva unde să nu ne știe lumea că suntem strigați la aceeași literă a alfabetului.

EL: Moni, pe mine mă cheamă Vlad, ca pe conte, ai și uitat?

EA: Nu, noi suntem la T mare: tu – Tată, eu – Târfă, dar nu pe-același calapod.

EL: Te dai mare! Multe dintre târfe sunt miloase, tu nu ai milă, ai mile de îndepărtări între tine și ceilalți. Hsai, cât timp îți trebuie ca să-ți rezolvi tristețile și să revii la ale mele?

EA: Financiar? O veșnicie! Vestimentar? Aproximativ două ore. Dacă mă grăbesc.

EL: Sofisticată! Încep să mă uit la ceas. Să nu treci de două ceasuri, că-i cu ghinion!

EA: Ce vreri, deformație profesională. Știi doar care-i meseria mea de suflet...

EL: Să fii frumoasă.

EA: Și târfă. Ai uitat acest micuț amănunt? Cândva, chiar tu ai inventat acest cuvânt murdar pentru mine. E un cuvânt comod, pentru că este foarte scurt. Doar târfelor în engleză domnii le spun, și mai scurt, și mai puțin obositor, „Go!” Așa că am să știu în dreptul numelui meu, la avizierul blocului, nu „ing.”, nu „col.”, nu „prof.”, ci „t liniuță fă”, prescurtare de vlaa specializareavcu pricina.

EL: Și eu chiar trebuie să fiu fraierul care să cred asta despre tine?! Trebuie, hai că am înțeleș, cu tine nu se poate discuta, vrei neapărat să fii bine victimizată. Biiine, atunci, târfă mică, peste fix două ore, vin să te smulg de pe soclu!

EA: Ești nebun?!

EL: Sunt... ăăă... sunt un client serios. E mai bine așa? Și dau eu cafeaua, dau și tequila, dau și...

EA: E bine.

Scena 2

Moni, Doctorul, Vlad

La Vlad se întunecă. Se aud pași îndepărtându-se, scrâșnete de mașină frânând, o bufnitură.

EA (voce din off): Vlad nu a mai ajuns aici, m-a făcut să-l aștept îmbrăcată, ca o proastă! Nici măcar la telefon nu mi-a mai răspuns! Odată a răspuns un glas de fetiță, cred: „Nu, doamnă, aici e greșeală!” (Un acord trist la pian) Apoi... într-o zi am aflat...

Vine din sală și urcă la rampă Doctorul (halat, ochelari, stetoscop – tot tacâmul)

DOCTORUL: Nu sunt psiholog, domnișoară Dima, dar nu cred că la inima dumitale, cam obosită, dau bine amintirile. Mă ierți, însă nu degeaba se spune și că „Morții cu morții, viii cu viile”... Râsul ar

trebui să fie obligatoriu la mata, așa cum luau copiii untura de pește pe vremea bunicilor!

EA: Ce mă luați cu inima, domnule doctor? Eu nu am inimă.

DOCTORUL: Pardon? Ai spus ceva?

EA: Nu, doar că nu trebuie să vă faceți griji: tehnic vorbind, eu nu mai am inimă, doar o pompă de sânge. O vidanje pentru sânge, dacă preferați, ai bine așa... Nu-am-nicio-i-ni-mă!!!

MOCTORUL: Numai ce m-ai lăsat să și-o ascult și încă mă mai doare membrana timpanului.

EA: Eu credeam că stetoscopul e folosit la depistarea feților frumoși în mamele lor sclifosite...

DOCTORUL: Nu se glumește cu așa ceva. Adineauri chiar m-am cam speriat că ai făcut Semnul lui Frank, semnul vreunei boli cardiovasculare...

EA: Ce-i cu semnul ăsta? Pesemne că viața îmi face semne...

DOCTORUL: Niște creștături mignone pe diagonala lobului urechii... Dar se vede că e de la cercei.

EA: Nu mai port cercei. De când EL...

DOCTORUL: Nu are rost să mai vorbim despre... Știm amândoi că Vlad nu mai este, de ce trebuie să mai recapitulăm?

EA: Eu tocmai recapitulam seara când el a bătut în ușa mea cea cu două sonerii, în loc să sune la una... Atunci, în seara aceea ne-am remietenit. Eram, cum zicea vulpița care se lăsa domesticită de Micul Prinț. Exupery folosea un termen superb pentru asta, „*apprivoisee*” – a te lăsa supus de bunăvoie de cineva care ține la tine...

Ea arată cu palma stângă spre fundul scenei, care se luminează: Vlad se machiază pentru un rol, în fața oglinzii. În același timp, la rampă se reduce brusc lumina, medicul se retrage „invizibil”. Ea se așează în fața oglinzii ei, cu spatele întors la computerul care luminează stins, și începe să se machieze, cu EXACT aceleași gesturi cu ale lui, în același timp. Culorile din obrajie ei, de pe buze și de pe pleoape devin vii, prea vii, nu neapărat stridente. Parcă sunt niște fluturi exotici.

EA (**aparteu**): Ce povară e frumusețea pentru o femeie care nu știe ce să facă cu ea sau... care știe prea multe! E bine și așa. E bine oricum.

Se stinge lumina „la el”.

Scena 3

Moni, Vlad, Ela

Se aude o bătaie în ușă.

EA: De ce nu suni? Dacă nu suni așa cum e științific s-o faci, ai să rămâi acolo până îmbătrânești.

El începe să bată în ușa diferite ritmuri: cu degetele ambelor mâini – ritm de jazz, sacadat – ca o toacă (chiar se suprapune una), apoi morse, apoi linear, apoi... deloc. Ea ascultă cu urechea pe ușa. După un timp, descuie cât mai încet cele două încuietori, scoate lanțul și deschide ușa brusc. El își pierde puțin echilibrul – probabil că se spijinise de ușa, ascultând și el, de afară. Își vin, natural, în brațe. Sunt un pic năucii de această ocazie.

EL: Ești pregătită?

EA: Clientul meu cel prea conformist, de ce naiba mi-ai venit cu flori? **(ea le simțise la pipăit, el le scoate abia acum de sub loden)** În conducuța mea te voi trece la capitolul „erori”.

EL: Bună poantă.

EA: Știi că a fost o glumă bună, partea proastă e însă că... îmi pare rău că ai bătut atâta drum și... Chiar nu sunt acum în stare să merg niciunde!

EL: Ai... băut ceva? Ai... fumat ceva? Ești cam beată.

EA: Corect se spune „capricioasă”. În primul rând, nu văd rațiunea să călcăm degeaba asflatul.

EL: Eu da. Spune și doctorul: cel puțin jumătate de oră pe zi la galop, cel mult o zi pe zi la trap.

EA: Și nu-țteleg de ce-ai venit, lăsându-ți fetița singură acasă! Se face noapte și noaptea poate fi apărată numai de tații care rămân naibii acasă!

EL: Ela e chiar la vârsta la care tații incomodează brusc...

EA: Atunci, să zicem că mi-a pierit cheful de tot! Iar cheful acesta nu se dă cu sticlă la schimb!

EL: O să ai destul chef. Cheful vine cu vârsta. Are și vârsta câștigurile ei certe.

EA: Vlad, încearcă să mă înțtelegi!

EL: Asta și fac, înțteleg. Înțtelesul e o ocupație laudabilă.

EA: Te-ai gândit vreodată...?

EL: Da.

EA: De ce mă-nterupi?! Te-ai gândit vreodată că eu nu pot fi alta, că te-ași compromite în societate?

EL: Societatea e perversă – folosește, leapădă și apoi blamează. Toate lucrurile sunt firești la un moment dat, dar apoi uităm stările prin care am trecut...

EA: Tu chiar ai uitat cine sunt sau mă amețești puțină mai profiți o dată de mine. Crezi că mă știi?

EL: Nu-i nimic, facem cunoștință pe drum. Mă simt atât de singur... Dar nu așa cum înțtelegi tu singurătatea, nu vreau s-o umpluacum cu tine „în loc

de”. Doar că nu vreau să mor chiar acum. Vreau mai mult. Nu vreau doar o aventură cu tine.

EA: Toți spuneți la fel și apoi dați bir cu fugiții! E o vârstă la care femeile singure devin obsedate de gândul că la un inventar mai sever s-ar observa lipsa din gestiune a familiei, a soțului, a copiilor, a socrilor depășii de situație... Poate am ajuns și eu aici, dar n-am de gând să mă agăț de un bărbat ca să umplu golurile. N-am voie!

EL: Cere dispensă de la duhovnic.

EA: Ca să-mi spună „Bate și ți se va întredeschide, cere și ți se va promite!”? Nu, eu nu cer nimic de la nimeni! N-o să mi se dea nicio dispensă, azi nu se mai vând indulgențe, ca să cumpăr pe euro iertarea păcatelor și atunci la ce bun să fac atâtea demersuri? Îmi ceri ca un romantic, dar tu nu ești decât un don Quijote de cartier, iar eu și mai rău, madam Panza, servitorul tău credincios dar pasiv care să te urmărească în lupta cu morile de vânt electrice și să facă încet „ț-ț-ț-ț!” Știi la fel de bine ca și mine: e o lege nescrisă a firii, de care nu poți fugi decât devenind delincvent de drept comun.

EL: N-ar trebui să-ți faci probleme prea mari. Mie nu-mi plac blondele, ața că nu te abordez sexual. Fiică-mea, în schimb, le divinizează. Știi, păpușa Barbie, divele, e vârsta cu blonde-n căpșor... E singurul capitol unde nu ne-țtelegem.

EA: Ți atunci de ce ai mai trimis-o cu flori la mine, în locul tău?

EL: Chiar nu știi?

EA: Ca să mă îmbrac, nu ca să mă dezbrac?

EL: În sfârșit, spui lucruri inteligente. Unde ți-ar plăcea să mergem acum?

EA: Oriunde.

EL: Te superi dacă te invit la o cafea, în oraș?

EA: Nu, dar mă surprinzi. De ce nu la tine, ca pe vremuri?

EL: Ți-am spus că nu-mi plac blondele.

EA: Am uitat. Apoi..., mai e și soția ta, încă legitimă, până la partaj. Și chiar nu-ți plac blondele? De ce?

EL: Nu prea știi... Pur și simplu nu-mi plac. De la Marilyn încoace...

EA: Perfect: tu, o eroare, eu, o excepție, ne vom afișa furibund în lume. Sunt gata să mă predau în orice condiții.

EL: Nu te grăbi: îmbracă-te cu mine în gând, vestimentația e pentru privitorii de rând.

Cei doi ies din scenă, unul prin stânga, celălalt, prin dreapta. Umbra Elei intră în „camera” lui Moni.

Scena 4**Moni, Vlad**

Cei doi reintră, apoi și stau umăr la umăr, la rampă, în picioare, cu pahare din plastic cu cafea în mână. Pot sta pe o bancă.

EL: Doamna mai dorește cafea?

EA: Nu, mulțumesc. Spune-mi, n-ai vrea să mergem? Mi se pare destul de târziu.

EL: În seara asta ar trebui să mă suportți: tu ai vrut-o!

EA: Sinceră să fiu, n-am prea vrut. M-ai forțat, așa, prin vocea ta, prin ceea ce simțeam că vrei... Dar nu asta e important acum. Îmi satisfaci o curiozitate? Cum de reușești să mă vezi altfel decât o fac ceilalți? Cum de nu-ți pasă de părerea lor?

EL: Dar tu?

EA: Eu, ce?

EL: Tu de ce ești aici, tocmai cu mine? Am o nevastă. Încă. Și un copil de crescut.

EA: Are vreo importanță? Ești ALTFEL și am pentru tine un sentiment pe care nu-l pot defini decât așa: curiozitate și respect.

EL: Pentru un bărbat, poate fi umilitor să fie respectat de femei. Dar... și tu ești ALTFEL. Pe noi scena ne leagă mai mult decât ar face-o un act de stare civilă.

EL: Te-am văzut ieri la repetiție și vreau să-ți propun ceva...

Scena 5**Moni, Vlad**

Cortină de jazz, întuneric. Heblu. Când lumina se aprinde din nou, cei doi stau la rampă, așezați. O cortină din catifea, cu falduri, atârână de o ștagă în spatele lor.

Notă: Cu italice, sunt scrise toate fragmentele cu replici originale din piesa „Un tramvai numit Dorință”, de Tennessee Williams.

EA (în solul STELLA): *Stanley!... Unde te duci?...*EL (în Rolul STANLEY): *La popice, Stela.*EA (STELLA): *Pot să vin și eu?*EL (STANLEY): *Vino.*EA (STELLA): *Vin imediat.*

EL: Moni, oi fi tu bărbat și dură, dar în piesa asta trebuie să se vadă obediința în glasul tău! Ești o nevastă americană dar supusă, dintr-o familie de periferie cu o mamă supusă și o bunică supusă. El e o brută nesimțită, dar cât timp o chinuie numai pe ea, așa cum a apucat să le vadă chonuite de bărbați pe maică-sa și pe bunică-sa, totul e ok, e foarte „normal” pentru Stanley. Abia atunci când Stanley

ăsta devine și mai porc cu neajutorata, cu fragila Blanche DuBois, surioara ta nevrotică din piesă, abia atunci devii bățoasă. Dar nu ca tine, ca ea, mai discret, da?

EA: Bine, bine, n-am chef azi de muștrulială. Pasajul e... cam prea... siropos, cam prea melodramatic pentru mine!

EL: Blasfemie, blas...FEMEIE!

EA (îl pupă brusc pe un obraz, împăciuitoare, dar îl îndepărtează punându-i și o mână în piept) Ei hai, haaai să citim mai bine de aici!(îi arată cu degetul pe copia lui, după ce întoarce mai multe pagini.)

EL: *Stanley vine de afară și intră în bucătărie, lăsând ușa deschisă. Se aude perpetuul „pian melancolic”.*EL (în rolul STANLEY): *Ce înseamnă toate maimuțărilele astea?*EA (în STELLA): *O, Stan! (Îl înconjoară cu brațele și îl sărută, iar el acceptă cu superioritate).*

EA: „...iar el acceptă cu superioritate” se taie la cenzură! Nu ți-o lua în cap!

EA: De ce naiba trebuie să citim și toate didascaliiile astea lungi? Trebuie ținute minte? (nervoasă) Ce mă privește pe mine că aia l-a înconjurat cu brațele. Amândouă brațele, deci! Poate eu vreau să te privesc de la distanță, cel mult să-ți trimit o bezea, drept promisiune...

EL: Pentru că așa a simțit autorul, așa a simțit el și gata!

EA: Și ce simt eu nu contează?

EL (Încearcă să o apropie și s-o mângâie cu o mână pe cap, ea se scutură, mole însă) Nu e nevoie să le înveți și pe astea pe de rost. (zâmbește la propria glumă:) Hai, treacă de la mine! Reluăm.

EL (STANLEY): *Ce înseamnă toate maimuțărilele astea?*EA (în STELLA): *O, Stan! (DE DATA ACEASTA, Moni îl ia în brațe pe Vlad, dar se retrage repede, râzând)*

O iau pe Blanche la cină la Galatoires și pe urmă o duc la un spectacol, pentru că e seara voastră de poker.

EL (STANLEY): *Și eu ce mănânc? Pe mine nu mă duce nimeni la cină la Galatoires.*EA (STELLA): *Ai o gustare rece în frigider.*EL (STANLEY): *Ce drăguț!*

EA (STELLA): *O să încerc să o țin pe Blanche în oraș până terminați partida de poker, pentru că nu știu cum o s-o privească. Așa că, după cină, o să ne ducem undeva prin cartier, deci ai face bine să-mi dai niște bani.*

EL (STANLEY): *Unde-i Blanche?*

EA (STELLA): *Se răsfacă cu o baie fierbinte, ca să-și calmeze nervii. E foarte deprimată.*

EL (STANLEY): *Din ce pricină?*

EA (STELLA): *A trecut printr-un adevărat calvar.*

EL (STANLEY): *Zău?*

EA (STELLA): *Stan, am... am pierdut Belle Reve.*

EL (STANLEY): *Conacul?*

EA (STELLA): *Da.*

EL (STANLEY): *Cum așa?*

EA (STELLA) (vag): *O, a trebuit să fie sacrificat sau așa ceva.*

EA: *Aș fi vrut să o joc mai bine pe Blache, o înțeleg bine.*

EL: *Tu ar trebui să-l joci pe Stanley, sunteți la fel de egoști.*

EA: *Blanche e mai „păstoasă”!*

EL: *Adică?*

EA: *Știi chiar și tu: e un rol de compoziție, e foarte mișto!*

EL: *Tu ești foarte mișto în ORICE rol!*

EA: *Nu, serios, lasă lingușeala: mă vreau în Blache, suntem la fel de perdante, de duse cu pluta... Pe Blache a mea au exilat-o pentru că a sedus un băiat de 17 ani care o iubea și ea încearcă să ne mintă, în compensația exilului social, că este iubită nebunește de feți frumoși, exotici și bogați, așa cum și eu îmi imaginez eu că sunt iubită de tine. Suntem un fel de Bubulina, dar încă nu atât de bătrâne...*

EL: *Hai, reluăm de la replica „Cum a reacționat când i-ai spus că sosesc?” Hai, dragă doamnă Stella Kowalky!*

EA: *Aha, acum o joci tu pe biata Blanche. Mersi.*

EL: *Pentru puțin. În orice bărbat, de la meșterul Manole la burghezul gentilom, este zidită o femeie...*

EA: *O să încerc să nu râd de tine, în Biata Blanche... Hai, dă-i drumul cu toată seriozitate de care ești tu în stare!*

EL: *Bine...*

EL (în BLANCHE, cu glas schimbat, se amuză puțin, încercând să nu pară amuzat de „travestiul” său): *Mă rog, iar eu n-am avut niciodată ferma ta stăpânire de sine. Uite, o să mai iau doar o picătură de whisky, ca să-i pun capac, cum se spune... Și ia sticla de aici, ca să nu mă ispitească.*

EA: *Asta am repetat și ieri! Hai mai la început (frunzărește, găsește și îi arată cu degetul)*

EL (în BLANCHE)(...) [EI] *Cum a reacționat când i-ai spus că sosesc?*

EA (în STELLA): *O, Stanley nu știe încă.*

BLANCHE (speriată): *Nu i-ai spus?*

STELLA: *E mai mult pe drumuri.*

BLANCHE: *A, călătorește?*

STELLA: *Da.*

BLANCHE: *Asta-i bine, nu?*

STELLA (vorbind ca pentru ea însăși): *Abia de pot suporta când lipsește o noapte.*

EA (iese din rol): *Proasta! Ea îl slujește, acceptă orice, iar el va încerca și LA Blanche, în lipsă de altceva!*

EL: *Știm, știm, nu mai comenta!*

BLANCHE: *De ce, Stella?*

STELLA: *Când e plecat pentru o săptămână, aproape că înnebunesc.*

BLANCHE: *Dumnezeule!*

STELLA: *Și când se întoarce, plâng ca un copil în brațele lui. (Zâmbește.)*

BLANCHE: *Bănuiesc că asta înseamnă să fii îndrăgostit... (Stella se uită la ea cu un zâmbet radios.) Stella...*

EL: *Și eu bănuiesc același lucru!*

EA: *Vlad!!! Hai, dă-i drumul!*

EL: *Păi, ești tu.*

STELLA: *Da?*

BLANCHE (cu o grabă stânjenită): *Eu nu ți-am pus întrebările pe care, probabil, așteptai să ți le pun și, la rândul meu, mă aștept să înțelegi ceea ce trebuie să-ți spun.*

EA: *Nici eu nu ți-am pus probabil, întrebările potrivite. Măcar pe scenă va veni regizorul care îmi va ordona ce trebuie să simt...*

EL: *lasă, o să avem destul timp să ne răspunde, acum trebuie să muncim. E târziu...*

EA: *Da.*

STELLA: *Ce anume, Blanche? (Fața ei exprimă îngrijorare.)*

BLANCHE: *Uite ce-i, Stella... știu că ai să-mi reproșezi, știu că va trebui să-mi reproșezi... dar înainte de a o face, ține seama de faptul că tu ne-ai părăsit și eu am rămas locului și am luptat. Tu ai venit la New Orleans și ți-ai făcut viața ta, iar eu am rămas la Belle Reve și am încercat să fac față. Nu-ți reproșez lucrul ăsta, dar întreaga povară a căzut pe umerii mei.*

STELLA: *Lucrul cel mai bun pe care am putut să-l fac a fost să mă întrețin singură. (Blanche începe să tremure din nou.)*

BLANCHE: *Știu, știu, dar tu ești cea care a abandonat Belle Reve, nu eu. Am rămas locului și am luptat pentru casă, am sângerat pentru ea, aproape că mi-am dat viața pentru ea.*

EA: *Ce dârză poate fi această ființă slabă! Dar în mâinile regizorului va ieși o miloagă, mitomană și bolnavă de nervii!*

EL: Filimon ăsta al nostru e un regizor fantastic când vrea, dar pune mereu botu' la interesul directorilor de teatru precum alde Scaraoțchi al nostru. Poate să distribuie și o actriță de șaizeci de anișori în rolul junei Julieta, dacă tipa și-o pune cu nănașul Scaraoțchi. Păi și eu aș finvrut să-l joc pe Mitch, singuraticul Mitch, la fel de părăsit ca și Blanche, nu pe bruta de Stanley. Dar măcar avem parte să jucăm împreună și să fim soți și soție măcar pe scenă. O familie adevărată, în care soții nu se iubesc, se rănesc, se trădează, ca-n viață, nu ca-n filme. Piesa asta, „Un tramvai numit Dorință”, ne va aduce aplauze nesfârșite. Și adevărata provocare e să construiești fronda în creștere în sufletul supus al Stellei. Visezi la Blanche doar ca să te măsoari cu Vivien Leigh, din film, care nu mai era în filmul ăsta disperat luptătoarea fără scrupule Scarlet O'Hara, ci Stella cea cu șalul, scump cândva, mâncat de molii...

EA: În schimb, tu ai parte de rolul jucat atunci de Marlon Brando! Și apoi, în liceu eu am jucat tot un fel de Blanche, într-o piesă tot de Tennessee Williams, în „Menajeria de sticlă”, pe când tu dădeai pe-atunci la Matematică!

EL: În liceu puteai să joci și în rolul lui Hamlet și să te crezi genială, că ăia din sală erau niște boi, aplaudau și la ședințele alea UTC, și la muzică populară, că încă nu apăruseră manelele ca să-și rupăpalmeele. Moni, noi suntem doi oameni bolnavi incurabil de scenă, condamnați să cumpărăm cele mai ieftine medicamente, adică orice rolișor pe care să îl salvăm și să prindem măcar premiul pentru rol secundar, numai să nu murim dracului de tot!

EA: Crezi că ție ți se cuvin chiar toate stelele?! Sigur, dumnealui a jucat chiar și în regia lui Dabija, ce-i pasă? Știi că ești magnetic pentru toți și acum profiți de asta cu nerușinare, chiar și de biata de mine!

EL: Profit cu nerușinare de trupul tău, am talent și aici. Probabil că regizorii n-au avut noroc de alt actor mai breaz pentru rolul Stanley și s-au mulțumit cu mine, ori s-au gândit că numai un băiat bun, un... Blanche, poate juca bine pe unbăiat rău... Am să-i propun lui Filimon să-ți lase ție rolul lui Stanley, și așa ești o mică dictatoare. Îți mai trebuie doar o mustață falsă, chiar dacă asta nu o să arate prea american...

EA (evită să răspundă și sare, brusc, la alt subiect): Nu știu cum am ajuns să fac iar dragoste cu tine. Poate ca să-l înțeleg mai bine pe Stanley, care rănește și el femeile ca să se apere de orice ar putea veni. Un leu terorizat de șoricei ipotetici... Până la tine am trăit de multe ori în partide tâmpite cu picioarele-n aer, ca la „Crucea de piatră” pe

vremuri, dar fără măcar să pretrind bani. Un haos pe care, generoasă, l-am numit la un moment dat „dragoste”. Mai multe experiențe, suplinind pe unica, generoasă, totală experiență, care nu mai venea. O dragoste episodică, două, trei... Toate cu intensitate maximă de moment și cu independența mea totală. Și sfârșite brusc, mai ales de mine, și fără regrete din partea noastră. Asta, arta pasageră a patului, un pat al lui Procust care micșorează sau mărește, după caz, erecția, face bine bărbaților, mie nu mi-a făcut! Și tu trăiești cu mai multe femei, convingându-le că le iubești. Nu mi-ai spus ce ai de gând cu mine, a câta concubină regală ar urma să fiu.

EL: Nu mi-au plăcut niciodată ultimaturile.

EA: Să-ți mai acord un mic răgaz?

EL: De ce? Nevastă-mea nu acceptă încă să divorțeze de tot fără să mi-o ia pe Ela și zice că fata trebuie să aibă un tată. Altul!

EA: Sigur, Ela trebuie să aibă un tată, iar nevastă-ta, să aibă un soț oficial. Puteai să rămâi tată și în varianta pe care ți-am propus-o eu.

Ei scoate o batistă din buzunar și îi face nod pe degetul ei inelar.

EL: Așa, pe degetul ăla. Nelegitim, dar tot ești soția mea cu inel de bumbac artificial, verighetă de scenă.

EA: Nevastă, Stella din tramvaiul dorinței yankeului e nevastă, nu soție! Stanley, ai merita să te mușc de deget, ca să-ți las semn inelat pe degetel, să nu ți se șteargă nici după moarte. Și, când te-or dezgropa la șapte ani, când hainele și chiar oasele or să fie poate măcinte, semnul meu rotund să se găsească acolo, întreg!

EL: A, am uitat să-ți spun ceva intim: eu sunt nemuritor. Sper că asta nu te deranjează prea mult.

EA: Da? Atunci ne vedem și mâine.

EL: Doar ca să repertăm.

EA: Da, și ca să repetăm.

Scena 6

Moni, Vlad

EL: Uite ce scrie el: „Este o după-amiază târzie de mai, a început să se întunece. Cerul, care se vede împrejurul clădirii de un alb întunecat, are oculoare caldă, albastră, umplând scena cu un anumit lirism și îndulcind oarecum atmosfera aceasta de decădere.”

EA: Decăderea o înțeleg eu, o cunosc bine, dar cum naiba să joci cerul de un alb întunecat?

EL: Taci puțin, tu trebuie să vezi și cerul ăsta alb, mai ales alb întunecat, atunci când joci, altfel joci rolul unei casiere de bancă dolofană! Ascultă: „Se poate aproape simți răsuflarea caldă a fluviului

cafeniu printre prăvăliile de pe chei, de unde vine un vag parfum de banane și cafea.”

EA: Cum naiba să joc eu... culoarea cafenie? Cum să joc, și încă vag, aroma de cafea?

EL: N-ai simțit niciodată, trecând pe lângă o fereastră întredeschisă, aroma de ceafa a altora, în timp ce tu jinduiai după o gură măcar de cafea caldă? Iar cafeniul este toată această murdărie din viața noastră...

EA: Scrie Tenesse și asta, într-o piesă normală, cu treplici scrise în clar? Pe exemplarul meu nu e trecută introducerea asta în proză.

EL: Ca să înțelegi, trebuie să citești și ce nu se joacă.

EA: Ceea ce nu se joacă nu există!

EL: Și așa ai să constăți într-o zi că ai trăit numai pe hârtie... S-o lăsăm, hai, începe tu, de la

Scena 7

Moni, Vlad (numai voce), Ela

Heblu. Cortină de jazz. Când lumina se aprinde, ea să la rampă, întinsă pe o pătură. Se foiește, tot mai nervoasă. la telefonul mobil și sună. Nu primește răspuns și aruncă cu violență-telefonul pe pătură. Se reidică în capul oaselor ca să să sune iar și iar.

GLASUL LUI (bui măcit): Daaa? Moni? Ți s-a întâmplat ceva, Moni mic?

EA: Nimic, doar că vreau să te văd. Acum!

GLASUL LUI: Da, da... Păi... e încă trei noaptea, abia ne-am despărțit după miezul nopții, mâine e sâmbătă și jucăm la greu, despărțiți iar: tu în „Antigona”, eu în „Steaua fără nume”...

EA: Mâine va fi deja o altă zi, o altă viață. Să apucăm noi ziua de mâine ș-om vedea! Eu vreau să te văd, iar, acum. Nu știu de de, dar am în mine o frică uriașă, ca o foame veche, numai tu mă poți vindeca!

VOCEA LUI: Da, sigur... Mai dă-mi măcar cinci minute, să mă-mbrac.... Zece, ca să scot și mașina.

EA: Bine, dar să n-o trezești și pe Ela! Și să nu adormi cumva la loc.

Ea așteaptă. Tăcere. Intră Ela și pune flori pe birou și presară buchețele pe jos până iese, cu spatele, din scenă.

Heblu. Cortină dev jazz. Lumină.

Scena 8

Moni

Ea, cu un pahar gol în mână, spre sală.

EA: Doctore, am așteptat în zadar să-mi vină. Nu a ajuns. O fi adormit la loc, mi-am zis. Și l-am iertat atunci. Însă am așteptat apoi degeaba telefonul lui, două zile! Nu ne-am întâlnit nici la teatru... La teatru, noi repetam în săli diferite și e normal că nu ne-am văzut. Iar ceilalți nu mi-au spus, nu știau că noi doi... iar... Când am aflat despre accident, nu m-am gândit că poate el ar fi trăit, dacă nu l-aș fi chemat eu în acea noapte, atât de imperios... Un mort care nu mi-a lăsat nimic, doctore. Un mort egoist. Pentru că Stanley a dispărut, m-au redistribuit. Acum joc Blache și nici măcar nutrebuie să mă documentez despre cum este să fii alcoolică, îmbătrânită și naivă. Doctore, în fiecare dimineață îmi ceri să-ți povestesc ceva care să n-aibă legătură cu accidentului. Să nu aibă adică nicio legătură cu vina mea. Crezi că pot? Crezi că dumneata ai fi în stare să faci asta, după ce ainchemat pe cineva atât de viu la moarte, dintr-un capriciu?

Scena 9

Moni, Doctorul

Doctorul apare din umbră. Moni ia o haină de pe marginea spătarului, cea cu care fusese îmbrăcat Vlad, și i-o pune pe umeri.

EA: Doctore, nu vrei să joci puțin rolul bietului Vlad. Mi-e atât de dor. Uite, te întorci cu spatele la mine... intră în umbră...

DOCTORUL: Nu cred că îți face bine să-ți amintești...

EA: Tu m-ai pus să-mi amintesc, îți amintești? Ce fel de psihiatru ești?! Intrî în rolul victimelor tale, ca și cum... ai intra într-un alt, apoi în alt rol, înnebunind cu câte ceva în plus odată cu fiecare mărturisire smulsă pe canapeaua spovedaniilor bieților de noi...

DOCTORUL: Să zicem că sunt încă destul de sănătos... **(dă să se întoarcă)**

EA: Stai, nu te întoarce! Nu te întoarce!!! Văd că te scuturi: râzi cumva de proasta din mine? e-am distrat atunci când ți-am relatat aventurile de până la EL, inventate, cu cele mai bizare poziții, umilințe, cu răzbunări, toate inventate ca să nu par singură. Spre binele meu, mi-am dublat personalitatea ca să pot justifica prezența teoretică a legiunilor de bărbați inventați din viața mea, care mi-ar fi trecut prin patul meu atât de îngust, de jumătate de persoană. Iar cei, câțiva triști, care chiar mi-au trecut prin pat nici nu mai contează: mi-au confundat așternutul cu o banală trecere de pietoni. El ajunsese să-mi spună, ca un Blanche la masculin: „Se pare că numai noi doi mai știm să iubim.” Într-o bună zi urma să-i arăt cum arată dragostea adevărată... Dragostea noastră ar fi urmat să fie o bună-dimineața a lui cu care eu

intram în altă și altă zi... L-am iubit, l-am chinuit, l-am omorât! L-am iubit de tot, până la ultima geană zbatându-ser de emoție și până la ultimul gând. L-am chinuit iubindu-l. Prin Vlad, mi-am răzbunat eșecurile mele sentimentale. Poate că aveam și eu nevoie de o victimă, cum să trăiești în această lume ca o fraieră, fără propria ta vinovăție? Și, la urma-urmelor, ce importanță mai are un bărbat în plus sau în minus? **(Vrea să soarbă din paharul gol și privește cu dezamăgire că l-a golit deja)**

Doctore, lasă-mă să beau naibii medicamentele astea stupide cu coniac, așa cum m-am obișnuit!

Am citit chiar și motto-ul piesei lui Williams. E din poemul „Turnul prăbușit”, de Hart Crane. **(Scoate o foaie împăturită din buzunar, „obosită” de atâtea citiri, dar nu o privește nicio secundă și recită):**

Și astfel am pătruns în lumea ce se prăbușește

*Ca să descopăr calea vizionară a iubirii,
dulcea-i chemare,*

O clipă răvășit de vânt (nu știam unde se năpustește)

Dar nu atât să-mi păstrez alegerea din disperare.

Mă simt mai bine acum, când știu că Vlad e numai și numai al meu... Singură, Ela mai trece și îmi lasă câte un buchet flori când este sigură că nu o văd. Nu știu cum intră prin ușa aia încuiată cu două yale și cu lanț, dar nu m ai îmi pasă. Nu ne-am cunoscut niciodată, însă știu că este ea! Numai ea poate fi. Și mai știu că ea ar putea fi copilul nostru viitor. Acum, eu sunt Blanche, Blanche DuBois, miss Blanche DuBois, Blanche de lemn, în limba franceză... Sunt în sfârșit Blanche, așa cum am fost o viață! Dar voi fi biata Blanche numai stagiunea asta. Numai stagiunea asta!

Luata-ar dracu', doctore!

Maternitate

CRONICĂ

ÎNTOARCEREA ÎN TIMP SAU

TIMPUL VINE DIN VEȘNICIE ȘI CURGE ÎN VEȘNICIE

► Tănase DĂNĂILĂ

Amintirile... o muzică ce vine de undeva de dincolo de orizont.

(G. Ibrăileanu)

Dacă ar fi să-i restrângem într-o definiție pe profesorii Virgil și Lidia Pavel am spune că ei și-au trăit viața și nu viața i-a trăit pe ei. Fac parte dintre intelectualii cei mai bogați ai generațiilor lor: doldora de amintiri. „Iar amintirile sunt parfumul sufletului”, ne spune George Sand.

Cartea lor „*Întoarcere în timp*”, apărută la prestigioasa editură InfoRapArt-2016, se poziționează în aceeași proiecție cu următoarea lucrare „*80 de ani în jurul vieții mele*”, adică o carte de memorialistică o reconstituire și o restituire de fapte, aduse la o idee unificatoare, un mozaic în blânde culori care le întrupează viața.

Întoarcerea în timp este o carte nostalgică, într-o desfășurare narativă cronologică a vieții autorilor, și nu numai, în care lucruri dragi, scumpi lor, își găsesc așezarea în pagină. Și, am putea spune că este o carte cu încărcătură istorică în sensul în care „*toate ființele existente pe pământ fac istorie*”, cum spunea marele Marin Preda.

Pentru că descrierea este focalizată mai ales în spațiul de naștere a profesorului Virgil Pavel cu ramificațiile sale familiale, vom exprima câteva considerații mai dezvoltate și mai accentuate în acest sens. Apărut în universul acum mai bine de 80 ani, profesorul, și acum scriitorul Virgil Pavel, avea să poarte în ființa sa, ca pe o nestemată, pecetea acestor locuri și faptele de viață ale oamenilor care l-au marcat, fiindu-i balsam și refugiu pentru suflet și cuget în momente de urcuș dar și în momente de cădere ale destinului. Ferice de oamenii care au un loc unde să se întoarcă cu gândul, o matcă. Iar Strâmba (Vâlcele) este satul în care poți să stai la taifas cu Dumnezeu. Spun acestea nu ca pe o figură de stil ci ca pe o realitate aproape palpabilă. Pentru că Dumnezeu este întotdeauna prezent oriunde locurile sunt nealterate de *civilizație*, unde mai dăinuie încă puritatea pământului și puritatea oamenilor. În acest sat, familia Hristache și Catinca

Pavel, făcând ascultare de porunca divină „*creșteți și vă înmulțiți*”, a înfrumusețat pământul care i-a ținut și în care avea să se întoarcă cu templul care le-au ținut sufletul, adică cu trupul, cu cinci copii. Toți aceștia fii crescuți în imaculata înțelepciune țărănească, avea să-și urmeze destinul spre orizontul apropiat sau mai îndepărtat aducând un plus de frumusețe lumii prin faptele lor de viață.

Să ai cinci copii și toți să urmeze școli înalte și să devină nu oameni mari ci, oameni – oameni, este mâna lui Dumnezeu pusă pe fruntea acestor părinți curați la suflet și la cuget.

Întoarcerea în timp este nu doar o cronică de familie ci, mai ales, o cronică a unui timp pe care autorii l-au parcurs și a unor oameni cu care și-au intersectat destinul și pe care autorii îi poartă în desaga memoriei lor. Profesorii Virgil și Lidia Pavel sunt de formație a științelor exacte. Dar, cine mai este captiv în prejudecata că oamenii de știință sunt doar celebrări și mai puțin sensibili, mai secătuiți de emoții pozitive și sentimente, se află într-o mare eroare.

Amintirile autorilor sunt fir de aur coborât la marginea timpului și adunat într-un ghem rotund pe care îl mângâie cu duioșie căci în el se află substanța care le menține echilibrul, care îi mențin vii.

Istoria satului Strâmba și a comunei Corbița la care este parte, a localităților din împrejurimi și descrierea arealului geografic va dăinui ca o adevărată mărturie că aici au existat oameni de omenie ce nu și-au uitat rădăcinile din care și-au extras seva pentru a le revigora spiritul. Axa care traversează această lucrare pune în evidență credința țaranului care se însoțește cu Dumnezeu pe drumul spre viața veșnică.

Fii ai unor familii de adevărați creștini, autorii se apleacă cu smerenie, de biserica în care au primit sfânta taină a botezului și a împărtășaniei,

din care au sorbit frumusețea și binefacerile ei în toată existența, mai ales în încercări și cumpene, în vremuri de restriște. Profesorul Virgil Pavel, ca un creștin profund și sensibil înțelege ca pe o datorie grija de starea bisericii satului său, implicându-se și mobilizând fiii satului și nu numai, să o înfrumusețeze, să îi dea durată, să refacă clopotul peste care a trecut patina timpului și care i-au chemat la rugăciune, urmarea unui Proiect conceput până la cele mai mici detalii. Dorința mistuitoare de a se apropia de cei adormiți, rude și consăteni prin pomenirea lor, este înțeleasă ca o comuniune între lumea de aici și cea din veșnicie. Părintele Dumitru Stăniloia spunea că *dacă îi va ține pe oameni ceva aproape de Biserică, mai ales în vremuri de mare criză este cultul morților. Un cult care nu e doar venerare ci și comunicare cu rudele și prietenii din lumea cealaltă.* Țăranul român avea uneori grijă mai mare de morți decât de cei vii, fiind încredințați că viața de dincolo contează mai mult decât cea de aici și că nu-i poate lăsa în chinuri sau în lipsuri pe cei adormiți. În vremuri când nu se stricase încă busola lumii, țăranul român se comporta ca și când Dumnezeu era prezent lângă el tot timpul.

Între Dumnezeu și om era o familiaritate. Spiritul țăranului era precum respirația. El nu îl așeza pe Dumnezeu doar pe tronul slavei ci îl aducea lângă el și în necaz și în bucurii. Va mai

reînvia oare acel țăran care se raporta mereu la Dumnezeu, la natură, la comunitate, la strămoși? Grea întrebare dar și mai greu de răspuns. Am făcut această divagație pentru a accentua apariția cărții ca o anticipare a unui moment cu totul special în rânduiala Bisericii și în rânduiala socială. Sinodul BOR a declarat acest an ca fiind **Anul omagial al satului românesc.**

Dar autorii nu au așteptat acest moment pentru cinstirea și evocare locurilor care le-au ținut sub tălpi. Pentru ei această tainică comuniune este fără întrerupere, ca un fir întins ca pe o pornire lăuntrică. Capitoale distincte sunt dedicate și locurilor care i-au marcat împlinirea lașul – *orașul marilor iubiri* – în care și-a desăvârșit studiile universitare, Tecuciul cu istoria lui, cu Liceul *Spiru Haret* la care a oficiat actul de apostolat, Catedrala care i-a devenit loc de taină spirituală, preoții, colegii, generațiile de elevi sunt aduși cu pioasă evocare în pagini.

Coborând pe firul acestor succinte considerații, nu pot să nu reproduc un crâmpei din prefața acestui volum, cuprinzătoare și bine articulată a editorului ei, scriitorul Petre Rău:

„Valoarea documentară a lucrării este incontestabilă, izvoarele scrise, ca și cele nescrise, mărturiile directe ale personajelor se combină și alcătuiesc tot unitar, recompunând o imagine a unui întreg bine conturat. Autorii ne încredințează că istoria, tradiția și întreaga existență a satului românesc este strâns legată de relația omului cu Dumnezeu. Dumnezeu i-a pus la dispoziție un loc pe pământ, iar țăranul a înțeles asta ca pe o binecuvântare și în consecință se comportă ca atare.”

Iar autorii care au trudit cu toată dăruirea și bucuria la această minunată și savuroasă lucrare document prin care dau mâna cu trecutul și îl aduc lângă noi ne fac această emoționantă mărturie. *„În munca noastră de dascăli, am dăruit fiecărei generații o fărâmə din ființa noastră și în același timp am beneficiat de recunoștința, dragostea și respectul celor care astăzi au devenit oameni de înaltă valoare. Credem că vocația de ziditori de virtuți umane este deopotrivă nobilă și ingrată. Fiindcă nimic nu se săvârșite mai greu decât personalitatea umană și nimic nu este mai efemer”.*

De aceea zic: Această troică om-dascăl-scriitor, este o binecuvântare, menită să atragă simpatia și respectul mai ales că autorii au darul de aduna în jurul lor prieteni, în modul natural, printr-un magnetism sufletesc cuceritor. De aceea sunt oameni cei mai bogați pentru că poartă în ei snopi de amintiri. Iar *„amintirile sunt sigurul rai de unde nu putem fi izgoniți”.* (J.P.Richter).

EPISCOPIA ROMANULUI ȘI BACĂULUI

Fragment din vechiul clopot (1945)

Clopotul nou
(turnat din cel vechi - 2015)

Parohia Giurgioana
Biserica "Sf. Împărați Constantin și Elena"
Strâmba - Vâlcele

27 septembrie 2015 - Slujbă de pomenire
14 mai 2016 - Slujba de sfințire a clopotniței și noului clopot

Mulțumim donatorilor și susținătorilor acestui proiect.
Autor proiect: prof. Pavel Virgil - fiu al satului

CRONICĂ LITERARĂ

POEZIA LUI VALERIU MATEI

► Ion HOLBAN

Primele poeme ale lui Valeriu Matei, reunite sub titlul **Stea peste mare** (1976 - 1978), sunt ale luptei și stau sub semnul stării de urgență, când ființa pendulează între zborul șoimului „în zenitul lumii” și strivirea în „Siberia de zgură”. Tânărul poet răzvrătit și oamenii lumii sale sunt ca niște „păsări rănite”, rătăcind în pustia unei nopți a înstrăinării: plecând de aici, poezia lui Valeriu Matei este una a *exilului interior*, al ființei în lăuntruul său și al oamenilor în interiorul unei țări cu sârmă ghimpată: „La marginea uitării, mușteniei sortit,/ mi-i zborul fără ceruri și logosu-i ciuntit,/ exilu-i pretutendeni și jugu-i tot mai greu...”, scrie poetul în 1977, în niște amarnice **Cântece la început de drum**. Jugul exilului e potrivit pe grumazul nației de heralzii negurii care deschid drumul spre Siberia de zgură unde se năruie zariștile de lumină: iată portretul poetului la tinerețe: „pământul nopții/ tremură sub stele/ ca un lăstun rănit de-atâta zbor,/ în miezul lui/ transpar zvâcniri rebele,/ largi zariști de lumină/ erup spre cer și mor.../...născuți/ sub sărutul crucii/ celor patru orizonturi,/ într-un spațiu uitat/ de Dumnezeu și de speranțe,/ am fost hăcuiți de săbiile întunericii,/ goniți pe drumuri fără de capăt/ cu rănile pieptului desfăcute/ furiei crivățului.../ reveniți din moarte,/ ca pomii după înghețul/ unei cumplite ierni,/ purtăm în suflet/ lumina acestei lumi -/ copii ai timpului fără de timp/ veniți să dea glas durerii ascunse”,/ nu cunosc temniță mai neagră -/ noapte a bucuriei lașe,/ bucurie a celor ce-și înveșmântează pruncii/ cu sârmă ghimpată în loc de fașe,/ neguri prin care nu poți desluși/ surâsul fricii de nețărurita durere -/ noapte a celor fără de nume,/ noapte a celor fără de vrere,/ spațiu fardat, gata de pus pe dric,/ locul unde nu se întâmplă nimic.../ înstrăinată de rod,/ cutremurată de vise/ insula ruptă de țărături/ poartă catargul stelelor moarte,/ orbit de-atâta vâz, înaripat de prea multă cădere,/ îi contemplant zborul fără de țintă,/ goana ce ne tăgăduiește bucuria de-a fi/ și arcul de flăcări întins spre orizont -/ crâncen leagăn al morții.../ mesagerii nopții ne-au răpit/ amintirile și timpul viselor/ înălțând peste zări/ flamuri de sânge,/ ei au plodit peste tot/ păianjenii dogmelor,/ pogorând însângeratul amurg/ peste seninul privirilor,/ ei, negrii mesageri,/ călărind fiarele turbate-ale înghețului” (**Povara nopții**).

Lumea surpată în întunericul înghețat al exilului interior este una „turbată” de dogme, o insulă ruptă de țărături, un spațiu uitat de Dumnezeu și speranțe, unde oamenii timpului fără de timp își înveșmântă copiii în sârmă ghimpată, în lagărul păzit de colonei „colerici”, de comisari și scribi lași; în negura densă, chiar și simbolurile naționale ale unei resurecții mereu improbabile - biserica neamului, codrul, marea - se sting într-un *lamento* pe malul râului interzis: „În orașelul de pe malul Prutului/ casele-au plesnit de-a curmezișul/ ca cireșele după ploaie./ Pe caldarâmul vechi/ pașii în noapte au ecou/ de picătură chinezească/ atunci când condamnatul/ e pe sfârșite.// Nici o lumină. Nici o speranță.// Doar umbrele străjerilor/ pe malurile râului interzis” (**Doar umbrele**). Valeriu Matei nu descrie infernul, ci îl rost(ue)ște în versuri aspre, având sonoritățile stâncii lovite de stâncă, ale fierului lovit pe fier: acesta e realul. Dar poezia? Ea e a unui *dincolo* unde se întrevăd zorii fragili ai reînvierii unui neam care a uitat de sine, ai reconstrucției din „visurile străbunilor crucificați”; iar figurile tutelare ale departelui speranței sînt **Ovidiu**, ca un simbol al exilului, dar și al nostalgiei Sudului și **Prometeu**, ca un simbol al răzvrătirii, în sfârșit, vâscul, un semn poetic peste tot prezent în lirica lui Valeriu Matei, la toate vârstele sale. Simbolistica vâscului, însă, așa cum se structurează în poezia lui Valeriu Matei e una originală, nu răspunde deloc înțeleșurilor pe care le are, în tradițiile mito-poetice explorate de, să spunem, Plinius cel Bătrîn și James Frazer, Vergilius și Vasile Lovinescu; *creanga de aur*, având semnificația vieții, mai puternică decât moartea, a luminii care biruie puterea întunericului, în lirica lui Valeriu Matei, se circumscrie aceluiași univers înghețat al lagărului; poetul scrie despre ceața toamnei care acoperă, asemeni vâscului, cărările speranței (**Sonet**), despre vâscul dens al câmpului de ceară, purtând povara „redescoperitelor tristeți” (**Negare si regrete**), despre bezna de vâsc a adevărilor ciuntite (**Nedreptățile perechi**) ori despre chingile de somn ale vâscului (**De n-ați fi învățat**): lumina crengii de aur se stinge, și ea, în singurătatea, neliniștile și tristețile unui alt Ovidiu: „singur... marcat de atâtea neliniști/ și marea-i nemîșcătoare/ aș vrea să repet în tăcere/ rolurile

jucate/ de cei pe care i-am întâlnit,/ să dezvolt/ în luminile amurgului/ măștile grave-ale atâtor fețe/ dar ele se schimbă/ la fiecă răsarit/ și jocul străin/ în care-am intrat, reîncepe,/ de fiecă dată/ la finele lui/ sunt tot mai singur/și marea-și întinde spre mine/ brațele-i sfișiate.../ țărnițele dispar în ceață/ și clipele - într-un timp fără de timp,/ numai picurii reci pe catarge/ ne mai leagă de lumea din jur/ vikingi bolnavi de tristețea mării -/ suntem colindați de neguri și de dor de ducă,/ mânăți în larg de nostalgia sudului” (**Clipe**).

Când, în 1979, scrie poeme sub titlul **Sentimentul trezirii**, părea că ecuația existențială din care a crescut poezia de început a lui Valeriu Matei își va fi găsit rezolvarea; nu numai că noua carte nu elimină nimic și zariștile de lumină nu se arată încă, dar textele din **Sentimentul trezirii** adaugă întinericului încrănit al Siberiei de zgură noi ziduri de tăcere, de gheață și frică: Valeriu Matei desenează întinericul, îl (re)compune din blocuri de sens: în logica poeziei, adică, exprimă inexprimabilul. Decorul și figura poetului primesc aici tușe expresioniste: semnele sunt ucise, zarea e frântă, nopțile sunt ca smoala oglinzilor cu o lumină lividă, zeul înlănțuit al primelor poeme e, acum, o pasăre în laț, timpul fără noimă se surpă în durerile tăcute, iar simbolurile dominante ale discursului liric sunt calul psihopomp și lebăda neagră: „în oglinda izvorului apare/ umbra luminoasă a unicornului/ și clipa e plină de visuri/ ca ramul de cireș de floarea/ albă și pură/ în oglinda râului apare/ umbra calului alb/ și clipa mustește/ de freamătul dragostei/ în oglinda lacului apare/ imaginea calului murg/ prevestitoare/ de drumuri lungi și zbuciumate/ în umbra înserării apare/ imaginea calului negru și pământul/ se deschide amenințător/ ca o gură de balaur nesățios/ cineva pune coroană de brad/ peste țărâna umedă/ a unui mormânt” (**Imagini**). Calul, se știe e, mai ales, un animal solar și htonian, prezent în multe rituri ale fertilității și fecundității; ca și în cazul vâscului, în lirica lui Valeriu Matei, calul e, mai degrabă, cel care veghează țărâna umedă de pe un mormânt; în acest fel, simbolul calului se alătură celui al vâscului, cu înțelesuri „întoarse”, pentru a desemna, în fond, (pe) trecerea ființei pe țărâmul morții și al întinericului înghețat. Această semnificație acordată simbolului se întâlnește, de exemplu, cu aceea a unui bocet din Mehedinți, pe care îl culege Romulus Vulcănescu în **Mitologie română**; îl citez aici nu doar pentru farmecul arhaicității sale, ci și pentru înțelesurile pe care le

poate adăuga poemului lui Valeriu Matei; „Scoală,/ loane,/ scoală,/ vezi cine-a venit/ în băătăura ta./ A tăbărât/ un cal mohorât,/ negru și urât,/ cu coama cănită,/ cu cinga cernită./ Să iei sama bine,/ el cân’o pleca/ pe cine-o lua./ Pe tine te ia/ și te va duce/ La câmpu cu joc,/ c-acolo mai sunt/ locuri arătătoare,/ flori sămănătoare,/ flori de busuioc/ cu dor și cu foc”.

În logica internă a liricii lui Valeriu Matei, poemele din **Sentimentul trezirii** se structurează în jurul nucleului dramatic desemnat de „chingile” vâscului și de calul negru, dar și de lebedele negre care se asociază aceleiași teme a pierderii, a trecerii sufletelor spre neființă: „Amurgul sângerează pe frunza de brădet/ și vântul fără noimă destramă vechi drapele,/ trec lebedele negre încet, tot mai încet/ și-n urmă ape limpezi se-nvolbură-n inele.// Din umbră și din zgură ele revin mereu,/ renasc din doruri frânte și-adâncă nostalgie,/ din zariștea cernită-a părerilor de rău,/ din presimțirea tristă a clipei ce-o să vie.// Un ev întreg de patimi se scaldă-n ochii lor,/ sunt vestitorii nopții trimiși de Neființă/ ce ne privesc în față și, neîncetător,/ aștern vâl de uitare pe-un hâu de suferință.// Balsamul roșietic de lună muribundă/ le dă sclipirea rară a toamnei în desfrâu/ și-adâncul le aruncă în jur înceată undă/ și-mpărăția stinsă a florilor de rău.// Din sumbrele imperii vin vânătorii ceții/ cu arme moștenite de dincolo de soarte/ și scaldă-n sânge cerul senin al dimineții/ când unda morții trece în iureș prin nemoarte.// Lovit de forța oarbă azi sângerez sub scut/ povara crucii prinde contur pe răni deschise,/ destin e libertatea în care am crezut,/ real e doar pustiu ce băntuie prin vise.// Pe malurile Lethei stau luntrile pustii,/ lopoțile sunt frânte și nici un vad nu este/ și doar prezentul sumbru-a răsfânt la căpătâi/ noianul de-amintiri peste a durerii zestre.// Ciorchine constelate sclipesc multicolor -/ sunt semnul împăcării ivit într-un pustiu,/ trec lebedele negre, și-n urma lor/ celest transparent râul pe prundul rubiniu” (**Lebedele negre**). Cum se vede, și acest simbol se asociază, în constelația „neagră” din lirica lui Valeriu Matei, râului Lethe, luntrașului care duce sufletele spre lumea lui Hades. Miezul, „gaura neagră” a constelației lirice e copilăria; în **Sentimentul trezirii**, ca și, mai târziu, în **Stâlpul de foc, Somn de lup** ori în **Orfeu și singurătatea**, Valeriu Matei scrie câteva poeme în care unii au văzut evocarea, oricât de tristă, a satului natal. Numai că Valeriu Matei nu evocă, nu recheamă, cu vorba lui Gala Galaction, nu-și amintește pentru a-i sălta inima de bucurie, cum se întâmplă, într-un alt

registru literar, la Spiridon Vangheli ori Ion Creangă; poetul n-a avut o vârstă de aur, n-a avut timp pentru ea întrucât s-a născut în vârsta de fier, de-o seamă cu „stelele ce pier” și cu „iarba arsă”, între nori negri, cu furtună și grindină, cu Siberia trimițându-și popoarele dispărute, visele nostalgice, tristețea, viscolul și urletul lupilor; toată copilăria celui care s-a născut în vârsta de fier - iar întoarcerea, „l'éternel retour” nu poate fi decât acolo - se află în poemul **Clopotele**: „Să plângem și să-ngenunchem umil,/ altarele-s lipsite de lumină;/ în satul unde-am fost cândva copil/ plâng clopotele arse de rugină/ și geme vântul printre ziduri goale,/ și bate ploaia descojind pereții/ bisericii pierdute lângă poale/ de deal, pe unde trec drumeții/ spre vechiul cimitir, pe unde-și poartă/ străbunii lumina lor, adevărata,/ unde sub crucea mică lângă poartă/ își doarme somnul de iertare tata.// Pe vatra satului, în case scunde,/ bătrâne lăcrimează la ferestre/ că sfinții au plecat spre nu știu unde/ și în lăcaș lumină nu mai este,/ și adeseori cutremurele surpă/ din temelie ziduri de jertfire,/ nebotezații prunci abia mai suflă/ și lumea-i văduvită de iubire.// Plâng clopotele arse de rugină/ în satul unde-am fost cândva copil,/ altarele-s lipsite de lumină,/ să plângem și să-ngenunchem umil”.

Din tristețea fără margini a copilului născut într-un sat în care „plâng clopotele arse de rugină”, iar rugăciunea sa trece în altare lipsite de lumină, se ivesc **Elegiile fiului risipitor**: Rilke și pilda din Noul Testament? Poemele din acest volum al lui Valeriu Matei glisează în metafizic, în interogația activă adresată lumii și sinelui, în orizontul filosofiei („cine sunt? de ce sunt atât de departe/ tainele vieții și ale morții? sunt liberi cei/ ce se-nchină trecutului ziua și noaptea?/ vom ști să fim pământul/ pe care va crește iarba de mâine?” - **Întia elegie**). Prizonier al neliniștii, cum își spune, poetul scrie, uneori, într-o discursivitate puțin controlată, despre nemargine și poziția ființei în lume, despre parabola orbilor, amintind de literatura lui Nichita Danilov și despre pasărea cu clonț de rubin a lui Labiș, despre aripile de plumb ale lui Bacovia și „orbii umili” ai lui Homer, într-un peisaj de sfârșit de lume, fără vise, fără dorințe, rătăcind prin pustia dinlăuntru, vândut pentru treizeci de arginți, un alt Cain după izgonirea din Eden: „zi de zi am străbătut câmpiile toride,/ mi-am sfâșiat carnea prin spinii măcăcinilor,/ am stropit cu sânge/ pulberea drumurilor și bruma colinelor”, scrie Valeriu Matei în **A doua elegie**. Ca în toată poezia sa, Valeriu Matei (re)scrie în **Elegiile fiului risipitor** povestea rătăcirii prin pustie, cu speranța mereu înșelată a redobândirii vieții de dinainte, pe care o identifică în enigma nedeslușită a boltii înstelate, într-un spațiu/ timp ce pare al Apocalipsei expresioniștilor; dar ființa din poezia lui Valeriu Matei nu e cea care așteaptă sfârșitul, ci aceea de după final, e lupul hăituit pe

câmpia cu măcăcini, e Cain în așteptarea celei de-a doua veniri a Mântuitorului, după ce va fi luat aminte la înțeleșurile logosului trimis de El să-i treacă pragul: „nu mă mai uit doar la ceea ce-mi încântă privirea,/ mă uit în inima mea întristată, dar plină de adevăr,/ fiindcă mi-ai dat/ arma ta cea mai puternică - logosul/ el îmi trece pragul și are/ curcubeul tronului tău, iluminând/ casa unde sunt străin/ și readuce imaginea ta fără de seamă/ tănuțită în apele adânci ale memoriei” (**A opta elegie**).

Din neliniștile **Elegiilor fiului risipitor** s-au născut două cărți de trecere; **Aniversarea cuvintelor** și **Moartea lui Zenon**. Cartea din 1980 e a întoarcerii la „furtuna din sânge” a primelor poeme, într-un model labișian, tutelat acum de Icar; poetul poartă, din nou, povara durerilor „timpului meu”, scrie elegii în țara de sârmă ghimpată, într-o lume pustiită, între Scylla, și Charybda altui Odiseu, afâșiat între infernul de aici, din real și cel de dincolo, din poezia scribilor lași; textele adoptă tonalitatea pamfletului („săpăm trecutul ca pe un lan de cartofi/ să hrănim regimul cu descoperiri inventate,/ barbarii grohăind în postură de grofi/ să-și laude capetele lor pătrate.// Doamne, și ei vin, și tot vin, mereu vin/ cu drum de fier, prin aer, pe sub pământ/ și poartă cu ei zidul de la Berlin,/ între o vodcă și alta o țin într-un cânt” - **Arheologie**), dar, iată, primesc și șoapta unui poem de dragoste antologic; „pletele tale miros a flori de salcâm/ și îngerii roiesc în jurul tău/ ca albinele însetate de polen/ ai o coroană scânteietoare/ din îngeri de pază/ și eu am norocul și darul/ de-a fi singurul care o vede/ tocmai de-aceea/ nu mă pot apropia de tine/ de teamă să nu-ți sperii îngerii./ să nu gonesc cu dragostea-mi nestăvilită/ ultimele zile ale primăverii/ ascunse-n mireasma salcânilor” (**Mireasmă**). Dacă în **Aniversarea cuvintelor** poetul părea să facă drumul înapoi, spre răzvrătitul cu furtună în sânge din primele cărți, în **Moartea lui Zenon** pare a face un pas către altceva, către o **Grecie imaginară**, aparent spațiu securizant, poartă de ieșire din țara de sârmă ghimpată. Nostalgia Sudului, e adevărat, traversează toată poezia lui Valeriu Matei, încă de la primele volume; găsește mereu hărăzitul drum spre „mirificul Olimp”, recheamă, nu doar în metafore, episoadele „eroice” ale războiului troian și ale luptei de la Marathon, cu trimiteri explicite, în felul lui Eminescu din **Epigonii**, la prezentul lașilor, la luda, cu arginții și sărutul său, și la cupa socratică; numai că, scrie poetul, zeei Olimpului s-au întâlnit cu „vecinul Tamerlan”, iar păsările care alunecă spre Sud sunt orbe; Sudul a murit pentru a se naște Hiperboreea: „solemnă și încăruntată, cu Homer și Pitagora la căpătâi,/ în anul 476 antichitatea își murea moartea dintâi,/ gura-i de bronz era verde de-atâtea vorbe,/ ochii egeic de-albaștri se destrămau ca un fum,/ pergamentele erau ticsite de barbari în tolbe/

coloanele dărâmate se rostogoleau pe drum/ și noi ne nășteam din această moarte/ ca o mișcare a sevelor spre rădăcini/ trunchiurile-și măguleau surcelele cu șoapte,/ noile temple-și adunau sacerdoții de prin mărăcini,/ murind, antichitatea ne zămislea pân'la glezne/ scaldându-ne-n apele marilor bezne,/ evul mediu confuz și târziu la venire,/ ne ținea în genunchi/ cu privirea în ceață și capul pe trunchi/ în timp ce războaiele se consumau coclite/ de sute de ani lângă ieslea de vite,/ unde noi ne nășteam morți ca un mit/ fără de magi și stele vestitoare/ purtând pe gene culorile renașterii scânteietoare/ eram verticali și neprefăcuți, în sfârșit" (**Timp-netimp și cădere**). N-ar fi prima dată când poezia lui Valeriu Matei dinamitează niște mituri sau doar idei primite; a făcut-o, cum s-a văzut, cu simboluri dense, fixate într-o structură a arhetipurilor. Totuși, tentativa noii

răzvrătiri se stinge în **Moartea lui Zenon** într-un discurs poetic despre Elada înțeleaptă, despre aporiile lui Zenon și despre Empedocle, cu imaginea aedului care scrie cu dalta poemele „in inima muntelui”, în diatribe la adresa aceluiași Iuda, a scribilor lași, în visul lui Dedal, aproape o odă; „Dedal - maestru al zborului/ renăscut din cădere,/ partea de dor a sufletului/ și-a zidit-o în piatra inimii mele/ și de-atunci în vise e doar înălțare/ și durere de aripi frânte,/ dar și în umbră mi-e soare,/ și-n disperare-s avânturi neînfrânte,/ mai pot urca, mai pot cădea,/ mi-i zboru-ngemănat cu focul/ propriei arderi... se vedea/ în zare muntele și locul/ unde cuprinzi nemărginirea/ de-azur înalt cu liniști caste,/ eternul aisberg prins de ceruri/ cu firul lacrimilor noastre” (**Setea de zbor**).

(Va urma)

Vizita bătrânei doamne

CRONICĂ LITERARĂ

ELENA NETCU - UN ROMAN AL EXILULUI

► Anastasia DUMITRU

După ce a scris mai multe cărți de versuri: *Amforă în Necuprins*, 2005; *Ritual*, 2007; *Puiul Moț*, 2010; *Cavalerul cuvintelor*, 2011, *Isprăvile motanului haț*, 2011; *Verde pelin*, 2012; *Vânzător de amintiri*, 2016 și romanele: *Umbrele din valea rece*, 2013; *Lenka*, 2010; *Povestea unui legionar*, 2016; *Legenda emirului Nogai*, 2017, Elena Netcu își continuă demersul publicistic printr-un nou roman, *Exilații*, apărut la editura ieșeană PIM, în 2019, având în pregătire și o carte despre Primul Război Mondial, *Pași spre infern*. Autoarea face parte dintre scriitorii care trăiesc un exil exterior, fiind izolată undeva pe malul Dunării, la Isaccea, asemenea lui Marian Dopcea, prefațatorul romanului, ori lui Paul Sârbu, care locuiește la Letea, în inima Deltei, ori ca mulți alții care s-au autoexilat și resimt binefacerile exilului interior, atât de necesar creatorului, care își construiește în tihnă propriile lumi fictive. Elena Netcu, fostă profesoară de limba română, o împătimită a scrisului, își editează cărțile din pensie, în tiraje confidentiale, dăruindu-le prietenilor, în acest fel am avut și eu bucuria de a primi și de a citi cu sufletul la gură cel mai recent roman, care m-a captivat și nu l-am mai putut lăsa din mâini de cât la ultima filă, când s-a făcut dimineață. Pe parcursul lecturii îmi aduceam aminte de romanul *Îmblânzitorul de lupi*, scris de Bujor Nedelcovici (publicat inițial la Editura Albatros, în 1991, tradus de Alain Paruit, *Le dompteur de loups*, Editions Actes Sud, Franța, 1994), în care este prezentată aceeași dramă a exilului, a tenebrelor psihicului uman, în care tot un personaj pribeag, Ana Antohie, nu reușește să-și găsească locul în lume. Eroina Elenei Netcu este tot o Ană, Ana Mușat, care devine vocea homodiegetică a romanului de la care aflăm suferințele nomazilor moderni care nu găsesc ieșirea din hățșurile și profunzimea jocului destinului celor care își trăiesc apocalipsa zilnic, arzând pe altarul sacrificiului de sine pentru a supraviețui umilințelor la care au fost supuși.

Elena Netcu

Romanul *Exilații* are o tematică actuală, fiindcă omul contemporan, aflat sub semnul căutării, este un dezrădăcinat care trăiește în mai multe timpuri și spații deodată. În acest sens, cartea Elenei Netcu rezistă unei critici arhetipale, fiindcă există o structura de adâncime a romanului din care înțelegem că eroii plecați în lume își caută rădăcinile, matca pe care nu o poate nimeni înlocui. Cartea este construită asemenea unui edificiu, din patru pereți-capitole: *Evadarea*, *În vârtejul destinului*, *La răscrucea vieții și Emigranți în Franța*, la care se adaugă *Epilogul*, un acoperiș necesar nu numai consolidării structurii, ci și completării destinului exilaților. Cei doi naratori, Ana Mușat și Emil Bratu, trăiesc amara și potențiala degradanta experiență a emigrației, într-un Paris al reveriilor livrești, dar care apare cu totul altfel pentru pribegii lipsiți de orice perspectivă, aflați în situația-limită a supraviețuirii. Din primul capitol, aflăm că Emil Bratu, student la drept, a fost arestat în 1986, din pricina unui neprieten, Sabin, care, din invidie, a înscenat totul, fiind acuzat pe nedrept pentru trafic de droguri, deținere de valută și pe motive politice. Emil Bratu este arestat împreună cu Ion Chilianu și Mircea Ivascencu, însă aceștia reușesc să evadeze din închisoarea de la Periprava, cu câteva luni înainte de a le expira pedeapsa, în preajma evenimentelor din decembrie '89. Se descrie atmosfera carcerală, unde călăii dispuneau după bunul plac de soarta deținuților, bătându-i, ținându-i în frig, în foame și în teroare, supunându-i la cele mai grele cazne. „Ei, nu găsim noi, tovarășe comandant, un motiv?, se întreabă un călău, care tot el răspunde: Spunem că a înjurat partidul în timpul anchetei, îl declarăm element turbulent și gata! Îi punem pe ăia din închisoare să declare ce le dictăm noi și lucrurile sunt aranjate. Ne spălăm pe mâini și ne vedem de treabă, chiar vom fi decorați pentru cât am fost de vigilenți!”¹ Comandantul închisorii era chemat de superiori la raport la București, de unde se întorcea tot mai abătut. În acele condiții, oamenii își găseau reazem

în evocarea satului natal, de aceea Valea Mare și Crucea, cele două toponime din Dobrogea, capătă conotații sacre. Odată cu evadarea, aflați în jocul destinului, ei ajung, fără voie, la București. Emil Bratu o salvează pe Ana Mușat, aflată inconștientă printre cadavrele din morgă. Naratoarea apelează la tehnica naturalistă pentru a prezenta atmosfera din decembrie 1989: „Totul se întunecă în jurul meu. De sus, din cer, pogoară o ploaie de fulgere și tunete care mă azvârlă ca un bumerang într-o cameră albă cu un iz îmbâcsit. Lângă mine se înșirau trupuri înțepenite, bărbați, femei, bătrâni și câțiva copii în poziții nefirești, claie peste grămadă. Simții că-mi îngheață inima. Sângele închegat îmi năclăise hainele, încercam să mă smulg din grămada de cadavre, împingând cu picioarele și târându-mă cu singura mână pe care o simțeam vie: „Doamne, unde sunt?” Mă izbeam de trupuri aproape înghețate peste care treceam înmărmurit de frică”.² Tânăra din Constanța, care stătuse o noapte printre cadavre, a fost salvată dintre morții și răniții de la morgă. Cel care o găsisse mărturisește că Ana era descoperirea lui, „miracolul reînvierii,” simțind că ea este o „aleasă”. Aflăm că securiștii au ordonat împușcarea mai multor oameni pentru că „Revoluția are nevoie de victime”. Dacă pentru tineri, Revoluția însemna libertatea, un bătrân, care era în spital, devine o voce gnostică, anticipând soarta viitorilor exilați: „– Nu vă bucurați, copii! Nu vă bucurați, căci greu de acum începe! Ce știți voi? Nimic! Vreți să demolați totul! Ați început cu Ceaușescu! Bine, bine, a murit! Dar oare a fost strivit tot răul? Și el a vrut să demoleze tot! Și a reușit! Bisericele noastre de secole au fost întoarse cu buldozerul, dar voi veți putea întoarce o societate cu buldozerul? Vă întreb! Aveți și voi de gând să-i urmați exemplul? Nu vă bucurați, că nimeni nu știe ce ne așteaptă! C-o fi bine, c-o fi rău, numai Dumnezeu știe! Ce-am făcut? L-am împușcat în ziua de Crăciun! Cine știe ce pedeapsă ne așteaptă de acum încolo!”³ Înțeleptul le oferă tinerilor o „lecție de istorie”, din care înțelegem că avem nevoie de bătrâni. „Dar unde sunt ei? Și ce fel de bătrâni să alegem noi ca societatea să-și găsească drumul adevărat? Cine oare ne va conduce?... Oare cel care a dat ordin să se tragă în civili, în oameni nevinovați?”, sunt interogațiile retorice care dezvăluie adevărul despre evenimentele din '89, când capitala „devenise un cimitir”, iar mamele își jeleau morții și răniții.

Viețile celor doi, „revoluționari” fără voie, se desfășoară oarecum în paralel: după ce se vindecă, tânăra doctoriță pleacă la Paris, unde încearcă să fie un bun stomatolog, iar Emil Bratu își va încheia studiile universitare și o va găsi pe cea salvată, în final, pentru a-și uni destinele. Ana emigrează pentru că fusese hărțuită încă din facultate de un profesor, însă pentru că nu i-a răspuns avansurilor, a simțit

consecințele, ea a fost repartizată într-un sat, unde nu avea nici cele mai elementare condiții pentru a practica stomatologia, fiind umilită de reprezentanții partidului comunist. Capitolul *În vârtejul destinului* descrie experiența traumatizantă prin care trece româncă la Paris, unde constată marea diferență dintre vis și realitate: nu i se recunoaște diploma, ajunge să lucreze la o clinică unde șeful Vaillards, specialist în ortodontie, îi condiționează cariera, cerându-i reporturi intime. Fiindcă îi refuză cu demnitate avansurile, este nevoită să treacă prin toate etapele degradante: să doarmă prin parcuri, să caute salvarea pe lângă o fundație de pe lângă biserică, unde preotul catolic Chardon îi ajută pe mulți exilați, oameni neajutorați, fără adăpost sau rămași pe drumuri. „Sunt emigrantă sau exilată? Mă aflu pe un pământ care îmi fuge de sub picioare, sunt pe un nisip mișcător și mă cufund încet, încet... M-aș fi înălțat, dar mă simt ca un fluture strivit, ca o pasăre bolnavă, umilă făptură venită de departe cu sufletul plin de speranțe! Mă simt exilată într-un deșert mișcător. Pentru prima dată mi se revela semnificația de exil interior. Mă simțeam izgonită, aruncată într-un pustiu, fără cer deasupra mea. Rămăsei lângă fereastră, urmărind coborâșul obosit al soarelui asemeni sufletului meu, risipindu-se în culorile sumbre ale amurgului. L-am respins avansurile lui Vaillards, dar prin el mă respingea Parisul ca pe o străină, îmi cerea să-l părăsesc, de parcă m-aș fi aruncat într-o furtună de nisip”,⁴ se confesează tânăra, simțind disperarea și gura de infern care o înghite. Acolo o întâlnește pe puternica și ambițioasa Lia care își povestește că l-a bătut pe Vaillards, scăpând din cușca lui. Lia își dorea răzbunarea, și-a impus să-i falimenteze clinica, să o cumpere și să o transforme în Centru cultural român de promovare a fotografiei și artei populare românești. Pentru a-și atinge scopul, a ajutat-o pe Ana, i-a plătit facultatea. Lia își dorea cetățenia franceză cu orice preț, de aceea a făcut un compromis, s-a căsătorit cu Omar, un musulman, venit din Egipt, pe care nu îl iubea. Cea care venise în Franța cu vreo câțiva ani înainte de '89 a plecat din orgoliu, eșuase într-o căsnicie și a vrut să-i demonstreze soțului că poate deveni o femeie de succes. „A vrut să mă țină la cratiță. Nu m-a lăsat să proferez nici măcar o zi. Mă acuza de toate păcatele pământului și mă bătea în fiecare zi. Salvarea a fost să plec din țară, pentru că mă amenința mereu că mă va omorî așa cum a făcut cu celelalte două soții. Am aflat apoi că era schizofrenic. Am plecat într-o excursie și nu m-am mai întors”, sunt cuvintele Liei Luncanu prin care își sintetizează soarta. Căsnicia cu nepotrivitul soț Omar, incult și bețiv, va fi un alt coșmar: ea va fi bătută de socru, legată, umilită, șantajată cu răpirea fetiței, ajungând să moară printre străini.

În capitolul *Emigranți în Franța*, se prezintă Parisul, o capitală europeană extrem de aglomerată, murdară seara: „Parcurile sunt presărate peste tot cu excremente de câini și pisici, o mizerie pe care un om civilizată cu greu ar accepta-o. Și totuși, dimineața, totul era lună, o curățenie exemplară, numai că seara aceeași priveliște dezolantă!”, spune Ana Mușat. Ea afirmă că „orașul visurilor” sale este unul al antitezelor: ziua este curat, iar seara, la metrou, este infernal, cu îmbrânceli, exclamații, amenințări. „Ei, poftim, Ano, bucura-te c-ai plecat din România! Ai fugit de dracu și-ai dat peste ta’c-su!”, sunt alte cugetări de sorginte populară ale tinerei instruite, care nu mai suporta situația dilematică. Ana este umilită de o colegă de serviciu pentru că este exilată, de aceea este nevoită să ceară ajutorul șefului ei, precizând: „Am plâns pentru prima dată de când eram în Franța cu atâta amar, încât simțeam în piept o sfârșeală, o epuizare, o stare de neputință. Mă simțeam copleșită de umilință. În acel moment îmi puneam sufletul pe tavă în fața unui om care putea să-mi fie tată. I-am destăinuit tot ce-am pățit în țara mea și care a fost mobilul pentru care am venit în Franța.”⁵ Ea i-a spus că a venit la Paris ca să aibă șansa de a-și practica meseria de stomatolog pe care o iubește, pentru că în acel moment în România „se surpă valorile, e o tranziție care anulează esența umană, e o goană nebună după bani, e o distrugere totală a trecutului, o ruinare a tot ce s-a construit”. Cu

greu, a reușit să-și accepte condiția de (auto)exilat, pentru că simțea că nu mai are rădăcini în acest oraș al contrastelor, al aparențelor înșelătoare. Reflecțiile Anei sunt profunde: „Cu cât intri în miezul lucrurilor și vezi umbrele, vezi fețele albe și negre, vezi urâtul și frumosul, fără de care nu se poate compune întregul, atunci îți dai seama că totul pe lumea asta este un amestec de lumini și umbre și că, de fapt, ceea ce contează este unghiul din care privești lucrurile, este lumina care ți se revelează și care te face fericit. Dar și asta ține cât strălucește soarele pe cer, după care se așterne întunericul cu tenebrele lui”.⁶ Ana trece prin situații extreme, simte că exilul e un blestem, precizând „Peste câteva luni fac treizeci și unu de ani și trăiesc într-o țară care nu este a mea, într-un loc care nu-mi este familiar. N-am oameni dragi lângă mine, mă simt ca o floare într-o gâsă cu un pământ neprielnic. Sufletul îmi este gol, ca și cum aș fi rămas pe un peron pustiu, după plecarea trenului cu Emil cu tot. N-o să-l mai văd niciodată!”⁷ Peste câțiva timp, Emil, iubitul său, vine la Paris cu o expoziție de fotografie prin care arată lumii *România profundă*, cu toate frumusețile ei. Află că Emil are proiecte mari prin care promovează imaginea României în străinătate, colaborând cu prietenul său, Ion Chilianu, cu o Asociație din Japonia la un album „Delta Dunării în imagini”. Aflându-se prin Cartierul Latin, românii aseamănă locurile cu Lipsaniul bucureștean.

(Va urma)

Tandrețe

REVISTA REVISTELOR

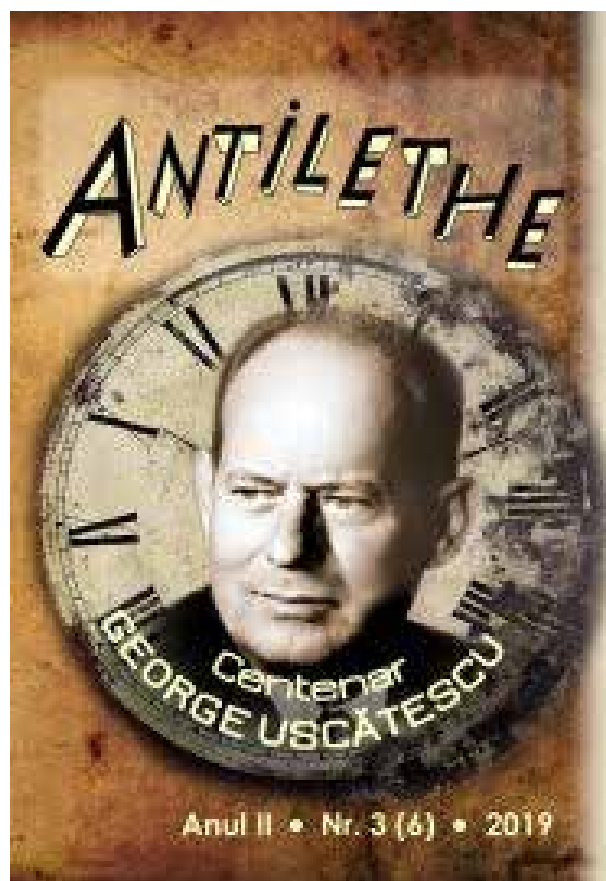
► Dan MOVILEANU

ANTILETHE, Anul II, nr 3(6) 2019.

Apare sub egida Asociației Culturale „Carmina Balcanica”, director fondator: Mihaela Albu, redactor-șef: Dan Angheliescu. Apare de trei ori pe an. Fiecare număr este dedicat unei personalități românești din exil, desigur „recuperării unui tezaur de literatură datorat acelor care au trăit/trăiesc departe de țară” (citat din Argumentul semnat de Mihaela Albu). Acest număr ni-l prezintă pe marele exilat român George Uscătescu (n. în 1919 în comuna Crețești, Gorj, decedat în 1995 la Madrid) care, recomandat de Nicolae Iorga, în 1940, a obținut o bursă de studii în Italia, a realizat trei doctorate strălucite în filozofie, litere și drept, apoi s-a stabilit definitiv în Spania. Poet, filozof, eseist, politolog! Scria eseuri și studii în franceză, spaniolă, germană, italiană, portugheză, greacă. O minte strălucită, uluitoare. Este suficient doar să parcurgem o listă cu lucrările publicate (din 1949) în aceste limbi de circulație mondială și vom înțelege cât de importantă, uriașă chiar, este opera acestui monumental intelectual român. A scris și publicat șase cărți de poezie în limba română! „Pentru Spania George Uscătescu reprezintă unul dintre cei mai importanți intelectuali ai veacului XX” (Jose Faraldo, Universitatea din Madrid). A editat revista „Destin”, cea mai longevivă revistă a exilului românesc (1951-1972), considerând că „exilul are obligația istorică de a garanta continuitatea cu interbelic” în istoria și cultura poporului român.

Revista Antilethe (împotriva uitării) are meritul uriaș de a readuce în cultura română marile valori risipite în întreaga lume! Eforturile materiale și spirituale ale Mihaelei Albu sunt mai mult decât laudabile!

Despre George Uscătescu și revista editată de el (Destin) scriu aplicat Dan Angheliescu, Mihai Niculescu, Veronica Balog (și un interviu cu G. Uscătescu din aprilie 1994). Cronici și

recenzii semnează nume importante ale exilului românesc: Vintilă Horia, George Uscătescu (Cele trei materii de Ștefan Lupașcu), Mihai Niculescu, Nicu Caranica, Radu Enescu. Octavian Vuia, prezentat de Mihai Neagu Basarab, este prezent cu un suculent capitol de memorii: „Viața mea” (publicată integral în „Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg”). Mircea Popescu în „Un român de Roma” – Giorgio Asachi, prezintă pe scurt viața marelui cărturar moldovean, care a fondat în 1829, primul ziar din Moldova, „Albina românească” și a cărui fiică s-a căsătorit cu marele istoric Edgar Quinet! Câteva scrisori ale lui George Uscătescu către Mircea Eliade și Vintilă Horia și câteva definiții ale exilului datorate lui Paul Miron sau Bujor Nedelcovici sau Ștefan Baciuc întregesc acest număr deosebit de fructuos și instructiv al

revistei Antilethe, cu adevărat „împotriva uitării” marilor exilați români!

ATENEU, nr. 599-600, iulie – august 2019.

Un număr dublu, bogat, bine structurat, aniversar. Revista băcăuană, red. șef Carmen Mihalache, împlinește 55 de ani și 600 de numere. O viață de om și o uriașă pagină în marea carte a literaturii române. O revistă lecturabilă cu folos pentru calitatea materialelor semnate de autori de prestigiu.

Apărută inițial la Tecuci, în 1925, girată de Grigore Tăbăcaru și George Bacovia, revista „Ateneu” (mutată la Bacău) a reapărut în serie nouă, în 1964, prin eforturile lui Radu Cârnelci, secondat de Ovidiu Genaru, Mihai Sabin (decedat de tânăr) și Constantin Călin. A devenit, în scurt timp, de neînlocuit în peisajul revuistic moldav și național ajungând, iată, la o vârstă remarcabilă și la 600 de numere! La ceas aniversar, transmit cuvinte emoționante, de felicitare, scriitori de prestigiu, directori și redactori-șefi de reviste literare din toată țara: Magda Cârnelci, Gabriela Adameșteanu, Adrian Dinu Rachieru, Gellu Dorian, Nora Iuga, C.D. Zeletin, Cornel Ungureanu, Cassian Maria Spiridon, Alex Ștefănescu, Leo Butnaru, Eugen Uricaru, ș.a

Remarcabil interviul lui Adrian Jicu, privilegiat conviv cu unul dintre „supraviețuitorii” acelei „găști de rebeli care, din neatenție, s-au luat cu literatura” și-au făcut din „Ateneu” revista de prestigiu de astăzi!

Poezie de calitate semnează Luminița Amarie, iar Alda Marini (Italia), publică „aforisme

și magie” în traducerea și prezentarea Sânzianei Mureșan. Un număr de colecție, girat și de semnăturile lui Marius Manta (despre serafic-diabolicul poet Ion Tudor Iovian), Ion Fercu (Ipostaze ale celor omenești: a trăi, a exista și a fi) și Constantin Călin (Urmăresc cu viscerală atenție mersul literaturii române).

Felicitări redacției și redactorului șef Carmen Mihalache. La mai mulți ani și la nr 1000 să ne întâlnim sănătoși! Merită!

PLUMB, nr. 149, august 2019. Director: Ion Prăjișteanu, redactor șef: Dumitru Brăneanu.

Cronici de la cărți de poezie și proză semnează Constantin Dranu, Cristina Ștefan, Ionel Necula, Ioan Țicalo, Mioara Bahna, Ana Dobre, Livia Ciupercă, L. Strochi. Dumitru Brăneanu continuă „seria” „De la comunism la globalizare” cu accente puternice asupra degradării ireparabile a societății românești. Nicolae Scurtu dă la iveală „O epistolă necunoscută a lui Mihail Chirnoagă”. La rubrica „Scriitori din Filiala Bacău a UR” este prezent Ioan Baban. Ne bucurăm de prezența „suplimentului” „Scânteii galbene” (pagina tineretului) și remarcăm câteva tinere literate care dovedesc că viitorul literaturii române este asigurat: Alexandra Iacob (clasa a VII-a), Sorina Mina-Ardeleanu (clasa a IX-a), Ruslana Caburgan (clasa a X-a). La rubrica „Lirice” sunt prezentați cu poezie bună Adrian Crețu și Ion Cristian Iovan.

„E toamnă. Plâng teii pe trista cărare.“ (*Cântecul toamnei, III*)

Toamna în viziunea poetului Stefan Petică

„Plânge vântul pe mormântul în care și-a îngropat podoaba.“
(*Singur*)

George Enescu, de Mircea Cojocaru